MARIA CRIŞAN

STUDII DE DACOLOGIE – II

FALS TRATAT DE GETO-DACĂ

PENTRU CLASA a III-a GIMNAZIALĂ

Editura Biblioteca Bucureştilor
2003

MARIA CRIŞAN

FALS TRATAT DE GETO-DACĂ

Coperta: Portretul lui Ovidiu redat după o monedă veche

Copertă şi tehnoredactare: MARIAN TĂNASE

Corectura aparţine autoarei

Volumul I a apărut la Editura VERUS, 2002

ISBN: 973-8369-09-6

Tiparul executat la Tipografia SEMNE '94

MARIA CRIŞAN

STUDII DE DACOLOGIE – II

Distinsei Doamne Iulia Macarie omagiul autoarei pentru amabilitatea şi promptitudinea dovedite în acest travaliu

M. Crişan

15.07.2003

FALS TRATAT DE GETO-DACĂ

PENTRU CLASA a III-a GIMNAZIALĂ

Editura Biblioteca Bucureştilor

2003

INTRODUCERE
LIMBA GETO-DACĂ – MATCĂ A LIMBILOR EUROPENE ŞI ASIATICE

De câţiva ani m-am aplecat cu mai multă osârdie asupra scrierilor unor străluciţi învăţaţi nordici, originari mai ales din Suedia, Danemarca şi Belgia: aceştia mi-au dat prilejul, nu numai să umplu nişte goluri, ci şi să-mi îmbogăţesc sensibil cunoştinţele mele anterioare despre istoria străveche a poporului nostru şi despre limba lui – informaţii documentare de o valoare inestimabilă, care, din păcate, nu se regăsesc la autorii noştri oficiali. Într-o bună măsură, însă, acestea le-am aflat, la o distanţă de 3-4-5-9-10 secole, la savantul român Nicolae Densuşianu care, după câte se vede, nu-i cunoscuse pe aceşti nordici, dar a gândit exact ca ei, scotocind cu multă luare aminte prin documentele şi arhivele transilvane şi budapestane, din dorinţa arzătoare de a lămuri corect faptele istorice pe care antecesorii săi, din comoditate sau rea-credinţă sau ambele la un loc, le mistificaseră.

Aşa cum arătam şi în cărţulia ***Cărturari nordici despre Geţi şi limba lor scrisă***, publicată la începutul anului 2002, precum şi în ***Studii de Dacologie***, apărută în iulie 2002, în ordinea apariţiei lor pe scena istoriei, aceştia sunt: Saxo Grammaticus (1140 – 1206), autor al unei voluminoase cărţi de istorie a Danemarcei (***Historia Danica***), în 16 cărţi, carte care îmi este cunoscută prin ediţia a doua publicată în 1576 (deci, cam la patru secole după ce o scrisese), la Frankfurt pe Main, prevăzută cu un foarte bogat indice de cuvinte importante – proprii şi ne –; istoria Danilor, de fapt denumirea antică a Dacilor – cum ştim, printre alţii, şi de la Strabon (VII, 3, 7) că Dacii s-au numit în vechime Dani (*Δαvoι*) – este şi istoria Dacilor, căci ei nu sunt alţii decât fraţii noştri buni din Apus – din Dacia de Vest, azi Danemarca, şi încă din adânca Antichitate.

Prima ediţie a ***Istoriei Daniei*** a lui Saxo Grammaticus a apărut la Paris în 1504, deci la vreo trei secole după moartea autorului; o a doua, la 71 de ani după aceea, la Frankfurt pe Main. Această este o operă magistrală pentru istoria Danemarcei, cu atât mai autentică, deci şi mai utilă, cu cât este scrisă de un istoric

național; ea este calificată ca atare și de către ilustrul umanist olandez Erasmus de Rotterdam (1465/1466 – 1536); primele nouă cărți cuprind legende corelate cu vechi cântece daneze și cu legende islandeze – ultimele 7 cărți, însă, sunt o contribuție prețioasă la istoria Danemarcei, o notează inclusiv enciclopediile universale; personal am parcurs o bună parte din tratat, unele cărți și capitole integral și am pus la dispoziția cititorului unele informații în cărțile mele mai sus amintite și voi pune și în prezenta lucrare.

Alți doi mari cărturari, suedezi de data aceasta, sunt frații Joannes și Olaus Magnus Gothus, amândoi, la distanță de doi ani unul de altul, arhiepiscopi de Upsala (pe atunci capitală a Suediei și vestită și printr-un templu somptuos, având una din porți măestrit lucrată din aur și fildeș, poartă numită SKAER, amintind și de *Poarta Scheiană* (în elină *σκαιαι πυλαι*, în lat. *Scaeae portae*) a nu mai puțin vestitei cetăți Troia), căci Joannes Magnus se născuse cu doi ani mai devreme, 1488, și a murit în 1544, la vârsta de 56 de ani, iar Olaus Magnus a trăit între 1490-1557 – ambii înmormântați la Roma. Joannes Magnus Gothus a scris o istorie voluminoasă – în 24 de cărți, însumând aproape 1100 pagini, ediție pe care o studiez eu acum (***Historia de omnibus Gothorum Sueonumque regibus***, Istoria tuturor regilor sueonì și goți, Romae, 1554), dar la Biblioteca Academiei nu există decât ediția a doua, publicată în propria-i librărie, în 1617, de către cărturarul Schürer; în capitolul 7 al cărții I, Joannes Magnus a publicat pentru prima oară alfabetul getic/gotic.

Fratele său, cu doi ani mai tânăr, Olaus Magnus Gothus (geograf, cartograf și istoric), este, printre altele, și autor al unei hărți marine – prim document geografic asupra Europei de Nord – publicate în 1539, sub titlul ***Carta marina et descriptio septentrionalium terrarum*** (Harta marină și descrierea ținuturilor nordice) și autor al unui tratat amplu de istorie în 22 de cărți (***Historia de gentibus septentrionalibus earumque diversis statibus, conditionibus, moribus, ritibus, superstitionibus...***, (Istoria popoarelor nordice și despre diferitele lor stări, condiții și locuri, așezări, obiceiuri, ritualuri, superstiții ..., Romae, 1555), prevăzută cu o foarte bogată iconografie și indice, ca de altfel și cartea fratelui său. Lucrul cel mai important legat de cei doi autori

este că mai ales cu ajutorul lor – parțial și al celorlalți nordici pe care i-am studiat –, noi, românii de azi, putem completa, fără urmă de ezitare, istoria noastră veche cu fapte reale de istorie, cu fapte de zisă mitologie, și, lucru de importanță capitală, cu fapte de limbă.

Motivație pedagogic-educațională

La acuzația – la care de altfel mă aștept – că acest, să zicem, *manual ajutător*, încărcat cu multe date informaționale, depășește nu rareori nivelul de cunoștințe al unui elev de clasa a III-a gimnazială, voi răspunde, apărându-mă cu învățăturile marelui pedagog roman Quintilian (***De oratore***, de unde am extras și tema lucrării mele de diplomă ***Preceptele pedagogice ale lui Quintilian valabile și azi***, (apreciată elogios de prof. N. I. Barbu și propusă imediat spre publicare, dar pentru că *dispăruse* – eu nu mai aveam nici un exemplar, căci o dădusem în manuscris – nu am mai avut ce publica, altminteri aș fi menționat-o în bibliografie); din ea am reținut, și merita să rețin, mai multe învățături care-și păstrează și azi valoarea imuabilă: copiii cu mintea lor limpede și neîncărcată de învățătură etc, au o putere de înmagazinare mult mai largă decât o au adolescenții, respectiv adulții, de aceea ne putem îngădui să le dăm și mai multe cunoștințe, chiar de la această vârstă: desigur, unii dintre ei, nu în majoritate, vor refuza înmagazinarea supradimensională (să nu tratăm lenea ca pe un beteșug ținând neapărat de fire, căci uneori are o explicație fiziologic-patologică); cei mai mulți însă o vor îmbrățișa cu aceeași curiozitate cu care urmăresc o peliculă științifico-fantastică. Să nu uităm că în Transilvania, teologul și pedagogul ceh Joannes Amos Comenius / Komensky (1592-1670), grație principiilor sale pedagogice, tributare într-o bună măsură și celor ale lui Quintilian, a pus la punct *acea școală* vestită care a rodit câteva secole foarte bine: elevii de liceu (și tatăl meu s-a numărat printre ei, la începutul secolului al XX-lea) învățau limba latină din clasa I, în timp ce în *Regat* începând cu clasa a III-a; limba elină din clasa a IV-a, în Regat din clasa a VII-a (desigur, aceasta a fost valabil până în 22 iunie 1948, dată la care, prin faimoasa *reformă școlară*, s-a scos latina din toate liceele; a mai rămas să se predea la *liceele clasice*, atunci create – la București, Iași și Cluj, în cel de la București, fostul „Sf. Iosif", învățând și eu, l-am

absolvit în 1951); locul limbilor clasice, latina şi elina, a fost luat de limba rusă, rămânând, pe la unele licee teoretice, câte o oră de latină pe săptămână, ceea ce era aproape nimic!

Redau mai jos raţiuni ale *încrederii mele depline* în cercetătorii nordici, mai ales suedezi:

Ei au cercetat tot ce s-a găsit la acea vreme, între secolul al XII-lea şi al XVIII-lea, în toate bibliotecile mari europene şi în arhive – manuscrise, incunabule, codice de legi, inclusiv *Cronica Sueoniei* şi *Monumentele literare Eddice*, analizând comparativ minuţios cu tot ce scriseseră autorii antici – Homer, Hesiod, Herodot, Thucydide, Platon, Aristotel, Tacit, Ammian ...*fără idei preconcepute*, manieră de lucru pe care eu am îmbrăţişat-o întotdeauna, combătând puternic pe cei aserviţi acestora. *La nordici eu nu am găsit nici un exemplu de jertfire a unui fapt istoric pe altarul politicului, caracteristică a modului de cercetare îmbrăţişat şi de cărturarul român Nicolae Densuşianu: iată maniere de lucru demne de a fi însuşite de noi toţi.*

Atât la Saxo Grammaticus, cât şi la Olaus Magnus Gothus, iconografia este redată de mâna proprie, după încrustările strămoşilor de pe pietrele uriaşe; tot astfel stau lucrurile şi cu pietrele funerare ale uriaşilor (de subliniat că uriaşii au fost o realitate vie atât în ţările nordice, cât şi la noi, aşa că legendele cu ei conţin multă istorie), texte care, relatează autorii, fuseseră întocmite chiar de către uriaşii înşişi, căci ei îşi încrustau faptele importante săvârşite de ei în timpul vieţii (obicei căruia la noi îi corespunde arta *crestării în grindă*), iar după moarte, acestea deveneau pietre de mormânt: textele fuseseră scrise în getă/gotă şi traduse – unele din ele – în latina medievală, cum este şi cazul celui scris de către uriaşul Starchaterus, unul din prinţii uriaşilor nordici. De reţinut că la noi obiceiul „încrustării în grindă" a unor evenimente importante din viaţa unei familii ţărăneşti s-a păstrat până nu de mult intact – acesta fiind şi cazul fetei care tocmai trecea de pragul copilăriei, adică al pubertăţii spre adolescenţă, povestit atât de măiestrit în poemul *La oglindă* de către George Coşbuc: una din lecţiile de educaţie a tineretului oferite părinţilor şi dascălilor.

Şi să mai luăm în consideraţie un element deloc neglijabil: istoricii, învăţaţii, la care mă refer, şi-au scris lucrările de mare

însemnătate pe care le-au conceput, după ani întregi de călătorii de studii, cercetând minuţios datele astronomice, geografice, climatice, (flora, fauna), etnografice, de tradiţie culturală etc. şi nu închişi între patru pereţi, aşa cum, din păcate, procedează unii istorici ai noştri.

Carolus Lundius (1638-1725), de pildă, arhiepiscop de Upsala, jurisconsult, profesor universitar, asesor regal şi judecător al Curţii Supreme, când a primit însărcinare din partea regelui Carol al XI-lea, domnind peste întinsul regat al Suediei – care cuprindea nu numai ţările nordice, ci şi o bună parte din Germania şi Polonia – să revizuiască întreaga legislaţie suedeză, a întreprins o călătorie de studii în toate bibliotecile mari din Europa – Germania, Anglia, Franţa, Belgia, Olanda, Italia – spre a cerceta, la faţa locului, toate codicile de legi existente, comparându-le apoi cu cele suedeze, dar şi cu ***Cronica Suediei***, precum şi cu ***Monumentele literare Eddice*** (două culegeri de texte conţinând tradiţii mitologice şi legendare ale vechilor popoare scandinave: prima a fost pusă la punct în secolul al XI-lea, de către preotul islandez Soemond Sigfusson (adică cel înţelept), iar a doua este atribuită lui Snorri Sturleson, mort în 1241). Călătoria de studii a durat peste zece ani. La *Biblioteca Vaticanului* din Roma a constatat, cu plăcută surprindere, că toate documentele cercetate de el erau pline de *getisme* (o să vedem pe parcurs că nordicii pun semn de egalitate între Geţi şi Goţi şi nu fără raţiune). Notând cu mare atenţie toate aceste vocabule, a promis solemn că va întocmi un dicţionar numai de *cuvinte getice*, de a cărui soartă până în prezent, nu ştim nimic. Informaţia însă am extras-o din cartea ***Zamolxis primus Getarum legislator***, apărută la Upsala în 1687 şi tradusă de mine în 2001, publicată de dl. dr. Napoleon Săvescu la Botoşani, Editura Axa, în 2002. Această carte însă, încă este suficientă ca sursă bibliografică (punând alături şi pe cele ale fraţilor Joannes şi Olaus Magnus Gothus, precum şi a savantului belgian Bonaventura Vulcanius Brugensis, ***De literis et lingua Getarum sive Gothorum***, Despre literele şi limba Geţilor sau Goţilor, Lugdunum Batavorum, 1597), spre a proba, fără urmă de şovăială, un adevăr istoric de importanţă capitală pentru istoria noastră a românilor de azi, legat fireşte, de strămoşii noştri, de cultura şi civilizaţia lor, adică a noastră.

În primul rând, că scrierea cea mai veche este scrierea getică, creată cu mult înainte de întemeierea Romei, ba chiar înainte de Potop sau imediat după, căci alfabetul se descoperise încrustat pe o piatră uriaşă care fusese adusă de un val sau un gheţar, în Suedia: dimensiunile rocii probează existenţa unor oameni înalţi de 7-8 m.

Despre acest mare *adevăr* vorbeşte mai înainte de toate un roman şi nu un oarecare, ci chestorul CATO MAJOR (Cato cel Bătrân, 234-149 î.e.n.), cunoscut nouă europenilor mai ales prin ***Tratatul despre agricultură*** (***De re rustica***), dar şi prin expresia rămasă de pomină *Cartaginam delendam esse* (Cartagina trebuie să fie distrusă), vorbe cu care îşi încheia fiecare luare de cuvânt în Senatul roman, pentru că acea ţară africană (aproximativ Tunisia de azi) reprezenta un pericol pentru Imperiul Roman (ca şi noi, Geto-dacii, de odinioară, de altfel, de aceea ne-au şi atacat, motivul cu totul real însă fiind dorinţa de a pune mâna pe aurul din Munţii Apuseni), cu atât mai mult cu cât cartaginezii aveau un conducător foarte curajos în persoana generalului Hannibal (246-182 î.e.n.). Ei bine, acest mare înţelept al Antichităţii romane, Cato Major, a mai scris o carte, pentru noi foarte preţioasă, în care, tratând despre ***Originile Romei***, el relata inclusiv despre Geţi şi despre *scrierea getică*. Această carte care trece drept pierdută, mulţi savanţi au avut-o la îndemână, unii numai fragmentar, în orice caz, era printre cele mai importante lucrări, căci surprindea şi un moment foarte important ivit în cultura şi civilizaţia strămoşilor noştri şi anume ***scrierea***. Acest savant, subliniez, al Antichităţii romane, pe baza unor documente extrem de elocvente, relatează că Geţii aveau o ***scriere*** a lor, căci poeţii lor glorificau în ***ode scrise*** faptele de vitejie ale eroilor lor acompaniaţi la fluier, cu mult înainte de întemeierea Romei (adică 753 î.e.n.), ceea ce la Romani a avut loc mult mai târziu („*quod Getae etiam ante Romam conditam heroum suorum preclare gestas carmine conscriptas ad tibiam cecinerint, quod multo post tempore a Romanis factitatum – scribit Cato*“). Aceste preţioase afirmaţii ale savantului roman, susţinute de opere ale învăţaţilor nordici, inclusiv ale belgianului Bonaventura Vulcanius Brugensis, s-au dovedit a fi cu totul adevărate, pe baza descoperirilor arheologice, din ultimul secol, mai ales, ba chiar din ultimii ani. Am în vedere

mai cu seamă faimoasele *Tăbliţe de la Tărtăria*, care au fost cercetate, din păcate, mai ales de savanţi străini. Este dureros că *Academia Română nu s-a implicat*, nici măcar după ce savanta americană de origine lituaniană, Marija Gimbutas, pe baza analizei cu Carbon 14, a stabilit că acestea sunt mai vechi decât cele sumeriene, chiar cu 1-2 milenii, cu aceasta şi civilizaţia carpatină depăşind-o, tot cu milenii, pe cea sumeriană, care, până, nu de mult, trecea drept cea mai veche de pe Terra.

Academia Română a tăcut şi după ce cartea Marijei Gimbutas, ***Civilization and culture***, Los Angeles, 1987, a fost tradusă şi la noi, doi ani după aceea.

Belgianul Haral Harmann, participând la un simpozion internaţional cu tema ***Scrierea***, desfăşurat în anul 2000 la Milano, a susţinut că ***Tăbliţele de la Tărtăria*** (indicând Balcanii ca zonă, neştiind că această localitate se află pe teritoriul ţării noastre) datează *din mileniile 6-5 î.e.n.*

Apoi o operă a Antichităţii, şi altele de mai târziu, declarate la un moment dat pierdute, dar din care s-au păstrat o serie de citate la autori posteriori, *nu pot fi considerate total pierdute şi de aceea nu trebuie să ne fie îngăduit să le trecem cu vederea*: puţine sau multe, asemenea citate avem datoria să le luăm în consideraţie, să ne sprijinim pe ele ori de câte ori le regăsim şi avem nevoie de ele. Aşa că respingem total atitudinea negativistă a acelor cercetători care eludează opere declarate pierdute, dar menţionate de către alţi autori, chiar dacă în citate cu totul parţiale. Acesta este şi cazul operei lui Dio Chrysostomus, ***Getica***, al operei nobilului silezian Martin Opitz, ***De Dacia antiqua sive Commentarii de rerum Dacicarum***, al ***Tratatului despre Daci*** scris de Criton, medicul împăratului Traian, al ***Comentariilor războaielor daco-romane***, scrise de împărat însuşi, al poemelor lui Ovidiu, scrise în getă şi sarmată şi al câtor alte opere !

Cărturarul suedez Carolus Lundius ne este ghidul principal în alcătuirea acestui *manual ajutător*, o mărturisim, dar de mare ajutor ne sunt şi ceilalţi cărturari nordici deja citaţi, căci rar se vor găsi la alţi istorici europeni seriozitatea, acurateţea, onestitatea cu care ei analizează mai ales datele mitologice şi de limbă, în cadrul cărora etimologia, *corect mânuită*, joacă un rol de seamă: din aceasta fac parte şi *antroponimia* şi *toponimia*.

Aceeaşi rigurozitate ştiinţifică am întâlnit-o şi la istoricul german Laurentius Müller a cărui călătorie de studii a durat cincisprezece ani, 1581-1595, mai înainte de a publica *Septentrionalische Historien* (Istoria ţărilor nordice), 1595, în cursul căreia a descoperit – 1581 – şi piatra funerară a poetului Publius Ovidius Naso, *la şase zile mergând călare de la gurile fluviului Borysthene-Nipru*, conţinând epitaful cel autentic:

Hic situs est Vates quem divi Caesaris ira
Augusti Latio cedere iussit humo.
Semper miser voluit patriis occumbere terris,
Sed frustra: hunc illi fatum dedere locum.

(Aici e Poetu-ngropat pe care mânia lui Caesar
Din Laţiul natal alungat porunci să ajungă.
Sărmanul de el, ce mult ar fi vrut acas' să se-ntoarcă!
Zadarnică rugă – destinul aicea-i dădu pământul de veci.)

Ca şi învăţaţii nordici, şi Laurentius Müller mărturiseşte în prefaţă că el a aşternut pe hârtie *numai ceea ce a văzut cu propriii săi ochi şi a auzit cu propriile-i urechi*.

La fel de corect ca aceştia a mai procedat şi savantul român Nicolae Densuşianu (1846-1911), aflăm din lucrarea sa monumentală ***Dacia preistorică*** publicată, la doi ani după moartea sa – 1913 – căci şi el, jurist ca şi Lundius, la peste două sute de ani după aceea şi fără să-i fi cunoscut opera, nici măcar numele, a gândit şi a scris istoria strămoşilor noştri, atacând inclusiv probleme de limbă, oferind cititorului şi o listă cu peste 500 de cuvinte străvechi româneşti, exact în aceleaşi limite esenţiale în care o gândise şi o scrisese cărturarul suedez. Cărturarul român a beneficiat şi de rezultatele săpăturilor arheologice din secolul al XIX-lea, cel suedez deloc, dar ambii s-au bazat şi pe sursele antice – Homer, Hesiod, Herodot, Thucydide, Cato, Tacitus, Plinius, Caesar, Dio Chrysostomus ... Nicolae Densuşianu oferă în plus şi o parte din ***Legile Belagine***, date mai întâi de Diceneu, oferindu-ne şi mostre de ***Lex antiqua Valachorum*** (***Leges Bellagines***), care au stat şi la baza formării legislaţiei eline – exact cum o subliniase şi Lundius, fără însă a se limita la ***Bellagine***, ci vorbind în general despre legislaţie. N. Densuşianu caracterizează parţial aceste legi antice ale Vlahilor avându-şi obârşia în Legile zis ***Bellagines***, parţial, şi comparativ cu Legea celor XII Table

(*Lex duodecim Tabularum* sau *Duodecim tabularum libellus*, Cărţulia cu cele 12 tabele de lege). Aceasta este prima legislaţie scrisă a Romanilor, „publicată" în 450 î.e.n. şi gravată pe 12 tăblii de aramă – operă a *Decemvirilor* (nume dat celor zece magistraţi la Roma, la puţină vreme după instaurarea republicii), citând paralel din ambele, pe pagini întregi. *Leges Bellagines*, despre care relatează şi Jordanes în *Getica*, încă mai erau *scrise* în secolul VI e.n.; după aceea, prin obişnuinţa cu ele s-a dezvoltat şi obişnuinţa fără ele, adică *cutumă* = vechiul obicei (*antiqua consuetudo*) sau doctrina dată nouă de la Dumnezeu (*doctrina nobis a Deo data*) sau *jus Valachiae* sau *jus valachicum* (*mos Valachorum / jus et consuetudo Valachorum*, dreptul valahic / obiceiul valahilor / dreptul şi obiceiul valahilor), nume sub care apărea acest DREPT în Ungaria sau în Polonia, relatează Densuşianu.

În enumerarea comparativă a textelor reţinem că textele din ***Duodecim tabularum libellus*** (stânga) sunt mult mai reduse (rezumative) faţă de cele din dreapta – ***Lex antiqua Valachorum*** care este mult mai detaliat, deci mai explicit; iată un exemplu în legătură cu acei boieri care se sustrăgeau de la plata contribuţiilor, astfel păgubind pe ţăranii lor (echivalând în zilele noastre cu patronii care angajează lucrători fără carte de muncă, rezultând, pe de o parte, păgubirea statului, iar pe de alta, angajaţilor nu le este recunoscută vechimea în muncă).

Tabula VIII	Din ***Statutele Țării Făgăraşului*** (p. 171)
Patronus si clienti fraudem fecerit sacer esto (= dacă stăpânul își va înşela sluga, să fie blestemat). Notă. Imprecația aceasta însă are sensul juridic de *încălcare a unei legi sfinte* și, în consecință, trebuia să fie aspru pedepsit.	(ițite din ***Lex antiqua Valachorum***) ... quicumque ... inter Boërones in dolo deprehensi fuerint (quod in miserae plebis maximam ruinam contributionem subterfugiant) eorum domos ... occupare possint illi qui pro talibus *fraudulentiis* tributum deposuerint (= acelora dintre boieri care au fost prinşi asupra faptului că, sustrăgându-se plății impozitului, au produs mari neplăceri oamenilor săraci, păgubaşii sunt îndreptățiți să le ocupe proprietățile realizate tocmai prin asemenea înşelăciuni – neplata impozitelor (traducere liberă, dar ca sens corectă).

Modul de redare a ***Legii vechi a Valahilor*** este şi acesta un argument că această legislație străbună nu se trage din ***Legea celor XII Table*** redactată de *decemviri* în 540 î.e.n., care, de fapt, la rândul ei, este tributară, în cea mai mare parte, *vechii legislații pelasge*, căci Imperiul Pelasgic (ca şi cel al Geto-dacilor de mai târziu) s-a întins inclusiv pe teritoriul Italiei de azi. De altfel, cum foarte corect explică Densuşianu, ***Legile Belagine*** (pomenite de Jordaneș / Jornandes) au o semnificație etnică – Valahică –, de tipul ***Lex salica*** – de la populația germanică a Salienilor; ***Lex Burgundiorum*** – tot de la o populație germanică stabilită în estul Galiei; ***Lex Alamannorum*** – populație germană, (în franceză avem *allemands*), deci s-a păstrat ca atare, după unul din vechile lor nume, cel de *Alemani* sau *Alamani*; numele de *german* se trage din radicalul *germen* şi înseamnă *frate geamăn, autentic*, având acelaşi sens cu expresia *get-beget* = „din moşi strămoşi", adică „autentic"; de altfel, în limba engleză *get-beget* este redat prin *true born*, ceea ce susține teza noastră cu privire la străvechimea culturii şi civilizației geto-dace şi mai înainte de toate, *scrierea* getă ca primordială şi nu numai la nivelul continentului nostru,

căci cu înţelesul de ***Leges Bellagines*** şi ***Lex Valachorum*** îl întâlnim în secolul III î.e.n., cf. Henricus Stephanus, ***Thesaurus***, I, în termenul grecesc *βλακεννομιον*, derivat de la *Blaconnomos*, „o lege tradiţională după care se guvernau Blachii stabiliţi în părţile de jos ale Nilului", relatează savantul român N. Densuşianu.

Dar cum Decemvirii au copiat cele mai multe *dispoziţiuni legale* şi unele *suplimente* la cele ***XII Table*** de la FALISCII din Etruria (Toscana, unde şi azi se vorbeşte un dialect foarte apropiat de cel al moldovenilor, astfel că aceştia se pot înţelege perfect cu toscanii), care erau oameni foarte drepţi, vorbeau un idiom special, posedând cirezile de vaci şi turmele de oi cele mai frumoase şi păşuni foarte mănoase (cf. Strabon, V, 2, 9), se întreabă Densuşianu dacă nu cumva au fost numai o grupă de *Blaci* sau *Vlasci*. Eu îmi permit să vă asigur că lucrurile exact aşa stau, pentru că FALISCII sunt aceiaşi cu FALII DE VEST şi cu FALII DE EST (mai târziu, din secolul VI, numiţi *Vizigoţi* şi *Ostrogoţi*, adică VESTGEŢI şi OSTGEŢI – Geţii de Apus şi Geţii de Răsărit, cum îi găsim şi la Joannes Magnus, foarte raţional explicitaţi. Vezi şi ***Ubicuitatea Geto-Dacilor***, unde eu tratez despre o *Valahie* chiar în Düsseldorf, capitala Falilor (Vlahilor) de Vest, adică *Wetsfalia*; vezi şi ***Etnonimiile strămoşilor noştri***).

Şi apoi Pelasgii, renumiţi şi prin legile lor sfinte moştenite din bătrâni (cutuma), nu sunt aceiaşi cu Geţii de dinaintea lor şi de după ei? Sigur că da. Şi apoi Pelasgii care se mai numesc şi PLACI, BLACI, BELAGI (BELCAE), FEACI etc., nu se vede clar că sunt acelaşi neam cu VLACHII? Iar VLACHII nu au precedat, dar au şi urmat GEŢII care s-au mai numit, în afară de GETAE şi GAUT(AI) / GOTHI / GOTHINI /GOTHONES / GETTAR / GETAR / GETTAR /JOTTAR / GAUTAR / GOTAR / GÖTAR, deci Geţii, Sciţii şi Goţii sunt acelaşi neam, cf. şi Procopius, ***Istoriile Goţilor***, C. a IV-a; comp. Tacitus, ***De moribus Germanorum*** şi Plinius, ***Nat. Hist.***, II, 175; cum bine vedem BELAGII, adică VLACHII au născut legile BELAGINE, adică VALAHICE.

Aşa că, limba şi scrierea getă au preexistat celorlalte limbi şi scrieri cu cel puţin un mileniu; mai târziu s-a numit *gotică* sau *şi gotică* (în orice caz, Vulcanius Brugensis a subliniat că Wulfila s-

a folosit de literele getice pentru a „crea“ alfabetul zis gotic, iar eu am remarcat doar o ornamentare a literelor getice; acest lucru îl constatăm şi mai limpede din catalogul celor 12 alfabete, redate de ***The New Universal Library***, London, The Caxton Publishing Company, 1968, vol. I, la p. 197, şi anume: canaanit din secolul 15 î.e.n., nord-semitic din mileniul II î.e.n., ebraic din secolul 10 î.e.n., actualul ebraic, vechiul elin din secolele 8-6 î.e.n., etrusc din secolul 8 î.e.n., latin din secolul 7 î.e.n. (care, cu excepţia a 3-4 litere, este identic cu cel de azi), elin, rus, latina clasică şi *black letter*, nume sub care avem de fapt *alfabetul zis gotic*, exact sau aproape exact cum îl regăsim în alte enciclopedii şi dicţionare enciclopedice; căsuţa a 12-a redă *modern capitals* (vă rog să priviţi atent la această ilustraţie).

Considerând un fapt istoric limpede şi anume că scrierea getică este cea mai veche, că legile zamolxiene au fost ***legi scrise***, aşa cum o subliniază, începând cu eruditul CATO cel Bătrân şi terminând cu eruditul jurisconsult Carolus Lundius, toţi cei care au atacat această delicată temă, nu rămâne decât să se stabilească, într-un mod mai concret, secolul în care a apărut *scrierea fonetică* la Geţi.

Îmi permit, totuşi, să dau un răspuns preliminar: pe la anul 1500 î.e.n. Să mă explic: 1. am luat în considerare afirmaţiile lui Herodot din cartea a IV-a, cap. 95 şi anume că Zamolse ar fi fost contemporan cu Pythagora (aceasta însemnând secolul VI î.e.n., deşi în capitolul imediat următor, Herodot se dezice, susţinând că el personal crede că Zamolse a trăit cu mult înaintea lui Pythagora şi nu cum îi povestiseră locuitoriii de la ţărmul Pontului Euxin); 2. o populaţie ar fi avut nevoie, la acea vreme, de o perioadă de 6 – 7 – 8 secole de „civilizaţie“ între momentul apariţiei scrisului fonetic şi până în a-şi pune la punct nişte coduri de legi; 3. există sau existau documente scrise, de care prea-înţeleptul şi precautul Carolus Lundius a dispus în secolele 17-18 A.D., din care reiese clar că ***toate celelalte legislaţii – elină, romană, etc. – s-au inspirat din legislaţia getă*** (dar desigur, mai întâi au luat alfabetele, scrierea, care erau deja formate la Geţi – după autorii deja citaţi înainte sau imediat dup Potop; data acestuia e „fixată“ cam la anul 1600 î.e.n.; în timpul acestuia a fost adusă acea piatră uriaşă pe care era încrustat alfabetul getic pe care l-a copiat

Joannes Magnus, publicându-l. Nu este sigur de unde a pornit acea rocă, eu am presupus Islanda, fosta THULA / THULE / TULE, unde în vechime trăise şi o populaţie getă numită GAUTAI, aşezată lângă Heruli, căci în acea insulă mai trăiau încă vreo 13 seminţii, cf. Procopius, ***Războaiele gotice*** (II, 15 şi IV, 20). De ce am identificat *strălucita* şi *îndepărtata* Tula cu Islanda? – Simplu, pe bază de toponime: ea s-a numit şi în Antichitate, cum se numeşte şi astăzi – TERRA GLACIALIS = ICELAND / ISLANDA; învăţaţii suedezi din Evul Mediu, aderând la opiniile anticilor, ***fără să invoce toponimia, au gândit cu toţii exact ca mine***. Cărturarul suedez Carolus Lundius, printre altele şi judecător al Curţii Supreme de Justiţie, avea să mai scrie, în afara cărţii dedicate lui Zamolxis ca prim legiuitor al Geţilor şi despre legile la Hiperboreeni (***De legibus Hyperboreis***, 1686), Paralelă între legislaţia sueonică şi cea romană (***Collatio juris Sueonici cum Romano***, 1699) şi Despre justiţie şi legi la Sueoni (***De justitia et jure Sueonum***, 1708), cu acelaşi simţ deontologic, cu aceeaşi rigurozitate ştiinţifică, cu aceeaşi acurateţe – avem toate temeiurile să socotim astfel – cu care a elaborat şi cartea dedicată lui Zamolse. Dacă eu nu cunosc decât această carte după care îl judec, prietenul lui bun Johan Axehielmus, i-a cunoscut o mare parte din activitate ca student, ca jurist, ca profesor, ca om, de aceea socot util a reda textul scrisorii adresate de el lui Lundius, care de fapt încheie şi cartea în discuţie, deci este o postfaţă:

„Prea strălucitului bărbat, eruditului Domn CAROLUS LUNDIUS, profesor de ştiinţe juridice şi judecătorului municipal, vechiului meu amic, sănătate de la Dumnezeu !

Văd bine că te ocupi de Zamolse, nu fără o mare voluptate a sufletului; pe Tine, prietene sincer, Zamolse al nostru, ţinut atât amar de vreme în întuneric, ba chiar şi înmormântat, te-a atras aşa de mult; iată-l acum scos la lumină de Tine şi oarecum din Infern. Felicit patria pentru acest fruct smuls întunericului şi te felicit pe Tine pentru strădaniile strălucite depuse, la care mie nu mi-a rămas decât să spun: excepţional şi peste măsură de fertil.

Te felicit din toată inima pentru truda pe care ai depus-o pentru a lămuri acest fenomen şi care nici nu poate fi răsplătită cu toate bunurile pe care le meriţi şi nici să-ţi ridic în slavă cinstitul

tău nume îndeajuns. O soartă norocoasă te-a însoţit, ca să fi putut trata un asemenea subiect demn de toată lauda şi de a-l fi putut comunica în lumea literară, într-un chip atât de fericit. Fie ca Nevinovăţia să te însoţească tot restul vieţii; fie ca grija sfântă a Dreptăţii şi Echităţii să nu te părăsească niciodată. Să ai parte ca şi până acum, de aceleaşi sentinţe pronunţate de tine cu înţelepciune judecătorească, în procesele cele mai dificile, iar ratificările lor să rămână valide! Rămâi sănătos, Tu, cel mai precaut dintre judecători. Mă dăruiesc, închinându-mă bătrânei cetăţi Upsala cu sufletul şi pana. Calendele lui Ianuarie, A.D. 1687.

Al Tău ca şi până acum, Joannes Axehielmus, jud. Sup. Reg. Asesor şi P.C.R.A."

Johan Axehielm (de fapt cu acest nume fusese înnobilat în 1651, numele lui adevărat fiind Johan van Gebern) s-a născut, ca şi Lundius, tot la Nörrkoeping, doar cu 30 de ani mai devreme, adică în 1608 şi a murit în 1692, în vârstă de 84 de ani. Ca formaţie de bază fusese arheolog, apoi a studiat şi dreptul. În 1629, deci la 21 de ani, a primit însărcinare din partea regelui să adune şi să catalogheze toate antichităţile de pe teritoriul Suediei; între 1633 şi 1652 trăieşte în Finlanda ca secretar, avocat fiscal şi asesor al Curţii regale; în 1652, deci la 44 de ani, se întoarce în Suedia, devenind anticar al regelui; în 1667, asesor regal, iar în 1672 devine preşedinte al Comisiei regale de Antichităţi. Printre alte scrieri ale sale se numără şi un dicţionar compilat din legile islandice (***Dictionnarium ex legibus islandicis compilatum***), şi un ***Lexicon sveno-gothicum ...***

Stimaţi cititori şi stimaţi elevi, v-am oferit mai multe date biobibliografice decât s-ar fi cuvenit, o să spuneţi, dar am făcut-o şi din stimă faţă de aceşti unici cărturari suedezi, dar şi din stimă faţă de dumneavoastră şi cu speranţa că unii dintre dumneavoastră vor urma pilda lor, cu totul demnă de a fi urmată.

Cu atât îi stimez mai mult, cu cât ei şi nu românii, au fost cei care au lămurit cei dintâi (după ei, fireşte, şi Nicolae Densuşianu) faptele cele mai importante de istorie, civilizaţie şi cultură ale strămoşilor noştri. Iar strămoşii noştri au fost şi strămoşii lor, ai suedezilor, danezilor, norvegienilor, olandezilor, belgienilor, finlandezilor, lituanienilor şi ai câtor altor neamuri încă ...

Iată ce relatează Joannes Magnus în cartea I a capitolului 23 din ***Historia de omnibuz Gothorum Sueonumque regibus***: „Aşadar, prima aşezare a Goţilor în Sciţia despre care se pomeneşte cel mai mult a fost la Marea Neagră; tocmai de aceea şi popoarele locuind acolo şi-au luat numele de populaţii pontice – ele s-au numit şi scitice, adică învingătoare ale Sciţilor. Totuşi, nu se poate nega faptul că acestea s-au numit când Sciţi, când Goţi, când Geţi." Ba, mai degrabă cred că este vorba de o diversitate a idiomurilor din partea celor care guvernau, căci acasă li s-a spus VESTROGEŢI Geţilor de Apus, GEŢI şi OSTROGEŢI Geţilor de Răsărit („VESTROGETAE hoc est OCCIDENTALES GETAE, GETAE et OSTROGETAE hoc est ORIENTALES"), iar pe alte meleaguri, în idiomuri străine, când Samageţi (SAMAGETAE), când Masageţi (MASSAGETAE); celor pe care Strabon, în cartea a XI-a îi numeşte Geţi de Răsărit li se va spune precis Tirsageţi (TIRSAGETAE). Aşadar, atât Grecii, cât şi Latinii i-au numit pe aceiaşi Goţi / Geţi deseori printr-un termen comun, trimiţând la acelaşi neam. Şi Paulus Orosius, în cartea I, dovedeşte acelaşi lucru. El spune clar că Geţii sunt aceiaşi cu cei care acum se numesc Goţi – cu aceştia, spre a-i evita, s-au încheiat mariaje, Pyrrus i-a îngenunchiat, Caesar i-a evitat. În afară de acestea, Procopius spune că atunci când Roma era asediată de Vitigus (regele ostrogoţilor), chiar patricienii romani răspândeau în public profeţiile Sybillei, obişnuindu-se astfel cu dezordinea din cetate până în luna iulie şi de aceea Roma nu mai avea teamă de nimic ce era getic (nihil GETICUM). Aceasta pentru că mulţi dintre autorii, mai vechi şi mai noi, susţineau că neamul getic ţine de cel al Goţilor, fiind aceeaşi stirpe. Dio Chrysostomus, spre exemplu, şi-a intitulat opera ***Despre treburile Geţilor***. Apoi gotul Jordanes în ***Istoria*** lui, îi numeşte când Goţi, când Geţi. Nu mai puţin Paulus Diaconus în ***Viaţa lui Narses***, vorbeşte despre Gotogeţi (GOTHOGETAS). Şi apoi eu însumi, dacă, după experienţa acumulată, merit un oarecare credit, eu, vorbind despre Goţii mei, le spun Ostrogeţi (OSTROGETA) care, de către Latini vor fi numiţi Ostrogoţi. Şi lucrurile stau astfel, pentru că din cele mai vechi timpuri la noi, în Suedia, noi am numit GET ceea ce la Latini (adică în limba latină) obişnuia să se spună GOT (sunt peste doi ani de când eu am vorbit pentru prima oară de alternanţa

vocalică *e / o*). „Şi nu cumva părintele istoriei, Herodot, tocmai de la această denumire comună, a numit diferit, cu numele de Masageţi, pe cei care, de fapt, erau Ostrogoţi, care i-au ocrotit pe Sciţii alungaţi din lăcaşurile lor, apoi au ajuns în Cimeria, au populat-o, construindu-şi case, au locuit acolo. Acest adevăr istoric este susţinut şi de Raphael Volaterranus, pe baza unei afirmaţii a ***Geografiilor*** lui Strabon din cartea a VII-a, precum şi a cântului X din ***Odysseea*** lui Homer, unde se susţine că ar fi ajuns acolo din Occidentul îndepărtat. Că acest lucru este cu totul şi cu totul adevărat, şi anume că Cimeria a fost ocupată de către Goţi (Geţi), nici un om bine instruit în ştiinţa istoriei nu-l poate nega. Ptolemeu alimentează chiar această părere: că Masageţii s-au aşezat în ţinutul Sciţilor din Asia mediterană. Şi apoi un cititor atent care ştie să citească şi cu ochii minţii, înţelege corect că Goţii şi Geţii sunt acelaşi neam şi că aceştia, la rândul lor, în funcţie de popoarele învinse, vor fi numiţi când Sciţi, când Cimerieni, când Traci: aceasta este calea de înţelegere corectă a istoriilor gotice / getice sau scite. Pentru că încă de pe vremea regelui Philimerus cel Mare, după ce Cimerienii fuseseră alungaţi, ei s-au numit nu numai Cimerieni, ci şi Sciţi, deci au luat şi numele celor care le ocupaseră ţara. Urmărind această victorie, Herodot afirmă că nu numai că i-au alungat pe Cimerieni din lăcaşurile lor, ci secole în şir i-au ţinut într-o năvală şi o teroare, încât să nu poată să le treacă prin minte să se întoarcă înapoi. Şi, deşi Cimerienii, căutând salvarea lor prin fugă în mare grabă, au ajuns până la versantul stâng al muntelui Taurus, Geţii, foarte tulburaţi, s-au oprit pe versantul drept al aceluiaşi munte până la Pont. De aici, s-au întors înapoi în Cimeria, în care, în tot acest răstimp a domnit Philimerus, au rămas acolo, cu toate că peste imperiul lor se întindea, în lung şi în lat, întreaga Sciţie."

În capitolul imediat următor – XXIV – aflăm când a domnit acel Philimerus: la 995 ani de la diluviu şi 1300 ani î.e.n. Adunând aceşti ani, obţinem data la care este fixat Potopul: 2305 î.e.n. (Mercator în ***Chronologia*** vorbeşte de un potop mare – cred, al lui Noe – şi de altul mai mic care nu a afectat decât o parte din Europa); Dl. Prof. N. Ţicleanu fixează potopul între 5.000-6.000 î.e.n.

Socotim suficient de clar motivat faptul că Geţii sunt acelaşi neam cu Goţii, că se trag din Sciţi (dar am văzut că prin decodificarea cuv. *Σκυϑα* obţinem *Getha*, deci nu este exclus ca lucrurile să fi stat exact invers sau ei să fi coexistat în acelaşi timp şi pe acelaşi teritoriu ca populaţie de acelaşi neam). Cert este că analizând atent mai întâi o serie de cuvinte, din fondul principal de cuvinte, cum sunt: *casă, tată, frate, soră, plug, blid, greblă* ..., toate fiind la origine gete, conchidem că elina, latina, turca, persana, araba, le-au luat, direct sau indirect, din getă, şi mai apoi, limbile zis romanice şi anglo-saxone: aşadar, ne vom limita la o seamă de cuvinte din acest fond.

LECŢIA I

În ultimile decenii, dar mai ales după 1989, ne confruntăm la tot pasul cu nişte cuvinte şi expresii pe care vorbitorul de rând le consideră ca fiind anglicisme sau americanisme, pentru că acestea au intrat în limba română prin intermediul limbii engleze, britanică sau americană.

(Spre a pătrunde în miezul problemei şi a lămuri lucrurile mulţumitor, vom face paralel incursiuni fugitive în istoria civilizaţiei strămoşilor noştri vlahi > pelasgi > etrusci > cimerieni > traco-geto-daci, făcând apel şi la nişte *cărturari nordici* care le-au cercetat mai cu osârdie decât au făcut-o ALŢII şi tocmai de aceea le-au şi lămurit mai corect, după părerea mea.)

Începem lista de cuvinte cu FAN şi BOS(S), pentru că, revenind pe buzele majorităţii vorbitorilor de nenumărate ori pe zi, avem dreptul să le considerăm ca făcând parte din fondul principal de cuvinte. Acestea ca unele care au pătruns în limba română prin intermediul limbii engleze (britanică sau americană), mai ales după 1989, dată cam de la care a şi început să se vorbească şi la noi despre capitalism, capitalism de piaţă – sunt considerate de vorbitorul de rând, anglicisme sau americanisme, în timp ce ele, sunt, de fapt, *pure getisme*.

1. Deci, una din vocabulele revenind frecvent nu numai pe buzele vorbitorului român, – ci şi aproape ale tuturor europenilor

–, este faimosul FAN, însemnând „admirator al unui politician/ gânditor/ artist/ sportiv/ al unei echipe de fotbal, etc“.

Aflăm, atât de la arhiepiscopul upsalez şi renumit istoric totodată, Joannes Magnus Gothus (***Historia de omnibus ...***, Roma, 1554), precum şi de la Bonaventura Vulcanius Brugensis (***De literis ...***), care, la rândul lor, s-au bazat pe nişte izvoare antice – Cato Major (***Originile Romei***, operă considerată pierdută), Dio Chrisosthomus (***Getica***, operă de asemenea pierdută), de care noi astăzi nu mai dispunem, că acest cuvânt este *unul din cele mai vechi cuvinte getice* şi înseamnă „Dumnezeu“.

La nivelul sensului actual, *mutatis mutandis*, admiratul a devenit admirator şi viceversa, de aceea spunem „FAN al lui...“ şi, mai explicit decât la autorii de abia citaţi, îl găsim la Carolus Lundius (***Zamolxis primus Getarum legislator***, Upsala, 1687) apărută de curând şi în româneşte, în traducerea mea. Lui FAN, zeu al întregii naturi, care domneşte peste toată lumea, i s-a mai zis şi PAN; cum consoanele *f, p*, şi *b* sunt permutabile, avem şi cuvântul BAN; din vechea limbă getă le-au luat şi alte limbi, în primul rând elina, acesta fiind zeul (zisul zeu) PAN, reprezentat ca zeitate câmpenească, cântând la nai (el fiind totodată cel care ar fi meşterit acest străvechi instrument de suflat), păscând oile şi caprele, având coarne şi picioare de ţap – în rest chip de om. Acest cuvânt PAN a devenit la Elini şi PEAN (*παιαν*), însemnând preponderent un cântec solemn, aranjat pe mai multe voci şi care se executa în cinstea lui Apollo, la ocazii deosebite - de aceea *paean* este şi epitet ornant al lui Apollo. Tot ca epitet ornant l-am întâlnit şi într-un mimiiamb al lui Herondas (*Femeile aducând jertfe la templul lui Asklepios/* Aesculap), aşezat lângă zisul zeu al Medicinii - Asklepios (personal, am subliniat şi cu alte ocazii că toţi zeii şi semizeii elini, romani, hinduşi, egipteni, etc. au fost oameni în carne şi oase, zeificaţi după moarte pentru că săvârşiseră în timpul vieţii fapte importante; acesta este şi cazul lui Asklepios, care era socotit fiul lui Apollo şi al unei pământene, numită Koronis, originară din Trikka, unde şi azi este comemorat acest aşa-zis zeu, de parcă ar fi trăit cu câteva sute şi nu cu mii de ani în urmă; şi fiii lui Asklepios – Podalir şi Machaon, ca iscusiţi medici chirurgi ce au fost şi participanţi la Războiul Troian ca atare, au fost şi ei zeificaţi după moarte).

Acest străvechi cuvânt getic FAN/ PAN/ BAN mai însemna şi „teritoriu, ţinut, ogor" şi, cu acest sens a fost preluat şi de mai tânăra limbă – şi anume latina (subliniem, mai tânăra, fiică sau nepoată a limbii gete şi luăm martor pe un mare înţelept al Antichităţii romane, şi anume pe chestorul CATO MAJOR (237-142 î.e.n.) care, în lucrarea „pierdută" tratând despre originile Romei, relatase că Geţii aveau o scriere şi compuneau ode în cinstea eroilor lor, acompaniaţi la flaut, cu mult înainte de întemeierea Romei: *„Getae etiam ante Romam conditam heroum suorum res praeclare gestas carmine conscriptas ad tibiam cecinerint.";* (or, Roma, stimaţi cititori, a fost întemeiată în anul 753 î.e.n.!). Cuvântul BAN/ PAN a acoperit tot Evul Mediu românesc, polonezii, cehii şi maghiarii luându-l de la noi şi probabil nu numai ei, căci era o demnitate, însemnând „stăpân, boier, prinţ peste un teritoriu" – (vezi Bănia Craiovei, Bănia Banatului şi Banatul însuşi), maghiara l-a luat sub forma de BAN (vezi şi romanul în versuri ***Bánk Bán*** = Groful Bank, de clasicul literaturii maghiare Katona Joszef), în timp ce ceha şi polona, sub forma de PAN, care în Evul Mediu avea exact acelaşi sens cu cel din limba română, azi a rămas doar (?) cu sensul de „domn", întrucât băniile au dispărut. Însuşit de limba latină încă din Antichitate, cuvântul BAN cu sens de „teritoriu" a dezvoltat verbul *bannire* şi expresia *foris bannire* =„ a da afară din teritoriu, a exila".

Aşa cum Romanii stabiliseră o regiune situată în punctul cel mai nordic al Imperiului Roman, unde erau exilaţi cei deveniţi indezirabili la Roma – vezi şi cazul lui Ovidiu, iar aceasta a fost, din Antichitate şi până prin secolul al 17-lea, BOSFORUL CIMERIAN, renumit pentru climatul său foarte aspru, după care a devenit Siberia, pentru Europa zis modernă - tot astfel şi popoarele scandinave, mai ales suedezii (cel mai bine organizaţi din punct de vedere juridic, căci legislaţia lor se baza pe cea zamolxiană - primând simţământul democratic, al echităţii şi blândeţii) au gândit, pentru bărbaţii turbulenţi, o BANNO-MANNA, care mai era numită şi BASILIA = „insulă regală", pentru că acolo locuiseră cândva Sciţii regali şi care, judecând după localizare, pare să fie aceeaşi cu insula Tula (unde cândva locuiseră şi GAUTAI, cea mai numeroasă şi mai nobilă seminţie

getică), căci în vechime s-a numit *terra glacialis* (ţinut de gheaţă), devenit în traducerea engleză ICELAND, deci un topos demn de toată atenţia.

2. Un alt străvechi cuvânt getic este şi acela care l-a generat în epoca actuală pe anglo-americanul BOS(S) = patron, şef – acesta este *geticul* şi *suedezul päsä*, însemnând „şef, conducător" (în gotică BIASSA/ BASSA/ PASA), care a dat într-o serie de limbi, inclusiv în turcă, persană şi română, cuvântul *paşă*, cu o întreagă familie de cuvinte. Acest străvechi cuvânt getic, după părerea mea, mai poate fi pus în legătură şi cu populaţia BESSA (lat. *bessi, - ōrum*) despre care relata frecvent şi Ovidiu în elegiile sale, ca una care trăia amestecată cu Geţii şi din care – e posibil – să se fi iţit şi neamul BASS-ARABILOR, o dată cu denumirea dată ţinutului BASSARABIEI, sau anterior acesteia.

3. Iată cum stau lucrurile şi cu frecvent folosita expresie *O.K.*, de către noi toţi. Englezii şi americanii au împrumutat-o din germana medievală, căci *O* = iniţiala prepoziţiei *ohne* = „fără", iar *K*, iniţiala substantivului *Kost*, care la origine înseamnă „hrană / mâncare". Aşadar, *fără mâncare* era condiţia cu care unii patroni angajau lucrători; bănuim că nu prea erau numeroşi acei muncitori care-şi ofereau forţa de muncă în atari condiţii, de aceea patronii prudenţi aşezau în faţa atelierului/ magazinului o tăbliţă cu anunţul privitor la noi angajări, cu specificaţia *O.K.*, substantivul *Kost* căpătând mai apoi şi sensul de „preţ", la plural *Kosten* însemnând „cheltuieli", iar verbul *kosten* = „a gusta" ne trimite la geticul KOST / GOST şi GUST din româna actuală, care, în afară de sensul concret legat de mâncare, sens legat şi de fiziologia gustului, a mai căpătat şi un sens abstract, de tipul *gust la îmbrăcăminte*, *gust artistic*, etc., însuşit şi de francezi şi de spanioli, cu sensuri foarte asemănătoare.

Constatăm, stimaţi cititori, că la comediograful Plaut, care a trăit în sec. III-II î.e.n., fiind aproape contemporan cu Cato Major / Cato cel Bătrân, întâlnim cuvinte şi expresii geto-dace puse în gura personajelor sale – GEŢI şi DACI deopotrivă, probând cu prisosinţă că seminţia traco-geto-dacă locuia pe teritoriul Italiei cu cinci secole înainte de cu totul parţiala cucerire a Daciei de către legiunile romane; iar limba, inclusiv toponimia, sunt argumente de *cedru* şi *marmură* în judecarea corectă a unui fapt istoric petrecut

ca atare; iată de ce socotim că este de mare utilitate o cercetare interdisciplinară – LIMBĂ – ISTORIE, al cărei început îl facem acum.

LECȚIA a II-a

Dacă într-un prim moment am tratat despre trei cuvinte (două substantive şi o expresie conținând şi ea un substantiv) – ca fiind cele mai vechi cuvinte getice, în opinia unor cărturari nordici, de altfel foarte solid argumentată (FAN/PAN/BAN; BOS(S) şi O.K.), acum ne vom opri la două apelative: SIRE şi TATĂ.

1. Apelativul SIR/SIRE a pătruns şi s-a încetățenit la noi mai ales prin intermediul dramaturgiei shakespeare-iene.

SIR, pronunțat uneori în manieră britanic-americană, – SÖ, înseamnă „domn"; SIR, ca titlu nobiliar, ține de treapta socială a cavaleriei; SIR, în limbajul poetic înseamnă „tată, bunic, strămoş".

După cum notează şi Carolus Lundius în cartea ***Zamolse, primul legiuitor al Geților***, în limba getă a fost SIR, cu sensul de „domn", „stăpân"; dar, acelaşi Lundius subliniază că în foarte **vechile cărți de istorie** şi în **anale** se regăseşte sub forma de KIRI; de aici a pătruns în limba elină sub forma de *κυριος*, însemnând tot „stăpân", „domn" (A se vedea şi schița ***Kir Ianulea*** de I. L. Caragiale). Acest *κυριος*, având şi sensul de „Dumnezeu" a pătruns în mai toate limbile europene, prin intermediul bisericii, şi catolice şi ortodoxe, regăsindu-l şi în colindele germane, în expresia *kyrie eleison* (*=Doamne. miluește*), dar cu rol de *refren* de tipul – *florile dalbe* sau *Leru-i Ler*.

În gotică avem substantivul WISIR (corespunzând geticului SIR) care în limba populară se regăseşte sub forma de *wise* (exact ca în engleza actuală cu sensul de „înțelept", „experimentat"), însemnând „prinț, administrator suprem, guvernator", (sens cu care a fost preluat într-o serie de limbi arabe, iar *marele vizir* era, în țările musulmane, primul sfetnic al sultanului). ODHIN/WOTAN/WODAN, de pildă, care în mitologia nord-

germanică ar corespunde lui Plouton la Greci, zeul Infernului, este numit „prințul suprem al Walhallei“ (=Infern), *Walhallar Wisir Manium*; întrucât în viață, ca luptător-erou ucisese în bătălii mulți oameni, la rândul lui sfârşind de moarte violentă, Nordicii au socotit, totuşi, că locul lui este în Iad.

Deci, cuvântul WISIR/SIR/SIRE, venind din geticul SIR, a fost preluat nu numai de musulmani, ci şi de alții, catolici sau protestanți: Britannii, Scoțienii, Gallii, Hispanii şi Italii.

2. Cât priveşte substantivul însemnând TATĂ, făcând parte din fondul principal de cuvinte al oricărei limbi, acesta are la origine vechiul cuvânt getic PADER sau FADER (ştim deja că literele *p* şi *f* sunt permutabile, cf. PAN/FAN, dar şi BAN); în persană este PEDER şi PEZER.

Geticul PADER/FADER l-au luat mai întâi Grecii încă din bătrâna Antichitate, aproape neschimbat *πατηρ* şi apoi Latinii, idem *pater*; apoi aproape toate limbile romanice: *padre* în it. şi sp., *père* în fr. şi, bineînțeles, anglo-saxone: *father* în engl., *Vater* în germ.

Referitor la cuvântul TATĂ ca atare, ni se indică de către acelaşi autor, rădăcina AETT, însemnând „rubedenie, consanghinitate pe linia arborelui genealogic“.

La Goți/Geți era ATA/ATTA; în turcă avem *ata* (a se vedea şi personajul istoric *Atatürc* = „tată al turcilor“ şi care până în 1934 se numise *Mustafa Kemal*, fiind general şi om de stat turc (1880-1938), supranumit, cu patru ani înainte de moarte „Tată al turcilor“, ca unul care, în calitate de preşedinte al Anatoliei, din 1923, - întreprinzând o serie de reforme radicale, a pus bazele unui stat cu totul nou, al Turciei de azi). Cuvântul TATĂ, ca atare, regăsit şi în vechea persană, dar şi în limba kurdă (posibil şi în alte idiomuri înrudite cu acestea) ne conduce la numele celui mai vechi /zis/ – zeu al nordicilor, ATTIN, pe care apoi l-au luat şi Elinii, – acesta fiind, de fapt, cazul tuturor zeilor elini, romani, egipteni etc. – sub forma de ADONIS (frumosul tânăr îndrăgit de Afrodita şi ucis în floarea vârstei de către un mistreț – posibil „zeul“ ARES deghizat în mistreț, soțul oficial al Zeiței frumuseții – pentru ca, indirect, să o pedepsească pe ea. A se vedea şi notele la idila lui Theocrit ***La moartea lui Adonis***, cuprinsă în cartea lui Aristofan, ***Serbările în cinstea Demetrei şi a Persephonei***, Crater

2000, în traducerea mea); pe acest zis zeu al Hiperboreenilor – ATTIN – l-au luat şi ebraicii, numele lui regăsindu-se în formula de invocare *Adonai*, însemnând „Stăpâne! Doamne!“, pe care rabinii o folosesc mai ales la slujba de înmormântare.

Ştim, nu numai de la arhiepiscopul de Ravenna şi istoricul din secolul VI Jordanes / Jornandes că Goţii sunt totuna cu Geţii, căci *nu face nici o confuzie*, cum absolut gratuit îl acuză unii comentatori români şi străini, deci, nu din greşeală, ci perfect conştient pune semn de egalitate între Goţi şi Geţi; la rândul lui se sprijinea pe aserţiunile unui Dio Chrysostomus (secolul I), autor foarte prudent al unui tratat despre Geţi, *Getica* (operă declarată mai apoi pierdută), ci şi de la autorii antici, printre care şi Tacitus (*De origine Germanorum*) că Geţii i. e. GETAE (care se trag din Sciţi /sau invers/ sau au coexistat) s-au mai numit GAUTAI (aşa cum i-am aflat şi în îndepărtata şi luminoasa insulă Tula – pe care eu, aderând la opiniile Autorilor antici şi ai cărturarilor nordici din Evul Mediu, am identificat-o cu Islanda, căci numită în vechime *terra glacialis*, a devenit în traducere anglo-saxonă ICELAND sau ISLAND, însemnând acelaşi lucru ca toponim, adică „ţinut de gheaţă“); aceşti GAUTAI erau aşezaţi lângă Heruli – mai erau şi alte populaţii în acea insulă, vreo 14 în total, după cum ne relatează anticii, dar cei mai numeroşi şi mai nobili erau GAUTAI, numiţi şi GOTHONES, GOTHINI, GETTAR, JETTAR, JOTTAR, GAUTAR, GETAR, GOTAR, GÖTAR, iar în suedeza modernă ÖTRRA; deci, avem radicalul GA / GE / GO / JO / GOIA – însemnând „pământ“ şi venind de la verbul *gieta* = „a da naştere, a zămisli, a rodi din plin“; deci, *Goţii sunt o denumire târzie pentru Geţi* (după secolul IV), aceasta o susţinem pe bază de surse antice, precum şi pe baza aserţiunilor cărturarilor nordici care, la rândul lor, se bizuie şi ei, cu temei, pe sursele, străvechi şi medievale timpurii, dar, nu mai puţin pe ***Monumentele Eddice*** şi ***Cronica Sueoniei***. Şi mai limpede decât toţi, o afirmă acest cărturar ilustru, CAROLUS LUNDIUS, care, având sarcina, din partea regelui Carol al XI-lea al Suediei, de a revizui întreaga legislaţie a Suediei, a făcut o călătorie de studii de peste zece ani, în multe ţări europene, cu centrul de greutate la Biblioteca Vaticanului, unde a găsit *nenumărate cuvinte gete* cu care erau presărate *manuscrisele* şi *incunabulele acestei uriaşe*

biblioteci, întocmind în cele din urmă, şi *un dicționar special*; acesta nu se găseşte la noi în țară (?) sau poate da, aruncat prin vreun subsol.

O neprețuită sursă istorică este şi voluminoasa carte a arhiepiscopului upsalez JOANNES MAGNUS GOTHUS (***Gothorum Sueonumque historia***) care în C. I, cap. 7, a publicat pentru prima oară, alfabetul getic şi cu ajutorul căruia noi vom umple golurile mari ale istoriei naționale – secolele IV-VIII.

LECȚIA a III-a

După geticul PADER /FADER (tată) de abia analizat (*père* în franceză, *padre* în spaniolă şi italiană, *Vater* în germană, *father* în engleză), ne vom opri asupra cuvântului MAMA. În getică / gotică este MOTHER (exact cum îl regăsim azi în engleză); în pers., este MITHRA de la MITHR; geticul MOTHER a dat în elină *μητηρ*, iar în latină *mater*; cuvântul se regăseşte sub o formă sau alta, în toate limbile zis romanice (fr. *mère*, sp., it., *madre*), precum şi în cele anglo-saxone (germ. *Mutter*, engl. *mother*).

FIICĂ: în gotică/getică avem DOCHTER / DOTTER / DOTER, de unde la egeeni DAETR, însemnând „undele, fiicele mării“, în germ. *Tochter*, în engl. *daughter*; geticul de mai sus a dat în gr. *θυγατηρ*; BARA, regăsit în hidronimul BARA-OLT însemna în limbile germanice – celtă, teutonă – „fiu“;

SORĂ: în getică / gotică avem SER, care a dat în latină *soror*; se regăseşte şi în it. *sorella* şi în fr. *soeur*.

FRATE: în gotică / getică BODHER / BRODHIR / BROTHER, regăsit ca atare în engleză; în gr. a dat *φρατηρ* (de aici şi = „fratrie, frăție“, comunitate de oameni având acelaşi scop); în lat. *frater*, it. *fratello*, sp. *hermano*, port. *irmão* < *germen* < *german*.

CASA se regăseşte identic aproape în toate limbile romanice şi anglo-saxone, cu acelaşi sens (aşa cum sublinia şi dl. ing. prof. Gabriel Gheorghe, în ***Studii de cultură şi civilizație românească***, Gândirea, 2001, p. 19, 22-24, aflându-se la Grenoble prin 1973 şi

stând de vorbă cu nişte învăţătoare, acestea îi mărturiseau despre dificultăţile pe care le aveau cu elevii de clasa I, căci ei spuneau *casa* şi nu *maison*, *iarba* şi nu *herbe*, *vaca* şi nu *vache*, *capra* şi nu *chèvre*, *apa* şi nu *eau*, ca şi copiii italieni, de altfel, şi exemplele nu se opresc aici); tot *apă* se spunea în toată Europa apuseană şi nu numai. De altfel în mitologia Vedelor, *Apa* este numele zeităţii apei cu rol primordial ...); în latină, *casa* = „colibă“, în get. / got. HUUS / HUS, recunoscut în germ *Haus* şi engl. *house*;

GET şi GET-BEGET = „din moşi strămoşi“, este tradus în engleză prin expresia *true-born* = „autentic“; aceasta pentru că vine de la verbul GEITE = „a naşte, a zămisli“, care la rândul lui se trage din subst. GE, GIA, GAU ... = „pământ, ţarină“; GIGANT (it., sp., port. *gigante*, fr. *géant*) are exact aceeaşi etimologie; se trage din cuvântul GE (pământ), regăsindu-se aproape identic într-o serie de limbi nordice (plus sufixul augmentativ - *ant* / *-gant*), căci fiinţe uriaşe au avut şi nordicii, am avut şi noi; unele morminte descoperite la noi sunt o dovadă sigură a existenţei lor reale (şi apoi legendele, nu numai cu *Gruia, Sfarmă-Piatră* ... – a se vedea şi poemul lui George Coşbuc ***Atque nos!***, dar şi Novac şi neamul Novăceştilor de la care a rămas istoria străbunilor noştri şi vestita brazdă a lui Novac, a cărei desluşire istorică a făcut-o părintele Dumitru Bălaşa, supranumit *Patriarhul de la Drăgăşani*); după cum ne relatează şi Olaus Magnus Gothus, care, prin iconografia bogată, ne aduce un plus de informaţie, căci în ***Historia de gentibus ...***, el a pictat stelele funerare ale giganţilor (Starchaterus, Haldanus etc.) aşezate pe mormintele lor, de asemenea supradimensionale, pe care erau încrustate fapte importante din viaţa lor, scrise de ei înşişi, căci, cf. C. II, cap. 32, giganţii ar fi fost aceia care ar fi încrustat alfabetul getic pe acea *rocă de dimensiuni absolut uriaşe*; rog a se vedea ilustraţia de la finele manualului, reprezentând unele stele funerare ale uriaşilor pe care ei narează fapte importante, întocmite în geta primitivă, iar unele traduse de autor în latina medievală, descifrăm şi *apeductele*, despre care Magnus vorbeşte în text: aşadar străvechii Geţi / Goţi aveau acest sistem civilizat de aprovizionare cu apă, cu sute, chiar mii de ani î.e.n., iar de la ei l-au luat apoi Romanii şi alte popoare (Să avem tot timpul în vedere că Geţii au fost mari cosntructori şi întemeietori de oraşe, de aceea

au şi fost supranumiţi de către antici *κτισται* şi *πολισται*, dar şi zburători prin nori, *καπνοβατας*, ca unii care au devenit apoi extratereştri şi au construit nu numai piramide, ci şi baze de lansare interplanetare, după părerea mea). În cap. 26, ultimul al Cărţii întâi, dezvoltând ideile fratelui săului Joannes Magnus din C. I, cap. 7 al ***Istoriei*** sale voluminoase, subliniază că această stâncă uriaşă, pregătită judicios pentru a se încrusta pe ea literele, spre a străbate mileniile, nu putea fi făcută decât de nişte fiinţe cu totul uriaşe, care – după cum am spus – şi-au „scris“ pe ea şi faptele lor cele mai importante. Deci, în timp ce Egiptenii desenau animale spre a reda nişte idei referitoare la oameni, iar mai apoi Romanii, după cum o dovedesc vechile obeliscuri, NORDICII aveau o scriere fonetică; ei încrustau literele pe lemn şi chiar în sec. al XVII-lea au păstrat acest obicei, mai ales în castrele ostăşeşti, la asediul oraşelor, „scriau“ pe scoarţă de copac, folosind folii metalice foarte subţiri; astfel scrisorile, nefiind atacate nici de ploaie, nici de zăpadă, ajungeau nevătămate la destinatar – exemplu de minte ingenioasă a Geţilor şi Goţilor.

...

LECŢIA a IV-a

Cuvântul OGOR, căruia i s-a mai zis şi BAN, BĂNIE, cum bine s-a văzut, este de asemenea un getism (regăsit şi în germ. *Acker*, engl, sp. şi skr. *Acre*) şi care a dat în latină *ager* – *g* cu *k* sunt consoane permutabile, ca şi *h*, de altfel.

Cuvântul PLUG, unul din cele mai vechi cuvinte getice, l-am găsit absolut identic şi într-un text runic – *rună* = „săgeată cu vârful îndoit“ – (dar alfabetul runic pare a se fi născut din străvechiul alfabet getic), latinii nefăcând altceva decât să-i adauge o terminaţie neutră, devenind *plugum*, în gr. a dat *ζυγον*, în germ este *Pflug*, împreună cu toată familia de cuvinte: *pflegen* =„a cultiva“, *Pfleger, -erin* = „cultivator, -toare“; în engl. *ploug* (inclusiv la Internet).

Românescul GLIE nu poate fi explicat altfel decât prin cele câteva cuvinte vechi desemnând etnonimul *get* şi anume GÖL = pământ, de unde şi turcescul *göl* = nămol, cu care se dau vara pe

corp, mai ales reumaticii, precum şi denumirea lacului *Tekir-göl*, „foarte bogat în nămol".

Iată acum şi originea cuvântului rusesc însemnând „pământ" şi anume зэмля: aceasta se află tot în getă, căci got./get. AER / ER / IER / HER, ar. *Erz* (în germ *Erz* = „minereu, aramă, bronz"), turc. *ier*, în pers. *Zemin* < radicalul getic SA = „a semăna".

ALDE, în germ. *edel* = „nobil ca rasă", iar subst. *Der Edle* = „nobil", cu toată familia de cuvinte, înseamnă atât în germană, cât şi în română, păstrându-şi sensurile vechi/ străvechi, „cineva cu autoritate, autorităţi, notabilităţi", având la origine AL / ALD, însemnând „a da naştere, a creşte" (v. şi legătura cu sp. *alde* = sat, *aldeano* = ţăran; în română *alde Mărin*, de exemplu); din getică a intrat în greacă: *αλδεω, αλδυσκω* şi *αυζω*, iar în lat. *augeo* şi *augeor* cu absolut acelaşi sens; se regăseşte în mai toate limbile romanice, începând cu franceza: *augmenter*.

Vechiul cuvânt românesc EV vine din get. / got. ÃWÃN / EWÃN / AEWE, cuvinte care au dat în latineşte AEVUM, cu sensul de „secol" (it. *evo*), în gr. *αιϖν αιϖνος / αιονος*, în dialectul doric însemnând „ţărm", în gr. com. avem *αιωνιζω* = „eu fac (ceva) de durată, veşnic".

Adverbul GEABA / DEGEABA îşi are originea în get. / got. GIA BEGIA / GIABIR, în gotica de pe vremea lui Lundius GIAESWER = „ a-şi atribui ceva mai just"; turc. *dgiaba* = „dar făcut", got. GIBA (a se vedea şi proverbe ca: „Geaba vii, geaba te duci că la mândra tot n-ajungi"); în legile vechi se regăseşte sub forma GIA, în limba vorbită GÄWA; la Geţi se scria GIA, dar mai ales GAUJA / GAJA / GOJA, iar la Greci *Γαι*, de unde şi verbul *γαω* = „eu dau naştere", iar GHAEFUR însemna „codonator", iar GHAETI şi GHUTI însemna „a da ramuri printr-o acţiune plină de vigoare".

IAMĂ = „pradă, jaf"; cunoaştem mai bine acest substantiv din expresiile *a da (face) iama* (folosit în Evul Mediu şi ca termen militar); îi aflăm originea în get. / got. GHAEMRET / GHUMER > GHAEMR / JAEMR / JAEMMER = „nenorocire, rău", la rândul lui se trage din verbul getic/got. GAUNA / GHAEMA / GHAEMRA / JAEMRA, scris cu *j* = „a ataca, a intra în conflict, a se jelui"; din getă l-au luat Grecii în verbul *γοαω* = „eu gem",

precum şi latina sub forma *gemo*, cu toată familia de cuvinte a ambelor limbi. Cuvântul îl regăsim şi în numele zeului YAMA, zeul morţii la indieni, precum şi în substantivul german actual *Jammer* = „jeluire“, cu toată familia de cuvinte, având exact acelaşi sens cu cel din vechea getă.

INIMĂ îl regăsim în vechiul românesc *înemă*, iar CORD, în geticul HAIRTA / HAERTA / HIAERTA, care a dat în latineşte *cor*, iar în greceşte *κεας / κης*, de unde şi verbele *καιω / κεω*; în germ. *Herz*, în engl. *heart*, aproape ca în getică, deci; în it. *cuore*, sp. *corazón*, port. *coração*.

Cuvântul OM nu vine din latinescul *homo, -inis*, care la rândul lui are la bază subst. *humus* = „humă, lut, pământ“, ci, foarte raţional explică eruditul suedez Lundius, vine din vechiul adj. *getic* OMOS, însemnând „sociabil“, calitate care ţine de esenţa naturii umane, termen care a dat în elină *ομως*, adică „apt de a se asocia cu alţii asemănători lui“, Dumnezeu dotându-i pe oameni cu puterea de judecată spre a distinge lucrurile şi faptele oneste de cele ruşinoase şi spre a se supune legilor ţării şi cetăţii (dreptul fiind o lege divină, atât cel privat, cât şi cel public), conducătorilor acestora, în frunte cu majestatea sa regală / imperială, ca unul care reprezintă pe Dumnezeu pe pământ, i-a înzestrat cu puterea / dorinţa de a se uni, de a fi sociabili.

Substantivul VEGHE (cu toată familia de cuvinte), considerat greşit a veni din latinescul *vigilia*, este şi el un cuvânt pur getic şi anume IKA / WEKA / WELKIA = „a trezi din somn“, regăsit în germană în verbul *wecken* şi *erwecken*, în engl. *awake*, în italiană *svegliare*, în portugheză *vigiar*.

Substantivul SCALDĂ cu sensul de „baie făcută în aer liber, loc bun de scăldat“, cu toată familia lui de cuvinte, îşi are obârşia, în opinia mea, în numele râului nordic SKALDIS, pomenit şi de Plinius în opera sa ***Historia naturalis*** (IV, 17 şi IV, 98), numit în germ. SCHELDE, în fr. ESCAULT, apă care, izvorând din provincia belgo-olandeză Seeland, curge prin Flandra, Anvers, trece şi prin WALACHIA SCALDIA (coordonat geografic pe care, pentru moment, nu-l putem localiza, dar avem dreptul *să presupunem* a fi / a fi fost vorba de *o enclavă valahă* care aşteaptă să fie descoperită de către noi, urmaşii Valahilor din toate

colțurile lumii, pe unde a fost cândva *Imperiul Pelasgic*, care, lucru deja stabilit, e totuna cu Imperiul belagic / blahic / vlahic / valah, acest cuvânt serveşte perfect ca rădăcină şi toponimului BELGIA (țară ale cărei limite nu au fost mereu aceleaşi) şi numelui râului SKALDIS, care se varsă în Oceanul germanic (hidronim desemnând o parte din Marea Nordului / Oceanul Septentrional).

Substantivul românesc ZI nu vine din lat. *dies, diei*, aşa cum greşit socotesc romaniştii, ci este la origine un vechi substantiv geto-dac, care a trecut prin forma DZI / DZIUĂ, păstrată şi azi în unele regiuni din România (Moldova, Basarabia, Bucovina, Maramureş, Bihor ...) şi Italia (Toscana mai ales), pentru că aici s-au aşezat Tuiscii, adică Etruscii, prin sec. XV î.e.n., venind din Asia Mică, formând o confederație; a se compara şi cu persanul *zija*; latina literară, creație arbitrară a grămăticilor latini, de tipul lui Probus şi Varrus, a eliminat dentala fricativă *z*, limitându-se – după cum se vede – la simpla consoană dentală *d*; în germ. *Tag*, sued. *Dag*, engl. *day*.

Cam la fel stau lucrurile şi cu substantivul VIAȚĂ, care în nici un caz nu vine din latinescul *vita*, cum arată romaniştii, ci invers, Romanii l-au luat din vechiul getic VIEITZEA, care se regăseşte identic şi în vechea teutonă (căci Geto-dacii au trăit laolaltă cu popoarele germanice secole, ba chiar milenii, de aceea le-au fost comune originea etnică, limba şi istoria, având aceiaşi regi, aceiaşi şefi de oşti, aceiaşi filosofi, aceiaşi întocmitori de legi).

Românescul LEGE nu trebuie căutat neapărat în latinescul *lex, -gis*, ci în vechiul get. / got. LAG, care a trecut prin forma LEAGE, devenind în urmă LEGE. Din străvechile codexuri de legi pe care învățatul suedez CAROLUS LUNDIUS le-a analizat cu precauțiunea unui judecător regal şi preşedinte al Curții Supreme suedeze, însărcinat a revizui întreaga legislație suedeză, acesta a constatat că legile scrise au cunoscut o maximă înflorire la Goți, adică Geți, pe vremea lui Diceneu şi Boirista şi că sub ei se mai foloseau, în afară de LAG şi cuvintele VITTOD şi BIUTHAW cu sensul de „a porunci"; BIUTHS a început să însemne *dreptul nescris* intrat de multă vreme în obişnuință şi impus prin obişnuința cu el ca lege, deci, un drept constituit pe

bază de obiceiuri / obicei învechit ridicat la rangul de lege i.e. cutuma. *„Quippe inveterata consuetudo pro lege non immerito custoditur: Et hoc est jus, quod dicitur moribus constitutum“* (cf. Flavius Claudius Julianus, ***De legibus***, 332-363, în c. XXXII); iar o lege putea să fie abrogată printr-un consens tacit şi nu neapărat printr-un sufragiu legislativ, ci prin desuetudine, dezobişnuinţă, părăsirea unui obicei, opus lui *consuetudo* = „obicei, cutumă". Lundius, pledând pentru subst. BIUTH însemnând „obicei, drept nescris, cutumă“, ca stând la baza legii nescrise, dacă ar fi ştiut şi româneşte, atunci ar fi găsit şi originea cuvântului românesc *obicei*, căci cu siguranţă aceasta este etimologia lui corectă şi tot de aici au luat-o şi limbile slave, exact ca în cazul rusescului земля =„pământ“, analizat mai sus; deci românescul *obicei* nu este un slavism, ci cuv. slav обичнa este un getism la origine.

Închei amintind că sintagma GET-BEGET, care în engleză sună *true-born* =„născut autentic“, vorbeşte de la sine cât de străveche este geta care a stat la baza limbilor europene şi asiatice, căci subliniem o dată în plus că rădăcina cuvântului GET, GE / GHE, se află la baza acestui substantiv, regăsită în foarte multe cuvinte şi din numeroase alte limbi, în afară de getă şi română.

În afara acestor câteva dintre cuvintele care ţin de fondul principal de cuvinte al românului de azi, trecem peste BLID, CODRU, HALDAN, HOLDĂ, HORN, CRACĂ, ION, OBICEI, PAPĂ, SIN ... , care ţin de acelaşi fond, dar mai ales al vorbitorului de la ţară, vă recomand lista de cuvinte getice publicată în ***Cărturari nordici despre Geţi şi limba lor scrisă***, care, cu unele erori, vă poate servi ca ghid orientativ. Erorile însă au menirea sfântă să conducă la lămurirea deplină a unor probleme controversate: de aceea uneori e bine, chiar cu bună ştiinţă, să se strecoare nişte erori, căci numai astfel, înţelepţii, înotând prin erori, ajung la adevăr: înţelepţii aceştia sunteţi dumneavoastră, elevii. Da, chiar dacă sunteţi la vârsta dintre pubertate şi adolescenţă, profesorii dumneavoastră ar fi recomandabil să renunţe la *tutuire* şi să îmbrăţişeze pronumele de reverenţă, spre a se reinstala în şcoală respectul reciproc de la profesor la elev şi viceversa.

CUVINTE GETICE

1. Semnalate ca atare de către Carolus Lundius în cartea *Zamolxis, primus Getarum legislator*, Upsaliae, Henricus Keyser, 1687.
2. Semnalate ca atare de Bonaventura Vulcanius Brugensis în cartea *De literis et lingua Getarum sive Gothorum*, Lugduni Batavorum, Apud Franciscum Raphelengium, 1597.
3. Extrase de mine din cartea lui Saxo Grammaticus *Danica Historia libris XVI*, Francoforti ad Moenum, And. Wecheli, 1576.
4. Extrase de mine din opera lui Carolus Stephanus *Dictionnarium historicum, geographicum ...*, Genevae, Sumptibus Samuelis Chouet, 1690.
5. Extrase de mine din opera lui Olaus Magnus Gothus *Historia de gentibus septentrionalibus ...*, Romae, Cautum est privilegio Iulii III, 1555.
6. Cuvinte culese de mine din diverse alte surse, inclusiv din lista domnului Liviu Anzulato şi considerate tot de mine – unele şi de domnia sa – ca fiind pur getice.

A

ABORIGEN, primii cultivatori ai Italiei (1)

ABRUD > ABRUZZI, regiune în Italia, toponim dat de locuitori originari din Abrud (semnalat mie cu 20 de ani în urmă de prof. N. Lascu) (6)

ACUM, got. EGUN (1, 6)

ADAM / BABADAM, cel dintâi om, tatăl lui Abel, Cain şi Set; de când cu moş Adam = de la Adam Babadam (Mold.); Adam, sat în jud. Tutova, având şi o mănăstire (6)

ADONIS, frumos îndrăgostit de Afrodita (şi tema unei idile de Theocrit), din străvechiul ATTIN, de unde şi subst. turc ATA,

rom. TATA; cuv. ADONIS, considerat de origine „barbară" se regăseşte în ebraică, sub formula ADONAI, „stăpâne, Doamne" (1, 6); nu cumva românescul DOR îşi are originea tot în A/DON/R/IS?

AGA, şef la turci (1); de aici, gr. αγω = „a mâna, a conduce"

AL, progenitură (1, 6)

ALA, a naşte (1, 6)

ALDAN v. HALDAN, nume de uriaş şi nume propriu de botez şi de familie la nordici şi la români (v. şi discuţia purtată mai sus) (2-6)

ALDE, ALDEA, de aici şi gr. αλδεω (6); de pus în legătură şi cu /H/ALDAN şi cu germ. EDEL, „nobleţe"

AN, sued. AR / αωαν/ EWAN, got. AEWE, în lat. AEVUM, gr. αιων (1); a se vedea şi cuvântul EV (1, 6)

ANGUL (1, 3, 5)

ANIMA, suflet, inimă, în got. ARINA, deci rotacizat (1, 6)

ARA / ARAT, de unde lat. ARO, -ARE, elin. αροω (1, 6)

ARĂPUŞCĂ, zână care trăieşte în munţi şi câmpii, nimfă (6)

ARCUDA / ARGUDA, localitate lângă Bucureşti (6)

ARTEMIS, este considerată de Lundius ca fiind de origine scită, pe inscripţii figurând ca ARTEMISA şi ARTIRBOLCKER, „zeiţa" care mânuieşte arcul şi săgeţile (1, 6)

AZOR (2, 4, 6)

B

BALSAM (5, 6)

BALTĂ, comp. germ. BALTE şi BALTIKUM = „locuitor al Ţărilor Baltice, regiunea Mării Baltice"

BAN, v. şi FAN, PAN, PAEAN > BĂNIE (Bănia Craiovei) şi sat în Banat (1)

BANDĂ, fâşie de stofă, de pânză; haită, hoardă de animale: a dat în got. BEND (HALSBEND / HALSBAEND = „a ţine condamnatul ca să poată fi ucis"); BEND / BAND din got., resp. germ., a dat în gr. βια, „forţă", βιασμος, „violenţă" şi BANDE în germ. şi HORDE, cu sensurile din română (1, 6)

BARA, fiu; BARA-OLT, fiu, afluent al Oltului (6); comp.

skr. BHARAMI, „a purta“, cu BÄREN (germ.), „a naşte“, teut. BARN (2)

BARBĂ (2, 5)

BARD (2, 5, 6)

BARD /BARBĂ, poet , barbă (1, 6)

BAROS, sarcină, greutate; de aici gr. βαρος şi βαρις (1, 6)

BAROSAN (6)

BAS, cel dintâi, cel din frunte; din getică a intrat în turcă toată familia de cuvinte a lui BAS / PAS / PAŞĂ; boier care prezida Divanul; v. şi neamul Basarabilor, dar v. şi englezescul vulgar BOSS (6)

BASILICĂ / BISERICA / BĂSEARECĂ (5, 6)

BAŞCA, afară de (6)

BATE (A) / A PĂŢI < verbul getic BASA / PASA (*b* cu *p* fiind permutabile) a dat în lat. BATERE (1, 6)

BĂRBUNT, horă jucată cu ocazia înrolării recruţilor în Transilvania < din vechea germ. WERB, „înrolare, cerere“, WERBUNG, „cerere“ (6)

BICHIRI (A), lucra cu migală (6)

BLÂND (6)

BLÂNDĂ, bubiţe roşietice usturătoare; lit. spuzeală (6)

BLEK / INGIA / BELGIA / VLAHIA (6)

BLID, strachină, farfurie; mai târziu folosit şi ca recipient de pus foc în el, în scop de asediere a oraşelor, pe timp de război (5, 6)

BOCET, lit. strigăt de jale (6)

BOCI (A), VACERO din Corsica (6)

BODEGĂ (6)

BOGAT, comp. şi cu germ. BEGABT, „dotat“ şi GABE, „talent“ (6)

BOGDAN (reg.), stâlpii care compun stăvilarul morii (6)

BOIER, v. şi subst. BOJAR din germ. şi populaţia celtică a Bojer-ilor din sec. V î.e.n., aşa cum îl găsim la erudiţii nordici, dar şi în numele regelui BOIRISTA (6)

BOLOBOG / POLOPOC (6)

BORDEA, BURDULEA, „Bau-Bau“, de speriat copiii; lit. *Burtos*, deci identic cu acelaşi adj. românesc (6)

BORHAN, stomac la vite (6)

BOUR (6), comp. cu lat. BOV şi cu germ. UR, „străvechi"
BRAZDĂ (6)
BRĂZDAR, tăişul plugului (6)
BROTHER, frate; aşadar, engleza l-a luat, încă din vechime, ca atare; germ. BRUDER (1)
BUCEAG, v. şi HUCEAG (6)
BUGED, galben la faţă, umflat / BUHAV (6)
BUHĂ, stomacul boului (6)
BUIESTRU, mersul la trap al cailor, mers boiereşte; cf. cuv. BOIER (6)
BULHAC, în Mold., băltoacă; comp. cuv. BALTĂ (6)
BULZ, boţ de mămăligă cu brânză (6)
BURG (1)
BURIC, id. în lit. (6)
BURICA (A), a se căţăra; lit. a se târî pe buric (6)
BURLUIU (Mold.), ţeava pâlniei în care se toarnă vinul (6)
BURTĂ-VERDE, lit. burtă robustă (6)
BUSTA / BUSNA (Mold.), a da buzna (6)
BUŞTEAN / BUŞT, lemn fără crăci; fig. om lipsit de pricepere şi simţire (6)
BUŞTIHAN, buştean, butuc (6)
BUT, ciudă, necaz (6)
BUTACIU, cu coarnele scurte şi groase; lit. ciuntit, trunchiat (6)
BUTUC (6)
BUTURE (Ă), scobitură (6)
BUZĂ (6)

C

CAMERĂ, v. şi CĂMARĂ < CIMM / ZIMM / CIMB / ERIENI, fraţi cu popoarele germanice şi geto-dace (6)
CANTILENA (5)
CANURĂ, lână servind de bătătură la ţesut (6)
CAP, şi ca noţiune geografică, preluat în toate limbile romanice şi anglo-saxone, ca atare
CAPELĂ, comp. cu CAP, ca noţiune geografică (5)
CAPITAN (5)

CAPITEL (5)

CARAFTE, 2 lemne ale războiului de țesut ce țin v/b/atalele (6)

CARDINAL (5)

CASĂ, de unde și lat. CASA și germ. HAUS, în inscripții HUUS / HUS; acest cuvânt este prezent în majoritatea limbilor romanice și anglo-saxone.

CATRAFUSE, mărunțișuri ale unei gospodării (6)

CAUT / PRECAUT = GAUT(AI) = GETAE, Geții nobili care au locuit insula Tula / Thula / Thule, numită și *Basilia*, adică „regală" pentru că acolo locuiseră Sciții nobili și *Bannomanna*, acolo fiind exilați bărbații turbulenți din țările nordice, identificată de antici și de istoricii Evului Mediu, cu totul justificat, cu Islanda (idee la care eu ader) (1, 6)

CĂLDARE (6); a se vedea și cuv. SCALDĂ

CĂMAȘĂ; moldovenescul CĂMEȘĂ a dat în lat. și unele limbi zis-romanice CAMISIA (6)

CÂMP (5)

CHEIE, forma veche fiind CHIAIE, a dat în lat. CLAVIS și în gr. κλαις; v. și SCHEI (6)

CHISTA (5)

CHITIC / PITIC (6)

CIUBĂR / ZUIBĂR (5); teut. ZUIBAR (2)

CIUDĂ (6)

CIUT / CIOT, trunchi scobit (6)

CIUTURĂ (Mold.), găleată de scos apa (6)

CLAR (5)

CODRU, unul din cele mai vechi cuvinte geto-dace; este și numele ultimului rege al Atenei; numele unei localități în jud. Iași; numele unei părți din Banat (6)

COLȚ (al unei case) (6)

CORP (5)

CORT (5)

CRACĂ, creangă și nume de om și al unei norvegiene (3, 5, 6)

CRISTAL (5)

CRONICĂ (5)

CROP (5)

CUMPĂRARE (6)

CURAT / ACURAT (6)
CURĂTURĂ, păşune rezultată din tăierea pădurii (6)

D

DAC / DAN / DAI / DAIA / DUTCH / DEUTSCH / TEUTSCH / TEUT (ON) / THUIST (3)
DADĂ / ŢAŢĂ, soră mai mare, nană, papă (6)
DAINA, DOR, DURERE, DOINĂ, v. şi lit. DAINA (6)
DANIA / DACIA (3)
DÂMB, deal mic (6)
DEGEABA (1, 6)
DERBAN, paznic al porţii (6)
DEUT / THEUT, dac, dar şi german; v. şi DAC (1, 6)
DIANA (1, 6)
DOCTOR (5)
DOR, v. şi discuţia purtată la cuv. ADONIS (6)
DORINA (6)
DOTER, fiică, a dat în pers. şi gotică DOCHTER (TOCHTER, în germ.) şi în elină θυγατηρ (1, 6)
DRACHE / DRAGON, reprezentat şi pe steagul Dacilor (5)
DRAGA / TRAGE (A), TĂRĂGĂNA (A), a cânta cu unduiri şi pauze(5, 6)
DUCAT (5)
DURĂ / DER / DYR / DÖR, identic în pers. şi got., în germ. TÜR, „poartă“, se va pune în legătură cu verbul rom. A DURA şi subst. DURĂ, „casă făcută din bârne, iar tălpile casei, din patru copaci descojiţi“; de pus în legătură şi cu porţile cetăţii antice Troia sau templului Upsalei, fiecare poartă fiind, de fapt, o căsoaie (1, 6)

E

EL / BAL/ BALLUR / ABALLUR / ABOLLUR > APOLLUR, a devenit în lat. şi gr. APOLLO; în mai multe ţinuturi din

România apare una sau alta din formele originale, deci este pur getic (1)

ERMETE (5)

ERŢ / ERZ / IER, pământ (în germ. „minereu"); în pers. ZEMIN, de unde şi sl. ЗЕМЛЯ; la Tacit (***De moribus Germanorum***, c. XL), găsim HERTHUM, cu sens de „ţinut", „recoltă", „fructe", „grâne"; oare nu are o legătură directă cu ţinutul HERŢA din Basarabia? (1, 6)

EV, a dat în lat. AEVUM şi gr. αιϖν, αιϖνος (1)

F

FALĂ, FĂLOS, mândru, de unde şi elinescul φαλος (6) şi prin metateză, mg. *lofos* = „penis"

FAUR (6)

FĂCĂU, râşniţă, roată de moară cu fus vertical (6)

FĂURAR, FĂURI (A), la origine a însemnat „a bate fierul"; a dat în lat. FABRIRE, „a fabrica"; este şi numele popular al lunii februarie, luna fierarilor, căci ei pregătesc uneltele pentru a ieşi în martie la arat.

FÂN, got. HE, HÖ, HÖO, a dat în lat. FOENUM / FENUM (1, 2, 6)

FÂRTAT, frate de cruce; lit. înfrăţit

FLOC / FLOCH (5, 6)

FRATE (1, 6), a dat în lat. FRATER şi în gr. φρατης, în gr. φρατριαι = triburi (1)

FRĂŢIE, a dat în gr. φρατριαι, „frăţii", la început însemnând „triburi", apoi „organizaţii socio-umane de întrajutorare" (1, 6)

FRIG / FRIG DEA (3, 6)

FRUCT (5, 6)

FUND (5, 6)

FUDUL, mândru, dispreţuitor; lit. covârşitor (cu sens pozitiv sau negativ) (6)

FUDULIE, mândrie, testicul (regionalism, dar nu numai) (6)

GÂŢĂ (în Mold.), coadă de păr (6)

GEA, GAIA, GIAI, pământ, spaţiu > gr. Γη, Γεα, Γαια, de unde şi DEMETER / GEMETER (1, 6); a fi considerat în raport cu etnonimul GET, de unde GET-BEGET, „neaoş, autentic"; în engl. TRUE BORN

GEABA (1, 6); a se vedea discuţia din text

GEME (A) > got. GAUNA / GHAEMA / GHAEMR / JAEMRA (germ. JÄMMER) > lat. GEMERE, gr. γοαω / γοαομαι (1, 6)

GENOVEVA, ca nume de femeie o găsim identic şi în unele regiuni din Belgia şi Spania; frecvent întâlnit în Moldova care este vatră a formării limbii române, în opinia mea (6)

GET, GET-BEGET (autentic, din moşi strămoşi), GOTH, GOTHINI, GOTHONES, GIAO, GOIA, GIALO, GAUTAI (1, 6)

GETAE = SCYTHAE; Carolus Lundius se întreabă dacă nu cumva are dreptate Salmasius când emite opinia că Sciţii s-ar trage din Geţi şi nu invers; căci, punându-se un Σ înaintea cuv. GETAE, după model eolian, s-a obţinut Σκυθας şi astfel conchide: Getae, Gotthi, Gitae, Kitae, Scythae reprezintă numele unui neam (ginţi) împărţit în mai multe popoare (1,5)

GHEB, cocoaşă, ridicătură, vârf de munte; rădăcina cuv. este get. GE / GHE, „pământ" care stă şi la baza cuv. GET

GHEBĂ / CHEBĂ, haină de pâslă groasă, regăsit şi în turcescul KEBE (6)

GHEISER / GEYSIR, în germ. GEISER (6); vezi şi IAZ şi IAZĂR din răd. GHE + EISER, regăsit în rom. sub forma IZVOR

GHEM, a dat în lat. GLOMUS

GHENAR, ianuarie (6)

GIABA, got. GIBA sau pop. GÄWE, germ. GABE, „dar", de unde şi rom. DEGEABA (1, 6)

GIGANT (1)

GLAJĂ, sticlă (6)

GLAS (5, 6)

GLIE (6)

GÖL (turc.), KUL, pers. şi got. GIOL, „mlaştină, lac stătut"

(TEKIRGÖL, SÜTGÖL) (1)

GO/M/MER / GOMMAN, formă străveche pentru CIMERIAN (1, 6)

GRAI, poate fi pus în legătură cu cuv elin Γραικος, însemnând tocmai „grec“ (6)

GREAȚĂ (6)

GREBĂN, spatele vitelor (6)

GREBĂNA, orăşel în Macedonia (6)

GREBLĂ (6)

GREBLĂ, din GLEBA, însemnând şi „grapă“ (5,6)

GRIND (în Mold.), deluşor (6); regăsit în germ., cu sensul de „crustă“

GROHOTĂ, movilă de pietre (6)

GROHOTIŞ, sfărâmături de stâncă (6)

GUGUSCIUC (6)

GUI-NEGUI, vrând-nevrând (6)

GUSTA (A), GUST > COSTA, v. şi discuția purtată în jurul expresiei fals considerată englezească O.K. (1, 6)

GUSȚAR, denumire populară veche a lunii august (6)

H

HALDAN / HÂLDAN, nume de bărbat, nume de familie; în Bucureşti sunt cel puțin cinci familii cu acest nume; v. şi ALDAN (3); ca subst. com. are sensul de „cânepă foarte robustă şi înaltă, cânepoi“

HART (în Mold.), latură (6)

HARȚĂ / HARȚAG, ceartă (6)

HĂȚIŞ, tufiş mărăcinos (6)

HÂRCĂ (în Mold.), craniu, babă (6)

HÂRJONI (A) (în Mold.) (6)

HECATE (1, 6)

HLIZĂ (în Mold.), moşioară (6)

HOARDĂ (6)

HODOROAGĂ, lucru vechi, stricat (6)

HODOROG, 1. interj. onomatopeică; 2. bătrân (6)

HODORONC TRONC (6)

HOLDĂ, germ. HULD / HOLD, „plin de grație“ (6)

HORĂ (6)

HORDĂ, gloată / hordă de țigani (6)

HORHĂI (A), a umbla de ici colo (6)

HORI (A), a cosi cu hreapca; de pus în legătură și cu verbul A HORI, „a juca“ (6)

HORN, HORNAR (în Mold.), coș de fum, coșar, dar și CORN, „instrument de suflat“, cf. germ. HORN (cons *c /k/ g/* și *h* sunt permutabile (6)

HOTNOG (în Mold.), sutaș care comanda călăreții pe vremea lui Ștefan; același sens îl are și la lituanieni, care sunt, de fapt, din vechime, frații noștri (6)

HRĂPI (A) (în Mold.), a răpi (6)

HREAPCĂ, un fel de greblă (6)

HRIB (în Mold.), mănătarcă (6)

HRINCĂ, mămăligă prăjită (6)

HRUBĂ (în Mold.), gaură subterană, cămară, căsoaie; germ. GRUBE (6)

HUCIU (în Mold.), pădure mică și deasă (6)

HUDIȚĂ (în Mold.), ulicioară (6)

HUET (în Mold.), zgomot; A HUI, a face huet (6)

HUHUREZ (în Mold.) (6)

HUIDEO (în Mold.), strigăt de gonire (6)

HUIDUI (A) (în Mold.), a certa (6)

HULĂ (5, 6)

HUUS / HUS, „casă“, de unde HUUSFRU sau HUUSPRU, cum apare în inscripții cu sens de „Venus“, iar în germ. HAUSFRAU = „casnică“ (1, 2)

HYTA, got. HYTA și HYDDA, în germ. HÜTTE, conducând la rom. CASĂ și la germ. HAUS; v. și CASĂ (1)

I

IAMĂ, a da iama, pradă, jaf (6), comp. cu subst. germ. JÄMMER, „supărare, jeluire“ și cu YAMA, zeul morții la Indieni

IAZ, IEZER, IAZĂR, v. cuv. IZVOR și GEISER (1)

ICOANA (5, 6)

IERUNCĂ (în Mold.), găinuşă de munte (6)

ILVA, insulă la origine, numele unor localităţi în Maramureş (6)

ION, IONIA, v. şi siglul domnitorilor IO (6)

ISOP, plantă (5, 6)

ISPOL, căuş de scos apă din barcă (6)

ISVOD, origine; poate fi, parţial, sinonim cu ISVOR; ultima parte a cuv., VAD, este regăsită şi în toponime ca VADUL OILOR, locul unde se adăpau oile; din getă l-a luat latina, „neutralizându-l" în VADUM; verbul A ISVODI = „a născoci", dar şi „a extrage, a scoate" (inclusiv apa dintr-o fântână)

ISVOR / IZVOR din G(H)E – ISER, izvor termal descoperit, presupun, prima dată în Islanda (fosta TULA), apoi dat tuturor izvoarelor termale; încă un motiv care sprijină ideea mea legată de insula Tula şi de primii Geţi, numiţi GAUTAI, care au locuit-o în mare număr.

Î

ÎMBLĂTI / ÎMBLĂCI (A) (grâul), a bate grâul pentru a separa boabele de spice; a bate zdravăn, a-i bătuci pielea; rog a se vedea şi discuţia purtată în jurul vb. A UMBLĂCI; instrumentul folosit la baterea grâului se cheamă BLACIU sau MLACIU (aici avem încă o probă că BL = ML, căci VLTAVA = MOLDAU, adică VALAHIA = MOLDAVIA) (6)

J

JABĂ, boală a oilor, caracterizată prin somnolenţă şi învineţirea cărnii (6)

JALBĂ, reclamaţie (6)

JALE / JELUI (A SE), a reclama (6)

JOAGĂR, ferăstrău < JOG / JUG; în germ. SÄGE (5, 6)

JUG, turc. JÜK, got. JUK şi OOK, lat. JUGUM, gr. ζυγον (1, 6)

JUVĂŢ, laţul ştreangului (6)

K

KIRI, dar şi SER în vechea limbă getă, de unde gr. κυριος şi „engl." SIRE / SIR, pătruns în multe limbi europene(1)

KRAGE = CRACĂ, în daneză (3, 4, 5, 6)

L

LA-LA / LĂLĂI, a cânta, a dat în lat. LALLARE, verb folosit mai ales în comediile lui Plaut în locul verbului CANTARE din latina literară (1)

LEAFĂ, 1. tăiş la secure, topor; 2. lopăţică cu care se tăpşeşte mămăliga; 3. soldă lunară, la început militară (6)

LEGA, sued. LESĂ, got. LESA, rom. LEASĂ, unealtă de prins peşte (1); v. şi LEAGE > LEGE; în suedeză şi gotică LAG (1, 6)

LER, LERU, nume de împărat, (se pare că în Belgia a fost mai întâi) nume de bărbat, nume de familie; în colinde – LERUI, Doamne, LER – refren (3, 6); în ***Cronica*** lui Şincai ar fi vorba de împăratul Aurelian (270 – 276) devenit foarte popular, pentru că fiind trac la origine, s-a purtat foarte frumos cu Dacii; de aceea l-au şi imortalizat; preotul Dumitru Bălaşa relatează despre un şef pur dacic, Galerius cel Bătrân (293-305), în cartea ***Dacii de-a lungul mileniilor***, Bucureşti, Orfeu, 2000, p. 179-188.

LEŞINA (A) (6)

LEURDĂ, usturoi sălbatic (6)

LINCHI (A) (în Mold.), a gusta lingând (6)

LINCIURI, a bălăci (6)

LINIE (5)

LUME (6)

LUNA / NOCTILUNA (1, 6)

LUPTĂ, reg. LUCTĂ (6)

M

MAIESTATE (5)

MAMA > MATER, în lat., μητηρ în gr. şi MITHRA la pers. (1, 6); la origine stă geticul MOTHER, identic cu englezescul actual

MAN / OM/ AM / ADAM (1, 6)

MANDAT (5)

MEREU, teut. IEMER (2, 6)

MEŞTER, comp. germ. MEISTER (5)

MIC, a trecut în elină sub forma μικος (dial.) şi μικρος

MINDRA (5, 6)

MUR, zid (5)

MURG, negru-roşcat (cai şi vite) (6); AMURG, zbieratul vitelor

N

NATURĂ (5)

NĂGARĂ, plantă ierbacee (stipa capillata) (6)

NĂGLUGĂ, boală băbească, ţinând de căile respiratorii (6)

NEGHIOB (6)

NELEAPCĂ (Mold.), vaca ce fată înainte de vârsta de un an (6)

NEMICA, nimica (6)

O

OBICEI < BIUTHS, „lege nescrisă", „cutumă" (1, 6)

OCHI, got. OOGEN, germ. AUGEN (2, 6)

OGOR < ACHER; v. şi GLIE; în ger. ACKER şi în skr. ACRU, „ogor, măsură de ogor" (5, 6)

OLAH / VALAH / BLOH / BLAH / OLOF / OLOV / ULUF / ULUV, nume de bărbat, nume de regi nordici, nume de savanţi nordici şi români (6)

OM / teut. MAN, germ. MANN (2); în Oltenia, MAN

ORÂNDĂ, ORÂNDAR, cârciumă, cârciumar (6)
ORBEŢ (în Mold.), cârtiţă (6)
ORCAN, uragan; germ. ORKAN (6)
ORZOAICĂ / HORDIA, un fel de vin din orz, foarte căutat la Geţi (1, 2, 4, 6)
OŢOPINĂ / UŢUPINĂ / HUŢUPINĂ, mârţoagă (6)

P

PALTIN, nume de arbore, nume de familie (6)
PAPĂ, pontif, dar şi bunic, străbunic (5, 6)
PAPĂ, A PĂPA, mâncare, a mânca; bunic; a dat în greacă παππας şi în latină PAPPA şi PAPPARE (1)
PAPER, mâncare (5)
PARADIS (5)
PART, prunc (5, 6)
PAŞĂ / BAŞA, dar şi actualul BOSS (1)
PĂLIMAR, stâlp; în Bucovina, un fel de administrator la biserică (6)
PĂS, necaz; got. BES / PAS / PAS (1, 6)
PEPENE (6)
PEPER (5)
PERSON (5)
PETEC (6)
PITI (A), a se ascunde (6)
PLAGĂ, pedeapsă divină (5)
PLAN (5)
PLANET (5, 6)
PLÂNGE (A) (6)
PLANTĂ (5, 6)
PLEOSC (6) ; de pus în legătură cu germ PLÖTZLICH, „dintr-odată"
PLOP (6)
PLUG, din getică s-a răspândit în mai toate limbile romanice, germanice şi slave (1, 6); în germ. PFLUG; în inscripţiile runice se regăseşte exact ca în getă; de altfel, eu cred că alfabetul runic este totuna cu cel getic primitiv şi de ce nu, şi limba!

POL (5)

PORT (5)

PREDICĂ (5, 6)

PRINS, prinț (6)

PROSERPINA, legat de verbul SERPERE și PROSERPERE, „a șerpui, a merge sub pământ", explică Plaut și Varro în *De lingua latina* (p. 27); dar cum știm că simbolul șarpelui este la Geto-daci foarte pregnant reprezentat, este un motiv în plus să aderăm la opiniile Nordicilor referitor și la această zisă zeitate (1, 6)

PRUNC(K) (6); a se pune în legătură și cu germ. PRUNK, „podoabă"

PURADEL (6), comp. și cu got. BÜRÃDER / BRODHER / BRODHUR (6)

PUȚ (1)

R

RADU, înțelept, chestor, judecător, nume de regi nordici, de șefi de state, de domnitori, dar și de „Radul mamei" (unul din cele mai vechi nume getice) (1, 3-6)

RAFINAT, vechea got. RAEWGH și REWAEGHAN legat de firea vulpii (1, 4, 6)

RAST (reg.), popas, got. RAST, germ. RUHERAST, din verbul OROSTA, care a dat în gr. ρασωνευω, „a înceta lucrul" și subst. ρασωνη, „încetarea lucrului" (1)

REGEMENT (5, 6); de pus în legătură și cu REGIM, „organizare, administrare"

ROATĂ (6)

ROȘ, ROȘII DE ȚARĂ, corp de călăreți; ROȘ, călăreț; germ ROSS = „cal" (6)

RUMUN, ROMÂN (6); a se vedea textul

RUPT, preț rupt = „fixat în mare", de unde RUPTOARE, „preț fixat prin învoială"; a se pune în legătură cu verbul german RUPFEN, „a smulge penele de pe găină, a regla un cont" (1)

S

SA / SEMĂNA (A), a dat în lat. SEMINARE, în germ. SÄEN (1, 6)

SAC, a se compara cu cuv. germ. SACK (5)

SALT , de pus în legătură cu germ. SALTO care este identic în unele lb. romanice(5, 6)

SAMOLSE, v. ZAMOLXIS (aceasta pentru că în limbile nordice S se pronunță Z și pentru că numele acestui legiuitor a fost cunoscut mai ales prin grafia sa elenă, deşi formă coruptă, ca multe alte cuvinte antroponime, toponime, etc.

SAT, sătul; germ. SATT = „destul, sătul“ (1, 5, 6)

SCALDĂ, v. şi Monumentele Eddice ale Skald-zilor din Islanda, unde au trăit GAUTAI = Geții nobili; dar nu mai puțin râul SKALDIS, care, în afară de Belgia, mai străbătea şi o regiune numită WALACHIA SCALDIA (6)

SCĂLDARE / SCĂLDAT, v. mai sus (6)

SCHEI, poartă, pod, cheie; POARTA SCHEIANĂ, în gr. Σκαιαι Πυλαι, SCAEAE în lat., a Troiei şi SKAEER a templului din Upsala în Antichitate: au ceva mai mult în comun decât un etimon, cu SCHEII BRAŞOVULUI şi alte SCHEIURI, dar şi cu Cheile Argeşului, Cheile Bicazului şi alte chei; voi dezvolta acest motiv într-un opuscul viitor.

SCOCIORÎ / SCOROCI (A) (6)

SCOFALĂ, în Mold., mâncare bună (6); comp. FALĂ > φαλος şi în magh. LOFOS = „penis“

SCOP, a dat în elină σκοπεω, „a privi de departe“, în lat. SCOPERE, „a reflecta“ (5, 6)

SCRAB (în Mold.), griul prepeliței (6)

SCRIN (5, 6)

SCRIPT (5, 6)

SEMN, însemnat, distins, notabil; a dat în lat. SIGNUM, got. SEMIN, SAEMD, „demnități, onoruri“, de aici gr. σεμον şi σεμνος, „onest“; σεσεμμαι de la σεβομαι (1, 6)

SEX (5, 6)

SFAT, A SFĂTUI (6)

SFII / SII / SVII (A SE), cu toată familia de cuvinte (6)

SFOIAG (în Oltenia), mucegai (6)

SFRIJIT, slab şi pipernicit (6)

SIGEL, ştampilă; a dat în lat. SIGILLUM şi în germ. SIEGEL (6)

SIGLĂ, v. şi SIGLU şi IO < ION < IONIA (5, 6)

SIN, fiu (expresie care înlocuieşte numele de familie la sate, de tipul *Ion sin Dumitru*, „fiul lui“, ca şi SOHN în germ., *Markussohn* şi SÂN în slavă) (4, 6)

SMARAGD (5, 6)

SMICEA, vlăstar, vergea foarte subţire (6)

SPUTA (5, 6)

STA (A) (5, 6)

STAN, germ. STEIN (6)

STANA, idem (6)

STÂNCĂ / STAN / STANĂ(6)

STEA > lat. STELLA (6)

STICLĂ, ca nume propriu avem şi o strălucită, curată precum cristalul, fecioară norvegiană (5, 6)

STIL (5, 6)

STIRPE (6)

STOG, claie de fân (6)

STRĂCURAT / STRECURAT < A STRECURA > lat. COLATUS (6)

STRAI, pătură lăţoasă de lână; în Moldova, haine, în general (6)

STROP, de pus în legătură cu germ. TROPF (6)

STROPI, de pus în legătură cu germ. TROPFEN (6)

STRUNGĂ, ocol de oi < STRÂNGE laolaltă, germ. STRENG, „strict“ (6)

STUDIUM (5, 6)

SUBTIL (5)

SUMĂ (5)

SUMEŢ / SEMEŢ / SUMMIT(6)

SUTĂ, teut. SADA (2, 6)

Ş

ŞINDRILĂ (6)
ŞIRĂ, şira spinării, şire de fân (6)
ŞIROI, torent (6)
ŞTREANG, a se vedea şi subst. germ. STRENGE, „asprime“ (6)

T

TATĂ / ATTA / AITA, getică şi gotică; în turc. ATA, în pers. PEDER, PEZER, de la un getic FADER şi PADER, de unde PATER în lat. şi πατηρ în gr. (1, 6); comp. ATTIN / ADONIS

TAVEL, tablă de scris, masă; comp. germ. TAFEL (5, 6)

TĂPŞAN (în Mold.), loc înalt < A TĂPŞI, a netezi, a cucuia (mămăliga) (6)

TĂPŞI (A), a aplana; a netezi mămăliga; germ. TAPPEN, fr. TATÔNNER (6)

TEAPĂ, fire, caracter, comp. cu subst.germ. TYP şi verbul TYPEN, „a clasifica“ (6)

THEUS / THIUS / THIS, a dat în elină Δις, pentru că geticul *th*, în lat. *dh* sau *ths*, a dat în gr. *Z*, permutabil cu Θ: Ζευς > Ζευτας, socotit şi primul mare legiuitor al planetei, originar din Valachia (1)

TICĂIT, nenorocit (6)

TICLUI (A), de pus în legătură cu germ. TAKELN, „a prevedea cu frânghii la corăbii“, de unde „a trage sforile“ (6)

TIMOTEI, iarba lui Timofte, în germ. TIMOTHEUSGRAß (6)

TRAGĂN, răget prelungit (6)

TRĂGĂNA / TĂRĂGĂNA (A), v. şi verbul germ. TRAGEN (6)

TRANC / TRONC, onomatopee la slobozirea săgeţii (6)

TRÂND, TRÂNJI, umflătură, hemoroizi (6)

TRAP (6)

TRIFOI, TRIFON (sfânt sărbătorit în regiunea Vâlcea); în pers PĂ, lat. PES, gr. πους, got. PUS, FUS, FOT = „picior“, de

unde gr. τριπους, „trepied“ got. TRIPOS, TRIFUS şi în getică TRIFOT (1, 6)

TROP / TRAP, germ. TRAPPE (6)

TRUNCHI, de unde lat. TRUNCULUS (6)

TU (5, 6)

TUDOR (6)

TURN, poartă (5, 6)

Ţ

ŢÂŢĂ (ţâţa oii, ţâţa caprei, ţâţa vacii, varietate de struguri; în Mold. degetar) (6)

ŢÂŢÂNĂ, balama (6)

ŢEL, germ. ZIEL (6)

U

ULIU (6)

ULM, germ. ULME (5, 6)

UMBLĂCI (A), cu varianta mold. A ÎMBLĂCI a bate zdravăn (6); de pus în legătură şi cu verbul A UMBLA, care – mai ales la Eminescu – se regăseşte sub forma A ÎMBLA, deci „a bătuci pământul“, în expresii moldoveneşti.

UMBLĂTOARE, privată; de aici şi verbul lat. AMBULARE (6)

URGIE (1, 6)

V

VAD (5, 6)

VALE (5, 6)

VAN (5, 6)

VÂNA (A), pus în legătură cu denumirea DIANEI / VANAGOD = zeiţa vânătoarei, cum apare în scrierile Eddice, ca fiind zeiţă scitică şi nordică, deci şi getică (1, 6)

VÂNT / teut. VVYNTH, germ. WIND (2, 6)

VEAC, a se vedea textul (1)

VEGHEA, a se vedea textul (1)

VERS (5, 6)

VESTA / VATRĂ (1, 6)

VESTA, a dat în gr. Εστια şi în lat VESTA, zisă-zeiţă a focului, fiica lui Cronos (= Zamolse), de aceea Zamolxis lucra împreună cu ea, inclusiv la elaborarea legilor (1)

VIAŢĂ, în got. şi teut. VIEITZEA (2)

VIN (5, 6)

VIZIR / SIR / SIRE, acest subst. însemnând „şef, conducător“, îl regăsim în mai multe limbi europene, dar şi asiatice, persană, turcă, inclusiv sub forma de KIR / KIRI, rămas ca atare până azi; v. şi KIRI ELEISON („Doamne miluieşte!“) şi KIR Ianulea (1, 6)

Z

ZABRAC, perdaf, săpuneală (6)

ZAMOLXIS, numele lui poate fi pus în legătură cu germanicul SAME / SAMEN, „sămânţă, sursă, posteritate“; corect însă, subliniază, bine argumentat, C. Lundius, SAMOLSE, căci aşa se află consemnat în toate scrierile juridice vechi; a fost primul şi cel mai mare legiuitor al Geţilor i.e. Goţilor şi al tuturor popoarelor europene, dar mai întâi nordice şi înaintea tuturor a Danilor din Dacia de Vest – Danemarca de azi, căci documentele arată că acolo au apărut, pentru prima oară, legile scrise (v. şi Conring Hermann, ***De origine juris germanici***, Helmestadt, 1695); lui SAMOLSE (căruia i s-a mai spus SAMALSES, SAMOLSES, SAMEL, SAMELITAE, EL, BEL, BELSAMEN, SAMLHOG, ZALMOLXIS şi ZALMOXES) i-a urmat DICENEU, creatorul legilor numite *Belagine / Bijlagine*, cf. Lundius, care au stat la baza Dreptului civil; cel mai mare / primul legiuitor pe plan mondial, este considerat a fi fost ZEUTAS; decodificându-l, avem Ζευτ /Θευτ şi cum consoanele *Z* cu *Θ*

sunt permutabile (vezi şi Ζευς / Θεος = Dumnezeu), în final ajungem la *dheut* (căci şi *th*/*Θ* este egal cu *dhi*), iar *dheut* ne trimite şi la T/H/EUTON şi la DEUTSCH (=german), dar şi la DAC, cuvânt care s-ar putea să fi stat la obârşia tuturor celorlalte cugetări filosofic-religioase, ca un *Dumnezeu*, zeu atotputernic din care s-au născut inclusiv nenumăratele seminţii.

ZĂBLĂU, cergă de cal, un ţol de cânepă de vânturat grâne (6)

ZÂDĂRÎ (A), a aţâţa (6)

ZÂNĂ, fiinţe care trăiesc şi în arbori (v. şi Dan Tărchilă, ***Fata din Dafin***) sau în ape (Zâna zânelor), pe munte şi pe câmpii (Arăpuşca) (6)

ZGÂI (A), a se uita cu mirare; comp. cu germ. SICHEL, „cornul Lunii“ (6)

ZGOMOT (6)

ZGUDUI (A) (6)

ZI; comp. cu pers. ZIJA; cuvântul ZI / ZIUĂ a dat în lat. DIES, căci trecând prin forma DZI / DZIUĂ, care şi azi se mai întâlneşte în unele regiuni din ţara noastră, a eliminat litera Z, care însă se regăseşte în alte idiomuri, inclusiv în persană, după cum se poate constata (1, 6)

ZIMŢI, cresături la ziduri, monede (6)

ZINATIC, smintit, luat de iele (6)

ZINĂ, vezi ZÂNĂ, aceeaşi rădăcină cu THEUS, care a dat în lat. DEUS

ZIZANIE, doctrină falsă / neghină (6)

ZLAC (în Mold.), floarea vântului (6)

Şi acum să vedem, măcar fugitiv – bazându-ne, în esenţă, pe aceleaşi izvoare, care au fost aceste popoare nordice şi ce ţinuturi anume au ocupat ele de-a lungul istoriei.

Mai întâi se cuvine a numi *Peninsula Scandinavă* care cuprindea Norvegia şi Suedia, întinzându-se între Marea Nordului şi Golful Botnic al Mării Baltice. Scandinavia egalizată apoi cu conceptul de *Europa de Nord* va cuprinde astfel şi Danemarca şi Finlanda (a se vedea şi Jornandes / Jordanes, ***De origine actibusque Getarum***).

Tot de Europa de Nord a ţinut şi insula Islanda (care după autorii antici şi medievali este una şi aceeaşi cu *luminoasa şi îndepărtata Tula*, numită şi insula *Basileia*, pentru că acolo locuiseră şi *sciţii regali*, insulă care servea şi ca loc de exil (*Bannomana*) bărbaţilor turbulenţi din ţările nordice; la alte motive ale anticilor, eu am adăugat şi *toponimia*, drept argument *marmorean*, căci insula se numeşte şi azi *Iceland / Eisland*, i.e. cu acelaşi nume cu care ea se numise în bătrâna Antichitate – *Terra Glacialis* = „ţinut de gheaţă". Printre cele 14 seminţii câte locuiau insula în vechime, se aflau şi GAUTAI, cei mai numeroşi şi cei mai nobili GEŢI, cf. Procopius, ***Războaiele gotice*** (C. II, cap. 15 şi C. IV, cap. 20).

Pe vremea lui Carolus Lundius, spre exemplu, Regatul Suediei peste care domnea Carol al XI-lea, se întindea, aflăm chiar din titulatura regală indicată de Carolus Lundius în cartea ***Zamolxis primus Getarum legislator***, peste ţinuturile locuite de Sueoni, de Goţi, de Vandali, peste Finlanda, Scania, Estonia, Livonia, Carelia, Bremen, Verden, Stettin, Pomerania, Cassubia, Vandalia, Ingria, Vismaria, Rhenania Palatinală, Bavaria, Julie şi Clivie (Musterlandul); deci, după cum se poate vedea, ocupa şi Ţările Baltice şi o bună parte din Germania şi Polonia; între secolele 4-8 însă, Goţii îşi întinseseră stăpânirea peste mai toate ţările europene, mai ales Vizigoţii, pe care Joannes Magnus îi numeşte şi Geţii de Vest (VESTGETAE); Ostrogoţii, adică Geţii de Răsărit (OSTGETAE) au ocupat cam aceleaşi ţinuturi pe care le ocupaseră (cf. Strabon, VII, 3, 7) Geţii în vechime, delimitând Câmpia / Pustia / Ţara Geţilor care se întindea de la gurile Dunării

până la gurile lui Boristene – Nipru, ba chiar şi până la Don şi dincolo de Don (a se vedea şi Dio Chrysostomus, *Getica*, declarată pierdută, dar prin citate regăsite la mulţi autori care i-au urmat lui Dio, subliniem încă o dată, nu putem să o considerăm pierdută şi să o trecem cu vederea; apoi, ***Discursul 36***, dedicat Boristheniţilor, care poate fi considerat o schiţă a tratatului *Getica*, este în întregime păstrat). Dar vă rog să nu uitaţi nici o clipă că *Goţii* cu *Geţii* sunt totuna, că se trag din Sciţi sau invers sau au convieţuit concomitent: la toţi autorii analizaţi este clar acest adevăr istoric şi nicidecum o eroare, cum consideră unii.

Iată aici originea acestor neamuri oferită de Joannes Magnus Gothus (op. cit., C. I, cap. 3) bazată atât pe opera lui Josephus Flavius, ***Antiquitates Judaicae*** (c. I, cap. 11), cât şi pe *Geneza*, X şi XI, de unde aflăm că la „ancorarea“ arcei lui Noe în Armenia pe muntele GODANUS (posibil ca şi muntele Godeanu dintre Dunăre şi Mureş, cu Vârful Pietrii înalt de 2195 m, să fi avut la origine o legendă asemănătoare) care după aceea s-a numit *Locul de ancorare*, Noe avea trei fii: pe SEM, HAM şi pe JAPHET; Sem, care a primit ţărmul asiatic al Pontului, de la Tanais – Borysthene până la Nilul Egiptului, a dat naştere seminţiei **semite**, Ham, căruia i-a revenit Egiptul şi Africa, a dat naştere rasei negre a **hamiţilor**, iar Japhet, căruia i-a revenit ţărmul european şi Asia Mică, trece drept întemeietorul **rasei albe**. Lui Japhet, cf. Diodor din Sicilia, ***Bibliotheca historica*** (c. a IV-a), i s-a spus mai apoi şi ATLAS MAURUS, pentru că murise în Mauritania.

Din aceeaşi carte şi capitol (c. I, cap. 3), mai aflăm că în al o sutălea an de la Potop, lui Noe i s-a mai născut un fiu, prinţul Phalech, nume trimiţând direct la *felachi* şi apoi *valachi* de care s-a umplut pământul în timpul Imperiului Pelasgic – şi care, după părerea mea, trebuie să fi început a se forma imediat după Potop – căci încetul cu încetul familia lui Noe, înmulţindu-se foarte tare, au fost colonizate toate regiunile dintre vest şi nord, realitate consemnată ca atare şi de Diodorus Siculus în cartea a IV-a din ***Bibliotheca historica***, precum şi de Philon Hebraeus (filosof grec de origine ebraică, născut la Alexandria spre anul 20 î.e.n., din a cărui operă, un amestec de idei platonice cu idei biblice, s-a inspirat literatura creştină de mai târziu).

După Potop, lui Noe i se mai născuse un fiu, care s-a numit Tuisto / Tuisco (*Tuisco, onis*, cf. Tacitus, ***Germania***, este şi numele unei divinităţi a germanilor, presupun a fi vorba de acelaşi personaj legendar), care la rândul lui (cf. Joannes Magnus, C. VI, cap. 25) a dat naştere la trei fii şi anume *Hunnus, Vandalus* şi *Sueonus*, care s-au aşezat între Tanais - Don şi Rin; din aceştia au luat naştere Hunii (numiţi mai târziu maghiari şi unguri), fiecare seminţie de fapt descinzând dintr-un rege, prinţ, numit aproximativ identic – Vandalii şi Sueonii / Suedezii.

Cuvântul *Tuisto* s-a dezvoltat apoi în *Tuist*, mai târziu în *Tueton* > *Teuton*, care a devenit *Teutsch* (Martin Opitz (1597-1639), de pildă, şi-a intitulat un volum de versuri ***Teutsche Poemata***, adică *Poezii germane*; dentala surdă *t* devenind dentală sonoră, *d*, vom avea *Deutsch* (= „german, neamţ“), precum şi *Dutch* (= „olandez“) şi *Dac*: deci, cuvântul DAC îşi are originea în acel străvechi *T(h)uist*. Aşadar Dacii / Danii, cum li s-a spus în vechime, (cf. şi Strabon, VII, 3, 7) din Dacia de Vest, adică Danii din Danemarca de astăzi, au avut origine comună şi cu Olandezii, şi cu Teutonii şi cu Cimerienii (care au avut un imperiu întins cam peste aceleaşi ţinuturi peste care odinioară se întinsese cel pelasgic (= valahic = getic), cuprinzând tot sudul Rusiei de azi (Bucovina, Basarabia, Ucraina, Livonia, Cubanul şi Caucazia), unde Johannes Magnus relatează că se aflau Goţii, adică Geţii de Răsărit, OSTROGETAE, exact unde Strabon (VII, 3, 7) indica „Pustia getică“.

Cum istoria strămoşilor noştri a fost comună cu cea a popoarelor germanice – ele trăgându-se din strămoşul comun GET / SCIT sau SCIT / GET –, era şi firesc ca şi limba să ne fi fost comună, şi ne-a fost, şi se dovedeşte fără putinţă de tăgadă că lucrurile stau aşa. Strămoşul comun cel mai de seamă ne este ZAMOLSE, înţelept, filosof, legiuitor, pedagog, care e posibil să fi trăit cu mult înaintea lui Pythagora, după cum afirmă şi Herodot în cartea a IV-a, cap. 96 al ***Istoriilor*** sale; şi apoi chiar dacă a fost contemporan cu Pythagora (matematician şi filosof grec originar din insula Samos şi care ar fi inventat tabla înmulţirii), tot ar însemna sec. VII-VI î.e.n. Cum legile lui Zamolse erau legi scrise, ne putem da seama aproximativ cu câte secole mai înainte fuseseră puse la punct literele getice, adică scrierea getică; în orice

caz, cum am subliniat mai sus, Cato cel Bătrân, în lucrarea considerată pierdută şi în care el tratează despre ***Originile Romei***, afirmă răspicat că scrierea getică fusese formată cu mult înainte de întemeierea Romei. Cum această dată este considerată de toţi scriitorii antici a fi fost anul 753 î.e.n., deci sec. VIII î.e.n. – adăugând încă 4-5-6 secole între ivirea scrierii şi ivirea / promulgarea legilor scrise, ne putem opri la cel puţin sfârşitul mileniului II î.e.n.

Dar săpăturile arheologice din ultimele secole, ba chiar din ultimii ani, au pus în evidenţă un adevăr istoric de necontestat: *scrierea a fost inventată pe teritoriul ţării noastre, ba chiar cu 1-2-3 milenii mai înainte decât se credea*; avem în vedere, mai ales, faimoasele ***Tăbliţe de la Tărtăria***, care din păcate, au atras atenţia îndeosebi cercetătorilor străini – englezi, ruşi, bulgari, belgieni, germani – şi numai fugitiv şi românilor (Doamna baronessă Lydia Lövendal – Papae, din pasiune şi amabilitate, a tradus textele ruseşti în materie). În orice caz, Institutul de Arheologie, care ar fi trebuit să înceapă nişte săpături prin împrejurimile Tărtăriei, stă pe loc. Iată motive suficiente spre a apela la surse străine mai curând decât la cele naţionale, care nu prea sunt. Deşi suntem un popor, o naţiune, avem o limbă străveche, o cultură şi o civilizaţie la fel de străveche şi din care s-au înfruptat toate celelalte seminţii, ieşim în lume cu acte ştiinţifice, cultural-artistice, sportive, pentru care ne invidiază toţi ceilalţi, suntem cel mai vechi popor în Europa, totuşi plecăm fruntea în faţa altora, în timp ce avem nenumărate motive să o ţinem sus, precum au făcut-o un Mircea cel Bătrân, un Ştefan cel Mare, un Mihai Viteazul, un Constantin Brâncoveanu, un Avram Iancu, un Tudor Vladimirescu ...

De aceea apelăm la izvoare istoriografice ale unor străluciţi învăţaţi nordici – Saxo Grammaticus, fraţii Joannes şi Olaus Magnus Gothus, Bonaventura Vulcanius, Carolus Lundius ..., spre a ne completa golurile istoriei noastre; nu avem izvoare naţionale sau sunt ascunse prin subsolurile unor biblioteci apusene sau chiar la noi în ţară şi din comoditate sau rea-credinţă, nu sunt date la iveală de către cei care s-ar fi cuvenit de mult să o facă: să ne continuăm firul întrerupt.

Magog, fiul lui Japhet şi nepot al lui Noe (cf. Olaus Magnus Gothus, C. I, cap. 4 şi Josephus Flavius, ***Antiq.***, C. I, cap. 11),

trece drept părinte şi fondator al neamului Sciţilor, iar în catalogul regilor interni şi externi oferit de Joannes Magnus, *Magog este primul rege intern al Goţilor*, i.e. al Geţilor şi, desigur, şi al Suedezilor (de fapt al tuturor locuitorilor Peninsulei Scandinave. Joannes Magnus subliniază un fapt demn de reţinut de către cercetătorii autentici şi anume că *autorii latini* au numit întotdeauna *Goţi, Sciţi* şi *Scanzi* aceleaşi populaţii pe care *autorii suedezi* le-au numit mai ales GEŢI). Acest Magog a avut cinci fii; primul s-a numit SUENNO, cel care a fondat şi a condus neamul Sueoniei (= Suediei); al doilea s-a numit GETHAR căruia i s-a mai zis şi Gog, cu al cărui nume s-a numit şi neamul Geţilor; ceilalţi trei, THOR, GERMAN şi UBBO, au fost, pe rând, regi ai Suediei. Ubbo, la circa 246 de ani de la Potopul universal (Gerhard Mercator, în ***Cronologia ...***, relatează şi despre un Potop regional), s-a urcat pe tron, domnind peste Sueoni. De către acest Ubbo – şi înainte de vremea lui ABRACHA – s-a ridicat cetatea Upsala, numită astfel după numele celui care o guverna – UBBONIS AULA – într-un loc foarte ademenitor, având o aşezare frumoasă. Principii cetăţii s-au numit *Regi Upsalezi*.

Istoricul şi arhiepiscopul upsalez Joannes Magnus Gothus (1488-1539) nu apucase să-şi publice opera majoră a vieţii sale, ***Historia de omnibus Gothorum Sueonumque regibus***, aceasta având loc la cincisprezece ani după moartea sa, în 1554, la Roma, Editura De Viottis; a doua ediţie a fost publicată în 1617, la Upsala, sub titlul redus ***Gothorum Sueonumque historia*** de către înţeleptul editor Zacharias Schürer, care a cuprins şi unele elemente din lucrarea, nu mai puţin monumentală ***Historia de gentibus septentrionalibus ...***, Roma, 1555, a fratelui lui Joannes Magnus şi anume Olaus Magnus Gothus (1490-1557) şi el arhiepiscop de Upsala; această a doua ediţie, singura care există la Biblioteca Academiei (după cunoştinţa mea este şi singurul exemplar existent în ţară), ne este de mare folos în cercetările noastre, ajutându-ne să lămurim corect, mai întâi o serie de toponime şi prin aceasta şi fapte de istorie ţinând de popoarele nordice şi prin genealogie şi de strămoşii noştri: deci, la origine, **seminţie comună, istorie comună, limbă comună**.

Din capitolul ***Miniglosar de geografie istorică*** aflăm ce vrea să însemne vagul toponim SPAŢIUL SCHENGEN, revenit atât de

frecvent pe buzele noastre, mai ales ale celor care lucrează în mass-media, încât putem considera, fără să greşim că face parte din fondul principal de cuvinte, lărgind puţin sfera acestei sintagme la aspectul politic, nu văd util să fim acuzaţi de grămăticii oficiali că am abdicat de la regulile elementare ale limbii (căci limba, organism viu cum este, este firesc să fie flexibilă, acceptând unele sensuri lărgite, noi, şi eliminând din sânul ei, prin desuetudine, pe cele devenite caduce – e bine însă să nu exagerăm, să ne păstrăm în limitele bunului simţ al limbii române, pe care ţăranul simplu, de la talpa ţării, îl are. Şi aici găsesc nimerit să fac o mică paranteză, invitându-vă cu toată seriozitatea să vă adăpaţi la izvorul plin de comori lexicale, dar şi gramaticale al poetului nostru naţional, cel mai erudit dintre toţi şi cel mai virtuos metrician, George Coşbuc; vă ofer totodată ca bibliografie facultativă pe care dv. veţi stima-o mult mai mult, *Arta poetică la George Coşbuc*, lucrare la care am trudit mulţi ani, apărută la Editura Crater, în 2000. Cartea este însoţită de referate, întocmite cu mult simţ deontologic de către acad. prof. Şerban Cioculescu (1902-1994) şi de către prof. dr. Dumitru Micu, ambii şi autori de lucrări de referinţă pe tema operei bardului de la Hordou, **George Coşbuc**.

Şi dacă neogheriştii au o motivaţie filogenetică în interpretarea total eronată a operei marelui clasic român George Coşbuc, poetul naţional cel mai erudit, adică şi-au însuşit *tale quale* opinia falsă a lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, primul exeget al Hordouanului (dar şi primul gropar, căci îl redusese la calitatea de **poet al ţărănimii**), nu putem acorda circumstanţe atenuante acelor literaţi români care au comis aceeaşi greşeală, dovedind a fi total străini atât de esenţa poematicii coşbuciene, cât şi de opiniile exegeţilor italieni; din nefericire, printre ei s-au numărat şi italienişti şi dantologi de prestigiu: aşa se face că la Universitatea bucureşteană se perpetuează aceeaşi eroare la catedrele de limba română, atitudine pe care cred că nu greşim deloc dacă o numim **antiromânească** (Rog a se vedea atent şi capitolul ***Coşbuc tălmăcitorul*** din cartea ***Arta poetică la George Coşbuc***).

Şi, ca să fiu şi mai convingătoare, stimaţi elevi, vă voi oferi opinii ale unui strălucit gânditor român, **Mircea Vulcănescu**

(1904-1952, dispărut cu cincizeci de ani în urmă, în condiţii tragice, căci moare în puşcăria de la Aiud şi este îngropat într-o groapă comună) din lucrarea ***Pentru o nouă spiritualitate filosofică: Dimensiunea românească a existenţei***, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1997, îngrijitor de ediţie şi prefaţator prof. Marin Diaconu, p. 89, ***Peroraţie***: „Drept încheiere a ceea ce am afirmat până aici, mărturisesc că dacă cineva, vreodată, vreun străin, auzind de ţara noastră (ar veni la mine şi) m-ar întreba: „Vreau să vă cunosc! Unde vă pot găsi? Cine a întrupat neamul vostru în toată deplinătatea firii lui ?" nu aş pregeta o clipă să-i răspund, cu toată tăria ce mi-o dă o trainică convingere: COŞBUC.

Şi cred că întru aceasta aş face un serviciu nu numai străinului şi, poate mai mult decât lui, l-aş face neamului meu şi sufletului românesc (astăzi) atât de dispreţuit şi de uitat şi totuşi atât de mare!

Departe de a crede că am izbutit să rezolv problema abia pusă în discuţie, nu am făcut altceva decât să înşir câteva din impresiile rezultate din compararea operelor acestor corifei şi întărită de-o îndelungă meditaţie asupra valorilor literare.

Aştept ca discuţia să aşeze cu timpul pe adevăratul său tărâm, reputaţia de poet a lui George Coşbuc şi m-aş bucura într-o zi, văzând că părerea mea ar da roadele aşteptate la gândul că nu am greşit atunci când, fără idee preconcepută şi fără alte mijloace decât dorinţa curată de a înţelege, am încercat să dau la lumină, împotriva unui sentiment general, întemeiat pe aparenţe mincinoase, o cât de mică parte de adevăr.

Şi dacă modestia mi-ar permite-o, aş vedea lucrarea mea mai mult decât ca o critică cu pretenţie, ca un imbold către obiceiul de a analiza prin propria ta judecată, opera de artă, în afara criteriilor imuabile şi a ideilor preconcepute, şi ca o reîntoarcere la adevărata şi singura înţelegere a lucrurilor!"

Aceste extrem de valoroase opinii ale prea-înţeleptului eseist au fost exprimate în 1921, când acesta era elev, deci la nici 17 ani, Mircea Vulcănescu era deja de o erudiţie cu totul ieşită din comun; acest moment genial mă obligă să-l aşez alături de George Coşbuc şi anume de momentul la care năsăudeanul tradusese poemul *Mazepa* de lord Byron, la nici 18 ani; scris în metri alexandrini, hordouanul l-a tradus în aceeaşi manieră prozodică şi

deşi publicată în volum la 12 ani după aceea, nu a schimbat absout nimic, din onestitate şi respect faţă de cititorul român, spre a-i da posibilitatea să-i judece cu dreptate putinţa lui poetică de la acea vârstă.

Iată prefaţa întocmită de Coşbuc – exemplu de aleasă modestie – la 12 ani după ce publicase traducerea în paginile *Tribunei*: „Poemul *Mazepa* al lui lord Byron l-am tradus în 1884, pe când eram student la Universitatea din Cluj. L-am publicat în 1888 în *Tribuna* din Sibiu. Aici, în broşură, el e reprodus din *Tribuna*. E o traducere liberă. Eram pe atunci prea tânăr – nici n-aveam optsprezece ani – ca să pot traduce această poezie aşa de bine cum gândesc c-aş traduce-o astăzi. Limba engleză are vorbe scurte, iar Byron este model de scurtime în exprimări, chiar în limba engleză. Ce era să mă fac eu, slab pe atunci în versificare, începător într-ale stilului?

Dintr-astea se explică de ce traducerea mea are vreo 200 de versuri mai mult decât originalul.

Aş fi dorit să controlez traducerea, să o corectez ca să fac din ea o traducere bună. N-am avut însă vreme. Aşa cum e ea deci, poate să aibă pentru unii şi un interes istoric: vor vedea din ea cum am scris eu la 1884, cum mă luptam pe-atunci cu găsirea expresiunilor, cu versificarea şi cu stilul. Sunt 12 ani de-atunci!"

Ce pierdere pentru mine că opera lui Mircea Vulcănescu a fost dată la iveală după 1990, iar eu între anii 1987-1997 a trebuit să trăiesc în exil, iar ***Arta poetică la George Coşbuc***, din care v-am citat câte ceva, am publicat-o, e drept, în anul 2000, dar în forma în care o redactasem, în anii 1984-1985, deci cu 15-16 ani mai înainte, altminteri aş fi aşternut slovele de aur ale lui Mircea Vulcănescu - adevărate judecăţi de valoare – pe copertă.

Şi acum să-i dăm cuvântul lui George Coşbuc, căci iată ce desprindem din „Mărturisirile autobiografice" ale bardului năsăudean în legătură cu *limba noastră*: „Da, oricât am încrunta noi din sprâncene, gloata de ciobani şi de plugari e curtea de casaţie a limbii româneşti ... Nouă, cărturarilor, ne rămâne cioplirea materialului brut pe care ni-l dă ţărănimea. Ea ne aduce blocul de marmură şi noi avem datoria să facem lucruri de artă din el. Arta, fără îndoială e a artiştilor, dar blocul să-l lăsăm pe seama ţărănimii

Oricât am ţine noi, cărturarii, rogu-te, Doamne, de proşti pe

țărani, ei au instinct de conservare a limbii, care la noi, cei cu carte, e atrofiat de cunoștințele limbilor străine." (Din Arhiva George Coșbuc, Biblioteca Academiei Române, Mapa VII varia 7)

Cu aceasta am depășit țările nordice de la ai căror cărturari am pornit și, părăsind „spațiul Schengen", ne-am oprit în spațiul carpato-danubiano-pontic, pe teritoriul actualei României, care cu milenii în urmă a fost centrul civilizației europene și de unde toți ceilalți au luat nu numai literele, scrierea, noblețea și nobilimea milenară a tuturor curților împărătești și domnești, dar și aurul nostru din Munții Apuseni și grâul din Câmpia Munteniei și a Moldovei. Și vin și acum oameni însetați de îmbogățire de pe tot mapamondul și ne cumpără, la prețuri de nimic, fabricile, uzinele, pădurile, câmpurile, iar românul rămâne același om blând și tolerant ca întotdeauna; căci lui Dumnezeu, la împărțirea darurilor către popoarele Pământului, fusese tot ce îi mai rămăsese și asta pentru că românul îi dăduse ideea, spunându-i când binecuvântase pe penultimul popor (mi se pare, neamțul, căruia îi urase: „Meșter să fii, neamțule!"): „De treabă ești, Doamne!". Dumnezeu, tresărind că în sfârșit a găsit soluția, i-a replicat: „De treabă să fii, române!" și de treabă a rămas pe tot parcursul istoriei lui, iar cumsecădenia aceasta proverbială a atras ca un magnet toate semințiile, iar de la ele, pe cei mai șmecheri și au trăit aici ca în sânul lui Avram și nu au mai vrut să plece de aici; iar dacă au plecat de mult, toți vor să se întoarcă în acest rai pământesc pe care unele fețe bisericești au găsit cu cale a-l numi *Grădina Maicii Domnului*, așa ca să le facă în ciudă sau ca să le dea o replică de cumsecădenie duhovnicească la șmecheriile și samavolniciile lor cu totul și cu totul laice.

Spațiul acesta carpato-dunăreano-pontic se numește azi și s-ar putea prea bine, de când e lumea: ROMANIA. În cartea ***Studii de Dacologie / Studies of Dacology***, de curând publicată, am stabilit că denumirea de *Romania*, ca noțiune politică, o găsim ca atare formulată, pentru prima oară la mijlocul secolului al IV-lea A.D., de către discipolul episcopului Wulfila, AUXENTIUS DE DUROSTOR, în lucrarea ***Epistula de fide, vita et obitu Ulfilae*** (Epistola despre credința, viața și moartea lui Ulfila/Wulfila). Iată contextul: *„beatus Ulfila cum grande populi confessorum de*

varbarico pulsus in solo Romaniae adhuc beate memoriae Constantino principe, honorifice est susceptus" (Prea fericitul Ulfila, însoțit de o ceată de credincioşi, alungat de pe pământul barbar, a ajuns pe tărâmul Romaniei, unde, în amintirea prea-fericitului prinț Constantin, a fost primit cu mare cinste).

Ulfila sau Wulfila (310-383 A.D), episcop al Goților / Geților, el însuşi Vestgot/Vestget, trece drept „traducător" al Bibliei în gotică, din care o parte este păstrată în ***Codex Argenteus*** (Manuscrisul de argint al Bibliei); fragmente conservate ale acestei „traduceri" constituie monumentul literar cel mai vechi al idiomurilor germanice. Personal, cum am subliniat şi în ***Cărturari nordici despre Geți şi limba lor scrisă***, nu consider a fi vorba de o traducere în alfabetul gotic inventat de el, aşa cum comentează majoritatea exegeților; în primul rând nu se poate vorbi de o traducere în contextul unui alt alfabet, ci de o transcriere şi apoi, aşa cum au subliniat-o şi o serie de erudiți nordici, precum şi Bonaventura Vulcanius Brugensis (***De literis*** ...), Wulfila se folosise de literele getice în „crearea" noului alfabet zis-gotic; eu am văzut doar nişte ornamente aduse literelor getice şi mai limpede decât orice dovadă este cea oferită de ***New Universal Library***, în tabelul cu alfabetele, inclusiv cu „literele înnegrite" (Black letter, căsuța a XI-a), unde recunoaştem imediat literele zis gotice, căci reținem doar ornamentele şi alături (căsuța a XII-a), avem literele normale.

Cât priveşte pe împăratul Constantin cel Mare (277-337), pe o durată de aproape trei decenii contemporan şi cu Wulfila, consider util a marca câteva momente importante legate de istoria Imperiului Roman de Răsărit / Bizantin. Capitala s-a mutat de la Roma în Bizanț şi aceasta a căpătat numele de Constantinopol, după numele împăratului Constantin (la unii istorici o regăsim sub formula ROMA NOVA). După victoria sa asupra împăratului roman MAXENTIUS (302-312), chiar sub zidurile Romei, a stabilit ca religie oficială creştinismul; în anul 313, prin Edictul din Milano, creştinismul a fost declarat religie internațională (i.e. catolică, aceasta însemnând etimonul grecesc al cuvântului). Numele împăratului Constantin a devenit astfel sinonim cu protectorul arzător al religiei creştine. Iată o zicală legată de numele lui Constantin: *in hoc signo vinces* (= „cu acest semn vei

învinge“ – este vorba de semnul crucii). Imperiul Roman de Răsărit / Bizantin a dăinuit până în 1453 când a fost distrus de turci.

Aşadar, am stabilit din acea epistolă închinată episcopului Ulfila de către discipolul său Auxenţiu de Durostor, că *Romania* cu sens politic de ţară, atunci ar apărea pentru prima oară, deci secolul IV A.D. La Plinius (*N.H.*, VI, 50) găsim populaţia scită a *Rumnicilor*, *Rumnici, -orum* sună în latină şi nu ştim sigur când s-ar cuveni aşezaţi aceştia şi dacă este sau nu forma veche legată de cuvântul *Rumân*. Totuşi bunul simţ ne obligă să ne gândim la una din formele vechi ale substantivului şi respectiv ale adjectivului *român*, adică cea de ***rumune***. Cum Plinius cel Bătrân, autor al unui ***Tratat de istorie naturală*** în 37 de cărţi, a trăit între 24-79 A.D., murind chiar în timpul erupţiei Vezuviului din 79 A.D., când oraşele Pompei şi Herculaneum au fost distruse, atunci poate fi atestată o vechime a antroponimului de peste o mie nouă sute de ani, deci cu vreo trei secole înainte de Wulfila. Dar nu este exclus ca acesta să fie şi mai vechi.

Sclavini, -orum, Rumunenses, după Jordanes / Jornandes, sunt popoare vecine cu bulgarii şi locuiau lângă lacul Musianus până la Nistru (deci, oarecum, în limitele indicate de Strabon (VII, 3, 7) pentru ŢARA GEŢILOR).

Din C. V, cap. 50 a tratatului lui Joannes Magnus, aflăm că în Thracia se aşezaseră Vestrogoţii, adică Geţii de Apus (Vestgetae); din ***Dictionarium historicum, geographicum ...*** al lui Carolus Stephanus, apărut în 1660, aflăm că M. Antonius Sabellicus (1436-1506), istoric şi umanist italian din secolul al XV-lea şi autor al unei istorii universale de la începutul lumii şi până în vreme sa (carte care, din păcate, nu se găseşte la Biblioteca Academiei), numeşte Romania, Thracia.

Din ***Geographia universae tum veteris tum novae absolutissimum opus duobus voluminibus distinctum, in quorum priore habemus Cl. Ptolemaei Pelusiensis***, Venetiis, Apud Haeredes Simonis Galignani de Karera, 1596, la p. 174, găsim următoarele informaţii foarte preţioase. Ţinutul argian care se întinde din Corint spre ţărmul de răsărit şi pe care îl udă Marea Cretană, astăzi este numit de către Ortelius, *Romania*, iar Golful din Napoli, care acum se numeşte de la oraşul maritim *Neapolis*

Romanae, s-a numit odinioară *Nauplis navae*, mai este şi azi un oraş foarte întărit, dar în vechime cea mai vestită cetate din această regiune era *Argos*, care şi azi se numeşte la fel, aşezat într-un foarte plăcut loc din Mediterana pe care îl traversează râul *Inachus*. O informaţie foarte asemănătoare cu aceasta găsim şi în ***Geographia antiqua*** a lui Cellarius, oferindu-ne direct denumirea în italiană, *Napoli di Romania*, adică *Nauplio*, adică Neapolis al Imperiului Bizantin, pentru că era numită *Romania* nu numai Thracia, ci tot ceea ce posedau împăraţii greci. Interesant de subliniat este că – cf. informaţiilor furnizate de unele materiale de referinţă – Argosul, vechi şi nobil oraş al Achaiei în Argolida, a căpătat şi epitetul de *Hippium*, pentru că era renumit în creşterea cailor de rasă (amintind de valahi care îmblânziseră calul prin castrare şi apoi pe tot parcursul secolelor, căci valahii erau renumiţi pe mapamond), iar numele de *Argos* şi-l trage de la *Araia*, mama lui *Pelasgus* care domnise în Argos peste Argivi / Ahei pe care Perşii îi numeau *Argolici*, iar ţinutul era numit *Argolida*. Desigur că acest *Pelasgus* ne trimite la poporul şi imperiul pelasgic (care se întindea peste Traci, Phrigieni, Lydieni, Carieni, Etrusci, Epiroţi, Ilirieni, Italioţi), imperiu înghiţit în urmă de Elini.

Dar aşa cum o subliniază şi N. Densuşianu în lucrarea sa monumentală ***Dacia preistorică***, poporului pelasg, Pelasgilor, li s-a mai spus *Placi / Blaci / Belaci / Belcae / Feaci*, ceea ce ne conduce direct la VLACHI, al căror imperiu a urmat celui pelasg sau a fost concomitent cu el, fiind acelaşi neam, de fapt, şi unii şi alţii fiind oameni paşnici, foarte pioşi, ocupându-se cu păstoritul, agricultura, construcţia caselor, dar şi a unor edificii uriaşe, de tipul piramidelor (şi să nu uităm că Strabon îi caracteriza pe Geţi ca fiind buni *constructori* de case (*κτισται*) – a se vedea şi stilul gotic de mai târziu – de oraşe (*πολισται*) şi *zburători prin nori* (*καπνοβατας*). Faptul că în faţa Troiei, Ahille, cum remarcă Densuşianu, op. cit., p. 932, invocă o divinitate pelasgică, *Ζευς ανα ξ Πελασγικος*, ca un strămoş divin al lumii vechi, este pentru că vestitul erou troian era originar din *Achaia Phthiotică*, patria primilor Elini, adică a celor autentici, cf. Thucydide (***Războiul Peloponeziac***, I, 12), tocmai de aceea *Achaia* a devenit

sinonim cu *Elada*, căci denumirea de *Ahei* era folosită de autorii antici pentru a-i desemna pe toţi *Grecii / Aheii / Achivii / Argivii*. Şi mai interesant este că această regiune, *Achaia cea veche*, a devenit mai târziu *Dacia cea veche*, i.e. *Romania antiqua*, aşa cum o aflăm şi pe hărţile medievale.

Nu de mai mic interes sunt multe alte informaţii legate de Pelasgi pe care cărturarul român N. Densuşianu le pune la dispoziţia cititorului (op. cit, p. 668-1139) – i.a. Titanii, Giganţii, Monete dace cu legenda ARMIS şi SARMIS (a se vedea opera de exil a lui Ovidiu care învăţase geta şi sarmata şi scrisese şi poeme în aceste idiomuri), care pot fi puse în legătură şi cu istoria cetăţii *Sarmisegetuza*; *Romii* sunt pomeniţi ca fiind cei mai vechi locuitori pelasgi din Egipt, întărind supoziţia mea că toponimul de *Romania* este mult mai vechi decât se bănuieşte, regăsit ici şi colo, sub o formă sau alta, într-o epocă sau alta, dar el a fost o permanenţă cu mici întreruperi, uneori de secole sau milenii; deci şi germenii limbii române trebuie căutaţi cu cerbicie, aşa cum o face şi Densuşianu, în cele mai vechi documente, fie ele şi fragmentare, în inscripţii şi pe monete. Dimitrie Daniel Dimitrie Philippide, istoric grec stabilit în România la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi unul dintre iluştrii profesori ai Academiei Domneşti de la Bucureşti, a publicat printre altele, şi o carte de istorie şi o alta de geografie a României, în anul **1816**, la Leipzig. Prima lucrare poartă titlul ***Istoria României sau expunerea celor mai însemnate întâmplări amintite în stânga Istrului de Jos, de la năvălirea egiptenilor până la aşezarea conducătorilor romani în Ţara Românească şi în Moldova, acum alcătuită întâi şi tipărită în Lipsca Saxoniei, în tipografia lui Tauchnitz, tomul I, partea a II-a***; cea de-a doua carte: ***Geografia României ca mijloc pentru o mai bună şi mai deplină înţelegere a istoriei ei, acum (tomul I, partea a II-a)***; lucrarea este însoţită şi de trei hărţi, una privind Ţările Române, peste care stă scris ***Rumunia***. De reţinut faptul că Philippide este cel dintâi care, după ce a delimitat teritoriul naţional al României, încetăţeneşte numele de *România* (sub forma *Rumunia*) într-o lucrare ştiinţifică. Iată de ce consider că acei istorici care susţin că despre toponimul *România* nu putem vorbi decât din 1859 încoace, dată la care, sub domnitorul Alexandru Ioan Cuza, a avut loc unirea celor două principate,

Moldova şi Muntenia, într-un singur stat, sub numele de *România*, de fapt, din varii alte motive, nu numai din comoditate, neagă, pur şi simplu, sute sau chiar milenii de autentică istorie a României, căci chiar din *Tratatul lui Dimitrie Daniel Dimitrie Philippide* reţinem că toponimul politic de ROMÂNIA apare ca atare alături de toponime ca *Ţara Românească* şi *Moldova*.

Vă rog să citiţi cu atenţie şi microstudiul ***Limba strămoşilor noştri şi primul poet roman geto-dac Publius Ovidius Naso***, precum şi rezumatul cărţii lui Carolus Lundius ***Zamolxis, primul legiuitor al Geţilor*** şi veţi găsi răspuns la întrebările de ce Grecii îi numeau pe Romani *barbari*, de ce numeau limba latină *o limbă barbară şi scită*, de ce sicilienii şi mai ales toscanii vorbesc nişte dialecte foarte apropiate de cel al moldovenilor, de ce *limba barbară latină* se vorbea într-o serie de regiuni ale Europei, inclusiv în Macedonia, cu mult înainte de a ajunge acolo Romanii

Stimaţi cititori, cu speranţa că v-am pus la dispoziţie nişte idei folositoare referitoare la limba strămoşilor noştri şi mai înainte de toate adevărul incontestabil că alfabetele şi limbile elină şi latină sunt tributare limbii geto-dace şi nu invers, vă propun să-i rugaţi pe domnii profesori să vă explice următoarele enigme: 1. Cum se face că nici una din limbile zis romanice nu a moştenit topica frazei latine, în timp ce limba germană – şi nu italiană, aşa cum ar fi fost de aşteptat – are aceeaşi topică, limbă care este clar neromanică? 2. Cum se face că idiomul vorbit în Toscana este aproape identic cu cel al moldovenilor ?

Închei acest capitol introductiv, care a inclus şi unele probleme de limbă, cu specificaţia faptului că limba getă trebuie să fi fost o limbă foarte melodioasă, pentru că Ovidiu, sensibilul sulmonez, nu numai că o învăţase, dar şi scrisese o serie de poeme în getă şi sarmată, o spune expressis verbis, conducând şi la conţinutul „cetăţii de scaun" Sarmisegetuza, iar din acestea până acum ne-a parvenit doar unul, ***Laudes de Caesare*** (= Elogiul lui Augustus), păstrat în ***P.***, IV, 13, vers. 23-32. Dar limba getă fusese şi o limbă foarte bogată în posibilităţi artistice, de vreme ce Ovidiu a putut exprima, folosindu-se de ea, nişte idei complicate, politico-religioase. V. Pârvan în *Getica* (§ 167) reliefează că dragostea de literatură şi în special de muzică şi poezie a Daco-

geţilor era străveche; de altfel, Aristotel (*Probl.*, XIX, 28) relatează că Agatyrsii, adică Dacii din munţi, versificau legile lor şi le cântau spre a le fixa mai bine în memorie şi a le învăţa pe de rost. În afara instrumentelor de suflat – fluierul, naiul, buciumul (instrumente foarte răspândite, întrucât ne aflăm în faţa unui popor a cărui ocupaţie de căpetenie era păstoritul) – , Grecii atribuiau Tracilor (Orpheus, Thamiris) născocirea *lirei*, iar Theopomp (sec. IV î.e.n.), în cartea 46 a ***Istoriilor*** sale, ne informează că Geţii făceau soliile în sunete de chitare.

De la Wilhelm Tomaschek, ***Les restes de la langue dace. Extrait du Muséon***, Louvain, Typ. de Charles Peeters, 1883, aflăm că atât *vocalismul*, cât şi *consonantismul dac* (şi ştim de la toţi scriitorii antici că Dacii erau totuna cu Geţii) *sunt total diferite de cel trac*, adăugând că este vorba de *două popoare înrudite. dar nu şi identice*: el se sprijină pe *onomastică* şi pe *toponimie*.

Dioscoride din Anazarbe, medic şi botanist grec din primul secol al erei noastre, a întocmit o listă de toponime, nume proprii şi denumiri de plante medicinale, vreo sută la număr, căreia inclusiv dl. dr. Iosif Niculescu îi mai adaugă încă vreo 500.

Cărturarul nordic Carolus Lundius – care din păcate i-a fost total necunoscut lui Tomaschek şi bineînţeles unei întregi pleiade de cărturari români, inclusiv lui N. Densuşianu, deşi, cel puţin una din cărţile lui, ***Zamolxis, primus Getarum legislator***, Upsala, 1687, apărută în româneşte în traducerea mea, în anul 2002, deci la 315 ani de la apariţia ei în Suedia, ar fi trebuit să atragă atenţia, mai ales că ea se afla în ţară de o bucată bună de vreme: de ce a fost tăinuită nu ştim (?!) – a întocmit un dicţionar de cuvinte getice pe care le găsise într-o serie de manuscrise şi incunabule, preponderent la Biblioteca Vaticanului şi pe care intenţiona să-l publice. Mai mult ca sigur că a apucat să-l dea la lumină, deoarece din momentul în care el anunţa cititorul despre acest lucru, de importanţă majoră pentru istoria limbii române, şi până la moartea sa se scurseseră 38 de ani; noi nu avem de unde şti şi numai o deplasare la faţa locului ar putea lămuri cel mai corect tot ce este legat de soarta acelui dicţionar.

Afirmăm acestea, stimaţi cititori, chiar acum în epoca Internetului, pentru că am acumulat deja o bogată experienţă în domeniul a ceea ce, cu o vorbă dreaptă, se numeşte reaua-credinţă

a celor interesați în a distruge tot ce este legat de istoria culturii și civilizației strămoșilor noștri, adică a noastră. La dezbaterea din 27.09.02 de la C.N. – UNESCO, prof. I. Coja și Dan Zamfirescu au formulat mărturii după care, relativ recent, s-au semnalat indivizi special recrutați și plătiți pentru a distruge documente ale istoriei românilor. Iată și alte exemple, din vechime, așadar, o netă continuitate în politica antigeto-dacă, antiromânească.

Istoricul grec Dio Chrysostomus (originar din Prousa – Bythinia) și care, fiind exilat de Domitian, avea să trăiască o bună perioadă (între 82-96 A.D.) inclusiv la Bosforul Cimerian, printre Geți, unii din ei încă tribali și deci războinici, cunoscându-i foarte bine, sub toate aspectele, la ei acasă, avea să scrie un tratat amplu despre ei, *Γετικα* (Getica), pierdut sau declarat pierdut. Dar cum o serie de alți autori, posteriori lui, care au dispus de acest tratat, fac referiri frecvente la conținutul lui, nu ar trebui să ne fie permis să-l eludăm, pentru că *nu este pierdut integral*; Criton, medicul personal al împăratului Traian și care l-a însoțit pe suveran în campaniile lui din Dacia, a scris și el un tratat despre Daci; Traian însuși a scris niște comentarii despre războaiele lui cu Dacii, de asemenea declarate pierdute (dar beneficiem de o seamă de citate oferite de autorii posteriori). Dar mai întâi de toate este declarată pierdută o operă de cea mai mare importanță și nu numai pentru istoria civilizației și culturii strămoșilor noștri, ci pentru istoria culturii universale, ***Originile Romei*** de CATO MAJOR, Cato cel Bătrân Chestorul (234-145 î.e.n.), operă în care savantul roman relatează inclusiv despre ***Geți*****, despre scrierea lor care se formase cu mult înainte de întemeierea Romei**. Această operă majoră de care noi nu mai dispunem / sau poate nu am dispus niciodată, cărturarii nordici, începând cu Saxo Grammaticus (1140-1206) și terminând cu Carolus Lundius (1638-1725), au avut-o la îndemână, chiar dacă finalmente numai fragmentar: acel pasaj celebru, citat mai sus, referitor la scrierea getică și citat de toți autorii, inclusiv belgieni, olandezi și cred că nu numai (suedezi, în primul rând), căci după cum se poate deduce, era legat de acea **stâncă uriașă** – pe care **era încrustat alfabetul getic**, operație pe care nu o puteau efectua decât niște ființe înalte de 6-7 m (uriașii fiind, de fapt, o realitate istorică, atât în țările nordice, cât și la noi) – a fost reperată în Upsala sau în Danemarca, căci

aici au apărut pentru prima oară legile scrise, după părerea lui Hermann Conring (1606 – 1681) exprimată în lucrarea sa monumentală mai sus citată. De acest adevăr istoric de necontestat avusese deja cunoştinţă şi Cato Major. Ştiindu-se mai multe despre perioada în care domniseră GIGANŢII, autori printre care şi Bonaventura Vulcanius Brugensis (*De literis* ...) au concluzionat că aceasta dată (scrierea) sau **înainte de Potopul universal sau imediat după el**, căci numai **de un diluviu putea fi mişcată acea rocă uriaşă**. Din păcate, la nici un autor nu am descoperit încă dimensiunile exacte ale acelei roci, ci numai precizarea că este absolut uriaşă. Uriaşii îşi însemnau pe stânci, incrustând, faptele memorabile săvârşite de ei; aceste roci, uriaşe şi ele, deveneau, după moartea lor, stele funerare, aşa cum am semnalat mai sus.

Olaus Magnus Gothus (adică Valahul Get cel Mare) oferă cititorilor mostre de asemenea natură, **pictate de mâna lui după stele originale**, iar eu vă ofer dumneavoastră, stimaţi cititori, o reproducere a acestor ilustraţii, pe care se descifrează şi nişte **apeducte** despre care se vorbeşte şi în text, căci pe vremea acelor fiinţe uriaşe, ale căror schelete uriaşe s-au şi descoperit deja (v. revista ***Magazin*** nr. 33 (2336)/15 aug. 2002, articolul Mihaelei Dorobanţu, ***Uriaşii care au trăit pe Terra***, p. 5), fuseseră puse la punct tehnici foarte avansate pentru acea vreme, de a pune la dispoziţia populaţiei apă de băut şi pentru nevoi gospodăreşti; aşadar, **apeductele romane sunt o operă mult mai târzie şi s-au servit de cele preexistente la popoarele hiperboreene, Sciţi / Geţi / Goţi,** poate de cele din **Cimeria**, regiune în care, după cum aflăm din C. III, cap. 21 a cărţii lui Joannes Magnus Gothus, s-au aşezat prima oară **Goţii / Geţii**, fapt atestat şi de **Dio Chrysostomus**, mai sus citat.

MEDICINA LA GETO-DACI

Ştim din surse antice – Herodot (IV, 94-96), Platon ... – că Zamolse a fost nu numai rege, ci şi zeu (i.e. zeificat după moarte), pentru Geţi, căci ei mergeau la Zamolse, acolo unde nu este durere, nici întristare ... şi unde toţi drepţii se odihnesc (formulă preluată apoi de religia ortodoxă şi regăsită mai ales în slujba de înmormântare), ci şi un zeu-medic (*Θεος ιατρος*), ca şi Apollo, tot hiperboreean şi el, precum Zamolse, şi cu care se şi identifica, ca şi Asklepios, care trecea drept fiul lui Apollo, şi deci şi zeu (adică părinte) al Medicinei şi mai ales, ca şi preoţii şi călugării geto-daci. Aceştia duceau o viaţă cu totul austeră, în peşteri, ca şi Marele Preot, şi îşi petreceau timpul aducând jertfe lui Zamolse, lucrând pământul şi adunând buruieni de leac cu care tămăduiau bolnavii, fără a pretinde de la ei vreo răsplată, deci, erau *medici, fără de arginţi* (precum mai târziu Sf. Ioan Gură-de-Aur, Kiril şi Metodiu, originari din Salonic, unde trebuie să fi rămas primii pelasgi-vlahi, după destrămarea Imperiulu Pelasgic, creatori ai *literelor chirilice* şi unde, în opinia mea, se vorbeşte *limba română veche, nealterată*, până în ziua de astăzi; cu atât mai mult cu cât Ler-împărat, care la începutul erei creştine a refăcut, într-o bună măsură Imperiul Pelasgic sub numele de *Dacia Mare*, a fixat capitala tocmai la Salonic; a se vedea şi studiul părintelui Dumitru Bălaşa.) În ***Chronicon Daco-Romanorum ...*** a lui Gh. Şincai, însă, aflăm că acest refren „Hai, Leru-i, Doamne!“ este traducerea expresiei latineşti „Heu, Aureliane, Domine!“, căci AURELIAN este acela care în 274 A.D. a creat *Dacia Nova* (spre deosebire de *Dacia Vetus* a lui Traian) şi a fixat capitala ei la Salonic; e drept că trăgându-se dintr-o familie foarte umilă (o mamă sclavă, se pare, originară din Illyricum, deci dac), dotat fiind cu o voinţă de fier, a învăţat inclusiv mânuirea iscusită a armelor şi a făcut o asemenea carieră, până la cea supremă de împărat (personal cred că a fost efectiv sprijinit – chiar dacă din umbră – de tatăl lui nelegitim, posibil un nobil daco-roman – cam acesta trebuie să fi fost şi cazul lui Aristofan).

Medici greci ca Dioskorides din Anabarses din sec. I A.D. şi Galenus (131-201 A.D.) ne-au transmis mai multe nume dace de

plante medicinale – primul, un număr de 39, din care dl. dr. Iosif Niculescu (*Toponimia dacică la Claudiu Ptolemeu*, în *Permanențe*, anul IV nr. 10, 10 oct. 2001, p. 6-7) a descifrat câteva, printre ele şi ciuboţica-cucului (A se vedea şi W. Tomaschek, *Les restes de la langue dace*, extrait du *Muséon*, Louvain, typ. de Charles Peeters, 1883).

Pe masivul Ceahlău, pe care eu, dintr-o serie de motive expuse şi în *Ubicuitatea Geto-Dacilor*, îl consider a fi fost *Κογαιονον*-ul lui Herodot (sau poate unul din ele, ca să mă alătur metaforei atât de măiestrit mânuite de poetul Ion Gheorghe), aşadar la poalele acestui Titan, acestei piramide pur geto-dace, creşte o floră unică şi unele plante medicinale care nu se mai regăsesc nici unde în altă parte a ţării: eu îmi amintesc acum de o plantă cu frunze late, aducând oarecum cu ştevia şi cu o limbă de viţel, ca format, şi care este un *panaceu* în adevăratul sens al expresiei – se numeşte *limbă vecină* şi este culeasă mai ales de ciobanii care ştiu că este foarte căutată şi este o plantă foarte rară, crescând în anumite locuri, pe care ei le dibuiesc.

În jurul Ceahlăului sunt numeroase schituri şi mănăstiri, întărind renumele Geţilor de foarte evlavioşi, dar, mai ales, al călugărilor geto-daci care, în acelaşi timp, erau şi tămăduitori; această medicină populară, naturistă, care în ultima vreme se bucură de o tot mai mare cinste, este îmbrăţişată inclusiv de medici profesionişti; printre aceştia se număra cu ani în urmă şi d-na dr. în stomatologie Cristina Maria Moisin, originară din Câmpina, oraş care, graţie aşezării lui deosebite, are cel mai fericit climat din Europa şi, în consecinţă, şi o floră cu totul aparte.

Mama mea, devenind soţie la 15 ani, a aflat în soacra ei o adevărată mamă, mai ales că mama ei bună se prăpădise când avea patru ani; a avut multe de învăţat de la ea, iar mie mi-a povestit deseori o seamă din acele învăţături, vorbe cu tâlc – iată una din ele: **Nu lăsa boala să se încuibe!**

Aceasta era ORDONANŢA DE URGENŢĂ pe care buna noastră MAMĂ – Ecaterina Crişan, (de două ori "MAMĂ EROINĂ", o dată sub Carol al II-lea, pentru meritul de a fi născut şi crescut 10 copii, a doua oară sub Dr. Petru Groza pentru meritul de a fi născut şi crescut 12 copii) o da, cu glas poruncitor, ori de

câte ori observa că unul din noi dădea semne de disconfort, adică era pe punctul de a se îmbolnăvi.

Deşi copil de ţăran, cu numai patru clase primare, – şi acelea mai mult fără ştirea bunicului – luase întotdeauna premiul I, dar cu două coroniţe, una pe cap, o alta pe gât [(fiul învăţătorului GHEORGHE CĂDERE, şi anume VICTOR CĂDERE, ilustru profesor universitar de drept, diplomat, ambasador în mai multe ţări europene, inclusiv în Franţa şi cu care eu, în copilărie, am luat primele lecţii de engleză – el aflându-se între două puşcării (1945-1947), lua şi el premiul întâi, dar cu o singură coroniţă, pe cap)].

Căsătorindu-se, înainte de vârsta majoratului şi împotriva tatălui ei, a bunicului meu (Gheorghe TALPĂU – ROGIN/ROVINE), a fost nevoie de aprobarea patriarhului care era MIRON CRISTEA, unchi prin alianţă al tatălui meu – ing. cadastru Aurelian C. Crişan; cum mama cea bună murise când ea avea vreo patru ani, bunicul se recăsătorise la scurt timp după aceea, iată de ce – în viitoarea mamă-soacră – Anghelina CRUŞITU-CRIŞAN, a aflat o adevărată mamă.

Bunica Anghelina şi ea mamă a opt copii, urmase o şcoală de surori de ocrotire, specializându-se în obstetrică, era moaşă de plasă (plasa era odinioară o diviziune administrativă, condusă de un subprefect, apoi de un administrator, fiind compusă, din mai multe comune, cam un sfert de judeţ; la începutul secolului XX, România număra 372 de plăşi), dar se ocupa cu pasiune şi de *plante medicinale*, căci era vorba de o treabă foarte serioasă moştenită din moşi-strămoşi. Şi, dacă familia mea după tată erau transilvăneni, la origine, din Munţii Apuseni, pe linie paternă, pe linie maternă însă, de la poalele Masivului Ceahlău, versantul sud-apusean al acestuia, cea după mamă, tot de la poalele acestui TITAN al Carpaţilor Răsăriteni, dar versantul est-nordic.

Cum în copilăria mea am auzit multe legende legate de această *titană piramidă*, dotată cu o floră cu totul aparte, inclusiv cu o plantă, numită *limbă vecină*, în graiul localnicilor şi care era un panaceu, la fel ca şi planta, africană la origine, *aloe*, dar pe care încă nu am reuşit să o identific pentru că numai *ciobanii* o dibuiau sau împătimiţii căutători de adevărate comori – plante medicinale, după terminarea studiilor, Facultatea de Filologie

Clasică, am început să mă ocup tot mai mult de geografie istorică, toponimie, inclusiv de Ceahlău.

Tot în copilăria mea am cunoscut un asemenea „tămăduitor anonim“, un moşneag colindând satele, purtând în spinare un rucsac plin de *limbă vecină*. Era un urmaş direct al călugărilor geto-daci, urmaşi la rândul lor ai lui ZAMOLXIS, pe care Platon nu fără motiv îl numise şi *zeu medic* (*Δεος ιατρος*) care călugări erau atât de vestiţi, în adânca Antichitate, încât Josephus Flavius, în lucrarea sa ***Antiquitates Judaicae***, spre a lămuri călugării Essenieni, recurgea la comparaţii cu călugării geto-daci; din acest motiv şi încă alte şase, explicitate şi în microstudiul ***Ubicuitatea Geto-Dacilor***, publicate de curând şi în ***Studii de dacologie***, am concluzionat că muntele *Kogaionon* de care vorbeşte Herodot în cartea a IV-a, capitolele 93-96, poate fi identificat cu *masivul Ceahlău*.

Aşadar, strămoşii noştri geto-daci erau şi foarte pioşi, chiar vestiţi în pioşenie, servind de exemplu şi altor călugări, dar erau şi *doctori fără de arginţi* – aşa cum avea să fie şi bunica mea după tată, Anghelina, despre care Mama mea mi-a povestit atâtea minuni, căci ea vindeca – cu plante medicinale – şi ceea ce *medicii foarte şcoliţi* - nu reuşeau să vindece.

Iată un singur exemplu, din nenumărate altele.

O soră mai mare a mea, în copilăria ei, făcuse o dublă pneumonie şi, după părerea medicului comunal (bunica Anghelina era pe teren când se întâmplase aceasta), mai avea de trăit doar câteva ore. La întoarcerea ei acasă, bunica a sfătuit-o pe mama să dea iute pe răzătoare nişte rădăcini de hrean, să fie aşezat între cârpe şi pus pe suprafaţa şirei spinării, pe palme, pe tălpi, iar în dreptul imimii, boabe de piper sfărmate şi stropite cu rom; după cincisprezece minute toate aceste oblojeli erau îndepărtate: copila a înviat, iar la câteva ore după aceea a cerut de mâncare.

La câteva zile medicul comunal trece pe la mama mea cu gândul de a-i prezenta condoleanţe – căci era sigur că fetiţa murise şi fusese şi îngropată – şi să-i explice că nu se putuse face nimic spre a o salva. În timp ce medicul se căznea să-şi motiveze neputinţa, copiii, erau vreo cinci la număr, stăteau la măsuţa lor mică şi mâncau. Mama mea îl întrerupe brusc şi-i arată *bălaia*, care nu numai că nu murise, dar că era foarte vioaie şi mânca cu

mare poftă. Medicul a încremenit, nu-i venea să creadă ochilor. A scos urgent din geanta-i un carneţel şi cu stiloul în mână, a rugat-o pe Mama să-i povestească exact cu ce o tratase, căci el nu se mai întâlnise cu asemenea minuni: şi-a notat totul cu mare luare-aminte.

Iată de ce cred cu sfinţenie în puterea miraculoasă a plantelor despre care Mama mea învăţase aşa de multe de la bunica, iar eu, o părticică de la Mama.

Borşul de casă, de pildă, făcut cum trebuie are puterea nu numai de a vindeca tuberculoza, ci şi de a reface ţesutul pulmonar, graţie glutenului conţinut în tărâţa de grâu. Mama mea, spre exemplu, a tratat zilnic cu borş făcut de ea (un litru – un litru şi jumătate pe zi) pe un fost prizonier de război în URSS care se întorsese cu plămânii ciuruiţi şi căruia medicii nu prea mai aveau ce să-i facă; după o cură cam de un an (îmi amintesc exact, căci eram elevă de liceu) omul şi-a refăcut plămânii, ţesutul s-a înfiripat din nou; personal cred că nu ar fi rău ca tot românul să-şi facă borş în casă (cu apă fiartă şi răcită spre a fi mai igienic) şi să-l bea când îi este sete, cu atât mai mult cu cât tuberculoza cunoaşte în ultimii ani, o recrudescenţă extraordinară.

Desigur, alături de unele plante medicinale care fac efectiv minuni – *aloe, limbă vecină* (pe care cei mai mulţi care se ocupă de plante medicinale, *nu* o cunosc) mai este nevoie şi de un altceva, acest altceva, ţine de circulaţia sanguină căreia părintele medicinei – Hipocrate (460-380 î.e.n.) – tributar lui Zamolse –, îi acorda o atenţie cu totul prioritară. El recomanda, de pildă: „Fă tot posibilul să ai în orice moment al zilei o circulaţie perfectă a sângelui şi nu te vei îmbolnăvi niciodată“. (Mama mea, deşi nu-l „cunoştea“ pe Părintele Medicinei în fapt, aplica mereu acest principiu, căci o dată cu porunca *nu lăsa boala să se-ncuibe*, începea să fricţioneze, din creştet până în tălpi, pe acel copil care acuza moleşeală, activând astfel circulaţia.) Este foarte adevărat, dar aproape imposibil de realizat. Căci, din punctul de vedere al igienii unui corp sănătos, omul ar trebui ca la fiecare jumătate de oră de stat pe scaun, să se scoale şi să facă cinci minute gimnastică, apoi să se reaşeze şi să-şi continue munca. (Ne amintim cu nostalgie de vremea când se introdusese *gimnastica în*

producție; era o părticică din ceea ce ar fi avut nevoie organismul uman, a dispărut și aceea.)

Deci, principiul zamolsian-hipocratian legat de circulația sângelui și care, la vremea enunțării lui, putea fi, de către un număr mare al unei comunități umane, respectat, în condițiile societății moderne, este aproape imposibil de urmat. De aceea, sau și de aceea, avem tot mai mulți bolnavi. O dată îmbolnăviți, ne tratăm: cei mai *înțelepți* cu plante medicinale. Acestora însă, să adăugăm, cât și cum se mai poate, o părticică din acest principiu – sub formă de masaj care poate fi făcut, nu numai sau nu neapărat de un specialist, ci pe care și-l poate face bolnavul însuși, în cazul că mâinile nu-i sunt betege. Este cu atât mai recomandabil să și-l facă pacientul însuși, cu cât EL își cunoaște mai bine organismul și cum reacționează, la fiecare apăsare, fiecare zonă. Toate aceste sfaturi de zisă-medicină, de medicină populară, sunt mai cu seamă aplicabile, în momente în care organismul dă semne de instalare a unei maladii, chiar și a unei „banale" răceli; printr-un masaj general, printr-o gimnastică complexă, implicând și mătănii, care pot fi însoțite și de rugăciuni, având rolul de autosugestie, se va anihila potențialul îmbolnăvirii, căci bolii *nu i s-a dat răgazul să-și facă cuib în organismul nostru*. De reținut că fiecare din noi posedă o cantitate mai mică sau mai mare de electromagnetism, nu ne rămâne decât să devenim conștienți de acest adevăr și să-l *exploatăm* în favoarea menținerii unui organism cât de cât sănătos; iar dacă ne-a scăpat această șansă, să luptăm îndârjit spre a realiza o reducere a nocivității deja încuibate. Conștientul este în creierul nostru: încercați să vă concentrați puternic în direcția unde a apărut o durere și ea va dispărea numaidecât. Apăsați-vă puternic și tâmplele stăpâniți de același gând – veți reuși!

Cum semnalam mai sus, izvoarele directe şi printre cele mai preţioase cu privire la strămoşii noştri s-au pierdut / sunt declarate ca atare: *Comentariile* lui Traian la războaiele daco-romane, *Getica* lui Criton, medicul lui Traian care îl însoţise pretutindeni pe împărat, *Getica* lui Dio Chrysostomus, poemele lui Ovidiu scrise în getă şi sarmată, dar o serie de scriitori posteriori acestora – Dexippus, Ablavius, Eunapius, Ammianus ... – le-au avut la îndemână, parţial şi învăţaţii nordici din Evul Mediu; iar ***Originile Romei*** al înţeleptului chestor roman Cato Maior, tratat în care el relatează inclusiv despre **scrierea getică, precedând cu mult pe cea elină şi cea romană**, mare parte dintre nordici l-au avut, chiar şi ultimul, Carolus Lundius, deşi numai fragmentar; prin urmare, nu avem câtuşi de puţin dreptul de a le trece cu vederea. Aşa fragmentare cum sunt, chiar şi resturi, încă ne sunt de folos, atâta vreme cât le mai găsim sub formă de citate, dar foarte semnificative pentru tema care ne interesează.

Aşadar, Geţii, cei care se sedentarizaseră, am în vedere mai ales pe cei din câmpia valahă şi din Dobrogea, se ocupau cu creşterea vitelor – boi, oi, capre, pentru carne, lapte, piele, lână – şi a cailor şi cu agricultura. Existau însă şi Geţi / Goţi războinici, mai ales în sudul Rusiei – Geţii de Răsărit, numiţi apoi şi Ostrogoţi – aşezaţi dincolo de Borysthene-Nipru şi care făceau deseori incursiuni; aşa se face că în cursul uneia din ele, au distrus aproape total colonia Olbia-Borysthene. Avem doi martori oculari – pe Dio Chrysostomos (căci el relatează şi în discursul 36, adresat Borystheniţilor despre ea, discurs în întregime păstrat, ca de altfel toate discursurile lui, aproximativ 40 în total) şi pe poetul erudit Publius Ovisius Naso, care narează despre Geţii sedentarizaţi – frumos :

Vellera dura ferunt pecudes, et Palladis uti
Arte Tomitanae non didicere nurus.
Femina pro lana Cerealia munera frangit,
Suppositoque gravem vertice portat aquam.

(*P.*, III, 8, 9-12)

(Lâna cea aspră o toarce femeia din Tomis cu spor,
Ţese sumani şi cămăşi, ea trudeşte mereu,

Sfarmă în pumni boabe de grâu şi secară,
Apa o cară-ntr-o cofă ce-o duce pe cap /ca oltenii/)

- despre cei tribali, urât:

Vivimus assiduis expertes pacis in armis
Dura pharetrato bella movente Geta (*P.*, 8, 5-6)
(Veşnic trăiesc eu aici, departe de pace, sub arme,
Geţii înarmaţi cu arc şi săgeţi ne ţin într-o luptă.)

Est igitur rarus rus qui colere audeat isque
Hac arat infelix, hac tenet arma manu.
(*Tr.*, V, 10, 22-23)
(Rar vreun ţăran mai cutează să-şi are ogorul,
Plugul îl ţine c-o mână, iar arma-n cealaltă o ţine.),

în total pomenindu-i de 78 de ori.

Poporul get era organizat în obşti săteşti – ginţi (*gentes* sau *εϑνη*), avându-şi fiecare capitala sa, fie că era vorba de un stat fortificat / castel, fort, cu reşedinţa şefului de trib / prinţului, situat pe o înălţime, greu de abordat; era construit din pământ bătucit şi cu bârne; în regiunea muntoasă sau pe ţărmul stâncos al Dunării, aceasta era construită din piatră şi lemn. Locuinţele lor erau ca nişte cabane (Ovidiu le numeşte *casae*, un fel de colibe, dar erau şi locuinţe troglodite menţionate de Strabon şi Dio); forma lor era pătrată.

După cum se poate constata, femeile gete îndeplineau toate muncile unei gospodării ţărăneşti, exact ca în zilele noastre: mulgeau vitele, oile, caprele, tundeau lâna, o torceau, o ţeseau, cărau apă în nişte oluri / ulcioare pe creştetul capului, obicei păstrat până în zilele noastre, în unele regiuni – Oltenia, mai ales.

Este un lucru îndeobşte cunoscut că sub regele Buerebista, marele preot Diceneu a distrus toate podgoriile, aşa se explică faptul că la începutul secolului I A.D. Ovidiu relatează acest adevăr istoric:

Non hic pampinea dulcis latet uva sub umbra,
Nec cumulant altos fervida musta lacus.
(*Tr.*, III, 10, 71-72)
(Viţa-de-vie lipseşte, nu creşte la umbra de codru
şi mustul dulceag nu umple cupa flămândă, fierbând.)

Pârvan ne relatează însă că s-au descoperit numeroase amfore de vin, ceea ce dovedeşte că decretul de desfiinţare a viilor, nu s-a respectat cu stricteţe.

Carul getic şi atelajul erau din lemn, rareori din fier, chiar şi roţile.

Mobilierul casei gete, ca şi vesela şi alte ustensile gospodăreşti erau din lemn, deci nu prea diferit de cel din zilele noastre: de aceea ne-am îngăduit să vorbim despre o epocă a lemnului.

Îmbrăcămintea lor era simplă: o bluză (cămaşă) peste pantalonii încinşi cu o curea; femeile purtau o fustă foarte lungă peste cămaşă; portul nu diferea prea mult de cel al altor popoare – iraniene, germanice. Pe vreme rea purtau nişte pelerine largi cu capişon, de aceea Ovidiu vorbeşte despre *pelliti Getae*.

La moartea soţului, soţia trebuia şi ea să fie înmormântată de vie, căci aşa era legea, cf. Stephanus Byzantius, *νομος δε Γετων το επισφαζειν την γυναικα τω ανδρι*, de unde Pârvan trage concluzia că Geţii erau totuşi monogami (căci subst. *την γυναικα*, „pe femeie", e la singular în cazul acuzativ şi nu la plural) şi nu poligami, cum susţin Herodot (V, 5) şi Mela (II, 2, 19) care relatează despre lupta dintre fostele soţii, spre a arăta care din ele e mai vrednică să fie aleasă pentru jertfă.

Societatea getă se împărţea în *nobili* şi *oamenii de rând*, cf. Strabon (§ 297): *παρα τοις ηγεμοσι και τω εθνει*, *pileati* şi *comati*, adică *purtători de scufii* şi *purtători de plete*. Acest adevăr istoric este susţinut şi de Dio Cassius (LXVIII, 8, 9) şi Jordanes (V, 40), Geţii fiind înfăţişaţi ca atare şi pe Columna lui Traian (cf. Tomaschek, II, 2, p. 37) şi Monumentul de la Adamclisi, metopele 45 şi 46. Denumirea locală a clasei nobililor era cea de *tarabostes*; partea a doua a acestui cuvânt, *bostes*, o regăsim şi în numele gloriosului rege *Burebista*, care în secolul I î.e.n. a reuşit să unească pe toţi regii geto-daci sub un singur steag, creând un regat imens; el a murit în acelaşi an cu Cezar – 44 – , dar în timp ce anul naşterii generalului Iulius Cezar îl ştim – 100 î.e.n., pe al lui Burebista, din păcate, nu (Cezar a fost şi un mare istoric, fiind şi autor al unui tratat, Comentarii despre războiul galic -

Commentarii de bello Gallico). La Strabon (§ 303 şi urm.), numele lui apare sub forma *Boirebistas* *Βοιρε – βιστας; Βυρα – βεισταος*). Ultima patre din nume, *beistas / boste / beista* înseamnă cf. Tomaschek (II, 2, 17) „cunocut, recunoscut", corespunzând latinescului *nobilis. Tara* din *tarabostes*, cf. aceluiaşi autor, ar însemna „domn / stăpân", ca şi armenescul *ter*, pe care îl regăsim şi în compoziţia numelui regelui trac *Teres*, aşadar *tarabostes* ar însemna „domnii cei nobili"; aceştia purtau o bonetă moale, ascuţită, îndoită spre vârf, părând a fi fost confecţionată din lână, mai curând decât din blană, părul fiind băgat înăuntru. Ceilalţi geţi aveau capul descoperit. Regele pare să nu se fi deosebit de ceilalţi nobili ca îmbrăcăminte, ci numai prin ţinuta extrem de demnă, de o deosebită distincţie.

Instituţiile militare ale Geto-dacilor vin să completeze alături de clasele sociale, caracterul de popor aşezat şi bine orânduit al strămoşilor noştri, căci, spre deosebire de celelalte popoare care năvăleau cu întreaga naţiune – femei, copii şi turme – , geto-dacii care erau sedentari, trimiteau în luptă doar oastea, iar familiile lor erau puse la adăpost în spatele frontului. Geţii din câmpia munteană a stepei basarabene şi a platoului din dreapta Dunării, spre deosebire de fraţii lor din munţi – dacii – acordau o foarte mare atenţie *cavaleriei* – ei erau toţi arcaşi călări, cum îi vede Thucydide (*Răzb. Pelop.* , II, 96) şi aşa cum îi vedem şi pe Columna lui Traian.

În anul 335 î.e.n. – aflăm de la Arrian (I, 3, 5) şi de la Appian (*De reb. Mac.*, IX, 16, 1 şi 2) – generalul macedonean Alexandru cel Mare este întâmpinat în câmpia de la nordul Dunării de o armată a Geţilor compusă din 4000 de călăreţi şi peste 10000 de pedestraşi. De la Strabon (§ 304) aflăm cum Burebista, graţie armatei lui de cavaleri, trecea Dunărea fără să-i pese de nimeni şi prăda Tracia până în Macedonia şi Iliria, întorcându-se într-un timp destul de scurt, mai înainte ca Romanii să fi putut organiza contraatacul împotriva lui: aceşti cavaleri erau cataphractarii de care se slujea Boerebista, fiind cuirasaţi şi cavalerii şi caii lor. Pe cataphractarii geţi îi aflăm pomeniţi şi de Ovidiu; după ce sulmonezul recită în faţa localnicilor poemul ***Laudes de Caesare*** (Elogiu lui Cezar), scris în graiul localnicilor, păstrat în rezumat în aceeaşi elegie (*P.*, IV, 13, 23-22), în semn de admiraţie şi respect

Geții și-au mișcat capetele, lovindu-și pharetrele și tolbele pline de săgeți, slobozind un murmur prelung, la auzul poemului:

Et caput et plenas omnes movere pharetras
Et longum Getico murmur in ore fuit. (*P.*, IV, 13, 35-36)

De la istoricul și arheologul nostru Vasile Pârvan, *Getica* (§ 149-150), aflăm că Geții erau bine organizați și pricepuți în arta războiului, căci atât *guerilla* cât și *stratagemele* le putuseră învăța de la regii elenistici ai Macedoniei și Traciei cu care avuseseră mereu lupte sau la care serviseră ca mercenari; acesta ar fi fost cazul lui Dromichete / Dromgete care în 323 î.e.n. îl învinsese pe generalul macedonean Lysimach sau cazul Geților servind în armata lui Seuthes împotriva athenienilor în Chersonesul tracic (cf. Polyainos în al său tratat despre stratageme, VII, 38). Iar principalele lupte ale Geților au fost duse nu atât împotriva Grecilor sau Romanilor, cât mai ales a barbarilor din vecinătate: Scito-sarmați, Suebi, Bastarni, Celți, Scordisci și Traci; de aceea, opinează rațional Pârvan, oastea getică ar fi fost mai mult o periodică ridicare în masă a populației țărănești tulburate de vecinii nomazi și prădalnici, va fi avut același caracter ca și oastea Principatelor Române de mai târziu: cete țărănești, înarmate adesea cu simple unelte agricole ori măciuci și buzdugane de lemn strunjit și pârlit, fără paveze și cuirase, adesea chiar fără scuturi; acestea le vor adopta mai târziu – coifurile, spadele, lăncile greco-romane.

În *Tr.*, IV, 1, Ovidiu relatează despre o atare luptă, când el senior fiind, a fost nevoit să îmbrace haina militară, de altfel, pentru prima oară în viață și să lupte ca un ostaș vrednic, spre a-și apăra patria adoptivă:

Nunc senior gladioque latus, scutoque sinistram
Canitiem galeae subicioque meam.
(*Tr.*, IV, 1, 73-74)

De aceea autoritățile locale l-au cinstit cu toate onorurile: l-au scutit de dări, au bătut monete și au ridicat statui cu chipul lui, l-au răsplătit și cu *velata corona*, distincție pur militară, după cum aflăm de la Titus Livius (*Ab urbe condita*, II, 10, 14). A se vedea *P.*, IV, 9, 119-120, *P.*, II, 9, *P.*, IV, 14, 55-56, Decretele 355 (*IOSPE*) și 50 din *Nadpisi Olbii*, pot fi atribuite poetului sulmonez-tomitan, căci sunt întărite de propriile lui mărturisiri din

elegiile citate şi mai ales *Tr.*, IV, 1 integral, pe care o recomand mai ales şcolarilor silitori şi curioşi de a descoperi adevăruri cu propriii ochi.

Pe vremea lui Decebal, Dacii aveau de mult cetăţi tari şi maşini de război şi totuşi în războaiele cu Traian, Dacii apar pe Columnă tot ca nişte ţărani înarmaţi ad-hoc şi nu ca o oaste de meserie (aceasta ar putea să însemne că fuseseră luaţi prin surprindere de către Romani! sau / şi că participa întreaga naţiune)

Geto-dacii însă au ţinut seama de tacticile şi strategiile vecinilor şi duşmanilor, luând mai întâi de la sciţi, care se aflau în imediata vecinătate, ordinea de luptă în formă de cui / unghi, spre a sparge mai lesne frontul duşman.

Cu vreo 20 de ani în urmă, Radiodifuziunea Română avea şi o secţie militară / o emisiune ostăşească de o oră, pe atunci condusă de colonelul şi talentatul poet George Florin Cozma, dispărut mult prea timpuriu, din păcate. În cadrul uneia din aceste emisiuni eu am prezentat o comunicare de 5-6 minute, ***Armele la Geto-Daci***, subliniind atacul în unghi, inspirat în opinia mea, de zborul raţelor şi gâştelor sălbatice, toamna când pleacă în ţările calde.

În timpul şederii mele în capitala westfalică (deci a Falilor i.e. a Vlahilor de Apus), am descoperit la nord de Düsseldorf, lângă *Meerbusch* (oraşul cu cei mai mulţi şi cei mai mari bogătaşi din R.F.G.), un vechi fort cu o denumire amintind de *linia de bătaie în unghi* a Geto-dacilor.

MINIGLOSAR DE GEOGRAFIE ISTORICĂ

ACHAIA

După Diodor din Sicilia (*Rer. Antiq.*, V, p. 162), Achaia s-ar fi numit mai de mult *IAS*, iar şi mai de mult se numise *ISSA*, denumire care se trage de la Pelasgii din Argos care au ocupat-o.

ACHAIA PHTIOTICA (după Strabo, IX, 2, 12; Plinius, IV, 30, comp. *IOSPE*, II, 32), de unde era originar şi vestitul erou troian Achille (deoptrivă frumoasa Elena şi cruda Clitemnestra), se întindea, în epoca de bronz, în regiunea Cubanului şi Caucazului, la sud de *GORGIPPIA* – Anapa. Tot din această regiune – *CAUCAZIA* – erau originare şi vestitele Amazoane care au luptat alături de Troieni.

Şi acum, dar şi cu alte ocazii (inclusiv în rezumatul ***Troia***, Târgovişte, 1997), am afirmat că o serie de provincii zis-eline (i.a. Troada, Thebaida şi Achaia Phtiotică) s-au aflat în sudul Rusiei, teză susţinută atât de toponimie, cât şi de datele arheologice şi epigrafice; apoi, am recomandat cititorilor, cercetătorilor să ia în consideraţie şi teoria Plăcilor tectonice a savantului german Alfred Wegener.

ACHILLEION

După Dictys Cretensis, ***De bello Troiano***, IV, Achilleion este un burg, construit în cinstea eroului Achille în ţinutul Sigeum / Sygaeum în Troada, nu departe de Troia, unde a şi fost înmormântat Achille. Cf. Strabo (VII, 4, 5 şi XI, 2, 6), burgul Achilleion era socotit în Antichitate ca cel mai înalt punct al Asiei de la gura Lacului Maiotis (Marea de Azov); comp. Herodot (IV, 18), Ptolemeu (V, 8, 5) şi Gajdukewitsch, ***Das Bosporanische Reich***, p. 33, care, între altele, reliefează faptul că se folosesc pietre şi marmură din acest monument istoric, de o mare valoare documentară, pentru noile construcţii.

La Ştefan din Bizanţ (***Ethnika***), burgul Achilleion este totuna cu Sygaeum.

ANGLII / ENGLEZII CANTABRIGIENI

„Aceştia au fost Geţii, cărora apoi li s-a spus Goţi: ei au plecat din Peninsula Scandinavă, au ocupat mai întâi insulele vecine, de aici apoi au plecat în Chersones şi împrejurimi, de unde plecaseră strămoşii noştri – locuri care până atunci nu mai fuseseră locuite de nimeni." (Seringham, ***De origine Anglorum***, c. VII); a se vedea ANGUL şi DAN > DANIA / DACIA

ANGUL şi DAN > DANIA / DACIA

Cu Dan şi Angul, fiii lui Humblus, începe neamul Danilor care sunt şi întemeietorii naţiunii noastre, dar şi conducătorii ei ... Angul a plecat în Britannia şi devenind stăpân peste o parte din ea, a dat numele său acelei regiuni, care astfel s-a numit Anglia. (Saxo Grammaticus, ***Historia Danica***, C. 1, cap. 1). Este vorba de DANIA (Danemarca de azi), adică DACIA DE VEST. De la Strabon (VII, 3, 7) ştim că Dacii în vechime s-au numit DANI.

BĂNIA BANATULUI/CRAIOVEI/MEHEDINŢILOR/SEVERINULUI

Ştim deja că subst. FAN este cel mai vechi cuvânt getic şi înseamnă „Dumnezeu"; din getă l-au luat celelalte limbi: elina, latina, persana, turca, sârba, croata, maghiara ...; FAN este regăsit în elină sub forma de *Παν*, ca zeu al întregii naturi şi inventator al naiului; ca adj. *πας, πασα, παν* înseamnă „tot, toată, tot lucrul"; se mai regăseşte şi sub forma de *Παιαν* ca epitet ornant al lui Apollo = zeu (zis zeu) al Soarelui, Luminii, al Artelor şi al Medicinii; Asklepios, care trece drept fiu al lui Apollo, a căpătat şi el acest epitet; consoanele *f, p* şi *b* fiind permutabile, s-a dezvoltat şi subst. BAN, însemnând „guvernator", locţiitor al domnitorului în anumite provincii sau oraşe româneşti; dacă în Moldova, Banul era un rang inferior, aşezat ca ierarhie imediat după paharnic, în Imperiul Austro-Ungar, Banul Croaţiei sau Sloveniei însemna direct locţiitorul Împăratului; la fel au stat lucrurile şi în Polonia, unde demnitatea de PAN o egala pe aceea a unui prinţ în Evul Mediu şi chiar până în epoca modernă; azi, cuvântul PAN în polonă înseamnă doar „domn". În documentele bizantine se menţionează BANII ca locţiitori ai regilor unguri în Bosnia, Croaţia ...

Subst. BAN desemnează şi o monetă, subdiviziune a leului, care a fost bătută pentru prima oară de banul Severinului. Deci, via Bănie, cuvântul BAN a însemnat şi „teritoriu, ogor“, în legătură cu care în Antichitate şi Evul Mediu erau cele mai multe procese (a se vedea şi exemplul dat în cuvântul introductiv din ***Lex Antiqua Valachorum*** ex ***Legile Belagine*** instituite de Diceneu); de aici şi subst. BĂNAT, cu sensul de „supărare, pricină, proces“; originară din Banat este şi o varietate de grâu numită BANAT. Azi întâlnim des în mass-media, mai ales legat de manifestările sportive, cuvântul BĂNIE în loc de CRAIOVA; în Banat exista un sat numit BĂNIE şi poate şi în alte părţi ale României.

CHERSONES

Cuvânt compus din două elemente greceşti: *χερσο* = „ceva solid, compact, continent“ şi *νησος* =„insulă“, aşadar *χερσονησος* înseamnă „peninsulă“. Sub acest toponim, Grecii numeau patru peninsule: 1) *Chersonesul tracic*, azi *Dardanele* sau *Gallipoli*; 2) *Chersonesul tauric*, azi *Crimea* (unde în Antichitate era şi altarul Dianei, dar şi HECATE LUCUS = „păduricea lui Hecate“, dăruită de tatăl ei şi al Medeei, regele Taurilor, PERSES (şi nu departe de ea, în 1885, nişte pescari au scos din mare soclul mormântului lui Achille, vestitul erou troian – *ISPE*, vol. I, nr. 63); mai târziu aici s-au aşezat tătarii şi ţinutul s-a numit *Tartaria Precopensis* (Crimea). Unul din oraşele de pe aceeaşi peninsulă, numită tot *CHERSONESUS* s-a mai numit şi *SYMBOLON*, azi *SEVASTOPOL*; 3) *Chersonesul cimbric*, azi *Jutlanda* daneză şi 4) *Chersonesul de aur*, azi *Indochina*.

Cu numele de CHERSONESUS sau CHERRONESUS s-au numit mai multe oraşe, dintre care, cel puţin două în Crimea de azi; mai târziu acestea s-au numit CHERSON, apoi KERČ, ca şi strâmtoarea KERČ, care în Antichitate se numea BOSFORUL CIMERIAN, CIMMERIUM; oraşele CHERSONESUS s-au mai numit în Evul Mediu, ca de altfel şi un ţinut de coastă din CHERSONESUL TAURIC (Crimea), CEDREN / ACZEGRIN / ACEGRIN / ZEGRIN, care în vechime se numise TOMIS, ca şi orăşelul portuar din nordul peninsulei CRIMEA, în graiul

localnicilor; oficial însă, el se numise CIMMERIUM / *Πορθμηιον κιμμερικον* / *κιμμερις* / *κιμμερικη*, cf. Herodot (IV, 12 şi 45) şi respectiv Strabon (VII, 2, 2 şi XI, 2, 5). A se vedea cap. ***Tomis*** din cartea ***From Porthmeion Kimmerikon to Tomis, Zegrinus and Alba Julia***.

CIMMERIA / CIMMERIUM

Din des citatul tratat al lui Joannes Magnus Gothus (C. III, cap. 21), aflăm că în acest ţinut s-au aşezat Goţii / Geţii, pentru prima oară (*Cimmeria praecipua sedes Gothorum*). Cimerienii (Cimmerii / Cimber / Cember / Cimbri / Zimmber) îşi trag numele de la GOMER, fiul lui Japhet şi nepotul lui Noe; ei ar fi venit la Bosforul Cimmerian din Scanzia. Aici, cf. Strabon, au întemeiat un imperiu, care, începând cu secolul VII î.e.n., a durat vreo trei sute de ani şi care se întindea în tot sudul Rusiei, cuprinzând, în afara Moldovei, Basarabiei şi Bucovinei, şi Cubanul şi Caucazia. Cam aceleaşi limite avusese şi Imperiul pelasgic care poate fi perfect confundat cu cel al Blahilor, Vlachilor sau Valachilor, din care au rămas, până în zilele noastre numeroase insuliţe – enclave – unele din ele, încă nedescoperite; acesta s-ar putea să fie şi cazul VALAHIEI SCALDIA prin care curge fluviul SCALDIS. Din C. I, cap. 23, a cărţii lui Joannes Magnus Gothus aflăm că, de fapt, Geţii şi Goţii sunt acelaşi popor pe care istoricii îi numesc când Sciţi, când Cimerieni, când Traci. Cimerienii, buni constructori de case şi oraşe ca şi strămoşii lor – Geţii – (de aici ZIMMER = „cameră, zidire“), au ridicat într-o parte din regiunea locuită de ei – Crimeea de azi – mai multe oraşe omonime – CIMMERION – unul din ele, un portuleţ care în limba localnicilor s-a numit TOMIS (la Strabon, VII, 2, 2 şi XI, 2, 5, *κιμμερις* şi *κιμμερικη*, iar la Herodot, IV, 12 şi IV, 45, *Πορθμηιον κιμμερικον*); acest orăşel, ca şi celelalte omonime, s-au numit mai târziu CEDREN / ACZEGRIN / ACEGRIN / ZEGRIN (aşa cum regăsim acest topos şi în manuscrisul ***Ponticelor*** lui Ovidiu de la Alba-Iulia, Weißenburg) / CHERSON / KERČ. Numele rusesc de astăzi al Peninsulei Crimeea – KPYM – păstrează memoria etimologică a numelui străvechilor ei locuitori – Cimerienii. Peninsula Crimeea a fost numită în antichitate şi CHERSONESUS TAURICA.

CURSA / DRUMUL / DROMOS / TENDRA ACHILLIS / TENDRESKAJA KOSA (în limba localnicilor)

Este numită astfel, pentru că pe ea se antrena Achille înaintea bătăliilor din fața Troiei; aceasta se întindea între gurile fluviului Borysthene-Nipru și golful *KARKINITIS* – Balaklava. A se vedea Herodot (IV, 18); Ptol. (V, 8, 5); Strabon (VII, 4, 5 și XI, 2, 6).

DACIA DE EST

Sub această denumire înțelegem aproximativ România de azi, căci în vechime hotarele ei fuseseră mult mai întinse decât sunt azi: la răsărit, mergeau până la BORYSTHENE – NIPRU și chiar dincolo de acest fluviu; la apus, până în Bavaria; la sud, până dincolo de Marea Adriatică, cuprinzând și Macedonia, iar la nord, până la Peninsula Scandinavă.

Dacia s-a mai numit în secolele IV-VII și GOTHIA, GEPIDIA, fiind ocupată de Goți și Gepizi, care nu erau alții decât o parte din Geții nesedentarizați încă, deci, duceau războaie de cucerire, căci înmulțindu-se foarte tare, ei nu mai aveau cum să-și procure hrana zilnică de pe aceeași întindere de pământ – GOTHIA / GOTHISLANDIA / JUTLANDIA / JUTIA / FRISIA MINOR / CHERSONESUL CIMBRIC / DANEMARCA însăși, dar și o parte din Suedia și Norvegia, de unde ei veniseră, ca popoare migratoare, peste frații lor – GEȚII de la noi, care erau deja sedentarizați și duceau o viață onestă, lucrând ogorul; deci după ce îmblânziseră calul prin castrare, spre a-l folosi la tracțiune, acum se ocupau și cu agricultura.

Cum Dacii cu Geții erau unul și același popor, cf. tuturor surselor antice și de mai târziu, tot ce am spus despre Geți este valabil și pentru Daci; e drept că ținuturile le erau parțial comune, căci Dacii locuiau mai spre izvoarele Dunării și în Carpați și dincolo de ei – Transilvania, care s-a numit **Dacia Ripensis** –, iar Geții, între gurile Dunării și ale Niprului (dar vorbeau cu toții aceeași limbă). De la Munții Carpați, autorii vechi i-au numit pe traco-geto-daci CARPI / CARPIANI, care formaseră o națiune bine închegată, între Prut și Nipru, fapt confirmat de săpăturile arheologice de dată foarte recentă (A se vedea revista ***As***, ultimele 2 numere din 2001).

Justin, istoric latin din secolul II, socoteşte că Dacii ar fi urmaşii Geţilor.

Dacia a fost delimitată pentru prima oară de Caius Julius Caesar în *Commentarii de bello Gallico*, cu ocazia delimitării **Pădurii Hercinice**, azi **Erzgebirge**; desigur, graniţele Daciei nu au fost mereu aceleaşi. În Evul Mediu, de pildă, Dacia cuprindea Transilvania, Cipru, Rusia, Serbia, **Şapte cetăţi** şi Bulgaria, cf. *Dicţionarului istoric, geografic, poetic ...* al lui CAROLUS STEPHANUS, din 1660; cum pe hărţile medievale SEPTEM CASTRA este indicat lângă Aradul de azi, bănuiesc că este vorba de Banat, căci TRANSILVANIA, la care unii se gândesc, este prima listată, chiar dacă denumirii austro-ungare de SIEBENBÜRGEN îi corespunde sintagmei SEPTEM CASTRA.

DACIA NOVA / DACIA VETUS

Dacia veche s-a numit Dacia colonizată, în proporţie de numai 14% însă, de către împăratul Traian, iar **Dacia nouă** a fost cea creată de împăratul Aurelian (270-275) – temporar cu capitala la Salonic. Acesta, cf. ***Chronicon Dacoromanorum et plurium aliorum nationum*** a lui Gh. Şincai, anno 321, este faimosul LER ÎMPĂRAT din legendele şi colindele noastre, căci fiind de origine umilă (fiu al unei sclave din ILLYRICUM), ajungând la rangul suprem, graţie propriilor virtuţi, s-a purtat cu multă omenie faţă de poporul dac, tocmai de aceea poporul l-a imortalizat; sub el s-a început construcţia zidului din jurul Romei, lung de aproape 20 km, aşa / sau şi aşa / explicându-se, probabil, faptul că vremelnic a mutat capitala Imperiului Roman la Salonic; după preotul Dumitru Bălaşa (***Dacia de-a lungul mileniilor***, Bucureşti, Orfeu, 2000, p. 179-188), ar fi vorba de Galeriu cel Bătrân (293-304), împărat pur dac şi întemeietor al Daciei Mari – un adevărta imperiu al Dacilor.

DANIA / DANEMARCA / DACIA DE VEST

Cele mai detaliate informaţii despre Danemarca ne sunt oferite, în primul rând, de către un istoric danez, Saxo Grammaticus, care a trăit în secolul al XII-lea. Cartea se intitulează ***Danica Historia. Libris XVI***. Eu cunosc ediţia din 1576, deci apărută la peste 300 de ani după moartea autorului, la

Frankfurt pe Main. Dacă în primele cărți autorul se folosește mai ales de legende populare și de *Monumentele literare Eddice* (a se vedea și textul), în ultimele 8-9 cărți i se oferă cititorului o carte de autentică istorie, demnă de toată stima, așa cum o caracterizase și ERASMUS DE ROTTERDAM.

De subliniat că această țară nordică, supranumită și **Dacia de Vest**, se regăsește și sub următoarele denumiri: GOTHIA, GOTHISLANDIA, GOTHLANDIA, JUTHLAND, HIMMERLAND, CHERSONESUS CIMBRICA și FRISIA MINOR; a se vedea și *ANGUL* și *DAN*.

ETRURIA / TOSCANA

Regiune istorică a Italiei situată între Tibru, Apenini, Marea Tiberiană și râul Macra. Denumirea i-a fost dată de către Etrusci, numiți Rașeni, populație ariană originară din Asia Mică. Purtători ai unei culturi net superioare altor italioți contemporani lor, Etruscii s-au organizat într-o confederație, formată din 12 republici încă din secolul **al XV-lea î.e.n.** Se spune că limba lor nu ar fi fost descifrată, dar cum străvechea ETRURIE nu este alta decât Toscana de azi (căci **Etruscii** s-au numit apoi **Tuisci**, împrumutând numele lor regiunii locuite de ei, iar denumirea de **Tuisci** amintește bine de TUIST / TEUTSCH / DEUTSCH / DUTCH / DAC – a se vedea lista de cuvinte getice), cu capitala la Florența, care în Evul Mediu, sub familia De Medici, a cunoscut o Renaștere vestită în lumea întreagă, atât a artelor, cât și a economiei, precum și a arhitecturii – patria unui Dante, a unui Michelangelo, a unui Rafael și a câtor altor artiști fără seamăn – acolo se vorbea o limbă **valahă**, căci, în secolul V î.e.n., o bună parte din locuitori se numeau **Falisci**. Or, aflăm din surse antice că ***Legea celor XII table*** (***Lex duodecim tabularum***), prima legislație scrisă a Romanilor, publicată în 450 î.e.n., operă a decemvirilor (a se revedea atent ***Introducerea***), preluase cele mai multe **dispozițiuni** legale și unele suplimente ale celor ***XII Table*** de la Faliscii din Etruria, unde erau în vigoare ***Legile Belagine* scrise** și din care s-au dezvoltat mai târziu alte coduri de legi, adică au supraviețuit în ***Lex Antiqua Valachorum*** din Țara Făgărașului, Țara Hațegului etc., până în Evul Mediu târziu. Acei Falisci, adică **Valahi**, ocupau un ținut foarte fertil, aveau cele mai

frumoase turme de vaci şi de oi, distingându-se prin aceasta şi calităţile lor intelectuale net de ceilalţi italioţi. Ei bine, dialectul vorbit şi azi în Toscana este foarte asemănător cu cel al moldovenilor: iată încă o enclavă valahă ce-şi aşteaptă cercetătorii oneşti în daco-romanistică.

GEPIDIA

Din C. III, cap. 20, a cărţii lui Johannes Magnus, care se bazează şi pe informaţiile furnizate de JORDANES / JORNANDES, aflăm că Ţara Gepizilor se întindea de la Dunăre până la Jazygi, aproape de LIVONIA (= LITUANIA). Ca regiune corespunde, într-o bună măsură, graniţelor furnizate de Strabon (VII, 8, 3 şi XI, 1) pentru **Ţara Geţilor / Pustia getică**.

GEŢIA

„Geţia este ţara Geţilor. Prin cuvântul GET se înţelege atât etnia, cât şi stăpânul acestei etnii. *Getul* este de etnie tracă; femininul este *getă*. *Geta* s-a numit şi soţia lui Filip al lui Amyntos (= Filip al II-lea, rege al Macedoniei, 390-370 î.e.n.). Adjectivul este *getic, -ă*, de unde şi titlul lucrării lui Kriton, ***Faptele getice*** (GETICA) ..." (Am citat din lucrarea voluminoasă a lui Ştefan din Byzanţ, ***Ethnica***).

Ţara sau **Pustia Geţilor** (*η των Γετων ερημια*), cf. surselor antice, Herodot, Strabon, Mela, se întindea între gurile Dunării şi gurile fluviulu Borysthene-Nipru (Strabon, VII, 3, 7), ba chiar şi dincolo de Nipru. Dio Chrysostomus, ca martor ocular, căci în timpul exilului său, 82-96 A.D., a trăit inclusiv la *Bosforul Cimerian*, a scris un tratat intitulat ***Getica*** (considerat pierdut, de prin Evul Mediu). Poemele lui Ovidiu scrise în getă şi sarmată, cu excepţia unuia singur păstrat în rezumat (***P.***, IV, 13, 23-32), s-au pierdut toate. Jordanes / Jornandes, tot ca martor ocular, a scris şi el un tratat ***Getica***, ***De origine actibusque Getarum*** (Despre originea şi faptele Geţilor).

GET, SCIT, GOT, SUEON sunt unul şi acelaşi neam, reiese clar din operele cărturarilor antici şi medievali. Aşadar, Ostrogoţii sunt *Ostrogetae* (= Geţii de Răsărit) care au ocupat Bucovina, Basarabia, Ucraina, Livonia, Cubanul şi Caucazia) şi Vizigoţii

sunt Geții de Apus, care au ocupat Galia, Spania .... (Joannes Magnus Gothus, op. cit.. C. I., c. 23)

HECATES LUCUS (PĂDURICEA LUI HECATE)

Conform Strabon (I, 11, 10) şi Diodor din Sicilia (*Rer. Antiq.*, IV, 4, p. 117), Hekates era fiica regelui Taurilor – *PERSES* – şi soră cu Medeea. Tatăl ei îi dăruise acea pădurice, de aceea a luat numele ei. Această pădurice se afla, şi se află astăzi, nu departe de oraşul Očakov, în apropierea căruia s-a descoperit soclul mormântului lui Achille. Iată cum toponimia vine, cu atâta rigurozitate, în sprijinul istoriei.

LEUKE (INSULA)

Situată la gurile lui Borysthene-Nipru, insula a fost supranumită *ACHILLES*, pentru că aici fusese îngropat strălucitul erou troian, cf. Strabo (VII, 1, 19, XIII, 1, 39), comp. Herodot (IV, 55 şi 76), Mela (II, 98), Gajdukevič (l.c., p. 33); mai târziu i s-a spus *BEREZAN*.

Afirmațiile autorilor antici s-au confirmat, pentru că în anul 1885 nişte pescari au scos din mare, nu departe de Očakov, în gubernia Ekaterinoslav, soclul mormântului lui Achille pe care era încrustată inscripția *Αχιλλει τομ βομον και το κεδρον* = „Aici zace Achille într-un sicriu de cedru" (*IOSPE*, IV, 63, p. 28-30)

MAREA DE AZOV / PALUS / LACUS MAIOTIS / EX THETIS

La autorii antici o găsim sub numele de *Palus* (= mlaştină, baltă) sau *Lacus* (Lacul) *Maiotis*. În Evul Mediu s-a numit *More / Limen / Guiloy Zabbache*. Pe hărțile vremii, mai ales în timpul stăpânirii ținutului de către venețieni, apare cu numele de *Mare delle Zabbache*, adică *Marea sturionilor*, căci era vestită nu numai prin bogăția acestui soi de peşte, foarte căutat pentru icrele negre – KAVIAR, – dar mai ales pentru greutatea lor. 8-9000 pfunzi, după cum relatează şi călătorii străini, printre care şi francezul Jean Chardin (1643 – 1713), vestit pentru exactitatea informațiilor furnizate de el (astfel clasificându-l enciclopediile, mai ales franceze).

Ovidiu, care din cei aproximativ zece ani petrecuţi în exil, cel puţin şase i-a consumat la Bosforul Cimerian, nu departe de Marea de Azov, cf. propriilor mărturisiri: *Haec mihi Zegrino bis tertia ducitur aestas / littore pellitos inter agenda Getas.* (*P.*, IV, 10, 1-2) (A şasea vară-i asta de când mă aflu aicea la Zegrin /Cimmerium / printre ăşti Geţi ce-s îmbrăcaţi în piei.), a găsit cu cale să scrie finalmente un tratat de preparate din peşte – sturioni în esenţă – intitulat ***Halieuticon*** – după părerea mea ultima sa operă. A se compara citatul din *P.*, IV, 10, 1-2 cu următorul:*Frigora iam Zephyri minuunt: annoque peracto / longior antiquis visa Maiotis hiems* (*Tr.*, III, 12, 1-2) (Iată că blândul zefir moaie frigul, cu iarna s-a dus / dar aspră ca asta nicicând nu trăii la Lacul Maeotic). După cum puteţi observa, stimaţi cititori, în ambele elegii (ca în multe altele, de altfel), Poetul îşi dă adresa la început de scrisoare, obicei păstrat până în zilele noastre, ca atare. A se vedea atent şi *CIMMERIA*.

MUNŢII RHIPAEI / RIPHAEI / RIFEI MONTES

Cum aceşti munţi formau graniţa de nord a Sciţiei lui Herodot (cea de est fiind *Donul*, cea de vest, *gurile Dunării* şi cea de sud, *Golful Karkinitis* – Evpatoria de azi –), aceştia ar putea fi identificaţi, eventual, cu *Munţii Urali*. Cu atât mai mult, cu cât în acest context ne confruntăm şi cu regiunea hiperboreană pe care toţi autorii de seamă – antici şi medievali – o situează la nord de Marea de Azov şi de Don. Deci, când unii autori, demni de toată stima, îi acordă lui Zamolxis, lui Apollo, Dianei şi altor divinităţi – toate la origine personaje getice şi pur terestre – epitetul de *hiperborean*, vom şti să le plasăm corect.

OLBIA-BORYSTHENE

Colonie grecească datând din secolul VII î.e.n., situată la gurile fluviului Borysthene-Nipru.

Dio Chrysostomul, în discursul 36, adresat Borysteniţilor, discurs care poate fi socotit o schiţă a tratatului despre Geţi – ***Getica*** -, considerat pierdut, vorbeşte şi despre Ovidiu (17), fără a-i pronunţa numele, căci era interzis a i se pronunţa, iar această atitudine a durat secole în şir. Or, sensibilul poet a fost nevoit să stea cel puţin 6 ani la Bosforul Cimerian, în Cimmerium, fost

PORTHMEION KIMMERIKON / KIMMERIKE, în graiul localnicilor *TOMIS*, mai târziu numit *ZEGRINUS* (cu variantele Aczegrin / Cegrin / Cedren / Kerson / Kerč), toponim pe care îl regăsim şi în ***Manuscrisul Ponticelor de la Alba-Iulia*** (Weißenburg) : ***Haec mihi Zegrino bis tertia ducitur aestas / littore pellitos inter agenda Getas*** (*P.*, IV, 10, 1-2) (A şasea vară-i asta de când mă aflu aicea la Zegrin [i.e. Cimmerium, i.e. Tomis], aicea între geţii cei îmbrăcaţi în piei).

OSTROGEŢI / VESTROGEŢI

Geţii şi Ostrogeţii sunt numiţi Geţii de Răsărit. Geţii şi Vestrogeţii sunt numiţi Geţii de Apus. Geţii de Răsărit mai sunt numiţi şi Samageţi şi Massageţi (în C. XI a ***Geografiilor*** lui Strabon li se spune Tirsageţi). Comp. şi cu opiniile istoricului şi arhiepiscopului de Upsala Johannes Magnus Gothus, op. cit., C. I, cap. 22. Acest cărturar nordic îl numeşte pe Dromichete (îi spun aşa pentru că aşa l-am învăţat la şcoală) *Dromgete* şi îl consideră rege gotic extern, cum de altfel *pe toţi ceilalţi* regi daci, printre care: Boerebista, Diceneu, Scorillus, Decibal, Dorpaneus ... Zeuta, ca filosof originar din Valachia, o spune expressis verbis, a fost şi el rege gotic *extra patriam* – de reţinut tot timpul, stimaţi cititori şi stimaţi elevi, că Gotul este totuna cu Getul.

ROMANIA

Coordonatul geografic de ROMANIA, ca entitate politică, îl aflăm formulat pentru prima oară la *Auxenţiu de Durostor*, discipol al episcopului Wulfila (310-383), în lucrarea ***Epistula de fide, vita et obitu Ulfilae*** (Despre credinţa, viaţa şi moartea lui Wulfila). Deci termenul de ROMANIA a apărut cam cu 15 secole înainte de Unirea Principatelor. Cu exact acelaşi sens de stat, îl găsim în ***Geographia universae tam veteris, tam novae ...***, cap. 33, p. 271, unde se delimitează Bulgaria: „ea se află între Serbia, România şi Dunăre“; de specificat, cartea a apărut în 1596.

Cel dintâi, însă, care încetăţeneşte numele de ROMANIA, *într-o lucrare ştiinţifică*, pare să fie istoricul grec *Dimitrie Daniel Dimitrie Philippide*, care s-a stabilit în România pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea, fiind şi unul dintre iluştrii profesori ai Academiei Domneşti de la Bucureşti şi care, printre altele, a

publicat şi o carte de istorie şi o alta de geografie a României în *1816*, la Leipzig, prima purtând titlul ***Istoria României sau expunerea celor mai însemnate întâmplări amintite în stânga Istrului de Jos, de la năvălirea egiptenilor până la aşezarea conducătorilor romani în Ţara Românească şi în Moldova, acum alcătuită întâi şi tipărită în Lipsca Saxoniei, în tipografia lui Tauchnitz, tomul I, partea a II-a***; cea de-a doua carte: ***Geografia României ca mijloc pentru o mai bună şi mai deplină înţelegere a istoriei ei, acum (tomul I, partea a II-a)***; lucrarea este însoţită şi de trei hărţi, una privind Ţările Române, peste care stă scris *RUMUNIA*. Deci, stimaţi elevi, aceste cărţi au fost date la iveală cu 43 de ani înaintea *Unirii Principatelor*.

De la învăţatul italian Sabellius (1436-1506), autor al unui tratat de istorie, de la începutul lumii şi până în vremea sa, sec. XVI, aflăm că el denumeşte ROMANIA, TRACIA (din C. Stephanus, ***Dictionnarium historicum, geographicum ...***). Olaus Magnus Gothus în ***Historia de gentibus ...*** (C. XIII, cap. 19) vorbeşte de vinurile din ROMANIA, ca unele care aveau o savoare deosebită. Cum cartea fusese publicată în *1555*, ne confruntăm cu toposul de ROMANIA, în cazul de faţă, cu peste trei sute de ani înaintea Unirii Principatelor; apelul frecvent făcut la cronologie susţine ideea mea – spre deosebire de cea a altora – că toponimul ROMANIA a apărut cu mult înainte de întemeierea Principatelor, i.e. 1859.

ROMANIA s-a numit şi Imperiul Roman creat de Justinian, apoi, o parte din el, numit de turci RUMELIA. Regiunea Italiei, *Romagna*, cu capitala la *Ravenna*, şi ea s-a numit mai înainte tot ROMANIA, la fel ca şi *Thessalia* şi o parte din *nordul Greciei*, în Evul Mediu.

SCANDINAVIA

Acest coordonat geografic îl regăsim la Jordanes / Jornandes (episcop gotic / getic şi istoric din secolul VI A.D.) şi sub forma SCANZIA / SCANDIA / SCANZA. La unii autori medievali se înţelege SUEDIA. Dar Suedia, adică Sueonia, de fapt Regatul Suediei, de pe vremea regelui Carol al XI-lea, de pildă, cuprindea vreo douăzeci de ţări şi regiuni, aflăm de la Carolus Lundius chiar din dedicaţia de la începutul cărţii ***Zamolxis primus Getarum***

legislator (Zamolxis, primul legiuitor al Geților) că acesta se întindea şi peste țările baltice, nu numai scandinave şi peste o bună parte din Germania şi Polonia.

SCIŢI / GOŢI / GEŢI

„Întrucât Goții şi-au avut primele lăcaşuri în Sciția, la Marea Neagră, ei, ca învingători ai Sciților, s-au numit şi Sciți. Totuşi nu poate fi negat faptul că ei s-au numit după aceea, când Sciți, când Goți, când Geți." (Din Joannes Magnus Gothus, op. cit., C. I, cap. 22).

SCYTHIA

După cum relatează Jordanes/ Jornandes, Scythia este un ținut foarte vast, numit odinioară OVIS. El se întindea la nord de Pontul Euxin (Marea Neagră), de aceea Marea Neagră s-a mai numit şi SCYTHICUM FRETUM. Apoi, pentru că locuitorii ei îşi petreceau timpul cu exercițiul stăruitor al tragerii cu săgeata, li s-a zis de către Goți / Geți, *SCIŢI*, căci în limba getă / gotă, SCYTHA tocmai aceasta înseamnă, „iscusit în arta mânuirii arcului". Apoi denumirea s-a extins şi asupra multor altor națiuni şi popoare care nu erau experte în meşteşugul pomenit. BEROSUS (istoric caldean din sec. III î.e.n.) susține că numele de SCYTHIA ar veni de la SCYTHA, nepotul lui Noe; Josephus Flavius, în *Antiquitates Judaicae*, I, susține că mai de mult li s-a zis *Magogi*, nume care apoi s-a convertit în cel de SCIŢI. *Scythica Diana* era Diana din Taurida (*Chersonesus taurica*), situată între Pontul Euxin şi Palus Maeotis (Marea de Azov), azi Crimea. Iată încă un motiv ca zisa zeiță DIANA (pe al cărei altar se jertfeau oameni vii) să fie considerată de obârşie geto-dacă; Ovidiu o numeşte *Scythica Diana*, deci *hiperboreana*, ca şi Zamolse, ca şi Apollo, ca şi Marte, ca şi mai toți zeii pe care noi îi ştim ca fiind *greci* sau *romani* şi care la origine sunt toți *traco-geto-daci* şi *hiperboreeni*.

În teza de doctorat a lui C. REIHARDT, ***Landeskunde von Skythen nach Herodot***, susținută la Friedrich Universität, Halle – Wittenberg, în 1889, el arată ca *ținut scitic* **Câmpia Marii Valachii şi a Moldovei, Basarabiei, sudul Podoliei**, toată acea regiune numită în acel moment (1889) „Noua Rusie", cu Crimea

cu tot, inclusiv părțile sud-vestice ale țării ocupate de *cazacii de pe Don*.

Cât priveşte coordonatul geografic de SCYTHIA MINOR sau PARVA, toți autorii antici, în frunte cu creatorul geografiei științifice, STRABO, au situat-o între BORYSTHENE – NIPRU şi CHERSONESUL TAURIC - CRIMEA.

Unii geografi români şi filologi clasici, din păcate, neagă nişte adevăruri istorico-geografice, pe care eruditii antici, precum Dio Chrysostomus, Plinius, Ovidius, Strabon, după ce le-au văzut cu propriii lor ochi ca atare, le-au şi înfățişat.

SCIȚIA, ca cea mai întinsă regiune septentrională, s-a împărțit în *Sciția Europeană* şi *Sciția Asiatică*, despărțite prin fluviul TANAIS – DON. Sciția Europeană se întindea de la gurile Dunării până la Don, iar cea asiatică, de la Don până la muntele Taurus, spre Marea Caspică (CASPIUM), numită şi *Mare Hyrcanum*.

SPAȚIUL SCHENGEN

Cum această sintagmă revine pe buzele ziariştilor şi ale tuturor lucrătorilor din sfera mijloacelor de comunicare în şi de masă cu o frecvență obsedantă, consider că nu greşim dacă o socotim ca făcând parte din fondul principal de cuvinte şi dacă o categorisim ca atare, cu atât mai mult cu cât şi politicienii noştri şi lucrătorii vamali o vehiculează cu aceeaşi curtoazie.

Este vorba de Uniunea Europeană care începând modest, cu *Beneluxul*(Belgia, Olanda şi Luxemburgul), cu *Uniunea Cărbunelui şi a Oțelului*, azi cuprinde cincisprezece state europene, motivând şi circulația unei monede internaționale EURO, în spațiul acesteia. În această Uniune Europeană, care timp de vreo treizeci de ani s-a numit *Piața Comună*, se străduiesc şi politicienii şi ziariştii noştri să intre şi frumoasa şi foarte bogata noastră țară, jinduită de toți, tocmai pentru bogățiile ei.

Tot foarte bogată şi frumoasă a fost (nu ştiu dacă mai este) şi regiunea nordică, pe care, după părerea mea, o putem identifica cu SCHENINGIA sau SCHOENINGIA. În prima parte a numelui acestui topos recunoaştem adjectivul germanic *schön* = „frumos", iar în a doua, rădăcina getică GE care înseamnă „pământ, ținut, regiune, țară", rădăcină identificabilă, după cum ştim deja, şi în

numele etniei noastre strămoşeşti – una din ele –, cea de GET (având la origine verbul GEITA, însemnând „a naşte, a rodi din plin") – ca şi GOT, de altfel, însemnând şi zeu, Dumnezeu, dar şi bun, fertil.

Din renumitul tratat de istorie a regiunilor septentrionale al lui Olaus Magnus Gothus (C. a IV-a, cap. 18), aflăm următoarele: „La Geții de Răsărit (Ostrogoți sau Ostrogeți) a existat un oraş foarte vechi căruia i s-a zis SCHENINGIA (Schengen era un râu torențial). Acesta, într-o anumită perioadă a anului, era ars de o secetă atât de mare, încât nici vitele, nici oile nu aveau apă îndeajuns spre a se adăpa. Acest neajuns a fost înlăturat prin săparea unor fântâni (izvoare), vene nesecate, de unde izvorăşte apa, fără încetare. Aşa se face că dintr-un oraş care era pe punctul de a deveni o ruină, s-a dezvoltat unul care nu are egal în tot ținutul septentrional ca fertilitate şi bogăție. A devenit o aşezare foarte salubră, are ogoarele cele mai fertile, câmpii şi păduri de fagi care dau umbra atât de căutată pe arşiță. Mai mult chiar, s-a dezvoltat într-un oraş cu piețe publice, o industrie demnă de invidiat, şi-a rostuit un for, un pretoriu, devenind un oraş-cetate în toată regula. În for a fost aşezată statuia uriaşă a lui Turo asemănătoare celei a lui Roland din Bremen."

De la fratele cu doi ani mai mare al lui Olaus Magnus Gothus şi anume Joannes Magnus Gothus (op. cit., Praefatio 9), aflăm că *regiunea* Scheningia, împreună cu Hallandia şi Blechingia, erau supuse Episcopiei din Lund; din alte locuri (C. VIII, cap. 1; C. XVIII, cap. 9; C. XX, cap. 18 ş. a.), aflăm că de la SCHENINGIA s-au războit suedezii cu danezii, fiecare revendicând-o pentru sine.

SUEONIA / SVENIA / SUEZIA / SUETIA / SUECIA

Este numele vechi al Suediei (parțial însă şi al Elveției), care provine de la SUENNO, primul dintre cei cinci fii ai lui *Magog*, care este atât întemeietor de neam, cât şi conducător al acestuia. Ultimul fiu s-a numit UBBO, sub care s-a ridicat cetatea *Upsala*, ultima parte a numelui, SALE, fiind de la râul SALE pe malul căruia s-a construit: aceasta s-a întâmplat la 246 ani după Potop şi înaintea epocii lui Abraham. La început ea a purtat numele de UBBONUS AULA, iar regii ei s-au numit REGES UPSALENSES.

Joannes Magnus Gothus, în catalogul regilor goți, interni și externi, pe care îl oferă cititorului înainte de începerea cărții, îl indică pe MAGOG, fiul lui Japhet și nepot al lui Noe, ca fiind cel dintâi rege intern al Goților i.e. Geților, pe SUEONNO, al doilea, pe GETTAR sau GOGUS (de unde se trage și neamul Geților), al treilea, pe UBBO, întemeietorul Upsalei, al patrulea, pe SIGGO, al cincilea, pe ERICUS, căruia i se dedicase și un poem scris în getică de către un anonim și tradus în latina medievală de către Joannes Magnus.

TANAIS

Joannes Magnus Gothus, în C. III, cap. 15, sprijinindu-se pe afirmațiile lui Ptolemeu și Strabon, ne informează că este / a fost un oraș situat la gurile fluviului Tanais / Don, mai apoi numit ASOPH, după numele unui negustor, în graiul localnicilor AZACE. Cetățenii orașului se numeau TANAIȚI și femeile TANAITE. Numele ASOPUS sau ASOPOS a fost purtat și de un fiu al lui OCEANUS și al zeiței TETHIS, schimbat de Jupiter într-un râu care curge în Thessalia, aproape de Theba. Tot TANAIS este și vechiul nume al fluviului DON, acest lucru îl știm din toate sursele și din toate timpurile.

THULA / THYLE / THYLA / TULA / ISLANDA

Bazându-mă mai ales pe toponimie, știință auxiliară a istoriei, dar de foarte mare importanță, am tras concluzia, singura care se putea trage în chip logic, de altfel, că insulei Tula, despre care vorbesc toți autorii antici, începând cu Pytheas din Marsilia (sec. IV î.e.n.) și căreia în latinește i se spusese TERRA GLACIALIS (= „ținut / pământ / insulă de gheață“), i s-a mai spus apoi, în britanică și americană, ICELAND. Aceasta poate fi una și aceeași cu BASILIA = „insulă regală“, numită astfel pentru că acolo locuiseră mai de mult *sciții regali* și apoi, printre cele 14 neamuri, se numărase și cel al GAUȚILOR, cel mai numeros și mai ales neam, situat lângă cel al Herulilor (cf. Procopius, ***Războaiele gotice***, C. II, cap. 15 și C. IV, cap. 20).

Aflăm de la o serie de autori antici (Tacitus și Procopius) că GEȚII s-au numit mai întâi GAUTAI, apoi și GOTHONES /

GOTHINI / GETAR / GETTAR / JETTAR / JOTTAR / GAUTAR / GOTAR / GÖTAR, în suedeză ÖTTRA. Aşadar, nu este vorba de nici o confuzie între Goţi şi Geţi, ci de un semn de egalitate între ei, atât în cazul lui Jordanes / Jornandes, care de altfel şi-a intitulat tratatul despre Geţi ***De Getarum sive Gothorum origine et rebus gestis*** (Despre originea Geţilor sau Goţilor şi despre faptele lor de arme), pe scurt, *Getica*, cât şi în cazul lui Dio Chrysostomul şi al tuturor autorilor nordici (Rog a se vedea şi *Ubicuitatea Geto-Dacilor*, spre final).

THRACIA / ROMANIA

Thracia vine de la cuvântul THRACK, fiul lui Marte, opinează Olaus Magnus Gothus (op. cit., C. I, cap. 33). După Carolus Stephanus (op. cit.), Thracia, Moesia Secunda, Sciţia europeană, Rhodope şi Haminentum se cheamă azi cu un singur nume: ROMÂNIA. De subliniat încă o dată că ***Dicţionarul istoric, geografic ...*** al lui Stephanus a apărut în anul 1660, deci, cu două secole înaintea Unirii Principatelor. Thracia este cea mai întinsă regiune a Europei, mărginindu-se cu Macedonia la apus, cu Istrul la nord, cu Pontul la răsărit şi cu Marea Egee la sud (după Ptolemeu şi Plinius).

TOMIS

După cercetări îndelungate, am descoperit, în 1986, cel de-al doilea şi al treilea toponim omonim *TOMIS*, graţie lui THEOPHANES CONFESSOR (*Chronographia*, 1883, revăzută de Boor, Leipzig, 14-28), un orăşel portuar situat în cel mai nordic punct al peninsulei CHERSONESUS TAURICA, azi Crimea, şi lui NICEPHOROS (***Breviarium***, Leipzig, De Boor, 1880, 15-25), un ţinut de coastă (un *παραθαλασιον χοριον*) din sudul aceleiaşi peninsule, care în Evul Mediu a devenit ZEGRIN / CEDREN / ACZEGRIN. Graţie savantului polonez LADISLAU SARNICIUS (care o perioadă a fost şi consilierul lui Petru Rareş), în cartea ***Descriptio veteris et novae Poloniae*** ..., 1585, am aflat, prin 1998, despre un al treilea omonim legat de Tomisul lui Ovidiu, insula TOMAKOWKA (slavizat, desigur), situat la gura fluviului Borysthene Nipru; apoi spre finele anului 1998, am mai „descoperit“ că şi un râu şi un sat, situat pe acel râu s-au numit la

fel – şi tot legat de Tomisul lui Ovidiu – mulţumită arheologului şi istoricului şi epigrafistului Michail Rostowtzew, ***Skythen und der Bosporus***, Berlin, 1831, p. 361.

Aşadar, Tomisul – Constanţa de azi -, care fusese un oraş foarte civilizat, prevăzut cu terme, cu teatru, etc., nu are nimic de-a face cu acel orăşel (*πολιχνιον*) de la Bosforul Cimmerian unde Ovidiu, împotriva voinţei lui, a fost silit să petreacă cel puţin şase ani, conform propriei mărturisiri din ***Ponticele***, IV, 10, 1-2 (A se vedea *OLBIA – BORYSTHENE*).

TROIA

Troia cea autentică (a epocii de bronz) a fiinţat în sudul Rusiei, adevăr susţinut de toponimie (templul ACHILLEION, ridicat lui Achille după moarte, situat în nordul Crimeii); insula lui Ahile care se întindea între gurile lui Borysthene – Nipru şi Bug; pe aceeaşi insulă, drumul lui Achille (тендреская коса, în graiul localnicilor), pe care eroul se antrena între bătăliile din faţa Troiei; tot lângă această insulă, numită înainte LEUKE, s-a descoperit în 1855 – *soclul mormântului eroului cu inscripţia*: *Αχιλλει τομ βομον και το κεδρον* = „aici zace Achille într-un sicriu de cedru“, tocmai unde autorii antici Mela (II, 98), Plinius (IV, 83 şi 930, Strabon (VII, 1, 9) indicaseră locul unde fusese înmormântat Achille. Păduricea lângă care s-a pescuit din mare soclul mormântului lui Achille s-a numit în Antichitate şi se numeşte şi azi HECATES LUCUS. Aşadar, toponimia coroborată cu datele arheologice şi epigrafice concordă perfect; la ele se mai adaugă şi cele etnografice, de mitologie (zisă) şi de tradiţie orală (A se vedea ***Die Lage der antiken Städte Troja und Theben aus Böotien in der Bronzezeit Zusammenfassung, I. Troja von Maria Crişan***).

Prima cetate Troia, construită de unii supravieţuitori ai asediului din anul 1185 î.e.n. (dată stabilită de mine, după datele indirecte furnizate de scriitori cu totul autorizaţi), ar fi fost Troia din Sicilia, ridicată de Aeneas şi trupa lui; a doua cetate Troia a fost cea construită sub Menelau de către trupa sa de prizonieri, în Egipt pe malul Nilului (Strabo, II, 2, 32); în sfârşit, o a treia cetate omonimă a fost construită de un alt grup de supravieţuitori în

regiunea Hissarlykului (Turcia), *cea zis-homerică*, pentru că SCHLIEMANN se orientase după un vers din *Iliada* înainte de a începe săpăturile. De subliniat că Homer a venit pe lume la 168 de ani după asediul Troiei, i.e. 1017 î.e.n., a trăit 105 ani, i.e. moare în 913 î.en. (cf. Herodot, ***De genere vitaque Homeri libellus***, tradusă în latină de către Conrad Heresbachius în 1552, Köln). De subliniat că Homer a fost doar un rapsod, ce-i drept, genial şi care a dispus, integral sau parţial de *Efemeridele Războiului Troian* ale lui DYCTIS CRETANUL şi DARES PHRYGIANUL, care participaseră efectiv la Războiul Troian şi le-au scris la porunca lui Idomeneus, sub comanda căruia luptaseră, existând şi inscripţii care confirmă această realitate de netăgăduit.

Dar în timp ce poemele homerice fuseseră publicate sub tiranul Pisistrate, i.e. în secolul VII-VI î.e.n., ***Efemeridele*** celor doi autentici martori oculari ai Răboiului Troian (despre care relatează, printre alţii, şi Cornelius Nepos şi Notarul prea-înţelept al regelui Bela al Ungariei) au fost descoperite în mormântul din Knosos al lui Dictys de către nişte ciobani, profanatori de morminte, de abia în cel de-al 13-lea an de domnie al lui Nero (A.D. 54-68), deci la şapte secole şi jumătate de la publicarea rapsodiilor lui Homer. Din ordinul lui Nero, acestea au fost traduse în latină de către Cornelius Nepos şi Crispus Sallustius şi apoi intercalate între cărţile V-XI ale Compendiului istoric intitulat ***Bibliotheca historica*** al lui Diodor din Sicilia, într-un spaţiu aflat „gol", deci puse exact la locul potrivit: aceasta m-a determinat – dar nu numai pe mine (şi pe Michail Rostowtzev şi pe Karl Neumann) – să conchid că întreaga operă a lui Diodorus Siculus este o compilaţie şi cred că nu greşesc. Dureros este faptul că o serie de editori care au urmat ediţiei lui SEBASTIANO CASTIGLIONE, Basel, 1559, de care eu m-am servit prin excelenţă, nu mai pomenesc nimic sau aproape nimic de cei doi autori autentici ai *Războiului Troian*, *Efemeride* de care Homer s-a slujit (Rog a se vedea şi studiul meu ***Publius Ovidius Naso. From Porthmeion Kimmerikon to Tomis, Zegrinus and Alba-Julia***, Bucureşti, Viaţa Românească, 2000, capitolul *Troia*).

DIO CHRYSOSTOMUS, care fusese exilat de Domiţian la curtea lui Decebal, a trăit, în în anii exilului (82-96) şi la BOSFORUL CIMMERIAN, pentru o perioadă necunoscută. Ştim

însă că în această perioadă a scris Discursul 11, dedicat Troiei, numit din această cauză TROIAN şi pronunţat, după propriile-i mărturisiri, chiar în faţa Troienilor. Cum nu ne oferă nici un coordonat geografic şi cum statutul de exilat nu-i permitea deplasări prea departe de locul impus pentru exil şi nici de lungă durată (de la Bosforul Cimmerian până la Bosforul Tracic ar fi însemnat o călătorie cam de trei luni), avem toate motivele să presupunem că acea cetate Troia se afla în vecinătatea Bosforului Cimmerian, cu atât mai mult cu cât atât toponimia, cât şi arheologia şi epigrafia întăresc şi susţin această idee (a se vedea şi explicaţiile pentru *ACHAIA, ACHILLEION. CURSA LUI ACHILLE, HECATES LUCUS, TOMIS, INSULA LEUKE*).

Este foarte posibil să fi existat sau să mai existe încă multe alte oraşe sau sate cu numele de *Troia*, fiind, deci, ridicate încă din adânca Antichitate de către supravieţuitorii, mulţi, puţini, care, din nostalgie pentru patria pierdută, aveau să dea numele de Troia noii aşezări, un obicei extrem de frecvent şi pe întinsul întregii planete. Eu am descoperit până acum un sat în judeţul Teleorman numit TROIAN şi o mănăstire prin preajma oraşului Râmnicu Vâlcea, tot TROIAN. Fără îndoială că trebuie să aibă o legătură şi cu opinia istoricului şi arheologului Vasile Pârvan, exprimată atât în ***Getica***, cât şi în opusculul ***Dacii la Troia*** şi anume că strămoşii noştri ar fi construit Troia ca localnici ce erau (A se vedea şi ***Ubicuitatea Geto-Dacilor*** de Maria Crişan).

VALACHIA SCALDIA

Până în prezent nu am identificat localitatea sau ţinutul actual care din Antichitate până în Evul Mediu, s-a numit astfel; am reţinut, totuşi, că ar fi fost pe teritoriul actualei Belgii.

Îmi permit însă să afirm că s-ar putea să aibă o legătură cu verbul A SE SCĂLDA şi cu subst. SCALDĂ, întâlnite mai ales în Moldova, Basarabia şi Bucovina, pentru *a se îmbăia, baie* şi cu alfabetul plutaşilor de pe Bistriţa, precum şi cu subst. *scald*, însemnând „vechi poet scandinav", căci râul SCALDIS care izvorăşte din centrul Belgiei pare să corespundă actualului ESCAUT, fluviu al Franţei, Belgiei şi Olandei, lung de 400 km, având o navigaţie foarte activă şi care izvorăşte din provincia

Aisne, trece prin *Cambrai, Valenciennes, Tournai, Gand* şi *Anvers* şi se varsă în Marea Nordului; în germană i se spune SCHELDE.

VANDALIS REGIO = ŢINUTUL VANDAL

Este un ţinut din Europa septentrională udat de fluviul Vandalus. Locuitorii acestuia s-au numit Vandali şi erau renumiţi în cruzime.

Vandalii (cf. Plinius, IV, 14 şi Strabon, C. a VII-a) au invadat Galia, trecând apoi Pirineii, Spania, ocupând regiunea BAETICUM, care după aceea, s-a numit VANDALIS. În opinia lui Cranzius, Vandalii ar fi fost formaţi din Boemi, Poloni, Ruşi şi Dalmaţi (Carolus Stephanus, ***Dictionnarium historicum, geographicum*** ..., 1660). Acelaşi Stephanus, nu exclude posibilitatea ca neamul Vandalilor să se tragă de la regele Argienilor, VANDALUS, aceştia vorbind limba SCLAVONICĂ, numită şi VUENDEN.

CÂTEVA CUVINTE DESPRE DACOLOGI ŞI CONCEPTUL DE DEONTOLOGIE

Stimaţi Cititori,

Am considerat util să închei acest manual sau zis manual ajutător de limbă română cu capitolaşul de faţă, pentru că în ultima vreme, dar mai ales după cel de-al III-lea Congres Internaţional de Dacologie (Bucureşti, 21-22 iunie 2002), o seamă de mijloace de comunicare în masă şi de masă – fără drept de replică, şi deci neconstituţional, s-au dedat la a împroşca cu noroi pe slujitorii oneşti ai ideii de cercetare şi cunoaştere şi aducerii la cunoştinţa publicului, fără idei preconcepute, a faptelor de cultură şi civilizaţie din trecutul poporului român, fapte de istorie şi de limbă.

S-a mers atât de departe cu insulta, încât a ajuns să se anatemizeze până şi conceptul de *naţional* şi de *naţiune*. Dar, stimaţi cititori, ce este mai sfânt decât aceste concepte pentru un cetăţean al oricărui stat naţional, nu numai român?! Pentru ce şi-au jertfit viaţa atâţia ostaşi, fii ai Neamului românesc, conaţionali ai noştri, în atâtea *războaie de apărare*, dacă nu spre a ne apăra graniţele ţării i.e. fiinţa noastră naţională, limba străbunilor noştri, limba noastră naţională – limba română? Stimaţi cititori, este un lucru îndeobşte cunoscut că o atitudine extremistă atrage după sine o alta, tot extremistă: tocmai de aceea este recomandabil să se ţină şi să se menţină o cale de mijloc, considerată de înţelepţii Antichităţii a fi *de aur* (*aurea mediocritas*), indicată şi de poetul erudit Quintus Horatius Flaccus (64-8î.e.n.) în *Ode* II, 10, 5, odă adresată consulului LICINIUS MURENA, participant la conspiraţia împotriva lui Augustus, în care îşi găsise şi moartea; dacă Licinius Murena ar fi fost cumpătat, păstrând o atitudine constantă, atât în situaţiile critice, cât şi în cele benefice, aşa cum Horatius îi recomandase şi în *Oda* 3, a aceleiaşi cărţi („*Aequam memento rebus in ardius / Servare mentem, non secus in bonis*“ = Aminte, dragul meu, să iei la spusa noastră: O minte cumpătată să păstrezi / Şi-atuncea când norocul îţi surâde, / Dar şi când nenorocul te apasă.), s-ar fi evitat sfârşitul lui tragic. Istoria Bizanţului ne oferă

multe exemple de felul acestuia – dacă ne gândim numai la secolele XII-XIII – domnia Comnenilor – şi încă ne e de ajuns să tragem nişte învăţăminte. Şi apoi, în afara societăţii umane, este *societatea verde* – NATURA-MAMĂ ne arată limpede ce înseamnă încălcarea legilor ei, căci numai în ultima vreme au avut loc alunecări masive de teren, înghiţind oameni şi gospodării, acolo unde pădurea fusese tăiată în duşmănie.

Suntem frecvent acuzaţi de *intoleranţă*. Eu, de pildă, nu propun uciderea vrăjitoarelor, ci neaccederea lor la simpozioane ştiinţifice! Dar, stimaţi cititori, mai cunoaşteţi un alt popor, în afara poporului român care să fi dat dovadă de atâta amar de toleranţă, încât să-l cuprindă şi în imnul naţional pe cel care venise să-i jefuiască ţara, mai ales de aurul şi argintul din munţi (e drept că şi regele DROMICHETE / DROMGETE s-a purtat la fel de omenos cu Lysimach – de parcă ar fi fost un oaspete de onoare şi nu un invadator hulit), un adevăr consemnat ca atare şi de călătorii străini de neam şi de poetul silezian Martin Opitz (1597-1639), care timp de doi ani a sălăşluit la Alba-Iulia? Da, Martin Opitz, văzând cu ochii lui nedreptatea ce se făcea românilor din Transilvania şi după *Unio Trium Nationum*, din 1437 de la Bobâlna, după ce-l arătase cu degetul pe împăratul Traian care venise să fure aurul din Munţii Apuseni, arată acum pe cei contemporani lui (1622-1623) care se făceau vinovaţi de tot ce sufereau românii ardeleni, la ei acasă:

... deşi acest pământ
De mult fiind al vostru azi geme-n mâini barbare,
Cu toate acestea însă barbarul nu-i în stare
Să vă răpească limba şi tot ce aveţi mai sfânt
Pe lume: bărbăţia şi a artelor iubire.
Şi dorul libertăţii, rămas ca moştenire
De la strămoşi. Nu poate, căci voi le-aţi transplantat
Din tată-n fiu, prin veacuri întregi vi le păstraţi.

Citatul este extras din poemul de ~ 600 de versuri ***Zlatna oder von Ruhe des Gemüthes***, (Zlatna sau despre odihna sufletului), tradusă în aceeaşi manieră prozodică – vers alexandrin – de către Poetul cărturar George Coşbuc.

Sensibilul nobil silezian Martin Opitz, clasicist de formaţie şi profesor la curtea principelui de Transilvania, Gábor Bethlen,

ținea cursuri de comentare a scriitorilor elini și romani, fiind și profesor personal al prințului însuși (la Academia zisă de obște tinzând, de fapt, în a calviniza Transilvania). La curtea lui Gabor Bethlen, Opitz a desfășurat și o activitate de *epigrafist*, calitate în care, cutreierând Transilvania în lung și în lat, a adunat toate inscripțiile încrustate pe pietre și le-a trimis, spre adjudecare, unor iluștri savanți din Europa, mai ales la Heidelberg, unde el sejurnase mai multă vreme, și ca student , dar și ca profesor (în perioada exilului meu – 1987-1997 – am încercat zadarnic să vizitez Universitatea din Heidelberg unde știam că sunt depozitate majoritatea manuscriselor lui Martin Opitz, căci la scrisorile mele repetate, expediate din Düsseldorf – unde-mi fusese fixat domiciliul ca exilată – *nu* mi s-a răspuns niciodată și doar la acea universitate – aveam să aflu după întoarcerea în țară, sfârșitul lui mai 1997 – lucra și o româncă, dna prof. Ana Tătaru). Apoi toată această trudă avea să se concretizeze într-o lucrare voluminoasă, de fapt, opera vieții lui, intitulată ***De Dacia antiqua sive Commentarii de rerum dacicarum*** (Despre vechea Dacie sau Comentarii despre lucrurile, faptele Dacilor), operă arsă la moartea lui, survenită din cauza ciumei, la Dantzig, în 1639: dar nu mă îndoiesc că o parte din manuscrisele / notițele ei, se află și la Biblioteca Universității din Heidelberg și apoi, prin desele citate din ea, regăsite atât în corespondența sa bogată cu o serie de savanți europeni, plus un poem, lung de vreo șase sute de versuri, scris de bunul său prieten, Johannes Rist, la moartea lui Opitz, sunt conservate numeroase referiri / informații din această prețioasă lucrare – deci nu avem dreptul să o considerăm o operă total pierdută; acele inscripții însă sunt conservate – parțial – în ***Corpus inscriptiorum latinarum*** al lui GRUTERUS, contemporan cu Opitz, iar mai târziu – total – în același ***Corpus*** al marelui istoric THEODOR MOMMSEN (1817 – 1903). Acest mare savant german, care în 1902 a primit și premiul Nobel pentru literatură și al cărui nepot de fiu era șef la Catedra de *Sociologia istoriei* la Universitatea „Heinrich Heine" din Düsseldorf, Theodor Mommsen, a calificat modul în care Martin Opitz desfășurase activitatea extrem de fructuoasă de epigrafist **marmorea fide** („de o exactitate marmoreană"), căci el având talent și la pictură, imita

nu numai scrisul celor vechi, când copia manuscrisele lor, dar reda şi ornamentele de pe ele, întocmai.

Aşadar nobilul Martin Opitz, părinte al literaturii germane (al doilea părinte fiind Johann Wolfgang von Goethe, 1749-1832), cunoscând direct de la sursă situaţia social-politică din Transilvania acelui secol, s-a apropiat nu numai instinctiv, ci şi raţional de etnia cea mai năpăstuită – cea românească – dedicându-i acest poem – didactic prin excelenţă – căci în el găsim, pentru prima oară afirmate de către un străin de neam, ca obârşie, informaţii preţioase ţinând de limba română, oferite de către un erudit care cunoştea bine, în afară de limbile clasice, franceza, italiana, spaniola, învăţate la ele acasă, iată acum şi româna, şi tot la ea acasă.

Martin Opitz, pe care eu îl consider şi un *bard transilvan*, căci s-a contopit cu românul şi nevoile lui cele mai arzătoare, ca şi cum ar fi fost ale lui personale, cu spiritul său *justiţiar*, a strigat în plină *dietă transilvană*: „Oameni buni, peste tot am văzut români: la coarnele plugului, la arat, la semănat, grăpat, cosit, secerat, cules şi aici, iată, se vorbeşte tot despre români şi nevoile lor, dar unde sunt reprezentanţii românilor?!" În *dieta transilvană*, românii – în majoritate şi la ei acasă – nu aveau nici un reprezentant, până într-atât erau de lipsiţi de drepturi! Deci acest adevăr dureros a trebuit să fie strigat de către un „străin" pentru a avea tăria să răzbată peste veacuri (vă rog să citiţi şi capitolul pertinent din ***Arta poetică la George Coşbuc***).

Şi azi ne confruntăm cu acest adevăr, multiplicat însă, căci nu este vorba numai de neamul nostru din Transilvania, ci de tot neamul românesc.

Iată că în urma săpăturilor arheologice din jurul Orăştiei, efectuate de prof. Vlasa, la 14 km vest de Sebeş, la *Tărtăria*, s-au descoperit în 1961 trei tăbliţe de ceramică având încrustate pe ele nişte semne de scriere pictografică pe care specialişti din ţările vecine – Bulgaria, Ungaria şi U.R.S.S. – le-au şi descifrat parţial; acad. Vladimir Georgiev a declarat că tăbliţele de la Tărtăria arată că scrierea strămoşilor noştri este mai veche cu un mileniu decât cea sumeriană. Despre aceste tăbliţe s-a scris şi în revista UNESCO ***Le Courrier***. În 1980, revista ***Convorbiri literare*** a

publicat articolul profesorului ieşean Ariton Vraciu, ***Limba şi scrierea Traco-dacilor***, subliniind şi ideile savanţilor ruşi.

Aportul cel mai de seamă a fost cel al dl. ing. Paul Lazăr Tonciulescu, prin cartea ***De la Tărtăria la Ţara Luanei***, publicată în 1999. După cum constat de mult, cei mai neaoşi filologi ai noştri se dovedesc a fi inginerii, în frunte cu dnii Paul Lazăr Tonciulescu şi Gabriel Gheorghe şi nu filologii-filologi. În anul 2000, cu ocazia unei reuniuni ştiinţifice desfăşurate la Milano cu tema ***Originea scrierii***, cercetătorul bruxellez Haral Harmann a prezentat o comunicare în care a lansat **teza că scrierea a fost inventată la Tărtăria, cu 5500 de ani î.e.n.**, deci cu vreo două milenii înaintea celei sumeriene (ştirea a fost răspândită de ziarul ***România Liberă***, pe prima pagină, la începutul lui septembrie 2000). Era, în chip firesc, de aşteptat, remarcă dl. ing. Dan Corneliu Brăneanu, semnatarul articolului ***Scrisul a fost inventat pe teritoriul strămoşilor noştri***, publicat în ***Dracula***, nr. 50, din 20 dec. 2000, de unde am extras şi datele pe care tocmai vi le-am oferit, ca autorităţile române să fi întreprins ceva concret – săpături arheologice pe bază de radiestezie – dar nimic, nici măcar nu s-a tradus în româneşte ce s-a publicat în alte limbi despre *Tărtăria* – şi nu să se reducă numai la ce tradusese, din amabilitate, doamna baronessă Lydia Lövendal-Papae – şi să se fi comentat, să se fi popularizat acest eveniment epocal, în scopul **stabilirii unui adevăr istoric de primă mărime şi pe plan mondial** – nu s-a întreprins nimic din toate acestea. Ce se poate crede, stimaţi cititori, stimaţi şcolari, despre această nepăsare?

După părerea mea, este vorba şi de o doză de neputinţă din partea celor care oficial ar trebui să se implice; după cum vedeţi, se ocupă mai ales inginerii – ba chiar şi cu mult folos, nu numai cu pasiune – de probleme de limbă, de scriere, dar subliniez. ar trebui să fie mai ales treaba filologilor. Bâjbâie o cale care să-i scoată din marasmul *ideilor preconcepute*? Da, dar este şi o doză de rea-credinţă, slujind atitudinii distrugătoare a germenilor culturii şi civilizaţiei strămoşilor noştri, începută de împăratul Traian (pe care noi, în toleranţa noastră nelimitată, îl proslăvim şi în imnul naţional) şi continuată de forţe, mai mult sau mai puţin oculte, având de fapt aceleaşi interese: aurul şi desfiinţarea noastră ca naţiune. Dar e lucru ştiut: vânzarea şi trădarea au avut loc

întotdeauna cu sprijin neprecupețit dinlăuntrul națiunii, dat de aproapele nostru, adevăr de netăgăduit și universal valabil, începând cu biblica trădare – cea a lui Iisus Hristos.

Căci atunci când nici neputința și nici reaua-credință *națională* nu intră în discuție, este vorba cu siguranță de INVIDIE și RĂUTATE, totala lipsă a simțământului *deontologic*, dovedit cu prisosință și față de un fiu al Neamului de o mare erudiție pe care și-a însușit-o trudind zi și noapte până la epuizare și urmărit numai de ideea supremă a scoaterii la suprafață a adevărului istoric, în toată goliciunea lui; așa a cercetat Nicolae Densușianu – căci despre acest mare învățat și mare român este vorba – manuscrisele și alte documente, atât de la bibliotecile din Transilvania, cât și din Budapesta, dându-le la lumină în deplinătatea lor (și nu cum o făcuseră antecesorii lui, privându-le de multe pasaje foarte importante), aducând astfel servicii uriașe cercetării științifice, dar și statului român; la bibliotecile din Oradea și Cluj, Densușianu a descoperit 41 de tomuri manuscrise ale lui Gh. Șincai, printre care și o *Cronică*, de o foarte mare importanță, a daco-românilor și a multor neamuri (*Chronicon daco-romanorum et plurium aliorum nationum* de la anul 86 până în 1186). Asemenea pagini de istorie așteaptă să fie cunoscute direct de Dv. Aceeași invitație serioasă v-o fac și cu privire la ***Documente privitoare la istoria românilor 1199 –1345***, culese și însoțite de note și variante, din care primul volum, ***Fântâni externe*** – desigur, *fântâni* vrea să spună *izvoare* – a și fost publicat. Toate cele șase volume au fost deja publicate între anii 1887-1897, însumând 4822 pagini format mare.

În ultimul volum, datat 1887 (când N. Densușianu se hotărâse să se dedice lucrării sale monumentale ***Dacia preistorică***, apărută la doi ani după moartea sa, deci în 1913), găsim și o prefață întocmită de același neostoit cercetător acurat al faptului istoric. Ca pildă supremă de simț deontologic, citām câteva fraze din ea:

„În ce privește în fine planul general ce l-am avut în vedere la alegerea și reunirea materialelor istorice din epoca de la anul 1199 – 1575, publicate în cele șase volume de până acum, noi am fost conduși de următorul principiu: *De a nu uita pe nimeni, de a nu sacrifica pe nimeni, de a înfățișa în această colecțiune fiecare parte din teritoriul locuit de români, precum și faptele și evenimentele ce le aparțin.*

Sau cu alte cuvinte: am avut totdeauna în vedere *istoria întregului element românesc*, în orice ţeri s-ar fi aflat el în vechime, fie constituit în state mai mari, fie organizat numai în districte, provincii şi bănate naţionale, fie, în fine, răspândite în insule mai mici şi mai depărtate prin mijlocul altor naţiuni superpuse, însă ducând o viaţă românească."

Iată judecăţi de valoare – nestemate de gândire în ale istoriei:

„În istoria veche a unui popor chiar şi viaţa celei mai mici insule etnice, fie ea cât de depărtată, prezintă un deosebit interes pentru a putea explica multe chestiuni confuze din labirintul secolelor trecute."

„Aceste documente conţin fapte şi date, care ne servesc nu numai pentru luminarea *timpurilor depărtate*, în care au fost scrise, dar constituie totodată şi un material foarte preţios spre a putea pătrunde şi pricepe bine condiţiunile vieţii publice şi evenimente ale *istoriei mai nouă*. Această îndoită importanţă ce o au documentele vechi pentru istorie este foarte explicabilă."

„Societatea veche, ce e drept, a dispărut, însă ea a lăsat urme adânci în legile, în moravurile şi în ideile societăţii mai nouă şi chiar în principiile vieţii noastre de stat."

„Ne rămâne astfel totdeauna *o sarcină şi o datorie*, către posteritate şi către ştiinţa istorică, de a aduna şi codifica pe fiecare zi monumentele istorice vechi externe şi a reconstitui astfel arhivele seculelor noastre depărtate."

Iată de ce, convinsă fiind de aceste adevăruri nestrămutate, consider că putem fructifica izvoarele oferite de cărturarii nordici, mai ales pe cele ale lui Joannes Magnus Gothus (***Historia de omnibus ...***), pentru secolele IV-VIII A.D., plus ***Chroniconul*** mai sus citat al lui Gh. Şincai, pentru a ne completa, mai bine zis, pentru a umple nişte goluri din istoria poporului nostru, cu atât mai mult cu cât am stabilit deja de mult că Goţii sunt acelaşi neam cu Geţii, ba încă din cele mai vechi timpuri, că au avut o istorie comună, o limbă comună şi un teritoriu comun, fiind o naţiune formată din mai multe populaţii. În acelaşi timp şi în aceeaşi măsură se cuvine să studiem cu bună cuviinţă tot tezaurul lăsat nouă de savantul român Nicolae Densuşianu în ***Documente ...***, pentru secolele XII-XIV; pentru secolele IX – X avem ***Cronica notarului anonim al lui Bella I***: aşadar, la drum, şcolari!

TEXTE COMPLEMENTARE

UBICUITATEA GETO-DACILOR

Conferință ținută în ședința din 8 noiembrie 2000
în cadrul Ligii *Renașterea Daciei*

MOTTO:

Fără să voiesc sau să mă pot pune mai presus sau măcar deopotrivă cu alții, socot că nu-mi veți lua în nume de rău, încredințarea ce vă dau, că răul și minciuna nu vor găsi niciodată în mine un apărător și că întotdeauna voi spune adevărul, caracterul principal al istoriei ... (Mihail Kogălniceanu, 1817-1891, cuvânt introductiv la ***Studiul despre pașoptiști***)

Strămoșii noștri au fost mai întâi Geto-dacii, Tracii sau Valachii? Totuși cea mai veche mențiune pare să pledeze pentru etnia valahă, deoarece o găsim la HOMER (Il. II, 739), sub forma de *OLOOSON*, adică *VOLOS*. Și cum Homer, conform Herodot (***De genere, vitaque Homeri libellus ...***, 1552) a trăit între 1117-913 î.e.n., totalizând 104 ani de viață, această mențiune are o vechime cam de 3000 de ani: *o femeie valacă originară din Phrygia, din orașul Oloosona* (nota scoliastului ediției Burmaniene a ***Scrisorilor din exil*** ale lui Ovidiu); la ședința Societății de Tracologie, din 26 octombrie, am aflat că e mult mai veche, căci un matematician, decodificând cuvântul *pelasg*, a rezultat *valah*.

Despre Traci, marea familie din care fac parte și Geto-dacii, rapsodul vorbește în: Il., IV, 519; V, 412; XI, 222 ș.a., situându-i *la nord de Grecia, unde suflă vânturile înghețate*.

La 429 de ani după moartea lui Homer, se naște părintele istoriei - HERODOT - care a călătorit foarte mult, cercetând locuri, oameni, etnii, obiceiuri descrise apoi în cele nouă cărți ale sale intitulate ***Historiai***. Despre strămoșii noștri, Herodot relatează mai ales în cărțile a IV-a și a VII-a. În capitolele 48-49 ale cărții a IV-a, delimitând Țara Sciților, el trece în revistă fluviile și cetățile mai importante de pe teritoriul geto-dacic. În capitolul 93 al aceleiași cărți îi caracterizează pe Geți ca fiind *cei mai drepți și*

cei mai curajoşi dintre traci (*δικαιοτατοι και ανδρειοτατοι Θρηικων*); în capitolele 94-96, vorbeşte despre credinţele şi practicile religioase ale strămoşilor noştri, cu foarte mult respect. Astfel, Herodot ne relatează despre Muntele sfânt *Κωγαιονον* (din care izvora un râu purtând acelaşi nume), masiv al Carpaţilor cu totul aparte, sediu al zeităţilor dace, în frunte cu Zamolxes, precum şi al călugărilor geto-daci care erau foarte cunoscuţi în lumea elină prin pioşenia lor pitagoreeană şi abţinerea de la bucuriile lumeşti. În memoria locuitorilor de pe Valea Bistriţei, acest munte s-ar fi numit Păuna şi ar fi fost primul care s-ar fi zărit după Potop.

Din mai multe considerente, din care voi enumera câteva, înclin să cred că pe masivul Ceahlău a fost palatul-cetate al lui Buerebista (sec. I î.e.n.), apoi al lui Decebal sau, în orice caz, cetatea principală. Iată câteva din motive: **1.** Unul din cele două vârfuri se numeşte *Panaghia*, cu un termen grecesc care înseamnă *cu totul sfântă*; nu ştim cum s-a numit înainte, dar localnicii vorbesc de Muntele Păuna. **2.** Carpaţii Orientali din care Ceahlăul face parte se mai numesc şi *Carpaţii dacici*. **3.** Zarea foarte îndepărtată pe care, de pe vârful Toaca, o cuprinzi cu ochii, se întinde până la Cetatea Albă, spre nord, după cum remarca şi Dimitrie Cantemir în ***Descriptio Moldaviae***, şi până la Constanţa, spre sud (eu am văzut cu ochii mei Iaşul şi Tomisul). **4.** Monumentul megalitic *Baba Dochia* şi cu cele 20 de oi, despre care memoria localnicilor păstrează povestea "mitologică" a sorei lui Decebal care-şi păştea oile în jurul cetăţii şi care a fost împietrită de Zalmoxes la rugămintea ei, spre a nu cădea de vie în mâinile duşmanilor; şi Dimitrie Cantemir s-a mirat la vederea acestor minuni ale naturii / sau ale unor mâini iscusite (noi pledăm pentru ultima variantă). **5.** Clădirea a foarte multe mănăstiri şi schituri în jurul Ceahlăului, amintind de religiozitatea proverbială a strămoşilor noştri care erau şi buni constructori şi buni medici fără de arginţi (de altfel, şi vegetaţia este mult mai bogată şi mai diversă decât prin alte părţi, inclusiv în plante medicinale - eu amintesc doar de *limba vecină*, o plantă miraculoasă, un panaceu, prezentă doar pe Ceahlău, după cunoştinţele mele); deci, nu fără temei, Platon face din Zalmoxes un *θεος ιατρος*, *un zeu medic*.

6. Râul omonim despre care vorbeşte Herodot s-ar putea să fie *Izvorul Muntelui* care se varsă în Bistriţa, în satul omonim, lângă Dodeni. 7. Sărbătoarea Muntelui, în ziua de 6 august care a căpătat cu timpul şi o conotaţie creştin-ortodoxă, *Schimbarea la faţă a Maicii Domnului*, coincizând şi cu ziua în care cerbul se scaldă, face pipi în apă şi, deci, oamenii nu mai au voie ei să se scalde, cf. credinţei băştinaşilor, nu este cunoscută decât legat de Ceahlău; de ce denumirea acestui munte a fost dată de maghiari, adică de la *csahló* = "vultur auriu" şi strigătul lui, cum indică lexicoanele noastre, cum i s-a spus mai înainte de către moldoveni, nu ştiu, nu ştiu nici ce a devenit coordonatul geografic *κωγαιονον* (Hdt., Strab.) în ungureşte.

În cartea a VII-a, cap. 75, istoricul, vorbind despre superioritea numerică a Geto-dacilor, specifică faptul că aceştia sunt, după indieni, cei mai numeroşi.

Voi trece în revistă şi alte surse antice, relatând despre Daci.

THUCYDIDE (460-396 î.e.n.), trac de origine, deci precursor şi al unui Pârvan şi Iorga, în cartea sa de căpătâi ***Războiul peloponeziac***, printre altele, istoriseşte despre luptele purtate de Geţi, împotriva regatului clientelar al odrizilor de sub SITALKES. Tot de la el aflăm că Geţii, amestecaţi cu alte populaţii, erau stabiliţi între Abdera - azi Polystila -, în Grecia şi izvoarele Dunării, că erau vecini cu Sciţii (II, 97) şi că erau toţi arcaşi pe cai - *υποτοξοται* (II, 96).

EUPHORUS (405-334 î.e.n.) menţionează triburile getice de *καρπιδοι* pe care la Herodot şi Strabon îi găsim sub numele de *καρποι*, iar la Pomponius Mela sub forma de *καλιπιδοι*, stabilite la nord de Pontul Euxin.

ARISTOTEL (384-322 î.e.n.), spirit filozofic şi ştiinţific universal, în a sa ***Istorie a animalelor*** (VII, 12) face remarci asupra păsărilor migratoare din Delta Dunării, a delfinilor din Pont şi a climatului rece şi umed, cu consecinţe nefaste asupra omului şi animalelor din această regiune locuită de Geţi.

Cuvântul *dac*, ca etnie, apare pentru prima oară la CAIUS JULIUS CAESAR în lucrarea ***Commentarii de bello Gallico*** (VI, 25, 1), în fragmentul în care delimitează vasta pădure Hercyniană care se întindea pe teritoriul vechii Germanii, cuprinzând munţii

Hercynici, azi *Erzgebirge*, spre Rin şi Ardenia (pădure la nord de Champagne, între Franţa şi Belgia), până la frontierele DACILOR (... *ad fines Dacorum*).

MARCUS TULLIUS CICERO (106-43 î.e.n.), în discursul său ***Ad Atticum*** (IX, 10, 3), atrage atenţia Romanilor asupra pericolului reprezentat de GEŢI, pentru Imperiul Roman, ca unii care erau foarte numeroşi, răspândiţi pretutindeni şi foarte curajoşi.

DIODORUS SICULUS, în al său compendiu – ***Bibliotheca historica*** –, printre informaţiile pe care ni le oferă despre Geţi, include şi unele referitoare la luptele de acaparare a ţărmului stâng al Dunării – de altfel eşuate –, purtate de către generalul macedonean Lisymach, împotriva bravului rege get Dromichetes / Dromgete.

QUINTUS HORATIUS FLACCUS (65 î.e.n.-8 e.n.), poet roman erudit, făcând remarci interesante asupra Geto-dacilor, mai ales în ***Ode*** şi ***Satire***, exact ca şi Cicero cu vreo patru decenii în urmă, atrage atenţia Romanilor asupra marelui pericol pe care îl reprezentau strămoşii noştri faţă de Imperiul Roman, mai ales pentru că erau foarte numeroşi şi foarte curajoşi.

STRABON (63 î.e.n.-20 e.n.), considerat, pe bună dreptate, creator al geografiei ştiinţifice, vorbind despre strămoşii noştri, îi împarte, în Geţi şi Daci, după teritoriile pe care le ocupau: Geţii, mai spre est, fiind vecini cu Pontul (prin coordonatul geografic de Pont, Strabon, ca şi Ovidiu de altfel, înţelegea nu numai Marea Neagră, ci şi o bună parte din uscat, adică Regatul Pontului care cuprindea inclusiv Crimeea, Cubanul şi Caucazul de azi), iar Dacii, spre vest, cuprinzând Germania şi izvoarele Dunării; DAES şi DAVES reprezintă denumirea veche pentru DANOI (vezi şi DANIA, adică Ţara Dacilor, Danemarca de astăzi), remarcă Strabon; acesta era un nume frecvent folosit de atenieni, pentru a desemna pe sclavii lor (VII, 3, 12). În VII, 8, 3 şi VII, 11 şi 14, geograful delimitează detaliat Ţara sau Pustia Geţilor (*η των Γετων ερεμια*), şi anume între gurile Dunării şi ale fluviului Borysthene - Nipru, unde, de fapt, avuseseră loc luptele lui Darius (521-485 î.e.n.) împotriva Sciţilor şi, dacă nu ar fi făcut cale întoarsă, ar fi murit de sete şi el şi întreaga lui armată şi ale lui Lysimach (m. 281 î.e.n.) împotriva curajosului rege get

Dromichete / Dromgete (VII, 3, 8). Acesta s-a purtat foarte omenos cu generalul macedonean care-i invadase ţara; căzându-i prizonier, Dromichetes îl informează asupra sărăciei Ţării Geţilor, asupra sobrietăţii acestora, invitându-l categoric să nu mai poarte războaie împotriva unor oameni cumsecade ca Geţii, ci mai curând să caute a le cultiva amiciţia; acestea zicând, îl tratează pe invadator ca pe un oaspete invitat, încheie o alianţă cu el şi apoi îi redă libertatea: deci, de la Dromgete mi se trage cumsecădenia!

Vorbind despre organizarea politică şi religioasă a Geto-dacilor, Strabon îl acuză pe Zalmoxes - fostul sclav al lui Pythagora (a se citi discipol al lui Pythagora), de a fi introdus la Geţi, cu ajutorul marelui preot Deceneu, practica pitagoreeană a abţinerii de la orice fel de aliment (extrem de utilă astăzi, de altfel!). În ce priveşte *vestitul regat al lui Buerebista* care *încearcă să repare relele pe care le cauzaseră naţiunii, războaiele sale nesfârşite*, relatează că *i-a reuşit aceasta prin muncă asiduă. modestie şi disciplină: aşa a reuşit să formeze. în numai câţiva ani. un mare imperiu şi să supună Geţilor, cea mai mare parte din naţiunile vecine: Iliri, Macedoneni, Boi, Tauri*. Buerebista s-a slujit de Diceneu pentru a-i supune mai bine pe Geţi. Geţii se mai numesc Traci, Myssieni şi Moessieni.

La CLAUDIUS PTOLEMEU (III, 8, 1), găsim Dacia situată cam între aceleaşi coordonate geografice ca şi la Strabo, Ţara Geţilor şi a Dacilor care vorbeau aceeaşi limbă.

Justin, istoric latin din secolul II, menţionează că Dacii ar descinde din Geţi (*Daci quoque suboles Getarum*).

Originea filologic-etnografică a Dacilor este confirmată de toponimie. După Tomaschek (***Les restes de la langue dace ...***, p. 11): *Les Daces et les Thraces bessiens sont des émigrants aryaques. qui de très bonne heure, plusieurs siècles avant les Scolotes du Pont et les Sarmates encore plus situés à l'est, quittèrent la patrie première des Ariaques, se fixèrent dans les Carpathes (à savoir. les Balcans dans la langue des Turcs). L'habitat s'appelait lui-même Dak: le K est sans doute de nature suffixale de manière qu'il semble qu'on puisse rattacher à la racine Da: le nom Dakos est porté en général par les esclaves du pays des Gètes. Celui qui douterait encore de l'étroite affinité du peuple besso-thrace avec les Daces et de la parenté originaire des*

deux peuples avec les Iraniens se laissera sans doute convaincre par la nomenclature topographique.

Cam în aceleaşi limite vorbeşte şi istoricul şi omul de stat Mihail Kogălniceanu (1817-1891) (***Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens***, 1837): că erau originari din provincia JASEBAS sau MARZIANE în Persia, în jurul râului Oxus (Amudaria de azi). Locuitorii acestei provincii se numeau DERBICES, DAES şi DACES. Erau curajoşi, drepţi, modeşti, viguroşi şi demni de a purta numele de DAVES şi DACES, sintagmă de *războinic*. Ei ar fi preferat moartea unei dominaţii străine. Ţinutul de unde se trăgeau Geţii se numea GEIHA (ca etimon vrea să însemne *rătăcitor*, *emigrant*), iar poporul se numea GEIH şi GETE. De abia cu două secole înainte de Hristos, începură să-şi clădească oraşe.

Este adevărat că Geţii din Dobrogea s-au sedentarizat de timpuriu (poate chiar din epoca de bronz?), lucrau pământul după ce îmblânziseră calul; dar mai erau şi alţi Geţi care duceau o viaţă barbară sau cvasibarbară, fiind războinici de temut, cum ne mărturiseşte Ovidiu însuşi, apoi un al doilea martor ocular - Dio Chrysostomus - care ne relatează (şi în ***Getica***, dar şi în discursul 36) despre o incursiune a Geţilor asupra coloniei OLBIA-BORYSTHENE, având ca rezultat distrugerea ei aproape totală. Acesta era motivul pentru care olbienii erau mereu cu mâinile pe arme, chiar în timp ce-şi arau ogorul, cum ne-o menţionează şi Ovidiu, cu aproape şase decenii înaintea lui Dio:

Est igitur rarus rus qui colere audeat isque

Hac arat infelix hac tenet arma manu (***Tr.***, V, 10, 19, 20; comp. ***Tr.***, IV. 10, 73-76; ***Tr.*** II, 49-40 etc; Ovidiu îi menţionează pe Geţi, în ***Triste*** şi ***Pontice*** de 78 de ori).

Că Geţii erau răspândiţi în toate colţurile lumii ne-o atestă această disciplină de lux -*toponimia*; acesta e şi cazul Bythiniei, ţară africană de altfel, unde localităţi a căror desinenţă în *-dava*, cum este CAPIDAVA sau în *-uria*, CAPISTURIA sau în *-ora*, CEPORA, vorbesc de prezenţa Geţilor acolo, într-o anumită perioadă istorică (sau poate că acest fenomen mai dăinuie şi astăzi); Geto-dacii, având multiple ramuri etnografice, au trăit pretutindeni în lume, pe teritoriul României de azi, al Ungariei, Bulgariei, Greciei, Iugoslaviei şi mai ales al Rusiei meridionale,

pe toate teritoriile unde Cimerienii posedaseră altădată o putere strălucită care a durat secole, după Strabon (VII, 2, 1; VII, 2, 2 şi 4, 4). Aceste teritorii au fost ocupate atât/când de Geto-daci, cât şi/când de Cimerieni, care fugăriţi de Sciţii nomazi, s-au refugiat în toate colţurile lumii, aproape întotdeauna amestecaţi cu Geto-daci: apar toponime ca *Himmerland* sau *Chersonesul cimbric* (Cimbrii sau Cimerienii) în Danemarca, iar aceasta este fosta *Dania* sau *Dacia*, ţinut locuit de Daci; unii regi ai Danemarcei s-au intitulat *rex Daciae*; *Daci dicti Cimbri aut Holsaci*, găsim în Carolus Stephanus în ***Dictionarium historicum ...***, din 1660: *Dacia hodie divisa est in* ***Transsylvaniam****, Zypferlandiam, Russiam, Serviam,* ***Septem Castra*** *et Bulgariam* (nu ştim ce se înţelege prin coordonatul geografic de *Septem Castra*, dar pe hărţile istorice este desemnat la nord de **Aradul** actual). Dania este o peninsulă situată în Oceanul septentrional, la est de Scania, unde odinioară au locuit Cimbrii şi Dacii, cu numele lor vechi, Danii, cf. Strabo. În aceeaşi sursă găsim că Norvegia era sub puterea Danilor (Dacilor) şi mai era denumită *Dacia Frizia*; la Anonymus din Ravenna aflăm toponime ca DRUBALIS, PANONIN, TIBIS în Dania, adică Danemarca (Jordannes, ***Getica***, cap. 4).

Printre ramurile Geto-dacilor, mai importante sunt *Carpianii, Costobocii* şi *Cistobocii*. După Ptolemeu (III, 5, 10), Carpianii erau răspândiţi în Slovacia, Galiţia de vest şi Sarmaţia europeană. Şi, în timp ce la Herodot (IV, 17) vom afla un râu numit *Karpis*, în regiunea Dunării panonice, Ptolemeu (II, 15, 3) menţionează un oraş omonim la cotul panonic al Dunării.

Carpianii din sudul Basarabiei sunt menţionaţi de Ptolemeu (III, 10, 7) sub forma de ARPIOI, având în posesia lor un oraş numit ARPIS (ARPIS POLIS).

Carpianii cunoscuţi pe întreg teritoriul care se întindea din Slovacia, Galiţia occidentală şi pe ambele versante ale Carpaţilor, până la gurile Dunării, Nistrului şi Niprului, se organizaseră într-un regat puternic aproape de Prut: toponime ca *Tyras*, *Harpis*, *Zargidava*, *Tamasidava*, *Piroboridava*, întăresc această realitate.

În ce-i priveşte pe *Costoboci* şi *Cistoboci*, aceştia erau răspândiţi în Carpaţii din Maramureş, în Bucovina, Slovacia şi Polonia, dar cea mai mare parte din ei trăiau în sudul Rusiei. Toţi

autorii s-au pus de acord în privința originii numelui şi anume de la râul Bug. Motivul? Fie că acolo şi-au făcut ei apariția pentru prima oară, fie că acolo au fost ei, pentru prima oară, remarcați într-o masă compactă: oricum, o populație legată de toponimul hidrografic BUG (Ptol., III, 5, 8).

Costobocii şi *Cistobocii* sunt de asemenea cunoscuți sub numele de KARPODAKOI, precum *Carpianii* înşişi, căci aceştia au fost *Carpianii* drept ansamblu a numeroase triburi daco-getice, ocupând regiunea dintre Carpați şi Borysthene - Nipru.

După Zosimos (IV, 34, 6), sub numele de KARPODAKOI, se înțelegea o națiune foarte puternică şi bine organizată în Dacia carpatică, formată inclusiv din CARPIANI, COSTO- şi CISTOBOCI şi din alte triburi dacice, amestecate între ele. După cum ştim, tribul dacic al carpilor, care dincolo de Prut a format o națiune compactă, desigur, nu în sensul modern al acestui concept, dar o națiune, a fost acela care a dat denumirea lanțului de munți care străbat Austro-Ungaria, iar spre sud, Bulgaria, Turcia şi Grecia (şi de reținut că numele de *Balkan* dat de turci, de altfel înseamnă tot *munte*, deci *Carpați*, adică *Muntele Carpat*; iar în limba bulgară *Haemus*, pe care îl ştim de la Herodot, este numit *Stara planina*, adică *muntele / Carpatul cel vechi*); aşadar, peste tot, în Europa centrală şi de sud-est, unde cândva au locuit Dacii carpieni, cel mai numeros neam al Dacilor, se întind Carpații, din care Carpații noştri sunt doar o parte, o parte din lanțul Alpino-Carpatic-Himalaian. Acest toponim îl găsim şi în denumirea localităților, din care eu citez CĂRPENIŞ (desigur, Dv. veți mai adăuga altele la discuții), un sat situat între Câmpeni şi Abrud (deci în Țara Moților, patria lui Cloşca şi Crişan, vestiți căpitani în revoluția lui Horea de la 1784); ca nume de persoană, *Carp*, eu l-am întâlnit în copilăria mea, în Moldova, ca nume ale unor vechi boieri români, de familie nobilă. Amintesc şi numele lui Costache Carp, cunoscut fabulist român, care a trăit între 1838-1880.

Istoricul şi arheologul român Vasile Pârvan este de părere că marele număr de Geți constatați la Olbia în epoca elenistică şi romană, ar fi aici de origine recentă, probabil începând cu sec. IV î. Chr., în timp ce etnia barbară predominantă în sec. VII-V î.e.n. ar fi fost aceea a Sciților. O constatare îndreptățită, socot, căci regele Perşilor, Darios, venit aici pentru a-i pedepsi pe Sciți pentru

crima de a-i fi alungat pe Cimerieni din Bosforul cimerian spre vestul Europei, ajungând până în Danemarca, fosta Dania, adică Dacia, numai după ce a construit ultimul pod peste Dunăre, foarte aproape de insula Peuce = Şerpilor (Hdt. IV, 1-28 şi 98-112), (aceasta însemnează în apropiere de oraşul Galaţi), pune, în sfârşit, piciorul pe pământul getic (*εν η των Γετων ερεμια*) care cf. Strabon (VII, 3, 11 şi 14) se întindea între gurile Dunării şi ale Niprului - şi aici avu loc confruntarea, poate cea mai crâncenă, cu Sciţii (Hdt. IV, 5-28, 98-101). Fără îndoială că Celţii au fost aceia care i-au împins pe Geţi, în mase compacte, spre Bosforul cimerian şi Crimeea, dar aici nu a avut loc crearea unei naţiuni getice analoagă celei din masivul carpatin sau din Moldova sau Basarabia. Şi totuşi, întreaga regiune împădurită dintre Dunăre şi Nipru, a fost, încetul cu încetul, stăpânită de Geţi, în timp ce stepa Daciei de sud-est, a fost preponderent iraniană.

Aşadar, Geţii au ocupat, nu numai teritoriul viitoarelor Principate danubiene, ci inclusiv Basarabia, al cărei etimon *bess* pare să derive de la populaţia BESSI care trăiau aici amestecaţi cu Geţii, un adevăr despre care relatează un martor ocular de talia lui Publius Ovidius Naso.

Deci, *Bessi*, adică basarabenii, adică valachii au fost aceia care au dat denumirea de ISTER, hidronim cu care în Antichitate s-au numit toate râurile mari şi repezi, aşa cum aflăm şi de la Jordanes/ Jornandes (*Getica*, XII, 75): *omnino amplissimus, quae lingua Bessorum Hister vocatur*. Tulpina acestui hidronim este *Dana-Istru* care a fost foarte prolifică, după cum ne-o confirmă şi Al. Sobolevskij în ***Einige Hypothesen über die Sprache der Skythen und Sarmaten, în Archiv für slavische Philologie***, XXVII, 1905, p. 242-243: această tulpină o recunoaştem în *Dnjestr* şi *Dnjepr* (*Dnestrus* şi *Dneprus* în latină), prima parte DAN o regăsim în numele fluviului DON, fost TANAIS, al fluviului DUNĂREA (germ. *Donau*, rus. *Dunai*), numit pe cursul lui inferior şi HISTER. Pentru ultima parte a tulpinei ISTER, eu am identificat pe hărţile mai vechi ale Germaniei, 7 râuri numite ITTER, unul din ele fiind chiar afluent al Rinului în Düsseldorf. În Rusia meridională cel puţin 6 fluvii s-au numit ISTER: Nistru, Nipru, Bug, Cuban, Don, Volga (care s-a mai numit şi Rha şi Ita şi Ittl, dar şi Araxes). La noi în ţară, sub influenţă slavă, avem

BISTRA, BISTRIŢA, BISTRICIOARA, atât ca toponime hidrografice cât şi ca localităţi, plus Mănăstirea Bistriţa, lângă Piatra Neamţ, zidită în 1420 de Alexandru cel Bun, care este şi înmormântat aici. Din **Geneza**, 14, aflăm un nume de lac şi oraş *Dan*, unde îşi avea râul Iordan unul din izvoarele lui; ca prenume de bărbat este de asemenea foarte vechi, la început fiind purtat mai ales de persoane ilustre printre care şi mai mulţi regi ai Norvegiei, Suediei şi Danemarcei, care ar fi şi dat numele de *Dania**, aşa cum la noi a fost *Bogdania*, adică ţara peste care domnea Bogdan, adică Moldavia.

Toţi cronicarii, istoricii, geografii, străini şi români, din Evul Mediu, s-au pus de acord în ce priveşte toponimul *Basarabia*, adică partea inferioară a Moldovei sau Valahiei care odinioară s-a numit *Basarabia* (*Moldoviae seu Valachiae inferioris pars quae olim Bessarabia dicta fuit*).

Deci, la început a fost o singură regiune, foarte vastă, locuită de descendenţii *Geto-Carpo-Dacilor*, adică de Volohi/ sau invers ca ordine cronologică, *Blochi* la ruşi, *Vlahi* la noi, *Olahi* la unguri, *Blochi* sau *Vlochi* la polonezi, dar mereu o rădăcină *bl* sau *vl* şi apoi un *ml* dezvoltat în toposul *Moldova*, la originea originei stă *olooson* > *volos* (cf. Homer, *Il.*, II, 379; vezi şi poezia lui George Coşbuc, *Volos, preot dac*).

În ce priveşte denumirea de VALAHIA, în afara unei maniere oscilante, manifestate la unii autori, insuficient informaţi, regăsim la cea mai mare parte din ei toposul **Valahia**, inclusiv pentru Moldova, căci de la început a fost **un singur nume pentru poporul valah** (cu variantele mai sus menţionate), contextul însă, ne întăreşte această realitate etnografică şi statală. Iată o dovadă, din multe altele: *Donc, par suite de son extension territoriale aux temps du prince Roman, la Moldavie était devenue un nouvel pays valaque*. (***Revue roumaine d'histoire***, tome XIII, nr. 17/1973, p. 131-158). Apoi titulatura voievodului era cea de *valaque*, el domnea în *Valachia*, chiar atunci când el se afla în *Moldova*.

---

* După numele primului/unuia din primii ei regi; tot *Dan* s-a numit şi cel de-al cincilea fiu al lui Iacob; în Muntenia au fost trei domnitori cu acest nume: Dan I Basarab (1384 –1386), fiul lui Radu Vodă şi frate cu Mircea; Dan II, fiul lui Dan I care a domnit tot în Muntenia, în două rânduri (1420-1425 şi 1427-1430) şi Dan III care a domnit tot în două rânduri (1439-1442 şi 1446-1452).

Transilvania însăşi a fost numită Valahia situată dincolo de Carpaţi, adică Transilvania, ex DACIA RIPENSIS. În ***Geographiae universae tam veteris tam novae absolutissimus opus duobus voluminibus distinctum, in quorum priore habentur Cl. Ptolemaei Pelusiensis...***, Venetiis, Apud Haeredes Simonis Galignani de Karera, 1596, la p. 271 b, aflăm că *Valachia Maior* s-a numit Moldova, de care ţinea şi Basarabia, iar *Valachia Minor* sau *Transalpină* s-a numit Transilvania (*Valachia Maior seu Moldavia: ad ipsam Moldaviam pertinet Bessarabia*); mai târziu, după cum ştim, s-a încetăţenit coordonatul geografic de *Valachia Minor* pentru Oltenia şi *Valachia Maior* pentru Muntenia.

Astfel, apariţia a două denumiri pentru unul şi acelaşi ţinut, apoi delimitarea fizică a acestuia în *Moldova* şi *Valahia* (Transilvania având etimonul ei legat de poziţia faţă de Carpaţi, dar tot Valahia era, Valahia transalpină), se datorează cronicarilor, istoricilor şi geografilor polonezi, căci eruditul SARNICIUS ne-a dat explicaţia căutată: **regiunea situată în imediată apropiere de Polonia a fost numită de noi, Moldova, în timp ce cea mai îndepărtată de ţara noastră, Valahia** (***Descriptio Sarmatiae***), atunci etimonul este acelaşi - VL/ML. Situaţia este comparabilă cu cea a toponimelor omonime din alte ţări slave; în Cehoslovacia, spre exemplu, fluviul care irigă capitala de aur - Praga - se numeşte VLTAVA, aceasta vrea să zică MOLDAU la germani şi la francezi (după maniera germană), în loc de Walachei - Valahia; în aceeaşi Cehoslovacie, există o regiune numită Walachei (Valahia). Aceasta aveam să aflu din gura unor profesori praghezi participanţi la lucrările celui de-al 7-lea Colocviu Internaţional de Cartografie (Duisburg, 6-8 octombrie 1994), când s-au serbat 400 de ani de la moartea marelui savant Gerhard Mercator (1512-1594), colocviu la care am prezentat comunicarea ***Eine Analyse der Merkator-Karte Russia cum confinis***, 1574. Comunicarea a fost însoţită de o hartă întocmită de mine pe baza celei a lui Mercator, intitulată PONTICA REGIO (95/65 cm), pe care la finele Colocviului am donat-o **Universităţii Gerhard Mercator** din Duisburg (sub egida căreia, dar şi a Primăriei oraşului, se desfăşurase manifestarea

ştiinţifică foarte fastuoasă), prin rectorul ei, dl. prof. dr. Gernot Born.

În timpul şederii mele în capitala vestfalică Düsseldorf, am făcut o descoperire surprinzătoare: inima acestui străvechi oraş (700 de ani în 1988), a fost secole în şir, până în 1855, numită *Wallachei*=Valahia; în 1851, un grup de cetăţeni s-au adresat autorităţilor (***Düsseldorfer Zeitung*** din 31 mai 1851), cerând schimbarea denumirii din *Wallachei*, în cel de *Friedrichstadt*, după numele regelui Friedrich Wilhelm IV (1840-1861); patru ani după aceea, în 1855, acest deziderat a fost împlinit. Imediat am scris un articol pe tema acestui toponim, în care eu vorbeam de două etimologii posibile: *Wallach* (germ.)= *cal castrat*; *felach* (egipt. şi ind.)=*agricultor* sau ambele valabile de-a lungul istoriei societăţii umane. 1. Epoca de bronz este marcată, printre alte activităţi umane, prin îmbânzirea calului, deci creşterea vitelor, mai ales a cailor (acelaşi lucru este valabil la Cimerieni - Sciţi - Traci - Geto-daci şi probabil şi la Pelasgi şi Etrusci); 2. Agricultura trece, în ordine cronologică, drept a 2-a ocupaţie principală a omului, aşa cum a fost cazul la OST-FALLEN şi la WEST-FALLEN (adică *falii – felahii* la etniile de mai sus – *de est* şi *falii de vest*); atunci, ar putea veni în discuţie un al 3-lea etimon, cum este cuvântul german din Althochdeutsch (=vechea germană de sus) FLACHLAND = „câmpie" (FLAH, la rândul lui derivat din VOLOH/BLOCH/VALAH etc), **poate unul din cele mai vechi cuvinte din lume**, dat fiind etimonul acestuia = **„pământ propice pentru agricultură"**, aşa cum este câmpia, de fapt. La locuitorii celor două ţărmuri ale Rinului (Rheinländlerii) şi, în special la locuitorii Düsseldorf-ului - lucru remarcabil - dragostea pentru agricultură şi pentru creşterea cailor, ambele preocupări ancestrale, au rămas până în zilele noastre; în loc de agricultură, *stricto sensu*, grădinăritul (Flehe, Volmerswerth, Benrath) impus de urbanism, în loc de caii de tracţiune, caii de curse. Caii noştri valahi şi, după cum se vede, nu numai în *Valahiile româneşti*, au fost renumiţi în toată lumea, o atestă nu numai cronicarii, ci şi călătorii străini. Conform datelor istorice, **valahii ar putea fi consideraţi cea mai veche populaţie de pe Terra**, la fel de veche ca şi cea **cimeriană, pelasgică sau etruscă**, a căror istorie le-a fost comună; să amintim că ultimul rege al Atenei (sec. XI, î. e.n.)

s-a numit Codrus, deci un dac; şi la Vergiliu apare un Codrus, păstor de profesie; Dacii, cf. Pârvan, au construit Troia (*Getica* şi *Dacii la Troia*).

Să zăbovim puţin asupra acestui rege atenian numit *Κοδρος*, pe care noi avem toate motivele să-l considerăm unul din cei mai străluciţi strămoşi ai *codrenilor** noştri, ştiut fiind că acest etimon pădurean, deci *fitoetimon*, este un cuvânt pur dacic. Acesta, cf. surselor antice foarte serioase (Hdt, I, 47), era fiu al lui Melantos. Pausanias** (I, 19, 5) afirmă că a domnit 21 de ani, că era originar din Ionia (Pylosul mesembric, de unde fusese izgonit de Herakleizii invadatori, astfel ajunge la Atena), că a murit în anul 1068 î.e.n., iar inscripţia de pe mormântul său publicată de Curtius în ***Archäologische Zeitung*** XLIII (1885), p. 162, publicată şi de Beloch în ***Griechische Geschichte*** I, 2, 103, dovedeşte cu prisosinţă că a fost un rege pilduitor care s-a jertfit – aşa cum au făcut-o şi unii domnitori basarabi – pentru a-şi salva poporul său. Descoperită pe malul râului Ilikos, inscripţia este aceasta: *ιερον του Κοδρου και του Νηλεως και της Βασιλης* (regelui sfânt Codrus şi lui Neleus, fiul său). Tot în Pausanias (X, 10, 1) şi Strabon, XIV, 432, aflăm că printre statuile lui Fidias, luate de Atenieni ca pradă de război, la bătălia de la Maraton (490 î.e.n., unde Miltiade îi bate pe perşi), se află şi cea a regelui zis legendar *Κοδρος = Codrul*, cu un cuvânt românesc. Tot din Pausanias (VII, 2, 1) aflăm de dinastia Codrizilor, în elină *Κοδριδαι*, că prin *Κοδρος* Atena a câştigat mult în popularitate, ca oraş-mamă, Ionia fiind şi ea colonizată de Atenieni. Regele Codrus a creat dinastia *Codrizilor / Codrenilor*, *Κοδριδαι*, devenind un nume de onoare al domniilor ioniene în statele greceşti din Asia mică, a căror domnie s-a întins pe vreo 6 secole, adică până prin sec. V î.e.n., trimiţând la domnia Basarabilor la noi care au domnit vreo trei secole, sau tot de la Vlad –

* Ca toponim, amintim: 1. O plasă în jud. Iaşi; 2. Vechea denumire a jud. Teleorman: 3. O parte a Banatului; numele de *Codreni* a fost dat unui corp de armată format din 1200 de călăreţi, locuind un *codru* situat dincolo de Prut, spre Bugeac şi a căror vitejie era proverbială.

** Pausanias, geograf şi istoric grec din sec. II, autor al unei importante lucrări *Περιηγεσις της Ηλλαδας*, descrierea amănunţită a Greciei, izvorul cel mai demn de încredere pentru arheologi mai ales mai înainte de a-şi începe săpăturile.

Brâncoveanu.

Aşadar cu domnia Codrizilor/Codrenilor avem de fapt o domnie a Dacilor în Ionia şi alte state eline din Asia Minor. Marele nostru istoric, Vasile Pârvan, în lucrarea sa monumentală ***Getica, o protoistorie a Dacilor***, Cultura Naţională, 1926, dar mai ales în opusculul ***Dacii la Troia***, afirmă că Troia ar fi fost construită de Daci, ca localnici ce erau. Aşadar, tradiţia cultural-orală a românului a păstrat în memorie un adevăr istoric, incontestabil, evident, inclusiv în urătura de Anul Nou, unde personajul este clar numit Bădica TROIAN şi nu TRAIAN.

Şi apoi să avem mereu în minte formula prin care voievozii noştri se recomandau *Io, Mircea Voivod, Io, Ştefan Cel Mare*, deci un fost ION din IONIA[***], deci un fost *dac* sau *valah* din acele ţinuturi; cf. Suidas, ION a fost un poet tragic, liric şi filosof; este fiul lui Apollo şi al Kreusei, fiica lui Erichtheus (al 4-lea rege al Atenei) > IONIA.

Savantul german Schlözer, în cartea sa ***Russische Annalen*** (p. 145) spune: *Aceşti volochi nu sunt nici romani (de la Roma), nici bulgari, nici Wälsche (gali) aşa cum sunt desemnaţi de unele surse germane, ei sunt VLACHI, descendenţi ai marii şi ancestralei familii a Tracilor, a Dacilor şi a Geţilor şi care şi astăzi îşi au propria lor limbă şi, în ciuda oprimărilor de tot felul, ei locuiesc Valachia, Moldova, Transilvania şi Ungaria în număr de milioane*. Vezi şi Cellarius, ***Geographia antiqua***, p. 191-192. Deci, la început au fost *oloosanii*, adică *voloşii / pelasgii* care au dat naştere la VLOCHI, BLOCHI ... şi care, în amestec cu Cimerienii, Pelasgii, Etruscii au dat naştere Traco-geto-dacilor, locuind de milenii pe aceleaşi ţinuturi; o atestă şi istoricul roman Annaeus Florus prin formula DACI MONTIBUS INHAERENT (= *Dacii sunt înfipţi în munţi*, vrea să spună, trăiesc în grote, dar sunt şi vânjoşi ca munţii), iar peşterile din Transilvania şi Valahia

[***] Cu numele de *Ioan* există mai mulţi sfinţi (Ioan Botezătorul, Ioan Evanghelistul, Ioan Damaschinul, autor şi al unor opere teologice şi filosofice importante), 23 de papi (523-1415), 7 împăraţi în Orient (Ioan Zimisce, Ioan Comnen, Ioan Vataţe, Ioan Duca, Ioan Lascaris, Ioan Paleologul şi Ioan Cantacuzen), un rege francez, Ioan cel Bun (1350-1364), altul englez, Ioan fără de Ţară (1199-1216), 6 regi în Portugalia (1385-1826) şi 3 regi în Suedia (1216-1591), deci, toţi aceştia erau de origine geto-dacă; mai mulţi domnitori români: Ioan Vodă cel Cumplit (1572 –1574), Ioan Potcoavă (1577) şi Ioan al II-lea zis Sasul (1579-1582).

sunt o dovadă fără tăgadă a acestor realităţi; în grote îşi găseau întotdeauna un adăpost sigur până trecea răzmeriţa năvălirilor barbare, fiecare în parte; cu numele de OLAHUS găsim un fluviu în Bithynia şi un rege al Norvegiei care în 1017 este învins de un rege dac CARNUTUS (Stephanus Carolus, *Dictionarum historicum, geographicum, poeticum, gentium ...*, 1660).

O mărturie vie ne stă şi *Cronica notarului prea înţelept a regelui Bella II*, aşa cum se autointitulează cronicarul maghiar din secolul al XI-lea, de unde aflăm că ungurii i-au găsit acolo pe Vlahi, adică pe Geto-daci. În ea ni se relatează cum prin forţa armelor, ungurii i-au alungat pe români, apoi au acaparat regatele lui Glad, Gelu şi Menumorut, pentru că erau setoşi de sânge şi de a-şi mări moşia cu pământuri frumoase şi fertile (capitolele XXII-XXVIII); apoi la fel au cucerit Bulgaria pentru o bucată de vreme (cap. XXXVIII-XLV). Iată cum îşi caracterizează acest înţelept notar, compatrioţii: *Nam mens Hungarorum tum tempore nihil aliud optabat nisi occupare sibi terras et subjugare nationes et bellico uti labore. Quia Hungarii tunc tempore. ita gaudebant de effusione humani sanguinis, sicut sanguisuga. et nisi ita fecissent tot bonas terras posteris suis non dimissent. Quid plura?*

Dacă am vrea să delimităm cartografic Valahia, fosta ţară a Geto-dacilor, pelasgo-vlaho-dacică, atunci ar trebui să apelăm la un pătrat asemănător cu cel pe care l-a operat Herodot spre a desemna *Ţara Sciţilor*, din care nici o latură nu va rămâne intactă, căci se vor modifica astfel: latura de sud se va prelungi până dincolo de Marea Adriatică; cea de vest va traversa Ungaria până în Bavaria, cea de est până la Bosforul cimerian, iar cea de nord până în Peninsula Scandinavică.

Toposul de ROMANIA vrea să indice pe harta lui Mercator din 1550 o enclavă romană; ROMANIA, ca noţiune politică a fost formulată pentru prima oară de către discipolul episcopului Wulfila în *Epistula de fide, vita et obitu Ulfilae*, numit Auxentius de Durostorum (mijlocul secolului al IV-lea); iată contextul: *beatus Ulfila cum grande populi confessorum de varbarico pulsus in solo Romanie adhuc beate memorie Constantino principe honorifice est susceptus*; mult mai limpede îl găsim în *Geographiae universae tam veteris, tam novae*, 1596, cap. XXXIII, p. 271 când se delimitează Bulgaria, adică între Serbia,

România şi Dunăre: *iacet inter Serviam*, ***Romaniam*** *ac Danubium*.

Numele de *valah*, ca atare, *βλαχος*, apare pentru prima oară la Ioannes Malalas (491-578), după cunoştinţele noastre, desigur, derivat din străvechiul *olooson*, sau decodificat *pelasg*.

Este recomandabil ca profesorii de istorie veche de la Universitatea Bucureşti să citească mai înainte de a preda un curs ca „Izvoare istoriografice", ***Romana et Getica*** în original, extrem de valoroasa lucrare a lui Jordanes/Jornandes (mijlocul sec. al VI-lea), ***Romana et Getica (De summa temporum vel origine actibusque gentis Romanorum et De origine actibusque Getarum)***. Astfel ar afla că se referă la *Geţi*/mai ales la *Geţi* şi *Daci* şi nu la Goţi şi că o spune *expressis verbis*: Eu tratez despre Dacia străveche pe care acum o stăpânesc popoarele Gepizilor, după cum se ştie. Numită Dacia în vechime, Gothia sub Goţi, ea poartă acum numele de Gepizia. (*Daciam dico antiquam, quam nunc Gepidarum populi possidere noscuntur. Hanc Gothicam quam Daciam appellavere majores (quae nunc ut diximus) Gepidia dicitur*).

Apoi, îl citează frecvent pe Dio Chrysostomus care a scris un tratat intitulat ***Getica*** (azi pierdut, dar Jordanes l-a avut sub ochi): *Dio, istoric foarte renumit, ne învaţă că ... sau : după cum afirmă Dio care a scris istoria Dacilor (adică şi a Geţilor), anale pe care le-a conceput în limba greacă* (*Ut refert Dio qui historia Dacorum (i.e. Getarum) annales que Graeco stylo composuit*) ş.a.m.d.

Şi apoi discursul 36, adresat boristeniţilor, poate fi considerat o schiţă a tratatului ***Getica***, atât de frecvente sunt referirile la Geţi: acesta este păstrat – îi rog pe domnii profesori să-l citească: după câte ştiu, nu este tradus în româneşte, ci în engleză şi germană.

Şi mai regretabil este că Radiodifuziunea Română şi-a însuşit neştiinţa unor asemenea profesori, difuzându-o.

Vă mulţumesc pentru atenţie.

TOPONIME ANTICE ŞI ACTUALE DIN DOBROGEA ORIGINEA ŞI SEMNIFICAŢIA LOR

Maria Crişan. Societatea internaţională de Geografie Istorică a lumii antice "Ernst Kirsten" din Stuttgart.

Ancient and actual toponymies in Dobroudgea. There are vestiges of numerous ancient sites in this county: be of Greek colonies erected by the merchants of Milet, during the 7th and 6th centuries B.C. such *Tomi. Callatis. Histria*, i.a., be of some Getical-Dacical ancestral settlements, such *Capidava. Sacidava, Tierna. i.a. toponymies attested on the territories of Africa and of North Europe too – a testimony of the presence of some Getical-Dacical tribes there. even if for a limited time.*

The topos, TOMIS has a multiplicity of geographical senses: A. Identical (?) with the town *Constantiana. Costanzu, Küstendge* and *Constanţa* at turn; B.1. a little town (harbour), situated on the N.E. coast of the *Chersonesus Taurica (Crimea of today): 2. a Southern coast region (parathallassion chorion).* of the same peninsula; 3. *a* village; 4. an island (in my opinion, the same with Leuke Acchillei island); 5. a river: all these around Borysthenes – Dnjepr mouth district Jekaterinoslav – Dnjepropetrovsk (*testet* Hdt., Strab., Nicephoros, Theophanis Confessor Sarniceus Rostowzew and Crişan), and all these homonomical *tapoi* are allaways mentioned in a closest relation with *Ovid's place (places) of exile.*

We could not explain why the lown *Constantiana*, taken by several scholars for the ancient city Tomis, is listed on some historical – geographical documents, at the same time with the city Tomis, as if they were two different *topoi* absolutely. (Hierokles, i. a., but in a full agreement with many other Authors).

Cuvinte cheie: *colonii milesiene, vechi aşezări geto-dace, Pontul Stâng, multiplicitatea toponimului Tomis.*

Din Ptolomeu (III, 8) şi Strabo (296, 303 şi 305) precum şi din datele furnizate de descoperirile arheologice din ultimul secol – Tocilescu, Pârvan, Pippidi, Vulpe –, aflăm că ţinutul Dunării de Jos a fost locuit mai întâi de sciţi, peste care au venit geţii-traci din regiunea Mării Egee, ocupându-l, după ce îi împinseseră pe sciţi mai spre nord. Geţii, ca unii care proveneau din Tracia propriu-zisă, se aflau sub conducerea regilor traci, menţionează Tacitus în Anale (II, 64 – 67) cum au fost, printre alţii, Rhaiscouporis, Cotys I – VIII, – Cotys II fiind şi poet şi amic de-al lui Ovidiu şi căruia îi adresează mai multe scrisori printre care şi P. II, 9.

Ocupaţia principală a Geţilor din câmpie a fost creşterea vitelor şi mai ales a cailor, toţi fiind vestiţi călăreţi şi buni arcaşi (*hypotoxótai*), cum îi numeşte Thucydide, (II, 96), şi aşa cum de altfel sunt reprezentaţi şi pe Monumentul de la Adamclissi cât şi pe Columna lui Traian de la Roma; mai târziu vor îmbrăţişa agricultura ca ocupaţie principală, ne-o atestă, printre altele atât istoricul şi geograful Arrian (Anabasis I, 4) cât şi o serie de metope de pe Columna lui Traian.

Aşadar, când au sosit grecii în regiunea Dunării de Jos, prin secolele 7 – 6 î.e.n., Geţii erau acolo, încă din epoca de bronz, îmblânziseră de mult calul, ba creşteau nişte rase cabaline vestite în toată Europa, precum mai apoi urmaşii lor, vlahii.

Miletul, port la Marea Egee şi i.a., patria lui Thales, Anaximandru, Anximene, Aristide, Eschine şi sediu al Şcolii filosofice din Ionia, avea să trimită navigatori, negustori dar şi cărturari în regiunea Pontului Stâng – *tà aristerà toú póntou* – deci inclusiv pe actualul teritoriu al Dobrogei româneşti, adica la Marea Neagră (pe hărţi istorice inclusiv MARE MAGGIORE şi MARE NIGRUM), numită în vechime *axeinos* = neprimitoare (neospitalieră) şi apoi *euxeinos* = ospitalieră.

Pontul Euxin (Marea Neagră) este acel golf uriaş al Mării Mediterane care se întinde între Asia şi Europa, de la Bosforul tracic până la Marea de Azov. Se spune că la început a fost numită de către greci *axeinos* adică neospitalieră, pentru că atunci când se

isca o furtună, marea mişuna de hoţi. După ce însă Ionienii au înfiinţat multe colonii pe ţărmurile ei, i s-a schimbat numele în contrariu, zicându-i-se *euxeinos* (ospitalieră) / Ovidiu afirmă şi el acelaşi lucru, numind ca răufăcători pe sciţi, sarmaţi, bistoni şi bastarni (Tr. IV, 4, 55-56 şi 58), dar specificând că porecla se datora existenţei unor ţărmuri abrupte (difformia littora), care împiedicau ancorarea corăbiilor. (Tr. V, 2, 63). În sfârşit Strabo (VII, 3, 7), menţionează ca motiv al denumirii de "neospitalieră", nişte obiceiuri cu totul barbare la locuitorii ţărmului Mării Negre: sacrificau oaspeţii naufragiaţi, îi devorau şi apoi făceau din ţestele lor cupe de băut; deci prin prezenţa coloniştilor greci, pe ţărmurile Mării Negre, aceasta s-a "îmblânzit", s-a umanizat, devenind din neospitalieră (*axeinos*), ospitalieră (euxeinos).

După alte izvoare, adj. *axeinos* ar fi grecizarea cuvântului frigian ASKENAZ, căci frigienii ar fi sosit la Marea Neagră înaintea de venirea geţilor şi tracilor acolo, de unde se poate deduce că toponimul în cauză este mai vechi decât se crede; în opinia mea, s-ar cuveni reţinută şi înrudirea dintre limba frigiană şi cea elină, probabil prin filieră pelasgo-tracică sau cimmero-pelasgo-tracică.

Una din cele mai însemnate colonii ioniene de pe ţărmul stâng al Mării Negre pare să fi fost Tomisul, – Constanţa de azi, care, ca oraş elin romanizat, cunoscuse un înalt grad de civilizaţie, ne-o dovedesc vestigiile: teatrul roman, termele, stele funerare, inscripţii, monede, statui, podoabe.

Numele de Constanţa a fost dat de împăratul Constantin cel Mare (306-337) care a fost dat apoi şi Byzantionului i.e. Constantinopol (= oraşul lui Constantin), unde mută şi capitala Imperiului Roman, devenind prin aceasta bizantin; el însuşi creştinându-se, prin edictul din Milano din 313, creştinismul a fost declarat religie oficială a Europei.

De menţionat că a mai existat un oraş eponim, de data aceasta Konstantia, pe teritoriul Bulgariei de azi la nord de Istria, în orice caz nelămurit.

La Procopius (mort în 565) – De aedificiis (IV, 11), găsim oraşul Konstantiana listat pe locul 51, Callatis, Mangalia de azi, pe locul 52, aşadar cu el, sau ceva mai înainte, pare să fi dispărut toponimul Tomis din Dobrogea de azi; în schimb găsim la

Theophanis Confessor, Chronographia (14-28) un orăşel Tomis, loc de ambarcaţiune situat în nord-estul peninsulei Crimea; iar în Breviarium lui Nicephoros (15-25) se menţionează un ţinut de coastă Tomis, localizat în sudul Crimeii de azi, unde în evul mediu a fiinţat o fortăreaţă numită ACZEGRIN / CEGRIN/CEGRIN/CEDREN/*ZEGRIN*, pe care îl găsim şi în Mss EX. Ponto de la Alba-Iulia (Weiβenburg), P.IV, 10; 1-2 toponim redat prin *cimmerium* într-o serie de ediţii, inclusiv în cea Burmanniană al cărui etimon îl recunoaştem în populaţia cimmeriană CIM / ZIMM / KIMM / HIMMER, de unde şi o regiune numită HIMMERLAND, (în Danemarca) acolo aşezându-se cimmerieni veniţi din Bosforul Cimmerian, din vremuri străvechi; în faţa gurilor Niprului aflăm o insulă TOMAKOWKA, legată de Tomisul lui Ovidiu (cf. Sarnicius, Descriptio, Sarmatiae), precum şi un râu şi un sat omonim, în aceeaşi gubernie – Jekaterinoslav, cf. Rostowtzew, Skythen und der Bosporus.

În Synekdemos (Ghid de călătorie) al lui Hieroklès, pe lista eparhiilor din Sciţia (inclusiv din Dobrogea actuală), *Tomisul* se află la nr.1, iar Constantiană pe locul 6, de unde deducem că este vorba de două cetăţi diferite. Tomisul era capitală de ţinut, existând şi un episcopat al Tomisului, despre care vorbeşte şi istoricul N. Iorga în *Nouă documente basarabene, Anal. Acad. XXXI Istorie*. Tomisul a fost asediat de Lysimach în s. 3 î.e.n. odată cu Kallatis, apoi oraşul a cunoscut o dezvoltare continuă, mai ales sub romani, iar în sec. al 7-lea a fost distrus de bulgari şi refăcut apoi de germani în timpul cruciadelor. În secolul al 14-lea, stabilindu-se în el negustori genovezi, ca de altfel în toate coloniile Pontului, Constantiană va deveni *Constantza*, scris cu *z*, deci italienizat; în 1913 va fi asediat de turci, numindu-l Küstendge, iar în 1878 va fi redobândit de România, devenind centru administrativ al Doborogei, rămas ca atare până azi.

La numai 43 de km sud de oraşul portuar Constanţa şi de o mult mai redusă importanţă decât el, se află portul Mangalia, al cărui istoric este, într-o bună măsură, asemănătoare cu cel al Constanţei.

Cetatea a fost construită pe la finele sec. 6 î.e.n. de colonişti sosiţi din Megara, dându-i-se numele de Kallatis, al cărui

etimon ar putea fi pus în legătură cu populaţia celto-galică a cărei prezenţă este posibil să se fi făcut simţită acolo chiar înainte de colonizarea ei de către megarezi, lucru pentru care pledează şi prima ei denumire ACERVETIS / A VERCETIS, avută anterior, menţionată ca atare de Ptolomeu (III, 10). Şi cum în Megara domnise altădată şi regele Alcothoós, recurgându-se la o metonime, i s-a mai zis şi cetatea *Alcatooi*, cum o găsim şi la Ovidiu (Tr. I, 10, 39).

Toponimul Mangalia aş spune că s-ar cuveni să fie pus în legătură cu verbul latinesc *mangonizo-are* = a stabili preţul unei mărfi (Cf. Plinius, 52, 135) şi cu adjectivul *mangonicus-a-um* = negustor de sclavi (căci negoţul cu sclavi era şi pe atunci înfloritor (ibid. 21, 170) şi cu sensul de comerţ fraudulos (ibid. 10, 140) – practici rămase până azi, după cum se vede.

Cetatea Kallatis se dezvoltă normal, până prin sec. IV, î.e.n., când regele thrac Lysimach, generalul lui Macedon, în lupta lui cu regele get Dromichaites, (291, î.e.n.) asediază inclusiv cetatea Kallatis (cf. Strab. 305); calatienii s-au refugiat cu miile în ţinutul Bosforului Cimmerian, unde Eumelos le-a pus la dispoziţie o ţărişoară, dându-le pământ, în partea asiatică a Bosforului; despre acest eveniment grăiesc şi inscripţii, nu numai istorici antici.

În anul 72 î.e.n. Kallatisul cade sub stăpânire romană. În sec. 6 e.n. a fost distrus de avari. În sec. XIII oraşul reînvie prin venirea negustorilor genovezi acolo, iar în 1230 ei vor constitui un port numit Pangalia (al cărui etimol îl bănuim a fi apropiat de cel al Mangaliei).

La distanţă aproximativ egală de Constanţa, dar spre nord, se află ruinele fostei cetăţi eline HISTROS, latinizat HISTRIA, deci aspirat, deşi în elină, ca şi în cazul fluviului ISTER se scrie cu spiritus levis.

Ca şi Tomisul, cetatea a fost construită de milesieni, sosiţi aici pe la finele sec. 7 î.e.n. aşezând-o pe malul lacului Sinoe, mai de mult un golf al Mării Negre.

La început oraş-stat sclavagist, Istria a cunoscut sub ocupaţie romană (sec. I-III), o bunăstare deosebită, mai ales în domeniul construcţiilor, perioadă în care a jucat un rol comercial

şi cultural deosebit: inscripţiile descoperite aici sunt o probă elocventă a acestei realităţi.

În anul 248 cetatea a fost distrusă de goţi, apoi pe la sfârşitul sec. III, refăcută din temelii, (Pippidi 1968), şi-a putut relua cursul normal al dezvoltării ei. În urma retragerii hotarelor Imperiului bizantin de pe limesul dunărean, cetatea a fost pe la mijlocul sec. VII, definitiv părăsită, încetul cu încetul fiind redusă la ruine. Săpăturile arheologice din ultimii nouăzeci de ani (Tocilescu, Pârvan, Radu şi Alex. Vulpe), mai ales prin ceramica găsită aici, au dat la iveală fazele de dezvoltare ale cetăţii (S. Dimitriu şi M. Coja, 1958).

Privind harta "Dobrogea in the Roman epoch", întocmită de V. Pârvan în 1911 şi adusă la zi de Radu Vulpe în 1940, am mai avea de vorbit despre o sumedenie de alte toponime antice. dar cele 15 minute de care dispunem, ne obligă să ne restrângem expozeul la minimum.

Aşadar, din sudul spre nordul Dobrogei la sud-vest de Constanţa, ne întâmpină Monumentul de la Adamclissi – Tropaeum Traiani. Toponimul Adamclissi este format din cuvântul ebraic ADAM, însemnând *primul om* şi altul elin, *ekkleesia*, însemnând adunare (a poporului, a soldaţilor. a credincioşilor) precum şi locul de adunare a acestora. deci biserică. Ridicat de romani, în timpul domniei lui Traian în cinstea victoriei lor asupra geto-dacilor (101-102 şi 105-106), monumentul ajunsese tot ruine până prin anii '70. când a fost total reconstruit.

În afara valorii lui artistice deosebite, Tropaeum Traiani are şi o valoare istorică foarte mare, căci basoreliefurile reprezentând scene din viaţa şi luptele localnicilor contra romanilor, de fapt ne restituie o pagină de istorie social-economica, politică şi militară a geto-dacilor, dar şi a altor triburi învecinate.

La nord de Adamclissi ne confruntăm cu orăşelul Cernavodă care pare să fie construit pe ruinele vechii cetăţi Axiopolis în traducere, *oraş foarte important*, căci ridicat de Lysimach, el îşi fixase reşedinţa acolo, chiar în inima fostului regat dacic al lui Roles (dacă nu cumva cetatea Axiopolis a fiinţat în "Pustia getică" unde a fixat-o Strabon (VII, 3, 11, 14) adică

între gurile Dunării şi ale Niprului şi unde s-au şi găsit inscripţii şi monede care ar atesta-o), deci ca punct strategic în bătăliile pe care avea să le dea cu regele get Dromichaites – biruitor în 323 î.e.n. asupra prinţului macedonean.

Cât priveşte etimonul acestui toponim este în opinia mea, o slavonizare a unui vechi toponim geto-dac – DIERNA/TIERNA /TSIERNA aşa cum îl găsim şi la Ptolemeu şi în inscripţii. (De altfel şi vestitul Cernăuţi figurează în cronici şi pe hărţile medievale: TERNOWICZ). Tomaschek susţine că este vorba de un toponim pur getic, neavând nimic de a face cu slavonescul CERNA, rus – cërnyj = negru deci Cernavodă în traducere ar vrea să însemne *apă neagră* (<cörnaja + voda).

Localitatea Cernavodă, de unde Danubiul începe să se numească Istru, şi-a căpătat un renume datorită podului Carol I de peste Dunăre, lung de 3850 m. construit de ing. român Anghel Saligny între 1890-1895.

Cam la aceeaşi distanţă de Tropaeum Traiani, se află Capidava, de Cernavodă, spre nord însă, o foarte veche aşezare geto-dacică. Foarte aproape de Capidava este Sacidava, pe locul unde astăzi se află satul Topalu. Toponime ca SACI – şi SARGIDAVA, ne confirmă că ele au fost locuite preponderent de triburi geto-dace, despre care vorbeşte şi Ptolomeu şi că la sosirea slavilor acolo, acestea nu erau decât în mică măsură romanizate. La nord-vest de Sacidava, este Ulmetum, toponim trimiţând la un loc împădurit cu ulmi, deci un *fitotoponim*. La nord-vest de Ulmetum este Carsium, construit de romani la începutul sec. II e.n., pe locul unei vechi aşezări geto-dace, drept centru militar roman, cu scopul de a apăra limesul dunărean. Toponimul Carsium poate fi pus în legătură cu cel al oraşului italian CARSO-KARST, o regiune de platouri calcaroase situată între Carniola şi Istria, deci un geotoponim, legat inclusiv de o activitate economică.

Oraşul *Hârşova*, port la Dunăre, centru piscicol şi de exploatări de calcar, care i-a luat locul, îl apropiem ca toponim de oraşul bănăţean ORSOVA (de la gurile Cernei) cu variantele RUSOVA /RASOVA, iar la rândul lui, cu toponimul RUSAHOW, care pe harta lui G. Mercator TAURICA CHERSONESUS *uso nostra aetate Przekopiezca et Gazara*

dicitur, este indicat la nord de Oczakov (distrc. Dnepropetrovsk), de unde este posibil să fi venit la Hârşova ucrainenii. În sprijinul ideii mele iau şi toponimul HALMYRIS, situat la nord de Histria (de la cuvântul elin *halmyris-idos*, însemnând materie impregnată de sare, a propos de comerţul cu peste sărat, azi, ZAPOROJENI, desemnând pe cazacii din Ucraina care fuseseră transplantaţi, sub Ecaterina a II-a, în ostroavele Niprului şi pe coastele Mării de Azov, aşa că o parte din ei ar fi putut ajunge foarte bine şi în Dobrogea; dar nu excludem şi o pronunţare coruptă de către slavii veniţi aici prin sec. 6, a toponimului latin CARSIUM, adică HARSOVA. Absolut aceeaşi discuţie este valabilă în jurul oraşului Orşova din Banat, de la gurile râului Cerna, adăugând că la Ptolomeu (III, 8,3) figurează DIERNA, iar în inscripţii TIERNA şi TSIERNA (C.I.L. III, 1568; DIERNA, 8277, 2 şi 12677) că sub Traian s-a numit DIERNA ROMANA, probabil prin analogie cu DIERNA GETICA sau DACO-GETICA (?), că etymonul ORSAKOV este ca fonetică foarte aproape de actualul oraş OCZACOW, de unde trebuie să se fi refugiat o serie de ucraineni la gurile râului Cerna, ridicând un oraş pe care l-au denumit la fel cu cel natal pierdut. Acesta a fost şi cazul supravieţuitorilor asediului Troiei care au înălţat o cetate omonimă in Sicilia, o alta, pe malurile Nilului şi o a treia în apropiere de Hissarlyk, acest fenomen s-a pastrat intact până în zilele noastre. (v. New York, Neapolis, Noua Caledonie...)

La nord de Carsium, la distanţă egală cu cea dintre Carsium şi Axiopolis, se află cetatea Troesmis (azi satul Igliţa în com. Turcoaia), legat de activitatea economică principală a locuitorilor – pescuitul – în care scop îşi confecţionau plase cu nişte andrele speciale numite *igliţe – Troosmis*; râpă; omega a devenit în latineşte diftongul *oe*, adică Troesmis, ripa (Ovidius, P IV, 9, 79). Cetate veche geto-dacă, pe malul drept al Dunării, a devenit sub romani, în sec. II e.n., oraş civil şi lagăr militar, deci un important punct strategic al Imperiului Roman. Aici şi-a avut sediul legiunea a V-a Macedonica până în anul 167 e.n.; sub Marcus Aurelius a fost declarat municipium.

La est de Troesmis se află Aegyssus, Tulcea de azi, cu o istorie asemănătoare Troesmisului. Romanii, prin anul 6, stabilind şi comandamentul special al Moesiei, după ce Lentulus face o

"razzia" generală, a interzis geților, dacilor și sarmaților care locuiau de-a lungul Dunării, din Banat la Marea Neagră, să nu se mai apropie de Dunăre (prohibere Danubio), ceea ce nu-i împiedică pe geți ca în anul 12 să cucerească Aegyssus, iar în 15 Troemisul; romanii, care circulau cu vasele de război pe Dunăre, au restabilit imediat, înroșind Dunărea cu sânge get, vestita *pax romana*.

Dinogeția, punctul cel mai nordic al Dobrogei, este o așezare feudală timpurie (sec. X-XII), dată la iveală pe teritoriul satului Garvăn care fusese construită pe locul unei cetăți romano-bizantine din sec. IV-VI atestat de materialul arheologic: unelte, arme, vase, monede, obiecte de podoabă.

Sub vestitul rege Dromichaites, statul geto-dac se organizează perfect cunoscând o înflorire demnă de invidiat. El a fost cel care în 323 î.e.n. a ținut piept cu bărbăție generalului macedonean Lysimach. Sub Burebista; pe la mijlocul sec. I î. e.n., are loc din nou un reviriment, fără precedent, al statului geto-dac, după care statul se fărâmițează în trei regate tracice: a lui Roles – Durostorum-Abritus-Axiopolis; al lui Dapyx – Carsium – Ulmetum – Histria și al lui Zyraxes în cadrilaterul getic – Troesmis – Dinogeția – Aegyssos – de unde și originea numeroaselor toponime străvechi geto-dace din Dobrogea de azi pe care noi nu pretindem a le fi epuizat. Oricum, coloniile eline de pe malul stâng al Pontului, în opinia noastră, trebuie să se fi construit pe locul unor mai vechi așezări umane getice și celto-galice/sau chiar cimeriene/, chiar dacă pentru moment nu putem dovedi acest lucru decât parțial: a) Capidava, Sacidava, (cu dublete în Africa și în nordul Europei); b) Acervetis/Avercetis, numele străvechi al actualului oraș Mangalia; însuși numele de Kallatis pare să fie celto-galic, conform omonimelor lui de pe teritoriul actual al Turciei și Bulgariei: GALATA.

BIBLIOGRAFIE

Anonymi Ravennatis, (1688), qui circa saeculum VII vixit. De geographia libri quinque: Apud Simonem Langronnae Parisiis.

Arrian (1860), Le périple de la Mer Noire par Arrien. Traduction. Étude historique et géographique, index et carte par Henry Chotard. Auguste Durand, Librairie – Editeur, Paris.

Crişan, Maria (1997), Die Lage der antiken Städte Troja und Theben aus Böotien in der Bronzezeit, Macarie, Târgovişte.

Crişan, Maria (1980), Observations sur les Gètes dans les épîtres d'exil d'Ovide. Communications présentée aux travaux du 2-e Congrès Mondial "OVIDIANUM", Tomis.

Dimitriu S. şi *Coja, M.* (1988), La céramique archaique et le début de la cité Pontique, Dacia 2.

Herodotos, (1839), Historiarum libri novem, curavit Friedericus Palm, Nova editio stereotypa, Tom II, Lipsiae.

Hieroklès, (1866), Synekdemus et Notitiae graecae episcopatuum. Edidit G. Parthey, Berlin.

Jordanis, (1832), Romana et Getica. Recensuit Theodorus Mommsen, Apud Weidmannos. Berlin.

Minns, Elis (1913), N. Scythians and Greeks. A survey of ancient istory and archaeology on the North Coast of the Euxine. At the University Press, Cambridge.

Nicephoros, Nicephori, (1880), Breviarium Ed. De Boor, Leipzig.

Pârvan, Vasile, 1926, Getica. O Protoistorie a Daciei. Cultura Naţională, Bucureşti. *Pippidi, D. M.*, (1975), Inscripţiile antice din Dacia şi Scitia Minor, Editura Academiei, Bucureşti.

Pippidi, D.M., (1975), Scythica Minora. Recherches sur les colonies grecques du litoral roumain de la Mer Noire. Bucureşti: Editura Academiei; Adolf M. Makkert B.N., Amsterdam.

Pippidi, D.M., (1968), La seconde fondation d'Istros à la lumière d'un document inédit. B.C.H.. CXII, , pp.226-240.

Prokopios Kaisareos, (1926-1964) Procosii Caesariensis opera omnia. Recognovit J. Haury. Editio stereotypa correctior Addenda et corrigenda adiecit Gerhard Wirth, Leipzig, 1926-1964.

Ptolemaios, Claudius, Geographia. 1545, Per H. Petrus, Basileae.

Rostowtzew, M., (1931), Skythen und der Bosporus, Hans Schoetz, Berlin.

Stephanus, Carolus, (1660), Dictionarium historicum, geographicum, poeticum, Gentius, hominum, deorum gentilium,

regionum. locorum poetarumque fabulos intelligendas. Genovae. Sumptibus Samueles Chouet.

Theophanes Confessor Isaurus, (1883), Theophanis chronographia recensuit. C. de Boor. Vol. I, Leipzig.

Thoucydides, (1903) Historiae, Recensuit Carolus Hude. Editio minor. Vol. I- II. – Lipsiae: In sedibus B.G. Teubneri.

Vulpe, Radu. Columna lui Traian, monument al etnogenezei românilor. – Bucureşti: Sport –Turism, 1988.

Note: C'était pour la première fois que je m'était confrontée à cette manière tout à fait spéciale, de lister les auteurs.

LIMBA STRĂMOŞILOR NOŞTRI
ŞI POETUL LATIN-GETO-DAC
PUBLIUS OVIDIUS NASO

Frecventând activ mai multe societăţi cultural-ştiinţifice naţionale printre care şi ***Liga Renaşterea Daciei*** şi ***Getica*** al căror ţel este să pună la curent pe cei interesaţi cu probleme de cultură şi civilizaţie iscate aici la noi, în spaţiul carpato-danubiano-pontic[1], unde, din vremuri imemoriale, trăiesc Vlahii-geto-daci, am fost impresionată, ba chiar profund mişcată de strădaniile pe care le depun nişte cercetători modeşti şi oneşti (precum odinioară călugării geto-daci, vestiţi nu numai prin religiozitatea lor, ci şi prin omenia cu care practicau meseria de medici fără de arginţi[2]), în descoperirea Adevărului autentic; ei scormonesc cu cerbicie, pe spesele proprii, documente străvechi şi picturi rupestre, scrieri hieroglifice şi cuneiforme, analize de laborator şi date electronice, spre a pune la punct o schiţă a limbii vorbite de strămoşii noştri[3]. Căci cei care ar fi oficial chemaţi să lămurească acest fenomen istoric, de altfel foarte important al ţării şi al poporului nostru, se mulţumesc în a susţine în continuare o teză, ce-i drept foarte comodă şi anume că limba română se trage din latină[4], punând astfel punct discuţiei, dar şi cercetării. Prin această atitudine, pe care noi printr-un eufemism am numit-o comodă, ei neagă total, printre alte surse materiale străvechi şi foarte demne de a fi luate în seamă, şi renumitele culturi de la *Cucuteni, Gumelniţa* şi *Tărtăria*[5], ei neagă până şi aserţiunile celui mai erudit poet roman al epocii augusteice – Publius Ovidius Naso (43 î.e.n. –17/18 e.n.). Or, sensibilul poet la care nu vei găsi nici un vers fără a avea închis în el, în afara unei măiestrite încărcături stilistice şi o informaţie ştiinţifică din aproape orice domeniu, a scrutat orizonturile astronomico-geografice, etno-lingvistice şi culturale ale spaţiului mai ales getic în care a fost nevoit să trăiască în ultimii zece ani de viaţă; şi apoi, în afara ***Tristelor*** şi ***Ponticelor***, cinci şi respectiv patru cărţi, scrise în exil, la data la care el a fost silit să părăsească neîntârziat Roma – toamna târzie a anului 7/8 A.D., deci la 48 sau 49 de ani, apăruseră deja 15 cărţi de ***Metamorfoze***, unul din monumentele

strălucite ale poematicii latine, legende zis-mitologice; 12 cărți de *Faste*, un calendar poetic la Romei antice; ***Arta de a iubi***, un tratat pentru care a fost anatemizat de tot clerul bisericesc (deşi nu din cauza acestuia a fost el exilat); ***Heroides***, epistule în versuri sub numele eroilor antici. În drum spre Tomis, când încă nu împlinise 50 de ani, a compus poemul ***Ibis***, iar către senectute, cu puțin înainte de a muri, ***Halieutikon***, un fel de tratat de artă culinară, pentru preparate din peşte, mai ales din sturioni, care se vânau în cantitate mare în Marea de Azov (Lacus Maeotis), lângă care fusese exilat într-o primă etapă (până la sfârşitul vieții i s-a mai schimbat încă de două ori locul de exil, ultimul fiind lângă Cetatea Albă – Akkermann); o afirmăm pe baza propriilor mărturisiri coroborate cu alte date: istorice, arheologice, epigrafice şi literare.

Aşadar, printre alte numeroase informații – astronomice, geografice, etnografice, de obiceiuri, de civilizație şi cultură - pe care Ovidiu ni le oferă prin poemele sale scrise în exil, sunt şi cele privitoare la limba getă pe care Poetul a învățat-o; a scris mai multe poeme în limba geto-sarmată sau numai în getă din care ni s-a păstrat doar unul (până acum descoperit) cuprins între versurile 23-32 din ***Pontica***, IV, 13, 7[6]; la el acasă se desfăşurau adevărate şezători literare, ocazie cu care a făcut cunoscut băştinaşilor şi cultul familiei imperiale.

Aceşti căutători înfometați de fapte noi, conducând la lămurirea corectă a fenomenelor adevărului ştiințific, au în plus față de unii cercetători oficiali dorința şi curiozitatea de a investiga şi sunt dotați de la natură cu intuiție, elemente indispensabile întru reuşita întreprinderii lor, descoperirea Adevărului ştiințific[7], țel suprem al oricărui cercetător onest, de altminteri; de aceea, ar fi nevoie şi la nivel oficial[8] de o colaborare interdisciplinară: istorie - geografie – arheologie – epigrafie – chimie – geologie - inginerie – electronică şi bineînțeles, toponimie – onomastică.

Astfel nu am mai aştepta să ne comunice alții, americanii, spre exemplu[9], cine suntem, de unde suntem, cum am trăit şi ce limbă am vorbit; nu trebuie neglijat nici "aportul" unora, tendințe manifestate la unii arheologi şi istorici, specialişti în istorie veche, care fie din comoditate-superficialitate, fie din invidie, fie din neputință – sau toate la un loc – încearcă să reducă la minimum

rolul, de o importanţă covârşitoare, jucat de un arheolog de talia unui Pârvan[10], spre exemplu, prezentându-l studenţilor cu pecetea, vai, oficială, de "depăşit"! – desigur, într-un asemenea context îşi spune cuvântul o bună porţiune de rea-credinţă, ca unii care slujesc unei politici tinzând a anihila cultura şi civilizaţia românească, istoria poporului nostru, denigrând domnitori, voievozi (Mihai Viteazul, Vlad Ţepeş) şi alte personalităţi politice şi ştiinţifice al căror aport semnificativ s-a făcut simţit nu numai pe plan naţional, ci şi internaţional.

În schimb, cercetătorii noştri oneşti şi foarte modeşti totodată ştiu să fructifice cu mult folos, nu numai sursele antice istorico-geografice şi filosofico-literare (Herodot, Thucidide, Diodor, Strabon, Aristotel, Platon, Homer, Hesiod, Ovidiu – ca să mă rezum doar la câteva nume), coroborate cu datele arheologice, epigrafice, zis-mitologice şi de tradiţie culturală orală, dar şi pe cele ale savanţilor români – unii dintre ei chiar creatori de şcoli (Nicolae Densuşianu, Vasile Pârvan, Simion Mehedinţi, printre mulţi alţii); ei scot, ca dintr-un puţ adânc, apa limpede a izvorului, miezul de aur al Adevărului, după care tânjesc, al Adevărului legat de preistoria, de istoria veche, de geografia istorică, de port şi de obiceiuri şi mai cu osârdie, de limba străvechiului neam al Vlaho-geto-dacilor, adică a strămoşilor noştri. Acesta este unul din marile Adevăruri după care ei tânjesc şi în care ei cred cu străşnicia cu care strămoşii noştri credeau mai ales în legile Naturii, dar şi în cele statale pe care le cântau ca pe nişte psalmi, spre a le deprinde mai uşor şi a le învăţa pe de rost[11]. Aşadar, a existat o limbă getă, vorbită de Geto-daci, chiar dacă era amestecată cu alte idiomuri, sarmată mai cu seamă, după cum ne-o confirmă şi cel mai erudit poet al nostru, dar şi primul: Ovidiu.

Iam dedici Getice Sarmaticeque loqui. (*Tr.*, V, 12, 58)

(Deja am învăţat să vorbesc în getă şi sarmată);

comp. *Tr.*,V, 7.

O mărturie mai nouă ne stă în cartea lui Bonaventura Vulcanius Brugensis, ***De literis et lingua Getarum sive Gothorum / Despre alfabetul şi limba Geţilor sau Goţilor***, din care aflăm că Joannes[12] Magnus Gothus, în lucrarea ***Gothorum Sueonumque historia***, a publicat şi alfabetul getic, pe care

Vulcanius îl reproduce la finele studiului; punându-l alături de cel gotic şi elin, vom constata diferenţe minime între ele.

Astfel aflăm că literele getice[13] sunt cu mult mai vechi decât cele latine, datând sau dinaintea Potopului sau imediat după el, în orice caz, cu sute de ani mai înainte ca Roma să fi fost construită, i.e. 753 î.e.n. De la Cato cel Bătrân, care a trăit în sec. III î.e.n. mai precis între 234-149 î.e.n., aflăm că faptele de vitejie ale Geţilor fuseseră de mult cântate de poeţii lor acompaniaţi de flaut, când *Cetatea Eternă* a apărut în Latium. Apoi deducem că episcopul Goţilor, Wulfila (303-383), inspirat din alfabetul getic, l-a creat/inventat pe cel gotic. Alfabetul a fost publicat în ***Cronica Pomoerium Ecclesiae Ravennatis*** de către Ricobaldus Ferrariensis; astfel, cele mai multe din literele Geţilor s-au amestecat cu cele ale Grecilor, creându-se o limbă mixtă; aşa explică autorul de ce Ovidiu constată că o serie de cuvinte eline sună ca şi cum ar fi getice:

Hic quoque sunt urbes Graiae (quis credere posset?)
Inter inhumanae nomina barbariae,
Huc quoque Mileto missi venere coloni
Inque Getis Graias constituere domos. (***Tr.*** III, 9, 1-4)
(Există chiar şi aici oraşe greceşti (cine ar putea-o
crede?)
Şi aici au venit colonişti trimişi din Milet
Printre nume inumane, barbare
Şi şi-au construit case: de aceea cuvântul elin
este pronunţat aici cu fonetism getic.)

Este drept că alfabetul getic a devenit cunoscut Romanilor prin Wulfila (dar acesta era deja în vigoare cu mult înaintea acestui episcop), cu ocazia traducerii Bibliei în gotică, amestecată, cum s-a văzut, cu getisme; de aceea, autorul cărţii constată că limba getică este foarte înrudită cu vechea limbă teutonică, oferind exemple: FAN, foarte apropiat de sensul de azi al acestui cuvânt, înseamnă „Dumnezeu", în limba getă, în teutonică TRUCHTIN; în getă YALGAND, „sănătate", la teutoni HEILAND; THUMACU, în getică, înseamnă „copil", în teutonă KNECHT.

Brugensis s-a folosit de un mic comentariu intitulat ***De notis lombardicis***, oarecum asemănător cu ***Notele zis-tironiene*** – un fel

de stenografie – inventată de libertul şi secretarul lui Cicero, Tiron.

Bonaventura Vulcanius mărturiseşte că a preluat acest comentariu ***Despre literele şi limba Geţilor*** şi ***Despre Notele lombardice*** de la un Anonim şi că le-a redat întocmai cu propria lui mână, că a avut la îndemână patru lespezi de alfabete gotice: primul este cel după CLV. Daniel Rogerius, prefectul insulei Gothlandia, în jurul lui 1556 care-i fusese trimis lui de D. Joannes Bilde; al doilea alfabet gotic provine de la acelaşi Daniel Rogerius ivit la cancelaria daneză cu mai mulţi ani în urmă; al treilea alfabet gotic i-a parvenit tot de la Daniel Rogerius pe care la rândul lui îl primise de la Carolus Dansdeus, orator galic la Danezi, aşa cum de fapt se găseşte şi în opera lui Olaus Magnus ***Historia Gothorum Sueonumque***, cartea I, cap 7.

Următoarea inscripţie există la Tiraquellij în Sclandia Cimbrica, incizată pe o piatră veche şi aspră, care piatră funerară i-a fost aşezată lui Rogerius, la 30 iulie 1588, de către Arnold Witfelduis, iată aici copia acelei inscripţii pe care el şi-a pus-o lui însuşi.

„Al patrulea alfabet cu următoarele inscripţii mi l-a comunicat III. V. Josephus Scaliger Jul. Caes. F.

Inscripţia monumentului lui Gormonus pus soţiei lui Tyra.

Inscripţia de pe mormântul regelui Harald ridicat de către părinţii săi Gormonus şi Thyra.

Dedesubtul acesteia erau următoarele interpretări la inscripţii care totuşi nu corespund *ad litteram* cu ele.

Gormo kominga kube disse offuer Thyrae kona.

Harald kong bygt kiercke kybb die offuer Gorm fader sin, och offuer Thyre mutter sinse Haralder kefs offuer Danmarck.

Regăsesc chiar aceasta în micul comentar doct în scheme străvechi despre limba gotică.

Aceasta înseamnă:

Nist praufetes unswers niba in gabourtai seinai.

Non est propheta nisi in patria sua.

Şi aceasta

Aiwanggelgo thairh Marcum anastodeith
Evanghelia după Marcu evanghelistul

Unde s-a notat la Goţi, după obiceiul Grecilor, [] în faţa lui [] va suna ca v, acelaşi lucru de către Goţi unde s-a scris după maniera grecească."

Şi dacă autorul face asemenea mărturisiri, atunci noi trebuie să-l credem pe cuvânt cu atât mai mult cu cât, cu peste patru secole în urmă, oamenii de ştiinţă erau oneşti şi foare conştienţi de misia lor în descoperirea Adevărului ştiinţific, vreau să spun că alfabetul getic pare să fie unul şi acelaşi cu cel gotic. Personal înclin să cred că episcopul Wulfila, care trece drept inventatorul alfabetului gotic pe baza, desigur, a celui getic, i-a adus modificări acestuia cu totul neesenţiale, aşa că rămâne de văzut dacă ideea mea va fi demnă de a fi acceptată – eu nu văd nici un impediment, decât acela de a ţine seama de cele patru alfabete gotice la care găsim neînsemnate modificări reduse doar la unele litere.

Sunt cercetători, printre care şi dl. prof. Gabriel Gheorghe, care neagă existenţa unei ţări a Goţilor, ba chiar pe Goţii înşişi. Cu tot respectul pe care îl am pentru domnia sa, pentru cercetările sale extrem de bine documentate şi logic cimentate (mă refer mai cu seamă la cele privind *româna străveche* ca indo-europeană comună (aş zice getă, nu română); Franţa a fost romanofonă?), ţin să precizez că, din respect pentru sursele istorice vechi, începând cu Jordanes, Gothia este o insulă a Daniei (Danemarcei) în care, după Olaus Magnus, zis Gothus, episcop de Ravenna, implicat şi în cartea lui Vulcanius, se găsesc absolut toate cele de care are nevoie omul spre a se dezvolta normal. S-a numit pe rând *Gothlandia*, *Himmerland*, pentru că aici au venit Cimmerienii de la Bosforul Cimmerian, s-au aşezat peste *Dani*, adică *Daci*; *Chersonesul cimbric*, amintind de patria primară, o parte din ea, *Chersonesul Tauric* (Crimeea de azi); dacă în germană este *Gothland*, în graiul localnicilor, prin înmuierea primei consoane, ca şi la Rheinländleri ca şi la moldoveni, acest toponim devine *Juthland*, însemnând tot *ţară bună*, adică mănoasă.

Pentru a reface limba getă, adică a valahilor, nu ne rămâne de făcut decât să adunăm, aşa cum am făcut-o şi până acum, cuvinte foarte vechi (de reţinut că o limbă nu se schimbă de la un secol la altul, decât prin măsuri administrative, aş zice, sau

aristocrat gramaticale ultracăutate, cum au făcut gramaticii romani cu geto-daca, creând o latină artificială, cum a făcut Papandreu la începutul anilor '60 cu greaca modernă, printr-o reformă impusă de sus în jos) din acele ţinuturi unde s-au ivit primii locuitori din neamul nostru, adică Basarabia - Bucovina – Banat – Apuseni – Maramureş, coincizând, într-o bună măsură cu aria de răspândire a lui ş şi ci, adică a înmuierii consoanelor; apoi să încercăm să întocmim texte cu aceste cuvinte şi să le publicăm în *Getica* şi în alte reviste la care noi, cei ce ne luptăm să arătăm că am avut o limbă şi că o avem şi astăzi şi că alte limbi s-au înfruptat vârtos din ea, începând cu limba latină, prima fiică a limbii române, vom avea sorţi de izbândă. Luăm apărător pe primul poet geto-dac, Publius Ovidius Naso, care, aşa cum o afirmă foarte frecvent în scrisorile sale din exil, trimise la Roma, a învăţat limba strămoşilor noştri geţi şi a scris în limba lor mai multe poeme, după cunoştinţele noastre, din care, până acum, ni s-a păstrat doar unul, în rezumat, cuprins între versurile 23-22 din *Pontica* IV, 13:

Ah, pudet, et Getico scripsi sermone libellum
Structaque sunt nostris barbara verba modis
Et plactu (gratare mihi), coepique poetae
Inter inhumanos nomen habere Getas
materiam quaeris? Laudes, de Caesare dixi
adiuta est novitas numine nostra dei
nam patris Augusti docui mortale fuisse
corpus, in aetherias numen abisse domos;
esse patrem virtute patri, qui frena rogatus
saepe recusati coeperit imperii;
esse pudicarum te Vestam Livia matrum,
ambiguum nato dignior anne viro;
esse duos juvenes, firma adiumenta parentis
qui dederint animi pignora certa sui. (*P.* IV, 13, 19-32)

(Am scris în graiul getic, dar tot în vers latin
şi Geţilor poemul le plăcu, chiar poţi să mă feliciţi,
am nume de poet aici între sălbatici.
Mă-ntrebi de subiect? L-am lăudat pe Caesar
în noul meu poem,
Sunt sigur c-o să-ţi placă, cum a plăcut şi lor.

Căci zeul mi-ajută.
Le-am povestit la Geţi cum numai trupul lui muri,
şi-l îngropară;
În ceruri, între zei, se duse duhul lui.
Că Octavian ţinu cu bărbăţie cârma ţării,
La fel ca el Tiberiu
Şi le-am mai spus la Geţi că Vesta
matroanelor romane
E însăşi Livia, soţia celui mort şi mamă a doi fii,
Şi-aceştia, deşi tineri, îl sprijină în domnie
Pe noul împărat – Tiberius –
Lui Octavian, fiu adoptiv.)

Câteva versuri mai jos, Ovidiu ne informează asupra datei la care a scris poemul – era a şasea iarnă; aceasta înseamnă A.D. 14.

Înainte de a expune rezumatul acestui poem, Ovidiu se roagă de Carus, căruia îi este adresată scrisoarea astfel:

Nec te mirari, si sint vitiosa; decebit
Carmina, quae faciam paene poeta Getes.
(*P.* IV, 13, 7-8)

(De-s pline de greşeli, a mele versuri, Carus,
să nu te miri de ele,
căci eu, poetul Naso ce le scrie, aproape că sunt get.)

Dar ***Manuscrisul de la Alba-Iulia*** (Weißenburg) al ***Ponticelor*** lui Ovidiu, descoperit la Bibliotheca Batthyaneum în sec. al XVII-lea, este un monument viu ridicat limbii române străvechi, adică limbii geto-dacice, mai ales în ce priveşte fonetismul; dăm câteva exemple: *cinnula*, în loc de *tinnula* (< adj. *tinnulus, -a, -um* = "clar", "acut", "sonor ca sunet"); *inficior*, în loc de *infitior* (< *infitior, āri, ātus sum* = "a nega", "a refuza"); *prudencia*, în loc de *prudentia*; *nocior*, în loc de *notior* (comp. de la adj. *notius, -a, -um* = "sudic"); *vicium*, în loc de *vitium* (= "stricare", "defect"); *tociens*, în loc de *totiens* (= "de atâtea ori"); *noticiam*, în loc de *notitiam* (< acuz. de la subst. *notitia* = "notorietate"); *testancia*, în loc de *testantia* (formă gerunzială de la verbul *testor, āri, ātus sum* = "a fi martor"); *amicicia*, în loc de *amicitia*; *demencia*, în loc de *dementia* (= "nebunie"); *palacia*, în loc de *palatia* (< *Palatium, ii* = "muntele Palatin"; "palatul Cezarilor pe muntele Palatin; la fig. *palatia caeli* = "bolta

cerească, sediul zeilor; *palatia Jani* = "templul lui Janus"; cu sens moral, "sanctuar la conştiinţei"); *absincia*, în loc de *absinthia* (= "pelin"); *ambiciosa*, în loc de *ambitiosa*; *eciam*, în loc de *etiam* (conj. = "chiar", "încă", "de asemenea"); *siciens*, în loc de *sitiens* (formă gerunzială de la verbul *sitio, ire, ii/ivi, itum* = "a-i fi sete", "a fi stricat"); *racio*, în loc de *ratio* < *ratio, ōnis* = "sistem", ansamblu", "regulă"; *Marcia*, în loc de *Martia* (de la adj. *Martius, -a, -um* = "marţial", "legat de zeul Marte, de luna martie şi de Tribunalul Marţial" (= "Judecata Areopagului"); *tercia*, în loc de *tertia* (< adj. *tertius, -a, -um* = "al treilea"); *paciencia*, în loc de *patientia* (= "răbdare"); *rapci*, în loc de *rapti* (< *raptus, -a, -um* = participiu de la verbul *rapio,-ere, -ui, -ptum* = "a lua", "a fura", "a răpi").

Deci parţial este vorba de un fenomen de palatalizare a consoanei dentale **t** urmată de vocala **i**; fenomen întâlnit şi azi în Moldova, Bucovina, Basarabia, Maramureş şi Banat, precum şi la "Rheinländleri", unde a fost şi o enclavă (în inima Düsseldorfului) de valahi; poate că au existat mai multe (sau există şi astăzi), mie însă îmi este cunoscută doar aceasta...

În altă ordine, pot fi amintite *grafiile arhaizante* ale unor cuvinte, ca de pildă: *set* pentru *sed* ("dar"); *dapnatus*, în loc de *damnatus* ("condamnat"); *dampna*, în loc de *damna* (pl. de la subst. *damnum, -i* = "prejudiciu"); *dampnosa*, în loc de *damnosa* (< adj. *damnosus, -a, -um* = "dăunător"); *sompnos*, în loc de *somnos* (acuz. pl. de la subst. *somnus, -i* = "somn"); *dampno*, în loc de *damno, -āre, -āvi, -ātum* = "a condamna"; *colupnis*, în loc de *columnis* (dat. pl. de la subst. *columna, -ae* = "stâlp"); *solempnia*, în loc de *solemnia* (< adj. *solemnis, -e* = "solemn", "sărbătoresc"); *contempnere*, în loc de *contemnere* (inf. vb. *contemno, -ere, empsi/emsi, emptum/emtum* = "a dispreţui").

Tocmai aceste particularităţi sunt mărturii neaoşe ale limbii vorbite de Geţii lui Ovidiu şi chiar de Ovidiu însuşi, după cum o mărturiseşte repetat şi, nicidecum greşeli de copist care s-ar cere a fi corectate, aşa cum opina şi răposatul (1988) prof. N. Lascu de la Cluj, autorul primului comentariu al acestui preţios manuscris cu care eu m-am întreţinut la începutul anilor '80.

Aşadar, să ne bazăm, mai înainte de toate, pe mărturiile primului nostru poet şi, din fericire, şi cel mai erudit şi o spune

fără a se ascunde sub mantia falsei modestii, tocmai de aceea foarte conştient de talentul său şi de importanţa lui peste milenii, şi o spune de asemenea deschis, iar la el nu vei găsi nici un vers care să nu dezvăluie cititorului şi o informaţie documentară utilă, din orice domeniu, şi la el nu vei găsi nici o licenţă poetică (ca şi la Coşbuc, de altfel), nici o exagerare de dragul nu ştiu cărei formule metrice sau stilistice, de care unii exegeţi, nereuşind a pătrunde în cutele extrem de fine ale figurilor sale retorice, îl acuză cu o uşurinţă absolut condamnabilă.

Din respect pentru primul nostru poet geto-dac, dar şi din respect pentru extrem de laborioasa lucrare a dlui prof. Gabriel Gheorghe, premiată de Academia Română, ***Proverbele româneşti şi ale lumii romanice***, Bucureşti, Ed. Albatros, 1986, voi încheia comunicarea mea cu o serie de judecăţi de valoare şi proverbe în traducerea mea, extrase din ***Scrisorile*** lui de exil şi în care o să găsim germenii – şi nu numai – unor proverbe universale şi mai ales româneşti.

Sensibilul poet roman, după ce îşi însuşise perfect limba şi începuse să scrie în getă, devenise deja un poet get, o mărturiseşte, cam pe la mijlocul perioadei petrecute în exil, deci prin anul 13 e.n., atribut cu care apoi se mândreşte deschis:

Nec me Roma suis debet conferre poetis
Inter Sauromatas ingeniosus eram. (*Tr.*,V, 1, 73-74)
(Cu ai săi poeţi să nu mă mai asemuiască Roma,
Eu am aicea între geţi şi sarmaţi un nume mare
de poet.)

Spre a simplifica lucrurile şi a le exprima şi mai limpede, le-am împărţit pe teme: Invidia; Talentul; Omenia şi Prietenia; Justeţea pedepsei; Despre dureri; Despre dorul de patrie; Recunoştinţa patriei adoptive.

Şi pentru că *Invidia* celui mai bun prieten al său, Cotta Maximus Messalinus, a fost decisivă în exilarea lui pripită (edictul fusese promulgat în timp ce el se afla pe insula Elba, împreună cu amicul său Cotta), voi începe cu ea, deci, ce spune sensibilul poet – un pumn de fier într-o mănuşă de catifea – caracteristică acordată inclusiv de către un mare psiholog şi trebuie să spun că ader şi eu la ea.

Aşadar, despre Invidie.

Dar mai întâi voi cita rechizitoriul din *Tristele*, IV, 9:

Dacă se poate şi dacă tu consimţi la aceasta, nu-ţi voi pronunţa numele, iar crima ta şi actele tale le voi da uitării, iar clemenţa mea va fi învinsă de lacrimile tale târzii. Arată-ţi măcar părerea de rău pentru comportarea ta. Pronunţă-ţi singur condamnarea de voieşti şi de poţi, şi voi şterge cu buretele toate zilele vieţii tale demne de Tisiphone[14]*!*

Dacă nu, şi dacă inima ta arde încă de ură împotriva mea, atunci durerea mea fără margini va fi nevoită să pună mâna pe arme. Chiar dacă am fost trimis la marginea lumii, mânia mea va ajunge până la tine. Caesar, dacă vrei să ştii, mi-a lăsat toate drepturile mele şi, singura mea pedeapsă este că am fost lipsit de patrie: această patrie, sper ca el – zeii să-l ocrotească – să mi-o dea înapoi; adesea un fag lovit de trăznetul lui Jupiter înverzeşte din nou.

Iar dacă, în cele din urmă, nu-mi mai rămâne nici un mijloc de a mă răzbuna, Pieridele îmi vor da forţele şi săgeţile lor ca să te atac prin versuri. Chiar dacă, exilat foarte departe, locuiesc pe ţărmul scitic şi văd de foarte aproape Ursa Mare şi Ursa Mică, proclamaţia mea va răsuna la o mulţime de popoare, iar plângerea mea va fi cunoscută pe întreaga planetă. Toate cuvintele mele se vor răspândi de la răsărit la apus şi Orientul le va auzi venind din Occident. Eu voi fi auzit dincolo de pământuri şi dincolo de mările adânci şi gemetul plânsului meu va alerga crescând. Şi nu numai secolul tău te va şti vinovat. Posteritatea te va învinui mereu de crima comisă împotriva mea.

Citatele-proverbe care urmează le-am tradus în versuri:

Despre Invidie

Invide, qui lacera Nesonis carmina rapti?
Non solet ingeniis summa nocere dies:
Famaque post cineres maior venit, et mihi nomen
Tum quoque, cum vivis adnumerarer, erat.

(*P.*, IV, 16, 1-4)

(Pizmaşule ins, de ce pe Naso poetul îl sfâşii mereu?
Nu vezi că-s de tot sfâşiat; şi apoi chiar şi
în ultima clipă
·nu-mi este talentul duşman; renumele meu

după moarte va creşte mai tare; dar eu în viaţă
fiind, am fost printre viii poeţi; am fost şi atunci
cel mai mare.)

LIVOR, iners vitium, mores non exit in allos,
Utque latens ima VIPERA serpit humo.
(*P.*, III, 3, 101-102)
(Invidia-ţi oarbă, cumplit sentiment ce te roade,
nu cată spre culmi, se târăşte pe jos ca un şarpe.)

Vixque habet in nobis iam nova plaga locum.
(*P.* II, 7, 42)
(Nu mai înfige degeaba pumnalul în trupu-mi,
în el nu mai e de găsit nici un loc fără răni.)

Despre Talent

Motto: *Das Talent arbeitet, das Genie schafft.*
(Talentul trudeşte, geniul creează.)
Robert Schumann

Iamque ego, qui perii iam pridem, Maxime, vobis,
Ingenio nitor non periisse meo. (*P.*, III, 5, 33-34)
(Chiar dacă pentru tine, de mult sunt mort,
o, Maxime, al meu,
m-oi strădui prin talent şi geniul meu ca viu să fiu
mereu în gândul tău.)
Dicere si fas est, claro mea nomina Musa
atque inter tantos quae legeretur erat. (*P.*, IV, 16, 45-46)
(Mă iartă, Muza mea, dar zi-mi curat, te rog,
un adevăr:
că dintre toţi poeţii de atunci, eu fui cel mai citit.)

Cur ego sollicita poliam mea carmina cura?
an verear ne non approber illa Getes?
Forsitan audacter faciam, sed glorior Histrum,
ingenio nullum maius habere meo.
Hoc, ubi vivendum est, satis est, si consequor arvo
inter inhumanos esse poeta Getas. (*P.*, I, 5, 61-66)

(De ce-ar trebui să mă strădui mereu, şlefuind poezia,
am temei să mă tem că aici nu va fi îndeajuns lăudată
de Geți,
dar aicea la Istru nu-i nici un talent să-l întreacă
pe-al meu;
îmi este de-ajuns că aici, unde-s silit să trăiesc,
eu sunt un poet renumit, între Geţii netunşi.)

Nec me Roma suis debet conferre poetis
inter Sauromatas ingeniosus eram. (*Tr.*,V, 1, 73-74)
(Iar Roma, printre poeţii săi, nu mă mai socotească,
îmi e de-ajuns atâta: aici între sarmați am devenit
vestit.)
Quo videar quamvis nimium iuvenaliter unus,
grande tamen toto nomen ab orbe fero.
(*Tr.*, II, 117-118)
(Se pare că chiar la Roma, da, neclintit că pe merit,
voi spune-o deschis,
câştigai pe pământ un renume.)

Gratia, Musa, tibi! Nam tu solacia praebes,
Tu cupa requies, tu mediuna malis:
Tu dux et comes es, tu nos abducis ab Histro

In medioque mihi das Helicone locum.
(*Tr.*, IV, 10, 117-120)
(Mă-nchin ție, Muză, căci tu, numai tu m-ai urmat
în exil şi mi-ai fost credincioasă, tu mi-ai fost leacul
la boală, tu mi-ai fost călăuză şi soață; tot tu
mă vei duce
de aici, de la Istru, urcând Heliconul la Muze, în
locul ce mi se cuvine, pe drept, ca mare poet
ce eu sunt.)
Saepe pater dixit: Studium quid inutile temptas?
Maeonides nullas ipse reliquit opes. (*Tr.*, IV, 10, 21-22)
(Ades tata-mi zicea a dojană: de ce tot scrii poeme,
fătul meu?
Vezi bine că Homer nici o avere nu lăsă în urmă-i.)

At mihi iam puero caelestia sacra placebant
Inque suum furtim Musa trahebat opus.
(*Tr.*, IV, 10, 19-20)
(Eu fui fermecat de copil de taina cerească
şi Muza în mrejele ei mă prinse în taină.)

Multa quidem scripsi, sed quae vitiosa putavi
Emendaturis ignibus ipse dei. (*Tr.*, IV, 10, 61-62)
(Sigur c-am scris mult mai mult, dar tot ce-am crezut
că nu-i bun
am pus pe flăcări ca focul să aleagă ce-i rău
din ce-i bun.)

Cum am spus-o şi în alte ocazii, epistula autobiografică (*Tr.*, IV, 10) cred că a fost ultima scrisă de mâna proprie – iată încă un argument:

Si quid habent igitur natum praesagia veri,
Protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
Sive favore tuli sive hanc ego carmine famam,
Iure tibi grates, candide lector, ago.
(*Tr.*, IV, 10, 129-132)
(Şi dacă ceva adevăr poţi găsi în ce presimte poetul
şi cred c-oi muri în curând, Pământule, tu, sunt sigur
de asta,
de tot nu mă-nghiţi: poetul din mine, talentul
nu piere cu totul, nicicând;
fie că sunt renumit şi-i meritul tău, cititorule,
fie că-i meritul meu de a scrie cu duh, îţi mulţumesc
cu temei, cititorule-al meu.)

Despre Omenie şi Prietenie

Vix equidem credar, sed cum sint praemia falsi
Nulla, ratam debet testis habere fidem
(*Tr.*, III, 10, 35-36)
(Prea bine o ştiu că e greu de crezut tot ce spun,
dar atunci când o spusă de martor nu ţinteşte câştig,
e firesc să găsească crezare la tot şi de-i greu

de crezut.)

Coty, progenies digna parente tuo,
Conveniens homini est hominem servare voluptas,
et melius nulla queritur arte favor. (*P.*, II, 9, 38-40)
(Tu, după tată, un nobil, o Cotys, dragul meu, ascultă:
oameni aflaţi în nevoie s-ajuţi, demn e de oameni,
altfel nicicând vreo artă nu află ecou la mulţime!)

(Este vorba de regele Cotys 2, poet şi prieten al lui Ovidiu care împărţea cu Raeskouporis, unchiul său, Regatul Pontului, el domnind în partea de sud a acestuia. În epistula aceasta, surghiunitul îl roagă frumos pe rege să pună cuvânt pe lângă Augustus să-i mute locul de exil, ceea ce a şi avut loc imediat.)

Illud amicitiae quondam venerabile nomen
prostat et in questu pro meretrice sedet. (*P.*, II, 3, 19-20)
(Acest sentiment amical ce ne unea cândva
stă pe tarabă acum expus fără preţ ca o curvă.)

Turpe putas abigi, quia sint miserandus, amicum,
Quoque sit infelix dessinere esse tuum? (*P.*, II, 3, 37-38)
(Nu crezi că-i o mare ruşine amicul cel bun
să-l înlături
atunci când necazuri l-apasă, în loc să-l ajuţi cum
se cade?)

Mitius est lasso digitum supponere mento,
mergere quam liquidis ora natantis aquis. (*P.*, II, 3, 39-40)
(Aşa ar fi bine ca prieten să faci, să-i sprijini bărbia
cu mâna
salvând de la înec istovitul, şi nu să-l afunzi
mai adânc cu capul în apă.)

Donec eris sospes, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris. (*Tr.*, I, 9, 5-6)
(Cât timp vei fi fericit, mulţime de prieteni în juru-ţi;
De cum un necaz te-a ajuns, pe loc rămâi singur.)

Aici am recunoscut proverbul românesc: *Prietenul la nevoie se cunoaşte.*

Prietenia sacră dintre Oreste şi Pylade, două trupuri şi o singură inimă într-un singur suflet, este luată mereu ca exemplu, spre a ilustra sentimentul de prietenie de altădată dintre el şi Cotta Maximus, trădat mişeleşte de acesta.

Alter ut a vobis "inquit" cadat hostia sacris,
ad patrias sedes nuntius alter erat.
Ire iubet Pylades carum periturus Orestem;
hic negat, inque vices pugnat uterque mori. (*P.*, III, 2, 83-86)

(De cade unul din voi, jertfit pe altarul zeiţei
aşa grăite Ifigenia,
acasă va merge ca sol, celălalt cu solia.
Hotărât pentru moarte, Pylade îl roagă pe Oreste
să meargă acasă;
Acesta nu vrea ca să meargă – sunt gata
să moară amândoi –
pe prietenii buni nu-i separă nici moartea.)

Despre justeţea pedepsei

Si, quotiens peccant homines, sua fulmina mittat
Juppiter, exiguo tempore inermis erit. (*Tr.*, II, 33-34)

(De Jupiter i-ar fi trăznit pe oameni la fel de des
pe cât păcătuiesc,
De mult el n-ar mai fi avut cu ce trăzni.)

Ilias ipsa, quid est aliud nisi adultera de qua
inter amatorem pugna virumque. (*Tr.*, II, 371-372)

(Sunt oare vinovat c-am scris despre iubire deşuchiat?!
Dar Iliada însăşi ce-a vrut să zică alta decât
o luptă crudă între amant şi soţ?)

Aut quid Odissea est nisi femina propter amorem
dum vir abest multis una petita viris. (*Tr.*, II, 375-376)

(Dar ce e Odiseea? E vorba de-o femeie, care,
în timp ce soţul ei e dus departe,
ea e dorită foarte de mulţii peţitori.)

Non timui, fateor, ne qua tot iere carinae,
naufraga servatis omnibus una feret.(*Tr.*, II, 469-470)

(De ce m-aş teme să o spun curat? Din multe corăbii
aflate-n furtună,
doar una e dată pierii – aceasta e a mea.)

Denique composui teneros non solus amores
Composito poenas solus amore dedi. (*Tr.*, II, 361-362)
(Pe scurt: nu numai eu am cântat de iubiri uşurele,
de ce numai eu pedepsit ca să fiu, şi aşa de târziu, dar
şi cu atâta cruzime.)

De fapt, ***Arta de a iubi***, ***Ars amatoria*** sau ***Ars amandi***, fusese scrisă cu zece ani mai înainte ca Poetul să fi fost exilat, oricum aceasta nu poate constitui motivul raţional al îndepărtării lui forţate din Roma, toamna târziu şi pe *mare clausum*, adică în timp ce marea era închisă navigaţiei, desprinzându-se clar intenţia criminală a celui care a pus la cale exilarea lui (v. şi ***Les moyens rhétoriques utilisés par Ovide dans les Tristes et les Pontiques pour désigner les vrais coupables de son exil***, publicat mai întâi în ***Publius Ovidius Naso. Historisch-geographische Referenzen in Tristia und Pontica,*** republicată în ***Publius Ovidius Naso. From Porthmeion Kimmerikon to Tomis, Zegrinus and Alba-Julia***).

Supplicium patitur non nova culpa novum. (*Tr.*, II, 540)
(Aşa că, feţii mei, nu scrisu-mi este nou, pedeapsa
ce-o ispăşesc acum e nouă.)

Nec mea decreto damnasti facta senatus
Nec mea selecto indice iussa fuga est. (*Tr.*, II, 131-132)
Quippe relegatus, non exul dicor in ilo. (*Tr.*, II, 137)
(Prin edictul dat, eu am fost condamnat,
printr-un decret al senatului
şi nici un tribunal special nu a ordonat exilul meu,
aşa cum ar fi trebuit ...
şi-apoi, în edict eu sunt numit "relegat" şi nu "exilat".)

Ultima perpetior medios eiectus in hostes,
Nec quisquam patria longius exul abest
Solus ad egressus missus septemplicis Histri.

(*Tr.*, II, 187-189)
(Îndur toate relele lumii alungat de acasă,
în mijlocul duşmanilor aruncat,
nimeni până la mine nu a fost exilat atât de departe
de Roma,
ba chiar pentru vini mult mai mari,
numai eu sunt la capătul lumii trimis, la Istrul
cu şapte guri.)

Despre dorul de patrie

Motto: *Wenn das Vaterland auf dem Spiele steht, gibt es für niemanden Rechte, dann hat ein jeder nur Pflichten.* (Atâta vreme cât ţara se află pe picior de război, nu mai este loc pentru legi: nimeni nu va mai avea drepturi, cu toţii vor avea numai obligaţii.)

Ernst von Wildenbruch, Generalfeldoberst

En ego, cum caream patria vobisque domoque
Raptaque sint adimi quae potuere mihi,
Ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque.
(*Tr.*, III, 7, 45-47)
(Priveşte la mine: nu am nici ţară, nici casă;
v-am pierdut şi pe voi, buni amici; mi s-a luat tot
ce s-a putut lua
şi totuşi ceva mi-a rămas: ea merge cu mine în exil,
ce tare mă bucur de ea:
e arta de a scrie, talentul ce-l am mă-nsoţeşte mereu,
chiar aici.)

Cur scribam, docui, cur mittam, quaeretis, isto?
Vobiscum cupio quolibet esse modo. (*Tr.*, V, 1, 79-80)
(De ce să mai scriu, de ce să mai trimit poemele mele
la Roma-ntrebaţi?
Vă răspund răspicat: pentru că vreau să mă aflu în
mijlocul vostru mereu şi prin orice mijloc.)
Quid melius Roma? Scythicis quid frigore peior?
(*P.*, I, 3, 37)
(Ce e mai bun decât Roma şi ce e mai rău decât frigul

la sciţi?)

Despre dureri

Quis gradus ulterior, quo se tua porrigat ira,
restat? Quidve meis cernis abesse malis.
(*Tr.*, III, 11, 5-6)

(Până unde socoţi că mai poţi a urca cu mânia-ţi
şi ura?
Ce mai vezi că lipseşte din şirul de răni
ce-mi făcuşi?)

Iam dolor in morem venit meus, utque caducis
Percussu crebro saxa cavantur aquis,
sic ego continuo Fortunae vulneror ictu,
vixque habet in nobis iam nova plaga locum.
(*P.*, II, 7, 39-42)

(Durerile-mi sunt cam de mult ca la ele acasă
şi-aşa cum e stânca de veşnicul izb al apei lovită,
tot astfel de greu sunt şi eu de soartă lovit:
cu greu găsi-vei
la mine un loc pentru încă un izb.)

Despre pace şi război

Quocumque aspicias, campi cultore carentes
vastaque, quae nemo vindicat, arva iacent.
Hostis adest dextra laevaque a parte timendus,
vicinoque metu terret utrumque latus;
altera Bistoniae pars est sensura sarisas,
altera Sarmatica spicula missa manu. (*P.*, I, 3, 55-60)

(Oriunde-ai privi vei vedea doar câmpuri lăsate-n
paragină,
Ogoare ce sunt părăsite, nu le vrea nimeni; ogoare pustii.
Duşmani de temut la stânga şi dreapta zăreşti deopotrivă,
Iar groaza de ici, de colo, ne însoţeşte mereu;
De ici ne-ameninţă bistonica lance,
cea lungă de colo e săgeata cea iute ţâşnită din mâna sarmată.)

Saepe intra muros clausis venientia portis
per medias legimus noxia tela vias.
Est igitur rarus rus qui colere audeat, isque
hac arat infelix. hac tenet arma manu.
Sub galea pastor iunctis pice cantat avenis
proque lupo pavidae bella verentur oves. (*Tr.*, V, 10, 21-26)
(Adesea, pe uliți – cetatea cu porțile-nchise fiind –
te trezești cu săgeți otrăvite zburând peste ziduri,
iată de ce, țăranul la noi, abia îndrăznește să-și are ogorul,
bietul de el, c-o mână-i pe plug, cu alta pe armă.
Din nai păstorul cântă cu coiful pus pe cap,
iar turma lui de oi se teme de război mai mult decât de lup.)

În cele ce urmează desprindem clar un adevăr istoric petrecut în timpul exilului lui Ovidiu: patria lui adoptivă – Chersonesus Taurica – a fost atacată de niște triburi barbare și atunci toată suflarea a trebuit să pună mâna pe armă, inclusiv Poetul nostru sensibil care nu îmbrăcase niciodată până atunci haina militară; este nevoit să o îmbrace acum la senectute:
Nunc senior gladioque latus scutoque sinistram,
canitiem galeae subicioque meam.
Nam dedio e specula custos ubi signa tumultus
induimus trepida protinus arma manu.
(*Tr.*, IV, 10, 43-46)
(Acuma senior, cu sabia-n mâna dreaptă,
pe stânga purtând scutul,
mi-am îndesat cascheta pe capul meu albit.
Când paznicul de sus din metereze ne-a dat semnalul
de începutul luptei,
atuncea noi cu toții am pus pe arme mâna.)

Hic me pugnantem cum frigore cumque sagittis,
Cumque meo fato quarta fatigat hiems. (*P.*, I, 2, 25-26)
(A patra iarnă-i asta de când mă lupt cu frigul,
țin piept și la săgeți, cu soarta mea mă lupt.)
Aceasta înseamnă că ne aflăm în A.D. 13, căci dacă prin noiembrie anul 8 a pornit spre exil, călătoria a durat cel puțin 5

luni, a ajuns la "destinație", schimbându-i-se intenționat ruta (*Tr.*, III, 2, 7, passim), prin aprilie A.D. 9.

Utque tuus gaudet miles quod vicerit hostem
Sic victum cur se gaudeat hostis habet. (*Tr.*, II, 49-50)
(Şi-aşa precum soldatul ți-e voios de-ndată ce a învins
pe inamic,
cam tot aşa se bucură şi cel învins.) – este vorba că amândoi aduc ofrande zeilor, unul pentru victoria repurtată, celălalt pentru că a rămas în viață.

Nos satis est inter glaciem Scythicasque sagittas
vivere, si vita est mortis habenda genus,
nos premat aut bello tellus, aut frigore caelum,
truxque Getes armis, grandine pulset hiems.
(*P.*, I, 7, 9-12)
(Să-mi fie de ajuns că eu mai trăiesc
cum trăiesc, între frigul de gheață şi săgețile scite
şi grindini,
cât timp viața-mi de-aici mai curând e o moarte decât
o viață;
pe pământ eu mă lupt cu războiul, frigul de gheață
din cer,
bătăi de furtună cu gheață, cu getica lance,
cu piatra căzută din cer.)

Despre recunoştința patriei adoptive

Faptul că Poetul nostru, deja getizat (din *P.*, I, 1, aflăm că el primise mai de mult cetățenia getă, *Naso Tomitane jam non novus incola terrae*) a participat cu adevărat la o luptă, ba chiar foarte grea, ne este susținută şi de onorurile cu care patria adoptivă l-a răsplătit; mai mult, am emis opinia că inscripțiile 17 şi 355 ISPE, prima de cetățenie, cealaltă, narând despre o luptă după care cel mai vrednic a fost răsplătit cu exact ce relatează Ovidiu, pot fi atribuite, fără tăgadă, lui.

Hoc facit ut misero faveant adsintque Tomitae,
haec quoniam tellus testificanda mihi est.
illi me quia velle vident, discedere malunt:

respectu cupiunt hic tamen esse sui.
Nec mihi credideris: extant decreta quibus nos
laudat et inmunes publica cera facit.
Conveniens miseris et quamquam gloria non sit,
proxima dant nobis oppida munus idem.
(*P.*, IV, 9, 97-104)
(Iată de ce cetățenii din Tomis cu suflet deschis
mă-nconjoară,
dacă pot ca martor să chem ținutul acesta,
ei ar vrea cu ei să rămân pe vecie, de-i întrebi,
dar ei vor ca să plec, o spun doar aşa, căci ei văd
că eu vreau;
tu n-ai să mă crezi, dar există decrete prin care eu
sunt lăudat
şi de taxe scutit; oraşele vecine îmi dau aceeaşi cinste.)

Is datus a vobis est mihi super honor,
solus adhuc ego sum vestris inmunis in oris;
exceptis, siqui munera legis habent.
Tempora sacrata mea sunt velata corona[15],
publicus invito quam favor imposuit.
Quam grata est igitur Latonae Delia tellus,
erranti tutum quae dedit una locum,
tam mihi cara Tomis. patria quae sede fugatis
tempus ad hoc nobis hospita fida manet.
Di modo fecissent, placidae spem posset habere
Pacis, et a gelido longius axe foret. (*P.*, IV, 14, 52-62)
(De curând voi mi-ați dat o onoare aleasă
până acum eu sunt singurul prin aceste ținuturi
de plata dărilor toate scutit, şi aceasta pe bază de lege.
Mai mult chiar şi tâmplele mele-s cinstite
cu cinstita şi sfânta coroană – *velata corona*,
fără ca eu aceasta să cer;
şi aşa cum pământul din Delos îi este Latonei de drag,
pe care ea îl ceru ca loc de exil şi refugiu,
şi mie îmi este scump Tomis, căci mie,
din patria mea izgonit,
până azi mi-a rămas credincios şi

nu mai puţin primitor.

Deie dar zeii din ceruri, să-mi împlinească dorinţa:

Parte să aibă de pacea tihnită de azi înainte

Şi-un loc mai depare de sloiul de pol să-şi găsească.)

Se poate ca din cauza unui cutremur sau a altui soi de cataclism, Tomisul de la Bosforul Cimmerian, adică Tomisul lui Ovidiu să se fi scufundat în mare, iar supravieţuitorii să se fi mutat mai spre sud, luând cu ei ce au putut salva – poate şi *Ara Pacis Augustae*, copia în argint a celei din aur de la Roma, pe care o instalase în holul locuinţei sale în faţa căreia, anual de ziua împăratului, aducea jertfe; astfel a introdus el cultul familiei imperiale acolo, printre barbarii de la Bosforul Cimmerian (*P.*, IV, 9, 115-120; comp. *P.*, IV, 10, 1-2).

Aşadar, Geţii şi/sau Goţii au fost strămoşii noştri, triburile getice trăind secole, ba chiar milenii la un loc cu cele germanice şi cu cimmerienii de la Bosforul Cimmerian, azi Kerč, dar şi din Peninsula Scandinavă, anume din Danemarca, unde a fiinţat un ţinut numit *Gothia / Gothislandia / Gothlandia / Jutland* sau *Juthia*, în graiul localnicilor / *Himmerland / Chersonesul Cimbric / Frisia Minor*; pe vremea când Martin Opitz sejurna acolo – decada a 3-a a secolului al XVII-lea ţinutul se numea *Jutland* şi *Chersonesul Cimbric*.

Danemarca s-a numit în vechime Dania, adică ţara Danilor, după numele primului ei rege – Dan; ştim deja de la istoricii şi geografii antici că Dacii se numiseră în vechime Dani; de altfel, secole în şir, cel puţin până prin sec. al XVI-lea, regii danezi s-au numit *Daci*; regii daci / dani au domnit şi peste Norvegia şi peste Suedia.

Ştim şi de la Saxo Grammaticus, danez de origine şi care a scris o istorie a Daniei (adică a Daciei) în 16 cărţi, că istoria acestui ţinut şi originea danezilor începe cu *Dan* şi *Angul*, care avea să dea şi numele de *Anglia* unei părţi din Marea Britanie, peste care el a domnit, născându-se astfel neamul Anglicanilor.

Gutlandia înseamnă "pământ bun/roditor", căci se găseau de toate din abundenţă; în graiul localnicilor, toponimul are forma *Juthia / Juthlandia*, prin înmuierea consoanei guturale g la j, situaţie pe care o întâlnim şi în graiurile locale din landul Nord Rhein – Westfalen, unde avem de a face cu *Falii*, adică Vlahii de vest (enclave de Valahi au fost / mai sunt (?) şi în inima capitalei – Düsseldorf –, care până în 1885, s-a numit VALACHIA (Wallachei), când, printr-un decret, deci arbitrar, i s-a schimbat numele în cel de *Friedrichstadt*, după numele lui Friedrich al

IV-lea (altminteri s-ar numi şi azi tot Valahia; tot aici grupul *–ich, ig* se pronunţă *is*, dar în germana literară se pronunţă gutural). Aceeaşi palatalizare o întâlnim în Basarabia, Moldova, Bucovina, Banat şi Maramureş şi în manuscrisul *Ex Ponto* de la Alba-Iulia.

Denumirile de HIMMERLAND şi CHERSONESUL CIMBRIC vin de la Cimerieni sau Cimbrieni (HIMMER / KIMMER / ZIMMER / ZIMBER), care aici au sosit din Bosforul Cimmerian, fiind alungaţi de Sciţi prin secolele 8-7-6 î.e.n. Aşadar, Dacii din Danemarca au trăit amestecaţi cu unele popoare germanice, dar şi cu Geţi, o parte din ei, cei care încă nu se stabiliseră / sedentarizaseră, aşa cum era cazul şi cu o parte din Geţii din sudul Rusiei până la Nipru şi chiar dincolo de acest fluviu, căci o năvălire a lor a avut ca rezultat distrugerea aproape integrală a coloniei Olbia-Borysthene, după cum ne relatează Dio Chrysostomus şi în *Getica* (operă pierdută, citată des de Jordanes), dar şi în discursul 36 adresat Boristhenitilor; aici, la §17 îl portretizează pe Ovidiu fără a-i pronuhnţa numele, căci era tabu. De altfel, istoria omenirii abundă în războaie fratricide.

Suntem de părere că aceşti Geţi războinici numiţi şi Goţi, spre a-i separa oarecum de ceilalţi Geţi – agricultori, de mult sedentarizaţi în Dobrogea şi în regiunea Prutului, unde formau naţiuni bine închegate, sunt confundaţi între ei, nu din greşeală, de către Jordanes şi alţi istorici demni de luat în seamă, ci perfect conştienţi, cu aceeaşi uşurinţă cu care întâlnim în lingvistică alternanţa vocalică o/e.

Că alfabetul get şi limba getă, aşa cum aflăm şi de la Cato cel Bătrân şi de la Vulcanius Brugensis care îl citează inclusiv pe Cato, a fost prima sau una din primele limbi europene şi care, în consecinţă, a stat la baza celorlalte limbi; că Wulfila s-a folosit de alfabetul get spre a-l „crea" pe cel gotic, nu mai este nici o îndoială şi până când se vor găsi pe teritoriul Belgiei, poate în apropiere de Antwerpen / sau chiar aici scrierile *pur getice*, avem dreptul să considerăm literele zis gotice primitive, drept gete; deosebirile, în unele cazuri neînsemnate, dintre alfabetele *fenician, elin, gotic, chirilic*, ne îndreptăţesc să afirmăm că alfabetul get a stat la baza tuturor acestor alfabete.

Departe de mine gândul perfecţiunii, ba, dimpotrivă, socot că din greşelile mele se va isca mai lesne calea spre Adevăr; am comis şi ceva care, din capul locului poate fi considerat bun: am transformat zicala medievală "crede şi nu cerceta" în "cercetează şi apoi crede" şi apoi am respins categoric ideile preconcepute, pe care unii cercetători le-au

îmbrățișat, adică am crezut în aserțiunile lui Ovidiu care a conștientizat rolul său peste milenii și deci respectarea adevărului geografic, de faună, floră, etnografic, cultural și lingvistic, a fost, pentru el, literă de lege. Trebuie să o spun, fără falsă modestie, că dacă prof. N. I. Barbu ar mai fi trăit câțiva ani, cercetarea mea ar fi fost de mult premiată de Academia Română. Iată cuvintele acestui mare savant și OM din referatul domniei sale din iunie 1987, la adresa lucrării mele:

*Studiul Mariei Crișan **References of historical geography in*** **Tristia** ***and*** **Pontica**, *rezultat al unei vechi și stăruitoare preocupări a ei, reprezintă o contribuție valoroasă, ba chiar unică, în lămurirea locului de exil al lui Publius Ovidius Naso și a întregii problematici pe care acesta o implică.*

Coordonatele, astronomice, geografice, climatice, cultural-etnografice pe care autoarea le reliefează sunt în chip necesar bazate pe aserțiunile marelui Sulmonez, coroborate cu cele desprinse din sursele geografice, istorice, antice: Herodot, Strabon, Ptolemeu, Tacitus, Plinius, Ammianus etc., mergând până la cel mai recent – februarie 1987, semnat de H. Hoffmann care neagă atât existența vreunui oraș numit Tomis cât și exilul lui Ovidiu.

Maria Crișan reușește să ne convingă cu argumente de istorie, geografie, climă, obiceiuri ... că toate afirmațiile poetului erudit P. Ovidius Naso, sunt pure adevăruri până în cele mai mici detalii.

La baza unor stavile care au îngreunat investigarea corectă a acestui uriaș fenomen literar-științific a stat și îngăduința pe care și-au luat-o unii traducători și editori de a se depărta prea mult de text, de a mistifica textul.

Maria Crișan arată și rădăcina ontologic-gnoseologică a insulei "Ovidiu" din lacul Sjutgöl – o glumă a doctorului Allard.

Credem că am arătat îndeajuns meritele acestei lucrări pentru a o recomanda călduros Editurii Științifice și Enciclopedice, având conștiința împăcată că îndeplinim mai întâi o datorie sacră față de primul și cel mai erudit poet romano-getic care a fost P. O Naso și mai apoi față de autoarea acestui anevoios, dar rodnic studiu. (Prof. Dr. doc. N. I. Barbu – 10 iunie 1987)

[1] După cum am precizat atât în conferinţa mea din 8 nov. 2000. expusă în cadrul ***Ligii Renaşterea Daciei***, cât şi în ediţia ei franceză din cadrul celui de-al 8-lea Congres Internaţional de Studii Sud-Est Europene (15-17 aug. 1999). etnia cea mai veche nu este nici *getă*, nici dacă, aşa cum ne-am fi aşteptat, ci e cea valahă (Hom. Il.. II, 739). Această etnie s-a menţinut ca atare, până în zilele noastre numindu-se. în funcţie de limba vorbită pe teritoriul pe care se află încă enclave de Valahi: Blochi. Olahi, Vlahi, Velşi; deci adevărate *Valahii*, prezente nu numai în ţările vecine - Ungaria, Bulgaria, Iugoslavia, ci şi în altele mai puţin vecine ca Germania. Macedonia, Cehoslovacia etc. Desigur. nu putem trece cu vederea Republica Moldova, care secole în şir s-a numit *Valahia Maior* (spre deosebire de *Valahia Minor*, Muntenia de azi şi de *Valahia transcarpatică* sau *Transalpină*, Transilvania de azi. în vechime *Dacia Ripensis*). care acum cuprinde un spaţiu mult mai restrâns decât a fost în vechime. ba chiar şi pe vremea lui Ştefan cel Mare. căci se întindea sute de kilometri în amonte de Nipru cuprinzând şi Pocuţia până în Wollhynia. nu departe de Lvov. Aici locuiseră cândva Geţii pe care Strabo (VII. 3, 12; VII. 8. 3 şi VII. 11. 14) şi Ptolemeu (III. 8. 1), îi situează între gurile Dunării şi ale Niprului. Încolţiţi. Geţii au migrat din spaţiul carpato-pontic în tot sudul Rusiei. ajungând până în Persia în provincia Jasebas sau Marziane. în jurul râului Oxus (Amudaria de azi). iar cum ţinutul locuit de ei se numea GEIHA sau GETE, după numele populaţiei în limba persană: ei se mai numeau şi Derbices. Daes şi Daces; cu vreo trei secole î.e.n.. Geţii. păstrând, din generaţie în generaţie. sentimentul viu al patriei lor străvechi. au migrat înapoi la "vatră". Aceasta a determinat pe unii cercetători (printre ei şi M. Kogălniceanu în ***Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens...***, 1837) să fie convinşi că de fapt Geţii s-ar trage din Persia. Aceştia au populat şi stepele Rusiei. împrumutând ţinuta lor vestimentară, adică cea persană (***Tr.***, V, 10, 34) şi cazacilor de azi: despre ei vorbeşte inclusiv Ovidiu în ***Triste*** şi ***Pontice***, poeme compuse acolo între Geţi. Sarmaţi. Bastarni şi Bessi (***Tr.***, V. 10. 30-34; ***Tr.***. II, 198-202, printre altele). Dacii despre care autorii antici spun că sunt urmaşii Geţilor (*Daci suboles Getarum sunt*), Justinus, mai ales, istoric din sec. II A.D.. preluat apoi de autori medievali. printre care şi Olaus Magnus Gothus. episcop de Üppsala (una din capitalele celebre ale Scandinaviei şi oraş suedez vestit prin una din cele mai vechi universităţi din Europa), au ajuns până în Norvegia, Suedia şi Danemarca mai ales, căci Danii. nume vechi al Dacilor (Strabo. VII. 8, 3; VII. 3. 12) au împrumutat numele lor ţinutului pe care l-au ocupat cu precădere. adică Dania sau Dacia, Danemarca de astăzi; pe lângă toponimie ne vine în ajutor şi onomastica. căci o serie de regi, începând cu primul, a fost un *Dan*, căruia i-au urmat un Dan al II-lea şi un Dan al III-lea etc. (adică un *Dac*). Numiţi şi *carpieni dacici/dacieni*, i.e. *Karpodakoi* (folosit şi ca denumire generală pentru Daci şi Geţi), aceştia reuşiseră să

formeze dincolo de Prut, un regat puternic, o națiune bine închegată (Ptol., III, 5. 10 și III, 10. 7), cuprinzând teritoriile Bucovinei și Basarabiei actuale.

[2] Josephus Flavius care a trăit pe la A.D. 100, în lucrarea sa ***Antiquitates Judaicae*** (XVIII, 1, 5 și 22), ne relatează că preoții (călugării) geto-daci formau o tagmă foarte bine organizată, ducând o viață austeră, având ca scop ajutorarea celor nevoiași; fiind foarte cunoscută în lumea antică, era dată ca pildă spre a explica alte organizații similare mai puțin cunoscute, ca cea a Essenienilor din Palestina. Herodot (IV, 94-96) vorbește cu mult respect despre credințele și practicile religioase ale strămoșilor noștri Geto-daci, iar Platon, în dialogul **Kritias**, face din Zamolxes un zeu-medic (*Deos iatros*).

[3] Înclin să cred că îndemnul de a căuta cu cerbicie mai acută ca până atunci, urmele unei limbi getice, care desigur a existat, a fost dat de cercetătoarea americană Marija Gimbutas (***Culture and civilization***, Los Angeles, 1974, New York, 1978, ***Cultură și civilizație***, București, 1980), care, cu ajutorul unei analize pe bază de C14 (Carbon 14), a reușit să fixeze, cu un surplus de precizie, vârsta unor date arheologice, respectiv geologice; astfel, s-a ajuns la concluzia că cel mai vechi popor din Europa este cel geto-dac, precum o dovedesc elementele de civilizație și cultură date la iveală de *Cucuteni* (Iași), *Gumelnița* (Călărași).

[4] Iată cum, întru lămurirea unor probleme de istorie, unde lipsesc alte date, toponimia ne vine în ajutor, prin gura unui mare istoric – Vasile Pârvan (***Getica***, p. 166): "*Sigur e că la așezarea lor în Dacia, Slavii au găsit aici o toponimie, în mare majoritate, thracică și numai pe ici pe colo, romanică. Acest lucru trebuie bine fixat, dacă nu vrem să atribuim Slavilor nume de localități neromanice care totuși n-au nimic de-a face cu Slavii, ci sunt pur și simplu **toponimele getice**, din care mai sus am dat o serie de probe existente până la sfârșitul Daciei romane, pentru că ele fuseseră întocmai primite și de noii coloniști ai acestor ținuturi și **pronunțate la țară în chip getic** încă mult după 270, când procesul de romanizare nu încetează, ci abia a început serios, și va dura până în sec. **VII-VIII** neîntrerupt. De altfel, întreaga chestiune a toponimiei carpato-balcanice va trebui pe viitor dezbătută, pornindu-se de la acest punct de vedere că **Slavii au moștenit în această privință direct pe thraci** și numai în a doua linie și pe romani.*" (subl. n.)

[5] Este vorba de cultura La Tène-ul getic din câmpia munteană, unde mormintele, prezente chiar în incinta locuinței, vorbesc despre incinerare; în stratele superioare de la Cucuteni, Pârvan remarcă ambele culturi: Hallstatt și La Tène. Pârvan împarte cultura care a înflorit în Dacia între anii 1000 și 300 î.e.n., în două perioade: 1. a bronzului IV getic = Hallstatt I și 2, a fierului I geto-scithic = Hallstatt II. Marija

Gimbutas însă. folosindu-se de C14. reuşeşte să obţină o datare mult mai exactă. stabilind astfel străvechimea celor două culturi. adică în mileniile 5-4 î.e.n.

[6] În primii doi ani, Poetul s-a înţeles cu Geţii numai prin semne:

Exercent illi sociae commercia linguae:
Per gestum res et significanda mihi. (***Tr.***. V. 10, 35-36)
(În timp ce ei se folosesc de o limbă comună [- e posibil să fie vorba de indo-european comună?],
Eu mă fac înţeles de ei, doar prin gesturi).

căci Greci nu mai erau de mult prin acele ţinuturi. iar puţinii care mai rămăseseră vorbeau o elină amestecată cu getisme:

In paucis extant Graecae vestigia linguae,
Haec quoque iam Getico barbara facta sono. (***Tr.***. V. 7, 51-52).

Şi aşa, prin forţa lucrurilor. încetând de a mai vorbi latineşte. ca să nu-şi uite de tot limba maternă. începe să vorbească cu el însuşi:

Ne tamen Ausoniae perdam commercia linguae
Ipse loquar mecum ... (***Tr.***, V. 7. 61-62)

Şi apoi. când şi-a dat seama că s-a dezvăţat (că a uitat) să mai vorbească latineşte. a învăţat să vorbească în getă şi sarmată (adică graiul localnicilor):

Ipse mihi videor iam dedidicisse Latine:
Iam didici Getice Sarmaticeque loqui. (***Tr.***, V, 12. 57-58)

Unus in hoc nemo est populo qui forte latine
Quaelibet e medio reddere verba quaeat,
Ille ego Romanus vates, - ignoscite, Musae! –
Sarmatico cogor plurima mere loqui (***Tr.***. V. 7. 53-56)
(Şi pentru că nu se găsea nimeni prin acele locuri
care să fie în stare să rostească în latină chiar şi cele mai
simple vorbe.
iată-mă pe mine. vestitul poet roman. iertaţi-mă Muze.
mă văd deseori nevoit să gândesc. ba chiar să vorbesc în sarmată.)

Şi o spune în continuare cu durere:

Et pudet et fateor, iam desuetudine longa
Vix subeunt ipsi verba latina mihi.
Nec dubito quin sint et in hoc non pauca libello Barbara (***Tr.***, V, 7, 57-60)
(Mi-e ruşine şi mărturisesc sincer că din cauza unei
îndelungate dezobişnuinţe,
îmi vine greu şi-mi va veni din ce în ce mai greu să găsesc
cuvintele latineşti,
de aceea nu mă îndoiesc deloc de faptul că chiar în această cărticică
s-or fi strecurat mult expresii barbare.)

Iar manuscrisul *Ex Ponto*. descoperit la Alba-Iulia (Weißenburg) în secolul al XVII-lea şi copiat. redându-se întocmai nu numai scrisul Sulmonezului, dar chiar şi ornamentele originale. inclusiv *gemma* (sigiliul cu chipul lui Ovidiu) şi care nu putea să fie "copiat" – a doua oară – decât de un Martin Opitz, care a desfăşurat la Alba-Iulia inclusiv o activitate de copist şi care, cum îl caracteriza Theodor Mommsen, reda scrisul *marmora fide*, şi acesta era silezianul, eruditul Martin Opitz – este o dovadă vie a graiului strămoşilor noştri geto-daci; de aceea toate particularităţile fonetice (*-cia, -cion*, în loc de *–tia, –tion*, deci palatalizare) tinzând spre înmuierea consoanelor, specific dialectului moldovenesc şi al Rheinländlerilor, stâlcind numele proprii într-o manieră numită azi hiperurbanizare (A se vedea acest capitol în cartea ***Publius Ovidius Naso. From Porthmeion Kimmerikon to Tomis, Zegrin and Alba-Iulia***); repet, toate aceste particularităţi, pe care unii cercetători le consideră greşeli, propunând în consecinţă să fie corectate, sunt crâmpeie de limbă getă şi sarmată şi trebuie păstrate cu sfinţenie ca atare NECUM SĂ FIE CORECTATE, vreau să spun să fie distruse dovezile, şi aşa nu prea bogate, ale limbii geto-dace.

În plus, prezenţa unui toponim, cum este ZEGRINUS, în abl.-loc. (*P.*, IV, 10, 1-2), acolo unde o serie de ediţii, printre care şi Burmanniana, l-au redat corect prin *Cimmerium*, tot în abl.-loc. :

Haec mihi Zegrino bis tertia ducitur aestas
littore pellitos inter agenda Getas.
(în manuscrisul ***Ponticelor*** de la Alba-Julia)
Haec mihi Cimmerio bis tertia ducitur aestas
littore pellitos inter agenda Getas. (în ediţia Burmanniană)
(Aceasta este a şasea vară pe care o petrec aici la Zegrinus
(i.e. Cimmerium)
printre Geţii îmbrăcaţi în piei.),

vine să întărească o dată în plus justeţea cercetării mele, a tuturor argumentelor aduse de mine în sprijinul tezelor pe care le susţin (istorice, geografice, arheologice, epigrafice, zis-mitologice şi de tradiţie culturală). Acest coordonat geografic (Zegrinus – Cimmerium) este unul şi acelaşi cu Tomisul (în graiul localnicilor) de la Bosforul Cimmerian (cf. Theophanis Confessor, ***Chronographia***, vol. I, C. de Boor, Leipzig, 1883, 14-28), devenit în Evul Mediu ACZEGRIN / CEGRIN / CEDREN / ZEGRIN. un orăşel portuar în Chersonesus Taurica – Crimeea de azi; au mai fost trei oraşe omonime plus strâmtoarea – azi KERČ – pe care la Herodot (IV, 12 şi IV, 45) îl regăsim cu numele de *Πορθμειον Κιμμερικον*, iar la Strabon (VII, 2, 2 şi XI, 2, 5). *Κιμμερις / Κιμμερικη*. pentru că Cimmerienii (în germ. KIMMER / KIMBER / ZIMMER / ZIMBER / HIMMER – adică cimmerienii / cimbrii / ţimrii / ţimbrii / himrii) au locuit încă din străvechime (!), secole în şir, la Bosforul Cimmerian, dând acestuia numele lor, ei având multă vreme un mare imperiu, care se întindea, ca şi Regatul Pontului de mai târziu, peste Ucraina, Basarabia, Bucovina, Cuban şi Caucazul de azi: acesta a durat cam din secolele VIII-VII până în secolele IV-III î.e.n..

Himmerland sau CHERSONESUL CIMBRIC, adică țara Cimerienilor, este o regiune din DANIA (Danemarca – țara Danilor sau Dacilor), pe care nemții au numit-o *Gutlandia* (= Țara cea bună, adică fertilă, dar și cu locuitori cumsecade) și care în graiul localnicilor a devenit JUTLAND, așa cum spun și unii locuitori ai landului Nord-Rhein-Westfalen, *jut* în loc de *gut* din germana literară, tendința de inmuire a tuturor consoanelor este o tendință a idiomului moldo-valah și a düsseldorfienilor și nu numai – unde a fost o enclavă valahă care s-a numit până la 1885 (de când lumea) VALAHIA și care s-a schimbat printr-un act normativ la propunerea unui grup de cetățeni (***Düsseldorfer Zeitung***, din 31 mai 1851) în FRIEDRICHSTADT, după numele regelui Friedrich IV (1840-1861).

Așadar, atât la Bosforul Cimmerian, cât și în Danemarca (fosta Dania, adică Dacia), Dacii au trăit secole în șir amestecați cu cimmerienii. Așa că, poetul Ion Gheorghe are perfectă dreptate când, în acel poem educativ extrem de interesant, vorbește de această realitate istorică, vie cel puțin până în vremea lui Martin Opitz (Bunzlau, 1597 – Danzig, 1639), autor și el al unui poem didactic ***Zlatna sau despre odihna sufletului***, poet erudit și profesor la Academia fals zisă de obște, (căci la ea nu aveau acces decât odraslele nobililor, maghiari prin excelență, căci românii mai toți aveau rangul de iobagi) gândită de Principele Transilvaniei, Gábor Bethlen, cu scopul de a calviniza și maghiariza Ardealul. În cei doi ani, 1621/1622 – 1622/1623, cât a zăbovit la curtea de la Alba-Iulia ca profesor de literatură și filosofie elină și latină, inclusiv al prințului însuși, s-a ocupat și de epigrafie, căutând cu sârguința unui transilvan neaoș și adunând toate inscripțiile descoperite de el pe teritoriul vechii Dacii și marcate cu inscripția VIDIT OPITIUS, trimise apoi unor savanți din Europa, mai ales în Olanda și Germania (Heinsius, Gruterus, Grotius, Hamilton) și care mai târziu au fost cuprinse și în **C.I.L.** al lui Gruterus, dar și al lui Theodor Mommsen. Așa că o sarcină patriotică ce ne-ar reveni nouă, cercetătorilor onești ai realităților de cultură și civilizație românești, ai limbii strămoșilor noștri, ar fi aceea de identificare și de recuperare a acelor pietroaie pe care străbunii noștri au încrustat inscripții și în care noi am putea descifra pagini întregi de istorie a meleagurilor valahe și transvalahice și, mai cu seamă, am putea regăsi și ceea ce ne preocupă acum mai cu osârdie, limba vorbită și scrisă de Geto-daci.

Întreaga lui trudă de arheolog și epigrafist s-a concretizat în lucrarea la care Martin Opitz ținea cel mai mult: ***De Dacia antiqua sive de rerum Dacicarum***, care deși arsă la moartea lui, provocată de ciumă, la Danzig, în 1639, nu poate fi considerată total pierdută, căci eu am descoperit la Universitatea din Düsseldorf numeroase fragmente răspândite prin scrisori adresate sau primite de la prietenii lui, toți - savanți cunoscuți în filologie clasică, istorie veche, arheologie, epigrafie, printre care și cei mai sus citați. Pe lângă acestea, am mai găsit și un poem de 600 de versuri, scris de amicul său, Johannes Rist, la moartea lui Opitz, în care referirile de conținut la ***De Dacia antiqua*** .... sunt frecvente; așa că numai pe baza acestor mărturii scrise, s-ar putea întocmi o schiță cel puțin, o istorie a Daciei, concepută de Martin Opitz; el este primul care

vorbeşte concret de limba română, în *Zlatna oder von Ruhe des Gemüthes*, deci un nobil erudit german, care cunoştea toate limbile romanice şi germanice, plus limbile clasice, în care era specialist, se ocupă de istoricul limbii române şi de stadiul ei în acel început de secol al XVII-lea. Acelaşi Opitz care s-a apropiat cel mai mult de etnia română şi de tot ce ţinea de ea- muzică, poezie, dans şi setea de libertate – pe care le cânta şi le proslăvea atât de măiestrit cu pana-i alexandrină, acelaşi nobil neamţ a strigat în plină dietă transilvană: ... *în drumul de la Ogoşa la Zlatna* (pe care-l făcuse cu căruţa) *am văzut peste tot români la coarnele plugului, la arat, semănat şi secerat, la făcut fân, la cules în porumb şi aici în dietă se vorbeşte tot despre români şi nevoile lor, dar unde sunt reprezentanţii românilor ?!* [(românii – etnie majoritară, după *Unio Trio Nationum* de la Bobâlna, nu aveau nici un reprezentant, pentru că erau tot iobagi pe moşiile grofilor unguri ca şi pe vremea lui Avram Iancu; acesta după terminarea cursului juridic în anul 1845, deţinând excelente atestate, s-a prezentat înaintea guvernului din Cluj pentru a fi primit practicant fără salariu, dar a fost respins pentru că nu avea o înfăţişare "recomandabilă": *el nu ştia să se încovoiască, nici să se linguşască. Pe figura lui înaltă, şi pe faţa lui superbă bărbătească, se oglindea timbrul acelei consciinţe, pe care singur convingerea meritelor o poate da.* (*Magyarország és a nagyvilág* nr. 1/1873)].

Românul din Transilavania nu a avut niciodată *acasa lui*, căci ungurii, cum au ajuns aici (sec. 5), prin forţa armelor, au şi acaparat cele mai bune pământuri şi moşii, distrugând regatele lui Glad, Gelu şi Menumorut, pe Gelu chiar omorându-l, după cum ne mărturiseşte Anonimul notar al regelui Bella II, din sec. X-XI, în vestita lui *Cronică* a regilor unguri.

Aşadar, Opitz a fost un patriot transilvan, un mare umanist european pe care ar trebui să-l cinstim pentru cele două opere dedicate patriei noastre şi pentru strădania de a fi copiat manuscrisele *Ex Ponto* ale lui Ovidiu cu o *exactitate marmoreană*, cele mai multe dintre manuscrisele lui Opitz găsindu-se la Universitatea din Heidelberg, unde umanistul a sejurnat mai multă vreme – şi ca student, dar şi ca profesor.

Nu mă îndoiesc că un geograf, istoric, inginer, geolog, critic de artă, filolog, electronist de talia profesorilor Ţicleanu, Iscru, Mocanu, Gabriel Gheorghe, M. Deac, Luca Manta, atât de interesaţi în regăsirea limbii getice, se vor putea ocupa de inscripţiile culese de Martin Opitz pe teritoriul vechii Dacii şi trimise în Apus spre adjudecare, inscripţii în legătură cu care manuscrisele lui Martin Opitz de la Universitatea din Heidelberg au multe de dezvăluit (Din Düsseldorf eu am încercat zadarnic să mă deplasez într-acolo, căci nu mi s-a răspuns la nici una din scrisorile mele – cauza tăcerii lor să fi fost oare statutul meu de exilat în R.F.G.?). Aceasta ar fi, în opinia mea, o sarcină patriotică de prim rang, la îndeplinirea căreia s-ar cuveni să-şi dea mâna toţi cercetătorii oneşti din domenii interdisciplinare, interesaţi sincer în ducerea ei la bun sfârşit: comoditatea, ideile preconcepute, nu au ce căuta aici, iar de rea-credinţă, dovedită cu prisosinţă de unii istorici oficiali, să nu mai vorbim – ei trebuie să fie excluşi *a priori* de la o asemenea întreprindere pur patriotică. Nu am

decât cuvinte de laudă şi respect pentru d-na Sorana Grigorescu Gorjan, fiica arhitectului care a construit *Coloana infinitului* a lui Brâncuşi şi ale cărei strădanii imense s-au încheiat de curând cu izbânda râvnită: Coloana este din nou în picioare.

[7] Prof. univ. N. Leonăchescu este inginer specializat în *instalaţii* şi *termotehnică* şi autor a numeroase studii ştiinţifice (din care 29 de cărţi, evidenţiind doar una, extrem de preţioasă prin ineditul ei – ***Premise istorice ale tehnicii moderne româneşti***, vol. I-II, 1994-1995; 110 comunicări, 360 articole, 28 contracte de cercetare, 13 recenzii), deţinător de brevete de invenţii şi certificate de inovaţii, o perioadă vicepreşedinte al Comisiei de Inventică a Academiei Române; este vicepreşedinte al Societăţii cultural-ştiinţifice GETICA şi al Fundaţiei MIHAI VITEAZUL, fondator al Societăţii cultural-ştiinţifice STROIEŞTI-ARGEŞ şi primul ei preşedinte, 1972-1952; *creator al metodei de calcul în domeniul transferului căldurii între construcţii şi sol*, care-i şi poartă numele şi cocreator al unui model termo-dinamic SCHMIDT-LEONĂCHESCU, precum şi a 4 standarde originale şi este distins cu 4 premii. În ciuda profesiei de bază, una tehnică, Domnia Sa se ocupă cu acelaşi interes şi de probleme de limbă a strămoşilor noştri geto-daci, i.a.: ***Limbajul tehnic al geto-dacilor şi Sâmbra oilor, o instituţie originală de metrologie***, tratând despre termeni tehnici din inventarul gospodăriei ţărăneşti, a căror origine poate urca până în epoca bronzului; studiul a fost publicat pentru prima oară în 1995, apoi republicat.

Domnul Paul Lazăr Tonciulescu, deşi inginer de profesie, ca autodidact se ocupă de ani de zile de alfabetul geto-dac, de limba strămoşilor noştri, strădanie concretizată şi în cartea ***De la Tărtăria la Ţara Luanei***, 1996 şi în întocmirea mai multor liste de cuvinte geto-dace, regăsite în Franţa, Spania, Italia multe din ele făcând parte din fondul principal de cuvinte – acestea vor deveni dicţionare; domnul Ţicleanu, distins de curând cu medalia de argint a Academiei Române pentru o invenţie preţioasă în domeniul geologiei, se ocupă şi de toponime; unul dintre acestea este numele masivului Ceahlău din Carpaţii Răsăriteni, unde şi-a petrecut o parte din copilărie şi adolescenţă, şi a publicat deja – după propriile afirmaţii - mai multe materiale foarte interesante, suscitând interesul unor cercuri mai largi din domeniul culturii şi civilizaţiei; id. dl ing. Trifulescu, autor al mai multor liste de vreo 600 de cuvinte geto-dace.

Şi eu, între anii 1945-1948, am trăit pe acele meleaguri şi am cules legende despre acest masiv, despre Decebal, Baba Dochia etc., de la mama mea, Ecaterina Crişan, de la sora ei mai mare, Ioana Ciucanu şi de la un om bătrân şi tare înţelept care mergea din sat în sat cu o traistă plină de plante medicinale printre care şi *limba vecină*, un panaceu care nu se găsea decât pe Ceahlău (v. şi conferinţa mea ***Ubicuitatea Geto-dacilor***).

Doamna Silvia Păun este arhitect de profesie şi dacă amintim doar ultima lucrare a domniei sale, ***Absida altarului*** (cu centrul de greutate în creştinismul iniţial şi în epoca paleocreştină), apărută la Editura ***Per omnes artes***, 2000, în ediţie bilingvă

română-franceză, încă este suficient pentru a reține preocuparea ei majoră pentru cultura și civilizația înaintașilor noștri – semn sub care se legitimează de fapt toți cei care frecventează ședințele acestei societăți, printre care și poetul Ion Gheorghe, care la ultima ședință ne-a citit poemul didactic mai sus-pomenit: el mai posedă și o colecție de ceramică, – ce s-ar cuveni mai întâi a fi filmată și mai apoi să vadă lumina tiparului –, precum și una de monete străvechi.

O serie de filologi și ingineri se ocupă de probleme lingvistice geto-dace, în lumina dialectului aromân, printre care și profesorul Caracula, și sunt de părere că aici, în Macedonia, trebuie căutat nucleul limbii getice. D-na M. Orescu este artist plastic și critic de artă și se preocupă de mitologia geto-dacică, la fel ca și dl. prof. Virgil Vasilescu, de la care am aflat, printre altele, că și *Moirele* geto-dace trebuie să fi stat la baza *Moirelor* elinești, căci cuv. μοιρα = "soartă", "destin", pare să fie luat de la Geto-daci și nu invers; id. cuv. rom. VATRĂ stă la baza VESTEI romane și mitologic și laic.

Dl. Luca Manta, deși electronist de profesie, se ocupă de multă vreme, cu toată râvna de probleme lingvistice, stabilind relații și corelații între *signifiant* și *signifié*, recurgând la decodificări.

Un inginer cum este domnul Gabriel Gheorghe, în ciuda problemelor de sănătate pe care le are, își petrece nopțile studiind sursele istorice antice, traducând, mai corect decât a făcut-o Popa-Lisseanu, ***Romana et Getica*** lui Jordanes (operă foarte importantă al cărei contact real nu îl au unii profesori de istorie, altminteri nu s-ar mai comite atâtea greșeli de interpretare!); domnia sa se află în posesia traducerii efectuate de fostul său profesor de latină David Popescu și nu numai a **Geticii** lui Jordanes, dar și a prețioasei lucrări a lui Vulcanius Brugensis ***Despre literele și limba Geților***, pe care eu am descoperit-o doar de câteva luni; eu începusem traducerea lucrării lui Jordanes ***De origine actibusque Getarum*** cu câțiva ani în urmă la Düsseldorf și am continuat până la cap. 7; când am aflat că e sub tipar traducerea lui David Popescu, m-am oprit brusc din această activitate, căci l-am cunoscut și îl prețuiesc.

[8] Acești onești și inimoși cercetători ai culturii și civilizației noastre ar trebui să fie în atenția Academiei Române, căci ei suplinesc pe cei care ar trebui să facă această muncă și nu o fac din neputință (?) sau mai ales din lipsa totală de interes pentru cultura și civilizația românească, înscriindu-se clar într-o tendință care se insinuează ca o viperă în cugetul nostru, al tuturor: uitare și dispreț chiar față de istoria poporului nostru, tendință concretizată și prin prezentarea voit eronată a unor fapte de istorie, a unor personalități istorice marcante, cum a fost Mihai Viteazul, primul mare făuritor al Marii Uniri, din 1600-1601; însăși prezența unor manuale "alternative" de istorie trebuie să fie interpretată ca o vădită rea-credință a celor care se fac răspunzători de acest compartiment. Învățământul se cere a fi reformat sau mai bine-zis, reforma despre care se vorbește atâta de zece ani încoace, ar fi trebuit să înceapă cu învățământul, căci școala este aceea care dotează cu oameni de specialitate – tehnocrați la nevoie – absolut toate ramurile activității umane, deci întreaga societate;

de aceea problema învăţământului de toate gradele. dar mai ales cel elementar şi mediu, trebuie privită cu toată seriozitatea şi bineînţeles, în spiritul dragostei de ţară şi neam, deci cu respect faţă de întregul bagaj cultural şi civilizator al purtătorilor acestor făclii şi stindarde din trecutul mai îndepărtat al românilor şi ţării locuite de ei. Este ruşinos că trebuie să aflăm din gura altor neamuri ceea ce ar trebui să aflăm mai întâi de la neamul nostru legat de istoria, cultura şi civilizaţia propriei noastre fiinţe: e dureros să aflăm frecvent prin mass-media că Guvernul se preocupă să lărgească obligativitatea învăţământului la **nouă clase**, când acesta acesta era, cu peste treizeci de ani în urmă, generalizat la zece clase: deci după revoluţia din 1989 s-a redus la opt!

[9] Când a fost premiat cu medalia de argint dl. prof. Ţicleanu a constatat cu stupoare că era cel mai tânăr dintre aceştia: el are 58 de ani; aşadar "rain brain-ul" românesc se scurge în continuare spre ţări dezvoltate (S.U.A., Germania, Franţa, Canada etc.). Cum de se întâmplă acest lucru mai cu osârdie în ultimii zece ani, care nu este acesta un motiv de îngrijorare pentru autorităţi, pentru factorii din învăţământ?! Cum de nu se cercetează îndeaproape cauzele reale ale acestui fenomen. De ce Academia Română a devenit o instituţie atât de săracă, încât s-a "degajat" şi de doctoranzi, în timp ce pentru reclama electorală s-au găsit bani de ordinul milioanelor de dolari – dureros de adevărat – (unde eşti tu, Caragiale, şi tu, Aristofan, cum de nu înviaţi la "văzul" unor asemenea jafuri?!), bani cheltuiţi pe miliarde de afişe şi pancarte care după o zi-două apăsau pe umerii gunoierilor şi REBU-ului!

[10] Iată, deci, că a existat un alfabet getic, o limbă getică vorbită şi scrisă de strămoşii noştri, pe care Ovidiu, în cei aproape zece ani de exil petrecuţi printre Geţi, a învăţat-o, a scris în graiul getic numeroase poeme, din care nouă ne-a parvenit doar unul, în rezumat: deci nu aveam dreptul să-l negăm, chiar dacă nu am fi avut nici o altă probă, dar mai avem şi manuscrisul ***Ponticelor*** de la Alba-Iulia şi iată că avem aici şi alfabetul, dar şi fragmente de scriere getică, atâtea câte sunt suficiente pentru a decide introducerea lor în manualele şcolare, în clasele primare şi nu numai.

Aşa cum consideră el însuşi:

Nec me Roma suis debet conferre poetis (***Tr.***,V, 1, 73-74)

(Roma nici nu mai trebuie să mă mai numere printre poeţii săi.)

... ... *sed glorior Histrum,*
ingenio nullum maius habere meo.
Hoc, ubi vivendum est, satis est, si consequor arvo
inter inhumanos esse poeta Getas. (*P.* I, 5, 61-66)

(...chiar mă mândresc cu faima că la Istru
nu există un talent mai mare decât al meu;
îmi este de ajuns dacă aici, unde trăiesc, printre Geţii sălbateci,
sunt un poet renumit.)

Noi, românii, avem datoria de onoare să-l considerăm printre primii noştri poeţi, ba chiar cel dintâi şi cel mai mare poet geto-daco-sarmatic. Dar după cum se vede, în afara eruditului sulmonez, mai grăieşte şi istoria de acest adevăr incontestabil, alfabetul getic ca primordial, de la care s-au înfruptat toate celelalte alfabete: fenician, ebraic, elin, gotic, chirilic ...

[11] Cf. Aristotel, ***Problemata*** XIX, 28 şi Teopomp (24) atribuie Geţilor şi cunoaşterea lirei pe care o foloseau în procesiunile religioase şi războinice.

[12] Ideea exprimată de mine în ***Ubicuitatea Geto-dacilor*** (privitor la CODRENI şi IONI < Ionia, colonie a Atenei, unde timp de şase secole au domnit KODRIDAI, adică CODRENII şi care au devenit ION-II pe care, secole multe mai târziu, aveam să îi regăsim în sintagma legată de calitatea de domnitor în forma ei redusă *IO, Mircea voievod* sau *IO, Mihai Vodă Viteazul*) se întăreşte o dată în plus.

[13] V. şi Maria Crişan, ***Publius Ovidius Naso. From Porthmeion Kimmerikon to Tomis, Zegrinus and Alba-Julia***, 2000, cap. Ilustraţii, dar şi ***Dictys Cretensis and Dares Phrygius, the Genuine Authors of the Ephemerides of Troyan War.***

Trebuie să-i fiu recunoscătoare d-lui prof. Iancu Fischer care, când mi-a prezentat lucrarea ***Die Lage der antiken Städte Troja und Theben aus Böotien in der Bronzezeit***, la şedinţa din oct. 1997 a Societăţii de Studii Clasice, mi-a reproşat, atenţionându-mă, că despre cei doi istorici ai Războiului Troian – Dictys Cretanul şi Dares Phrygianul – nu ar fi relatat nici o autoritate în materie (când, de fapt, ne stau mărturie, nu numai iluştri scriitori ca P. Sallustius şi Cornelius Nepos, prezenţi în ***Bibliotheca historica*** a lui Diodor din Sicilia, în care între cărţile V şi XI sunt cuprinse şi ***Efemeridele*** lui Dictys şi Dares, dar şi o inscripţie autentică, iar mai apoi Suidas, Ştefan din Bizanţ şi notarul regelui Bella II, printre alţii) şi apoi alfabetul elin încă nu ar fi fost inventat.

Aceste afirmaţii total nefondate ale fostului meu profesor mi-au dat îndemnul şi statornicia acerbă, cu care Natura m-a înzestrat încă de la naştere, să intru mai cu osârdie în probleme universale de alfabet, începând cu cel getic şi iată că am făcut-o.

[14] Una din cele trei Furii, însărcinată de a pedepsi vinovaţii în momentul intrării lor în Infern.

[15] În orice caz, această distincţie nu se acorda decât pentru merite militare deosebite (cf. Titus Livius, II, 10, 14).

DIFICULTĂȚI DE TRADUCERE ȘI MODALITĂȚI DE DEPĂȘIRE A LOR

(Comunicare pregătită pentru Simpozionul organizat de Grupul Român de Lingvistică aplicată, Cluj-Napoca, 18-21 septembrie 1987)

Notă

Acum, aprilie - mai 2003, din respect pentru cititor, o public aproape identic cu cea inițială: notele adăugate azi se vor regăsi sub literele a - e.

Pornind de la ideea că bunele traduceri în versuri sunt foarte greu de realizat, traducătorul fiind, în fapt, un recreator, un alter ego al autorului, mai ales atunci când fidelitatea nu este sacrificată pe altarul esteticii, dimpotrivă se mariază în chip fericit cu ea, voi oferi, în cele ce urmează, exemple demne de urmat și altele demne de ocolit.

Sunt și poeți contemporani buni traducători în versuri în care sens un loc de frunte i-aș acorda poetului George Lesnea, mai ales pentru sensibilul poet Serghei Esenin, dar cum eu m-am aplecat mai ales asupra artei poetice la George Coșbuc având pregătite pentru tipar două volume din acest poet erudit transilvan, voi oferi cititorilor mostre elocvente de fidelitate dublată de estetic din extrem de vasta și complexa gamă a traducerilor sale din literatura universală, adevărate lecții de curată și bogată limbă românească, ne propunem să zăbovim doar la câțiva dintre ei: Homer, Vergiliu, Kalidassa, Dante, Byron, Opitz.

Din *Odiseea* lui Homer citez strofa 35, Cartea a V-a, așa cum este în manuscrisul lui Coșbuc și nu cum a apărut alterată de editorii săi, printre care și Șt. Cazimir și I. Sfetea, la Editura pentru Literatură, București, 1966:

„Mă lași așa de grabnic, așadară
Și-așa-n curând, viteazule Odiseu,
Te și întorci[1] în mult dorita țară!
Eu ce să zic! Drum bun, iubite al meu!
Dar inima-ți, și-așa destul de amară,

[1] În ediția îngrijită de cei doi, prefațator fiind Struhl Cazimir, editorii și-au permis să înlocuiască verbul *întorci* cu *reîntorci*, nejustificat nici măcar filologic.

De-ar şti de-acum, aşa precum ştiu eu,
Ce amar ţi-e scris până s-ajungi la tine
Acasă-n ţara ta, atunci mai bine
Ai sta pe loc: s-avem un sat şi-o masă
Şi-n veci trăind tot tânăr te-aş avè[2].
Deşi-ţi doreşti nevasta cea de-acasă
Şi zilnic plângi că n-o mai poţi vedè.[3]"

Şi pentru că prefaţatorul Şt. Cazimir îl acuză pe Coşbuc, fără nici un fel de argumentare, că în traducerea *Odiseei* s-ar fi folosit de cea a lui I. Caragiani (18776), iar Al. Balaci adaugă aceleaşi acuze, tot fără a se simţi obligat să-şi argumenteze cumva afirmaţia, *„şi o traducere germană de hexametri"* (*Anal. Acad. R.S.R.*, anul 100 (1966), Seria a IV-a, vol. XVI), avem justificata obligaţie faţă de cititori, a le oferi acelaşi fragment în versiunea lui Caragiani cu sublinierea de rigoare a posibilităţilor pe care le oferă scrierea în proză faţă de cea în versuri, în cazul în care traducătorul stăpâneşte bine limba română, are cunoştinţele filologice pertinente şi ceva talent; aşadar, iată-l pe Caragiani:

„Mult iscusite Odiseu, aşadar acum vrei să pleci îndată acasă *la* iubita ţară părintească? Dar cu toate acestea *fie-ţi cu bine*. Dacă însă *ai şti cu adevăr în minţile tale* câte necazuri *îţi este ursita să suferi* înainte de a ajunge în ţara ta părintească, ai sta *aici pe loc cu mine* şi ai păzi această casă şi ai fi nemuritor, cu toate că ţi-este

---

[2] În ediţia semnată Stefea – Cazimir, versul este modificat astfel: *Şi-n veci trăind tu casă să-mi păstrezi.*

[3] În ediţia citată este „că nu poţi s-o vezi"; este foarte adevărat că pe manuscris, în dreptul celor două versuri este scrisă de Coşbuc slab, cu creionul, terminaţia *ezi* care ar fi putut, eventual, îndemna pe editori să „corecteze" cazul 1 şi astfel: *Şi-n veci trăind tu tânăr să viezi*, motivând oarecum „corectarea" versului din cazul 2 *Şi zilnic plângi că nu poţi s-o mai vezi*; oricum atitudinea neleală a acestor primi editori faţă de *Odiseea* lui Coşbuc obligă certamente pe viitorii editori să *nu* se ghideze după această primă ediţie licenţios şi nefericit „corectată", ci după manuscrisul coşbucian: eu am citat doar trei exemple, dar ea este plină de „corecturi". Cu peste doi ani în urmă am depus la revista *Manuscriptum* articolul tratând acest delicat subiect, articol care întârzie să apară, deşi, dată fiind cuprinderea inclusiv a conceptului de etică profesională, ar fi trebuit să beneficieze de prioritate, spre a se stăvili de aci înainte atari întreprinderi cu consecinţe atât de nefaste pentru istoria şi critica literară, pentru cultura românească, pentru cultura universală, după cum se va vedea din această contribuţie a mea.

dor *să-ți vezi pe nevastă-ta* pe care mereu o doreşti în toate zilele".

Am subliniat sintagme, elemente morfologice şi fonetice cu care este presărată toată ***Odiseea*** lui Caragiani, el fiind, după cum se poate bine vedea, foarte tributar dialectului aromân, iar toate acestea nu îşi au locul în limbajul literar al acelui moment (1867). Cât despre o comparaţie pe linia elementului artistic, nici nu poate fi vorba, Coşbuc ridicându-se foarte mult desupra unei de-a dreptul chinuitoare traduceri macedo-române; poate numai după o aşezare a ei în limitele sintactice, morfologice, fonetice literar-româneşti, am putea atinge o atare discuţie, dar bunul simţ al vorbitorului corect de limbă română e drept să spună *veto*.

Din ***Eneida*** lui Vergilius (Publius Maro, 70 – 19 î.e.n.), pentru a cărei traducere, tot în hexametri, a fost distins de Academie cu marele premiu „Năsturel", voi cita mai întâi versurile 9 – 13 din Cartea I:

„Musă, vesteşte-mi temeiul din care călcare-a
poruncii
Astfel de multe dureri s-aducă vrăjmaşe regine,
Celui mai vrednic bărbat, amaruri atâtea gătindu-i,
Patimi atâtea de mari s-ascundă sub piepturi chiar
zeii?"

Să comparăm acum cu traducerea în proză, de altfel bună, a lui Eugen Lovinescu, subliniind şi de data aceasta posibilităţile multiple şi largi de mişcare pe care ţi le oferă proza spre deosebire de poezie:

„Muză, aminteşte-mi că, simţindu-se adânc jignită, regina zeilor s-a mâniat cumplit şi l-a silit pe un om cunoscut prin credinţă să înfrunte atâtea nenorociri! E cu putinţă oare să fie atâta urgie în suflete cereşti?"

Din acest moment al literaturii latine oferim cititorului român, cunoscător sau nu al limbii noastre materne – latina[a], versurile 129 – 136, în paralel Coşbuc – Vergiliu, dialogul aprins dintre Neptun,

---

[a] Cum de câţiva ani mă ocup intens de cărturarii nordici - cărora le-am dedicat deja câteva lucrări - am stabilit, perfect raţional că limba getă este matca limbii eline, latine .... ba chiar şi a altor limbi asiatice, nu numai europene; am sub tipar deja un zis *manual de geto-dacă*, dar exemplare „semnal am scos deja şi le-am depus la Biblioteca Academiei şi Biblioteca Metropolitană spre a-mi salva dreptul de autor.

zcul mărilor şi vânturile deslănţuite. dialog viu. natural, ca o gâlceavă meşteşugită între români:

„Vede Troienii-ngroziţi de valuri şi urgie cerească,
Vede că Juno-şi răzbună cumplit şi-şi revarsă veninul,
Cheamă pe Eurus şi Zefir şi zice cu multă mâhnire:
- Ce nebunie v-a prins, o, răspundeţi, obraznice vânturi.
Fără porunca-mi acum, pământul cel mare să-l bateţi;
Am să v-arăt eu ... furtuna dintâiu de pe mări s-o astâmpăr –
N-o să-mi scăpaţi voi uşor al'dată, ca azi, de pedeapsă!"

„Fluctibus opressos Troas caelique ruina.
Nec latueri doli fratrem Junonis et irae
Eurum ad se Zephyrumque vocat, dehinc talia fatur:
Tantane vos generis temuit fiducia vestri?
Jam caelium terramque, meo sine numine, Venti,
Miscere et tantas audetis tollere moles?
Quos ego ... Sed motos praestat componere fluctus.
Post mihi non simili poena commisse luctis."

Aşadar, cu deplin temei, Iosif Vulcan (1841 – 1907), acel cunoscut publicist, animator al culturii transilvane şi fondator al revistei ***Familia***, în ale cărei pagini au debutat atât Eminescu, cât şi Coşbuc, îi adresează în acea memorabilă şedinţă a Academiei, colegialele şi patrioticele cuvinte: „Academia Română ţi-a făcut distincţiunea cea mai înaltă. Ţi-a votat premiul cel mare, considerat până acum drept recunoştinţă pentru activitatea unei vieţi întregi ... Poţi fi mândru de succesul acesta, cu atât mai mult că votul Academiei este aprobat de obştea română." (***Analele Acad. Române***, seria II-a, tom. XIX, 1896-1897)

Coşbuc este primul nostru poet care a devenit membru al Academiei Române, pentru activitatea sa demiurgică şi nu este o hiperbolă chiar dacă ne-am opri numai la activitatea lui trudnică şi meritorie de traducător şi chiar numai la una din numeroasele sale măiestre traduceri, cum ar fi, de pildă. din Kalidasa.

Contemporan cu Vergilius, poetul de limbă sanscrită Kalidasa sau Calidasa a scris frumoase poeme şi drame de dragoste: una din ele, ***Sacontala*** (***Sakountala***) a fost tradusă de Coşbuc în stanţe clasice şi de o extraordinară frumuseţe stilistică; din acestea ofer

câteva fragmente, începând cu unul din Cântul VII, care excelează în virtuţi socio-umane paterne:

„O, câtă bucurie simţeşte un părinte!...
Să-ţi iei în braţe fiul, de-obrazul lui fierbinte
Tu să-ţi lipeşti obrazul!să-l joci de pe genunchi
Pe mâni ş-apoi pe umeri! Să-l strângi ca pe-un mănunchi
De flori, şi el să-ţi poarte mânuţa cum îi vine
Prin păr, să te lovească! Şi de-l ridici cât tine,
Cum e pe picioruşe de colbul străzii plin,
Să simţi pulberea caldă că-ţi lunecă prin sân."

Regretăm că nu avem căderea a aşterne paralel şi textul în sanscrită; pe cel în alte limbi ar fi interesant, dar nu perfect concludent decât ca măiestrie coşbuciană inegalabilă, cel puţin faţă de versiunea franceză pe care am găsit-o la Academie.

Din cântul al V-lea am ales două pasaje, nu numai pentru încărcătura lor stilistică (constraste, simetrii, repetiţii în epifonem, epitete, epizeuxis ...), dar şi pentru conţinutul lor ideatic profund – filosofia morţii şi a vieţii, aşa cum o găsim şi în ***Scrisoarea I*** de Eminescu şi în ***Moartea lui Fulger*** de Coşbuc.

„Eşti om! De-ai fost pe lume gigant, ori un pitic,
şi de-ai făcut de toate, ori n-ai făcut nimic,
de-ai pus tu robi în lanţuri, ori ei te-au pus pe tine,
un giulgiu ţi-e partea toată, când glasul morţii vine.
Când moartea e totuna, nebun eşti dac-alegi
Dintre nebuni pe-un geniu, pe-un miser dintre regi!
Un rege? Cum e dânsul mai mult decât noi oare?
Îl dor aceleaşi patimi şi griji, durerea-l doare
Ca şi pe noi, iubeşte şi uită ca noi toţi."

Şi iată aceleaşi idei în două fragmente din ***Scrisoarea I***:

„Deşi trepte osebite le-au ieşit din urna sorţii
Deopotrivă-i stăpâneşte raza ta şi geniul morţii;
La acelaşi şir de patimi depotrivă fiind robi,
Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi."

Şi:

„Poţi zidi o lume-ntreagă, poţi s-o sfarămi ...Orice-ai spune,
Peste toate o lopată de ţărână se depune.
Mâna care-au dorit sceptrul universului şi gânduri
Ce-au cuprins tot universul încap bine-n patru scânduri ...

George Coşbuc în *Moartea lui Fulger* decelează aceeaşi sentinţă, cu alte cuvinte:

„Să fii cât munţii de voinic,
Ori cât un pumn să fii de mic,
Cărarea mea şi-a tuturor
E tot nimic!“

Dar ipostaza justiţialistă pe care o preferă, Coşbuc, de fapt, peste tot în poezia socială şi nu numai în *Decebal către popor* din care citez strofa a II-a:

„Din zei de-am fi scoborâtori,
Cu-o moarte toţi suntem datori!
Totuna e dac-ai murit
Flăcău ori moş îngârbovit
Dar nu-i totuna leu să mori
Ori câne-nlănţuit.“

Al doilea citat la care ne-am oprit, tot din actul al V-lea al *Sakountalei* sunt vorbe puse în gura personajului feminin Viduşaca pentru a esenţializa Poetul:

„Atât cât ai n-ajunge? De ce? Poet, eşti rege,
ce nu-nţeleg savanţii, poetul înţelege.“

Din actul al III-lea am ales tot două mici fragmente, ambele puse în gura personajelor feminine, ambele sentinţe, al doilea mai ales proverb popular, regăsit şi la noi în formula quasi urbanistică: „Cine s-a fript cu ciorbă, suflă şi-n iaurt“.

Deci, primul – Duşante:

„Tu, ca să fie dulce otrava morţii tale
În loc de fier în vârful săgeţilor, pui flori:
Dar celui care moare, ce-i pasă că-l omori
În chip brutal ori gingaş, cu spadă ori cu floare.“

Al doilea – Priamvada:

„ ... Spune-mi, ce crezi e om cuminte
Acel ce fiind bolnav de soarele fierbinte
Al verii prinde frică de foc şi totdeauna
El seara ia umbrelă, crezând că-l arde luna.“

Întreaga dramă este de o rară frumuseţe artistică, dar şi moral-socială, încărcată de vorbe înţelepte, de judecăţi de valoare, de informaţii cu valoare documentară revelatoare: am ales din acel

ultim noian, o informaţie interesantă mitologică; vorbeşte Matali, în Cântul VII:

„Acolo, sus pe culme, trăiesc nemuritorii
Născuţi din Brahma, Ziua şi Noaptea şi toţi Sorii
Cei doisprezece ..."

Aşadar doisprezece „sori" câţi zei şi zeiţe la elini, câţi apostoli la creştini; trinitatea Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh este prezentă prin Brahma, Vişnu şi Şiva.

Cel de-al IV-lea poet din care ne-am propus să exemplificăm în măiestrita pană a lui Coşbuc este celebrul florentin Dante Alighieri (1265 – 1321), intrat în istoria literaturii universale mai ales graţie trilogiei sale ***Divina Commèdia***, şi pentru că a creat strofa din 3 versuri ce-i poartă numele, „terţina dantescă".

Exemplificăm prin trei terţine din ***Infernul***, Cântul XXVII, v. 115-123, în original şi în versiunea coşbuciană unde năsăudeanul respectă *terţina dantescă* (în câteva poezii originale Coşbuc îşi creează *propriile-i terţine*):

„Ella sen va notando lenta lenta:
Ruota e discende, ma non man'arcorgo,
Se non ch'al viso, e disotto mi venta.

Io sentia già dalla man destra il gorgo
Far sotto noi un orribile stroscio:
Perchè con gli occhi in già la testa sporgo.

Allor fu'io più timido allo scoscio:
Per occhi'io vidi fuochi e senti pianti
Ond'io tremendo tutto mi racoscio."

(***La Divina Commèdia di Dante Alighieri esattamente copiata della edizione romana del P. Lombardi***. Tomo primo che contiene l'***Inferno*** ..., Jena, Presso Federico Fromann, 1807, p. 85)

„Dar ea pluteşte lin, făcând ocol,
Scoboar-ncet, dar nu-i simţeam plutirea
Decât de jos şi-n faţă-un vânt domol.

Sub nori la dreapta s-auzea venirea
Cumplitei guri făcând un zgomot mare,

De aceea-n jos plecai puțin privirea

Şi-abisul mă-ngrozi cu mult mai tare,
Căci urlete-auzii. Văzui şi focuri
Şi-ntreg mă strânsei ghem cu spaimă mare."

(***Dante Alighieri, Divina Comedie***, în româneşte de George Coşbuc. Studiu introductiv şi comentarii de Alexandru Balaci, Bucureşti, E.S.P.L.A., 1959, p. 181-182)

Cu indubitabil temei o serie de dantologi (Traian Sofonea, Ramiro Ortiz, Lucia Santangelo ...) au afirmat că versiunea coşbuciană a trilogiei danteşti este cea mai bună traducere pe plan european, mai ales prin tonul şi penetrația în spiritul dantesc.

Din lord Byron (1789 – 1829), Coşbuc traduce poemul de largă respirație ***Mazeppa***, în metru original, la vârsta de nici 18 ani, ca student în anul I al Facultății de Filozofie şi Litere din Cluj. În ciuda modestei sale introduceri, ***Mazeppa*** reprezintă o culme coşbuciană, una din nenumăratele-i culmi.

Limba engleză are cuvinte scurte, Byron este recunoscut pentru scurtime, ***Mazeppa*** are un singur cuvânt din patru silabe – *Ukraina* –, restul din 2 – 3 şi nenumărate cuvinte monosilabice, lucru ce constituie o dificultate în plus pentru un traducător român, şi o facilitate de a scrie versuri pentru un englez.

Citez primele 9 versuri din strofa a VII-a:
„I loved and was beloved again –
They tell me, Sire, You never know
Those gentle frailties; if it's true,
I shorten all my joy or pain;
To you' twould seem absurd as vain;
But all men are not born to reign.
Or o' er their passions, or as you
Thus o'er themselves and nations too
I am – or rather was – a prince."

(***The poetical works of Lord Byron. The only complete and copyright text in one volume***. Edited with a memoir by Ernest Hartley Coleridge, London, John Murray, 1905, p. 433-442)

La Coşbuc acestea se constituie în primele 11 versuri ale strofei a VIII-a (el mărturiseşte în introducere că i-au ieşit cu vreo 200 de versuri în plus față de original):

„Iubeam dar şi eram iubit.
De-i drept ce spun, că la iubire
Tu nu pricepi nimica, Sire;
Eu tac de câte-am suferit,
Şi tac de fericiri, de toate;
Tu nu le asculţi cu drag. Dar poate
Tot omul stăpâni pe drept
Noianul de porniri din piept?
Tot omul poate să domnească
Naţiuni şi nouă legi să nască?
Sunt prinţ – ori cel puţin am fost."

Reţinem, în afara problemei ţinând de scurtimea cuvintelor – la Byron, din 63 de cuvinte, 45 sunt monosilabice, iar restul de 18, disilabice şi 11 trisilabice – precizia traducerii, respectarea întocmai a ideii byroniene, melodicitatea versului atât printr-un colorit adiţional al rimei, cât şi prin prezenţa de epitete, contraste, epifoneme, repetiţii, aliteraţii, figuri de stil în plus la Coşbuc faţă de originalul englez.

Din poetul erudit, silezianul Martin Opitz (1597 – 1639) care a zăbovit aproape doi ani de zile, 1621 – 1622, pe meleagurile bihorene la Curtea principelui de Transilvania Gabriel Bethlen, ca profesor la Academia de obşte înfiinţată de acesta la Alba Iulia, Coşbuc traduce poemul *Zlatna*, una din cele două opere majore legate de istoria, arheologia, etnografia şi tradiţia culturală a românilor din Transilvania.

Poemul, lung de aproximativ 600 de versuri, este scris în metru alexandrin, Coşbuc traducându-l în aceeaşi manieră prosodică. Ca unul care stăpânea excelent limba germană pe care o învăţase încă din fragedă copilărie, Coşbuc, şi prin această tălmăcire, îşi dovedeşte nu numai cunoştinţele temeinice de limbi străine, nu numai cultura elevată pe care o avea, dar şi buna cunoaştere a limbii române, oferind tot timpul lecţii de cum trebuie să vorbim şi să scriem corect româneşte.

Deşi, valoarea documentară a informaţiilor furnizate de Martin Opitz în acest poem este incontestabilă, şi de aceea ar merita analizate mai multe fragmente referitoare la descrierea bărbaţilor şi femeilor bihorene, la îndeletnicirile lor, la modul de trai, la istoria zbuciumată a Transilvaniei, spre exemplu, ne vom

opri la un singur fragment semnificativ şi pentru traducător şi pentru autorul originalului, acurateţea informaţiei furnizate de către un bun cunoscător şi al limbii latine, dar şi al fiicelor ei – româna, italiana, spaniola, franceza:

„Şi totuşi limba voastră prin timpi s-a strecurat
Întreagă-ncât cu dreptul e lucru de mirat.
Italia chiar este departe de tulpină
Şi-ntocmai Esperida şi Galia vecină;
Pe cât de puţin ele cu Roma se unesc
Pe atât de mult unit e poporul românesc." (v. 115 – 120)[b]

Originalul german este la fel de concis, ca o filă de istorie versificată, original a cărui fidelitate Coşbuc o respectă:

„Doch eure Sprache bleibt noch hier auf diesen Tag
Darob sich dann ein Mensch gar bilich wundern mag
Italien hat selbst nicht viel von seinem Alten,
Ingleichen Spanien und Gallia behalten.
Wie wenig diss nun kan den Römern ehnlich sein,
So nahe sind verwandt Walachisch und Latein."

(*Ausgewähte Dichtungen* von Martin Opitz, hrsgb. von Julius Tittmann, Leipzig, F. A. Brockhaus, 1869, p. 81)

Dacă la Coşbuc intervin două sinecdoce – *ţara* în loc de *popor* (Roma / Römern la dat. pl.) şi inversând rolurile, pune *poporul românesc* în loc de *limba română*, valahă (walachisch), dar conform şi altor mari literaţi, cazul lui Caragiale, *limba se identifică cu poporul*, căci, spune marele dramaturg, „*prin limbă a supravieţuit poporul*", iar în opinia celui mai recent poet naţional dispărut, Nichita Stănescu, „*Patria mea este limba română*", în cazul ultimelor două versuri citate, Mihai Gavril, obsedat de realizarea unei traduceri cât mai frumoase, sacrifică, şi din păcate foarte des, nu numai aici, fidelitatea pe altarul esteticului.

„Şi totuşi limba voastră / prin timp a străbătut."

Urmează apoi o *floricică*, „E dulce cum e mierea / Şi-mi place s-o ascult", sacrificând un vers original, „Darob sich dann ein Mensch gar bilich wundern mag", care reprezintă, de fapt,

---

[b] Aceasta pentru că limba română veche, adică geto-daca, a fost limba matcă mai întâi a limbii latine şi mai apoi a „fiicelor ei", zisele limbi romanice (rog a se vedea şi nota a).

urmarea firească a ideii exprimate cu câteva versuri mai sus – hoardele barbare care au venit peste noi, înşirându-le în ordine cronologică, ca în cadrul unei lecţii de istorie şi de aceea oricine se poate mira, deodată cu Opitz, cum de s-a putut păstra atât de curată limba română, ridicându-se întotdeauna ca untdelemnul deasupra influenţelor străine, desigur că subsumează şi ideea de *etnie*, de *naţiune*, o dată cu cea de *limbă*, idee clar exprimată mai sus: mirarea în faţa supravieţuirii limbii şi poporului român de sorginte romană sau invers (vezi mai sus).

Şi, mai departe, Mihai Gavril diluând şi mistificând preţioasele idei, poetizează, „Cum Esperida este cu Galia vecină", „Italica-i cu-a voastră dintr-un izvor Latină". Şi apoi, ca şi cum mai întâi au fost fiicele şi apoi mama, într-o confuzie de beatitudine: „Nemuritoarea gintă / din care-au fost pornit / Romanii sub un sceptru / pe toate le-au unit." (***Cumpăna dorului***, traducere liberă de M. Gavril, Martin Opitz, ***Zlatna***, Editura Sport – Turism, 1982)[c]

Aşa se face că Mihai Gavril, ca un cântăreţ căruia îi place să-şi asculte propriul glas, ameţit de frumuseţea cântului său, îl părăseşte pe Opitz, urmând doar poteca cumpenii, a propriului său dor. Şi aşa se face că poetul, de altfel înzestrat, nu s-a dezminţit deloc pe sine şi a vrut să fie o cumpănă a dorului său şi nu o *tihnă a sufletului*, cum a vrut poetul silezian şi a ieşit un dor care a cumpănit greu doar înspre sine tălmăcitorul, mai mult decât liber, libertin.

Aşadar, ne prosternăm în faţa traducerii fidele, dar şi măiestrite a lui G. Coşbuc şi rostim şi noi totdeodată cu Ion Agrârbiceanu, cuvinte de pioşenie în faţa bardului din Năsăud: „*E semn de înaintare în cultură când un popor are traduceri bune din operele scriitorilor altor neamuri. Şi ardeleanul George Coşbuc a contribuit în mare măsură ca să putem da şi noi românii această dovadă de popor cult şi înaintat*".

Un alt mare poet de care m-am ocupat cu aceeaşi atenţie în ultimele decenii este Publius Ovidius Naso, stimat şi îndrăgit

---

[c] Amintim că la p. 39, în nota de subsol, găsim informaţia că talentatul poet Mihail Gavril ştia de existenţa în România a cărţii lui Carolus Lundius, ***Zamolxis primus Getarum legislator***. încă din 1981. De ce nu a a dus la cunoştinţă d-lui N. Săvescu în 2001 acest adevăr fundamental?

dcopotrivă de Martin Opitz, precum şi de George Coşbuc, Martin Opitz fiind acela care i-a copiat şi *Ponticele* găsite la Alba-Iulia (şi i-a alcătuit nişte glosse şi marginalii), şi nu un italian, aşa cum opinează ilustrul profesor N. Lascu, totul pledând în favoarea ideii mele, începând cu caracterele amintind de goticul târziu, fonetica şi apoi manuscrisul însuşi. Această cercetare s-a cristalizat într-o teză care, sperăm, va aduce multă noutate într-o atât de controversată problemă, cea de *geografie istorică*, aşa cum reiese ea din poemele de exil ale lui Ovidiu coroborate cu sursele literar-istorice şi geografice antice[d].

În teza mea dedicată fenomenului cultural-ştiinţific care a fost primul şi cel mai mare poet erudit romano-geto-dac Publius Ovidius Naso, ***References of historical geography in Tristia and*** *Pontica*, depusă la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, după o muncă de peste două decenii, mi-am dat seama că la originea stavilelor care au stat în calea lămuririi întregii problematici de geografie istorică, nu numai a locului / locurilor lui de exil, conform aserţiunilor marelui sulmonez coroborate cu sursele antice – Herodot, Strabon, Ptolemeu, Tacitus, Plinius S., Ammianus, Jordanes ..., s-a aflat mai ales îngăduinţa pe care şi-au luat-o unii traducători, ba chiar editori (printre ei Emile Ripert şi Theodor Naum) de a se depărta prea mult de text, de a-l mistifica, după cum subliniază şi prof. N. I. Barbu în referatul domniei sale întocmit la studiul meu.

Ne oprim la două foarte importante fragmente:

1. *Tristele* III, 12, 1-2:

„Frigora iam Zephyri minuunt, annoque peracto
longior antiquis visa *Maeotis* hiems."

(cf. ***P. Ovidii Nasoni Opera omnia***. Ex editione Burmanniana cum notis et interpretatione ... vol 4, Londini, Curante A. J. Valpy, 1821, p. 2363).

[d] De curând am publicat cărţulia ***Publius Ovidius Naso. Manuscrisul Ponticelor de la Batthyaneum Alba-Iulia***, cu un cuvânt înainte întocmit de prof. dr. Florin Rotaru, având şi o anexă interesantă ***Microeseu despre invidie***, raportat şi la motivul real al exilării sulmonezului în cel mai nordic punct al Imperiului Roman, A. Cotta Maximus Messalinus.

Iată cum apare în ediția franceză, *Ovide: Les Tristes. Les Pontiques* ..., introduction, notes et texte établis par Emile Ripert, Paris, Garnier, 1937):

„Frigora iam Zephyri minuunt, annoque peracto
longior antiquis visa *Tomitis* hiems."

Deci înlocuindu-se *Maeotis* cu *Tomitis* (vezi ediția Burmaniană) traducerea sună astfel: „Déjà les froids sous les zéphyrs faiblissent, et dans cette fin d'année l'hiver paraît avoir été plus long à *Tomes* que ceux de jadis."

Iar la nota *353* de la p. 501 găsim următoarea informație, de altfel foarte interesantă și utilă, după ce Ripert și-a permis „licența" sus-pomenită (vers. 2): „Maeotis hiems. *Tomes* était situé au *mileiu* des *Palus Méotides*". Într-adevăr, cf. surselor antice, Nicephoras, Theophanes, Justinian, Tomis (una din cetățile numite astfel, în orice caz Tomisul lui Ovidiu) se afla la est de Phanagoreia, la o distanță cam de 30 km, nu chiar în Lacul Maeotic, cf. configurațiilor cartografice analizate, dar foarte aproape de el, în Panticapaion.

Iată și traducerea lui Naum (*P. Ovidius Naso, Scrisori din exil*, în românește de T. Naum, București, E.S.P.L.A., 1957):

„Zefirii moaie frigul, dar mie iarna asta
Din *Sciția* mai lungă mi s-a părut a fi."

Așadar *Maeotis* a fost înlocuit cu *Sciția*, o „licență" inadmisibilă și nu este singura de acest fel.

2. ***Ponticele***, IV, 10, 1-2:

„Hic mihi Cimmerio bis tertia ducitur aestas
Littore pellitos inter agenda Getas."

Traducerea din ediția franceză sună: „Voici le sixième été qui se déroule pour moi sur le rivage cimmérien[784] et je dois le passer parmi les Gètes couverts de peaux."

Iar la nota *784* de la p. 539 găsim: „Cimmerio. Cimmérien peut signifier *infernal*. (Toate sublinierile ne aparțin).

Și iată traducerea lui Naum a acestor două versuri (ale aceleiași ediții):

„A șasea vară-i asta de când petrec pe țărmul
cel *pontic*, printre geții înveșmântați în piei."

Deci *Cimmerio* a devenit *Pontico* la Naum; vezi și manuscrisul ***Ponticelor*** de la Batthyaneum unde este clar *Zegrino*

(regăsit şi cu varianta de *Aczegrin / m / Cimmerium // Cerberion // Cedren // Cherson*, azi *Kerč*), iar la Herodot (IV, 12 şi IV, 25) figurează sub forma *Porthmeion Kimmerikon*, de la verbul *porthmeuo* = „a transporta de pe un ţărm pe celălalt“, căci era un orăşel portuar care reglementa navigaţia maritimă şi fluvială între Marea Neagră, Marea de Azov şi fluviul Don; acest portuleţ se numea în graiul localnicilor *Tomis*, legat de legenda Argonauţilor; la Strabon (VII, 2, 2 şi XI, 2, 5) îl găsim sub numele de *Kimmeris* şi *Kimmerike*.

Desigur, este un aspect al eticii profesionale respectarea textului original mai ales atunci când sunt implicate probleme atât de spinoase ca cele de geografie istorică – cazul în speţă – care o dată mistificate au condus la îngreunarea cercetării tocmai a acestui aspect de către conaţionalii care în chip firesc s-au ghidat după traducerile, ediţiile lor neavând posibilitatea să recurgă la ediţii mai vechi, la manuscrise, la original[e].

---

[e] Închei citând primele două versuri din elegia-scrisoare cea dintâi scrisă după ce a ajuns în TERRA POENAE (locul de ispăşire a pedepsei date), unde poetul afirmă un adevăr documentar legat de starea civilă a propriei persoane (*P.*, I, 1, *Lui Brutus*)- primirea cetăţeniei:

Naso Tomitanae jam non novus incola terrae
Hoc tibi de Getico littore mitit opus.
(Naso din Tomis, deja cetăţean al comunei,
Scrisori-elegii îţi trimite de aici, de pe ţărmul cel getic.)

Ideea autorului este respectată şi de unii traducători germani.

Iată cum sună aceste versuri în traducerea lui Teodor Naum (ediţie de N. Lascu, prefaţă de Ion Acsan, Editura Mondero, Bucureşti, 2000):

Ovidiu, ce trăieşte de mult pe ţărmul getic,
Din Tomis îţi trimite acum aceste cărţi.

Cam la fel sună şi traducerea iscălită de Eusebiu Camilar (prefaţă, note şi indice de Toma Vasilescu, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1966):

De mult înstrăinatul în geticele părţi
Eu, Naso, de la Tomis trimit aceste cărţi.

Or, aşa cum am spus, Ovidiu a ţinut să informeze pe cititorul de la Roma că el *devenise cetăţean* (mai apoi chiar cetăţean de onoare) al orăşelului *Tomis*, situat la *Bosforul Cimmerian*, cf. *P.* IV, 10, 1-2:

Heac mihi Zegrino bis tertia ducitur aestas
Littore pellitos inter agenda Getas.

Căci ZEGRINO *apare în manuscrisul Ponticelor* de la Alba-Iulia, ceea ce în unele ediţii, inclusiv *Burmanniana*, va fi redat cu CIMMERIO (vezi imediat mai sus): acest *Cimmerio* (cu variantele pomenite mai înainte şi legat de populaţia cimeriană care în secolele VI- III î.e.n. cunoscuse epoca de înflorire a Imperiului lor, întins pe tot teritoriul sudului Rusiei, inclusiv în Cuban şi Caucaz, precum mai apoi Regatul

Aceste comodităţi uneori, impietăţi alteori, aşa cum s-a putut vedea, comise de predecesori, îngreunează mult cercetarea istoric-literară ulterioară, întârziind sau chiar împiedicând dezvăluirea adevărului ştiinţific, ţintă expresă a cercetătorului, un motiv în plus de a ne îndrepta mintea cât mai des spre sursele prime, cât mai aproape de obârşie, atunci când aceasta nu ne este chiar ea la îndemână: făr idei preconcepute, respectând aserţiunile unui martor ocular cum a fost acest mare erudit poet roman-geto-sarmat numit Publius Ovidius Naso şi care mai era şi perfect conştient de uriaşul său talent şi deci de dăinuirea lui peste veacuri - deci cu respect şi stimă faţă de POSTERITATE - din ele am împrumutat şi eu câteceva în cercetările mele.

Maria Crişan, 26 aprilie 2003

Pontului) se numea în graiul localnicilor TOMIS,legat de legenda Argonauţilor (*Tr.*. III, 9, 15 - 34).

Or, eu prin 1985-1986, descoperisem o inscripţie, *Decret de acordare a cetăţeniei* (*Nadpisi Olbij* (1917-19665), Leningrad, Nauka, 1968), pe care am pus-o în legătură cu inscripţia Decret 355 din *IOSPE*, vol. I, p. 311-313, datată A.D. 13-14 (Să fi respectat oare autorităţile locale instrucţiunile Romei? Câtă similitudine între ce se petrecea cu exilaţii în antichitate şi ce se petrece cu cei de azi!) şi pe care le publicasem mai întâi în Düsseldorf, februarie 1993, în cartea ***Historisch-geographische Referenzen in Tristia und Pontica***, la Ed. Aouane, la cap. L şi apoi în anul 2000, la Casa de editură şi presă Viaţa Românească, în cartea ***Publius Ovidius Naso. From Porthmeion Kimmerikon to Tomis, Zegrinus and Alba-Julia***, între paginile 285-288.

În primul rând, notat cu puncte goale, din Decretul de acordare a cetăţeniei, s-a încadrat perfect numele lui Ovidiu, Πουβλιος Ουιδιος Νασων. În Decretul de *răsplătire* a unui „cetăţean" care nu fusese originar din *Chersonesus Taurica*, dar care participase la o luptă crâncenă, apărându-şi *patria adoptivă* şi distingându-se ca un excepţional *strategos*, deşi *senior*, a fost distins cu cea mai înaltă magistratură, scutit de dări, onorat cu *velata corona*, care nu se acorda decât *pentru merite militare deosebite*, cf. T. Livius (II, 10, 14): s-au bătut monede cu chipul lui (v. şi coperţile cărţilor citate) şi s-a ridicat şi o statuie; despre toate aceste *onoruri-răsplăţi* glăsuieşte Ovidiu, care, acolo, în exil, senior fiind, îmbrăcase prima oară haina militară, conform informaţiilor nete furnizate de poet în *Tr.*, IV. 1, *P.* IV, 9, 97-104 şi *P.* IV, 14, 51-56.

DOMNITORUL UNGROVLAH VLAD ȚEPEȘ DRACULA (1431-1476) – MIT ȘI REALITATE –

S-a simțit și încă se simte nevoia să se scrie, să se dramatizeze și să se ecranizeze opere valoroase bazate pe documente științifice despre acest mare viteaz domn și cu dreptate cârmuitor al neamului nostru, spre a răsturna mituri și ficțiuni de tipul romanului *Dracula* al lui Abraham Stoker (1847 – 1912), roman publicat în 1896 și care vai! în 1971 avea să ajungă la a 85-a ediție și mai apoi să fie ecranizat de o bine-cunoscută trupă de cincaști și artiști americani. Irlandezul Abraham Stoker, după ce încercase mai multe meserii, inclusiv cea de matematician, la Trinity College, se oprește în cele din urmă la studiul vampirismului și al pseudoștiințelor oculte. Ivirea romanului *Dracula* va fi pusă în legătură cu creațiile profesorului budapestan Arminius Vambery și cu *Povestiri ale sașilor despre Vlad Țepeș – Dracula*. dar și cu *Cosmografia* lui Sebastian Münster și povestirile hinduse despre vampiri, *Arabian nights* editate de sir Richard Burton. Așa s-a conturat o imagine prin prisma răuvoitorilor autori sași. Locurile pe unde a viețuit Dracula, din atlasele păstrate la British Museum, cât și din cartea semnată de Emily Lozowska-Gerard, *The Land beyond the forest* (Ținutul de dincolo de pădure), Londra, 1881. Stoker s-a oprit asupra Transilvaniei, în jurul căreia se țesuse în secolul al XIX-lea mitul existenței vampirilor întărit de romanul *Castelul din Carpați* al lui Jules Verne.

În această operă de pură ficțiune, personajul Dracula mărturisește, într-un monolog, o vagă „înrudire“ cu domnul român: „Cine a fost dacă nu unul din neamul meu, voievodul care a traversat Dunărea și i-a bătut pe turci chiar pe pământul lor?“ Personajul lui Bram Stoker, Dracula, este un conte secui, iar Vlad Țepeș a fost un domn român, deci este nulă baza științifică a romanului. Iată schița romanului. Jonathan Harker, un avocat tânăr, a întocmit un jurnal imaginar; sosit la castelul ruinat de la Pasul Bârgăului, a încheiat cu Dracula contractul de cumpărare a unor proprietăți în Anglia. Bram Stoker, bizuindu-se pe acest

jurnal, a creat romanul *Dracula*, pe fondul răpirii a două tinere frumoase. Aşa s-a format un comitet anti-Dracula în care a fost atras şi filozoful şi matematicianul olandez Van Helsing din Amsterdam, renumit savant în toată Europa.

Dracula, plimbat de Stoker în Anglia, Europa, urmărit, se retrage în castelul din Pasul Bârgăului. Ajuns de membrii comitetului anti-Dracula, vampirul caută să se apere folosindu-se de o şatră de ţigani. Happy-end: Dracula este înfrânt, lumea este astfel salvată de un monstru. Romanul de senzaţie a câştigat teren fiind la polul opus al literaturii severe a epocii victoriene.

În afara numelui de Dracula şi a ţinutului Transilvania, totul este ficţiune.

În 1897 romanul este dramatizat ***Dracula or the Un-dead (Dracula sau cel ce n-a pierit). Piesa durează 4 ore.*** De mare succes s-a bucurat piesa ***Dracula***, scrisă de Hamilton Deane (1927). Filmul mut a preluat şi el mitul Dracula creat de Bram Stoker. Până în 1975 s-au turnat 450 filme; printre peliculele de mare răsunet numărându-se ***Nosferatu oder eine Symphonie des Grauens*** (Nosferatu sau simfonia groazei) în regia lui Friedrich Murnau, 1922; ***Dracula*** în regia americanului Tod Browning (rolul principal jucat de Bela Lugosi şi ***The Horror of Dracula*** (Groaza de Dracula), în regia englezului Terence Fisher (1958), cu Christopher Lee în rolul titular.

Paralel cu aceste ficţiuni bazate pe cele ale romanului lui Stoker, iată şi ecranizări tinzând a ironiza pe Dracula ş vampirismul: ***Blood of Dracula*** (Sângele lui Dracula, 1957), unde apare o femeie vampir interpretată de *Sandra Harrison* şi ***Billy the Kid meets Dracula*** (Billy the Kid îl întâlneşte pe Dracula, 1965).

În 1967 *Roman Polanski* regizează filmul ***The Fearless vampire killers*** (Curajoşii ucigaşi de vampiri); specialiştii nu au apreciat filmul care se voise o ironie - sinteză a filmelor precedente; în 1974 succesul lui ***The satanic rites of Dracula*** (Riturile diavoleşti ale lui Dracula) tot cu Cristopher Lee în rolul principal a condus la continuarea altor ecranizări, în 1975, trei filme plus cel al Hollywoodului în 1978. Aşadar, teatrul, cinematograful, mass-media au condus la răspândirea mitului Dracula, în chipul denaturat lansat de Stoker în romanul lui. Printre ei se numără şi poetul american Irwin Shaw, care a

răspândit numele lui Dracula cu sensul de „geniu rău". Romanul *Om bogat, om sărac* (*Rich man, poor man*) după care s-a realizat serialul T.V., a avut o mare atracţie la public.

Paralel cu exploatarea comercială a mitului Dracula, s-au ivit în apus istorici, literaţi, filosofi, sociologi, dezvăluind imaginea veridică a acestui mare personaj istoric. Astfel, la cel de-al IX-lea Congres al Federaţiei Internaţionale pentru Limbi şi Literaturi moderne din 1963, *Grigore Nandriş*, român naturalizat britanic, a prezentat comunicarea ***The historical Dracula: the theme of this legend in the Western and in the Eastern Literatures of Europe*** (Dracula ca personaj istoric: tema acestei legende în literaturile Europei apusene şi răsăritene). Apoi, alţi istorici din S.U.A., Raymond T. McNally şi Radu Florescu, toţi aceştia au publicat în 1972 ***In Search of Dracula. A true history of Dracula and vampire legends*** (Cercetându-l pe Dracula. O istorie adevărată despre Dracula şi legendele cu vampiri); lui Dracula mit vampir, i s-a opus eroul naţional din secolul al XV-lea, regretabil, studiul a concluzionat primatul mitului. Aceiaşi profesori din Massachussets, după o largă campanie publicitară, au reuşit să publice în 1973 ***Dracula. A biography of Vlad the Impaler (1431 - 1476)*** (Dracula: o biografie a lui Vlad Ţepeş). Dracula - o ficţiune, Vlad Ţepeş - erou naţional.

Istoricul italian Gianfranco Giraudo a publicat, la Veneţia, în 1972, ***Drakula, Contributi alla storia delle idee politiche nell'Europa Orientale alla svolta del XV secolo*** (Dracula. Contribuţii la istoria ideilor politice în Europa Răsăriteană în pragul secolului al XV-lea) Aceasta alături de comunicarea lui Grigore Nandriş şi de revista *Mioriţa* (Noua Zeelandă, 1972) şi de lucrarea lui Gabriel Ronay, ***The Dracula Myth*** (Mitul lui Dracula), au elucidat numele şi faptele voievodului ungrovalah, cum se intitula în hrisoave. Prin faptele sale de vitejie, prin calitatea de voievod viteaz şi iubitor de neam, numele său a intrat în istorie şi a devenit un mit naţional.

Dracula este un diminutiv şi înseamnă „fiul lui Vlad Dracul", adică al aceluia care fusese distins de către Marele Duce al Luxemburgului, Sigismund, cu ordinul cavaleresc Dragonul. Astfel, Vlad Dracul (*der Drache*) este porecla lui ca membru al acestui ordin (Din cartea lui Pavel Chihaia, ***Vlad Dracul,***

Wojwode der Walachei und Ritter des Drachenordens - Vlad Dracul, voievod al Vlahiei şi cavaler al Ordinului Dragonul – apărută la Freiburg în 1983, am desprins câteva date privitoare la istoria acestui ordin. Dintr-o scrisoare datată 13 dec. 1408, dată la care Ordinul Cavaleresc *Der Drache* a fost reînnoit, aflăm că ordinul se întemeiase în 1387. Unul din ţelurile acestuia era cel religios, de răspândire a credinţei creştine şi de dezrădăcinare a ereziilor husite; un alt scop era laic, de pază a regelui şi a familiei sale, sens în care cavalerii trebuia să depună un jurământ de credinţă faţă de rege şi dinastia lui – în cazul de faţă, Marele Duce şi Împărat al Luxemburgului, Sigismund. Însemnele ordinului erau prezente pe monede, pe sigilii şi pe armele lui Vlad. Ţelul principal al ordinului era cel de apărare a vechilor drepturi şi libertăţi ale naţiunii, precum şi de cucerire a unor noi libertăţi pentru stat. Ordinul avea 2 clase: din prima făceau parte 24 de membri, numărul membrilor din clasa a 2-a fiind nelimitat. La început cu acest ordin au fost onoraţi doar nobilii maghiari.

Ordinul Dragonul este comparabil cu Ordinul Sf. Gheorghe instituit de Carol Robert de Anjou, în 1318, denumit *Societas militiae Sancti Georgii (Uniunea armatei Sfântului Gheorghe)*. Emblema acestuia era o cruce roşie pe un fond de argint, simbolizând martirii creştini şi pe împăratul bizantin; Dragonul, ca întruchipare a diavolului pe care îl ucide Sf. Gheorghe, reprezintă pe duşmanii dreptei credinţe - husiţii şi turcii. Dragonul, în heraldica luxemburgheză, la origine semnifică puterea nelimitată a crucii şi uniunea credincioşilor sub acest semn).

Dracula era deci fiul lui Vlad Dracul (la rândul lui, fiul lui Mircea cel Bătrân care – în primii ani ai secolului al XIV-lea - se intitula „Io Mircea, mare voivod şi domn, cu mila lui Dumnezeu şi cu darul lui Dumnezeu stăpânind şi domnind toată ţara Ungrovlahiei şi părţile de peste munţi, încă şi spre părţile tătăreşti şi Amlaşului şi Făgăraşului herţeg şi Banatului de Severin domn şi de amândouă părţile de peste toată Dunărea şi până la Marea cea Mare şi cetăţii Dârstorului stăpânitor), poreclit astfel pentru medalia Dragonului cu care se mândrea, căci o primise de la Marele Duce al Luxemburgului Sigismund în semn de preţuire a vitejiei lui dovedite în lupta contra turcilor.

Dacă Vlad a semnat până prin 1470 *Vlad Voievod*, din 1475 s-a intitulat în hrisoave în două chipuri *Wladislaus Dragwllya voivoda partium Transalpinarium* şi *Ladislaus Drakulie*; iar în actele redactate în slavonă se autointitula *Io Vlad Voievod, domn a toată Ţara Ungrovlahiei*. În străinătate a fost foarte răspândit numele de *Dracula*, iar în ţară, mai ales cel de *Vlad Ţepeş*. Desigur că duşmanii neamului românesc au dezvoltat ideea că porecla ar veni de la cuvântul românesc însemnând „diavol / drac". Pe planul realităţii social-economice acesa s-ar data 1459-1460, când Vlad Ţepeş luase nişte măsuri spre a-şi proteja târgoveţii de necinstea negustorilor saşi din sudul Carpaţilor care voiau să-l pună pe tron pe *Dan cel Tânăr*. Acest pretendent, într-o epistolă datată 5 aprilie 1459 şi altele asociază numele de Vlad Ţepeş cu Dracula.

Vlad Ţepeş s-a născut la Nürnberg în 1431; înclin pentru acest oraş şi nu pentru Sighişoara din două motive: 1. tatăl său, Vlad Dracul, în acest oraş al dietelor imperiale, a fost investit cavaler al Ordinului Dragonului şi recunoscut ca domn al Ţării Româneşti de Marele Duce şi Împărat al Luxemburgului, Sigismund, La 8 februarie 1431; 2. în perioada exilului meu am citit o carte tipărită la Nürnberg despre Vlad Ţepeş Dracula, scrisă de un german onest şi bun cunoscător al istoriei Basarabilor. Pe baza acestei cărţi, dar nu numai, am întocmit şi o hartă a ţinutului peste care domnise Vlad Ţepeş (şi încă sub Mircea cel Mare / Bătrân se anexase Ţării Româneşti o bună parte din Transilvania, inclusiv ţinutul Bistriţei – un datum pe care unii istorici români, din păcate, nu-l cunosc), dar şi comunicarea pe care am ţinut-o în faţa unei clase la Liceul Theodor Fliedner din Kaiserswerth, la împlinirea a 100 de ani de la apariţia cărţii lui Bram Stoker, ***Dracula***. Am vorbit despre domnia Basarabilor, cu punctul de greutate Vlad Ţepeş – Dracula şi tot atunci am donat o hartă a României, cea mai frumoasă, notând cu puncte de aur ţinutul peste care domnise Vlad Ţepeş, şi care fusese expusă în locul cel mai însorit al clasei. O a doua hartă, alb-negru, am donat-o redacţiei düsseldorfiene a ziarului ***Neue Rhein Zeitung*** şi a fost mediatizată; reacţia mea a fost un răspuns de responsabilitate patriotică dat ziarului landului Rhenania de Nord – Westfalia, care publicase mai multe articole denigratoare, ba chiar scabroase la

adresa acestui brav domnitor valah, care era redus la un boiernaş cu moravuri uşoare, criminal şi cu gusturi culinare dintre cele mai odioase; unul dintre autorii acestor articole, era vecin cu mine, originar din Sighişoara (se numea Schuller), preda istorie medie la Liceul Pestalozzi din Oberkassel, cartierul nobililor şi bogătaşilor din Düsseldorf, dar şi din toată Germania. O a treia hartă se află la familia Vasile Zmeu, prin Ica – Ioana Zmeu, fosta mea colegă de facultate şi prietenă.

Ideea lansată de negustorii saşi, Dracula = diavol (pentru că voievodul viteaz fără pereche, dar şi foarte onest şi drept – aşa cum îl caracterizează mai mulţi diplomaţi şi învăţaţi vestiţi ai vremii – spre a proteja negustorii români din regiunea Braşovului şi Făgăraşului în faţa lăcomiei şi nelealităţii negustorilor saşi, luase nişte măsuri de îngrădire a acestor hrăpăreţi), a fost preluată de curtea regală budapestană şi apoi prin clericii papali, răspândită în toată Europa, după ce în noiembrie 1462, Vlad Ţepeş ajunge să fie închis de Matei Corvin. Motivul: nerestiturea în timpul promis a unei sume de bani pe care domnitorul Ungrovlahiei îi împrumutase de la acesta spre a ţine piept hoardelor turceşti. Acea denaturare voită a numelui de Dracula de către saşi s-a răspândit şi în ***Povestiri slavone***, căci în una se nara astfel: „A fost în Ţara Muntenească un voievod creştin de credinţă grecească cu numele de Draculea pe limba românească, iar pe a noastră, diavol, atât a fost de rău". Dar, pe lângă defăimători, s-au ivit şi admiratori, printre care şi umanistul Antonio Veranesus (Verantio, 1504 - 1573), care spre 1550, nota: „ ... toţi apusenii îi numesc pe moldoveni *Dani*, iar pe munteni *draguli* de la nişte principi ai lor, care, întucât şi înăuntru s-au purtat mai destoinic în cârmuirea ţării şi în afară s-au arătat mari şi vrednici de preţuire mulţumită virtuţii lor ... şi numele lor s-a întins asupra întregului popor. Şi s-a început mai întâi de către turci a-i numi „draguli" de la prea viteazul lor principe Dragula ... Astfel, şi Dragula este un diminutiv de mângâiere de la „drago", ceea ce înseamnă „cel drag", din care cauză dacă mi s-ar îngădui, pe latineşte ar trebui să i se spună *charulus*". Şi alţi învăţaţi ai secolului al XVI-le, printre care şi Mihail Bacignoli scria, în 29 iunie 1524, la fel de elogios la adresa voievodului român, caracterizându-l ca „bărbat ager şi cât se poate de priceput în treburile ostăşeşti".

Iată cum i-au spus românii lui Vlad Ţepeş. Un hrisov datat 16 aprilie 1457 este semnat: „Io Vlad mare voievod şi domn şi fiul marelui Vlad voievod". Altul, datat 21 ianuarie 1506, menţionează epoca lui „Vlad voievod, cel numit Ţepeş." Iar în Cronica oficială a Ţării Româneşti din 1568-1572 se specifică *Vlad vodă Ţepeş*. Până spre sfârşitul secolului al XVI-lea s-au folosit şi alte nume: *Drăcea, Dracla, Draculea, Dragula* şi *Ţepeş*, fiind pomenit în Cronica Ţării Româneşti, Mihnea, feciorul *Drăcii*, cu ocazia urcării lui pe tron; iar într-un document datat 30 octombrie 1517 este numit *Drăculea*, care pare să fie în graiul oamenilor de rând, cea corectă fiind forma *Dracula*. În documentele secolului al XVI-lea se mai întâlnesc cel de *Trakle, Trakel, Trakele, Trackel, Drakol, Drakole, Dragula, Dragul, Drăgulia, Drakuli.*

În cronicile turceşti apare *Kazîclu / i=* Ţepeş, explicat prin pedeapsa instituită de el, tragerea în ţeapă pentru trădători mai ales.

Povestirile legate de Vlad Ţepeş - Dracula au depăşit hotarele Europei, ajungând şi în Africa şi Asia, ca erou legendar ce fusese prin faptele săvârşite de el. Tot ce a fost defăimător la adresa lui s-a datorat curţii de la Buda şi apoi papalităţii, în speţă saşilor pe spesele cărora (Marcus Ayrer la început), între 1488-1530, s-au tipărit 14 ediţii din cartea lui Michael Becheim (***Trakle Waida von der Wallachei*** – Voievodul Trakle din Valahia), conţinând versuri defăimătoare la adresa domnitorului. Vezi şi curtea lui Gabor Bethlen de la Alba-Iulia, unde timp de 2 ani a funcţionat şi Martin Opitz (1621- 22 sau 1622 - 23) ca profesor inclusiv al principelui însuşi. Gabor Bethlen şi-a intitulat Academia sa, *de obşte*, dar la ea nu aveau acces decât fiii de nobili, mai ales ai grofilor unguri, căci ţelul acesteia era calvinizarea Transilvaniei: de aceea Opitz s-a apropiat cel mai mult de etnia românească – şi nu de cea săsească, cu toate că el era german – românii, deşi la ei acasă şi într-o majoritate covârşitoare, erau lipsiţi de drepturi, nici măcar în Dieta transilvană nu aveau reprezentanţi, strigă Opitz revoltat.

Nicolae Modrussa, ambasadorul papal la Buda, descrie foarte veridic bătălia dată de Vlad Ţepeş împotriva turcilor, calificându-l

ca viteaz şi foarte înţelept strateg, căci atacul de noapte fusese foarte raţional pus la punct de Ţepeş – de aceea a şi învins.

Povestirile slavone, dintre cele scrise în Evul Mediu, par să fie inspirate din cele vechi româneşti, prezentându-l pe domnitor drept un domn pilduitor în cinste, dreptate şi vitejie.

Prin Jean Louis Carra şi Ioan Budai-Deleanu, cel dintâi secretarul lui Grigore al III-lea Alexandru Ghica (domn în Moldova şi Ţara Românească, între 1764 şi 1769), în ***Histoire de la Moldavie et de la Valachie*** (Iaşi, 1777), îl prezintă ca „pe un alt Alexandru Macedon care a reuşit să oprească transformarea acestor ţări în paşalâc turcesc. Cartea lui Carra a fost tradusă în germană şi română şi apoi a fost retipărită; graţie lui Carra, Vlad Ţepeş, prin faptele sale de curaj, devenise mult mai cunoscut decât Ştefan cel Mare; Ioan Budai Deleanu, în două opere, una lăsată în manuscris, ***De originibus populorum Transylvaniae cum observationibus historico-criticis***, precum şi în cunoscutul poem ştiinţifico-didactic ***Ţiganiada***, îl arată pe Vlad Ţepeş ca pe un legiuitor foarte drept, ca pe un gânditor profund şi un mare politician, asemănându-l cu împăratul Iosif al II-lea.

Apoi, Gheorghe Şincai în ***Hronica românilor şi a mai multor neamuri***, 1811, prin modul în care discută critic izvoarele istoriografice, a susţinut refacerea imaginii acestui domnitor ungrovalah.

. August Treboniu Laurian şi prin cartea ***Istoria românilor în timpurile cele mai vechi până în zilele noastre*** Iaşi, 1853, dar şi ca profesor, a insuflat elevilor lui, printre care se afla şi *Nicolae Bălcescu*, curiozitatea de a-l cunoaşte pe inimosul domn, precum şi admiraţia faţă de curajul şi spiritul lui de dreptate; tocmai de aceea Nicolae Bălcescu a fost apoi în stare să scrie şi să rescrie, interpretând corect pretenţiile de suzeranitate ale sultanilor asupra Ţării Româneşti, articolul ***Drepturile românilor către Înalta Poartă***.

În afara unor nume de mari patrioţi ca Ion Heliade Rădulescu şi B. P. Hasdeu, ne reţine atenţia şi cartea ***Istoria românilor*** de Grigore Tocilescu, tipărită la Bucreşti, în 1894, din care merită să cităm, drept chintesenţă istoriografică, următoarele descrieri-portret ale domnitorului ungrovalah (p. 45): *„Viteaz în războaie, crud cu mişeii, Vlad a hrănit în sufletul său ideea pentru*

neatârnarea patriei, a arătat că şi un popor mic, când este insuflat de iubirea patriei şi are virtute războinică, poate. cu izbânda, da piept sutelor de mii de duşmani şi până şi pe un Mahomed Cuceritorul Constantinopolului îl poate pune în uimire."

O deosebită contribuţie este cea a lui A. D. Xenopol în ***Istoria românilor*** (Iaşi, 1889), în care Vlad Ţepeş este asemuit cu Mehmet al II-lea.

Printre cei care nu au înţeles „actele de cruzime" s-au numărat şi slavistul Ioan Bogdan (***Vlad Ţepeş şi naraţiunile germane şi ruseşti asupra lui. Studiu critic cu cinci portrete***, 1896), dar şi Nicolae Iorga la început (***Ştefan cel Mare***, 1904); câteva decenii mai târziu însă s-a dezis.

Dintre scriitorii epocii interbelice, sunt demne de reţinut numele lui Ilie Minea (***Din trecutul stăpânirii româneşti asupra Ardealului***, 1914) şi C. G. Giurescu (***Istoria românilor***, vol. II, 1937).

Dintre scrierile postbelice, cităm pe cea a lui Barbu T. Câmpina, ***Victoria oştii lui Ţepeş asupra sultanului Mehmet al II-lea*** (cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la vestita bătălie de la Buda) în ***Studii XV***, Bucureşti, 1962; a lui Ştefan Ştefănescu (***Ţara Românească de la Basarab I Întemeietorul până la Mihai Viteazul***, Bucureşti, 1971 şi ***Vlad Ţepeş, un conducător de stat celebru***, în ***Revista de istorie***, 29, nr. 11/1976, precum şi ***Istoria României***, vol. II, Ed. Academiei, Bucureşti, 1962. Ştefan Ştefănescu evidenţiază figura lui Ţepeş ca pe cea mai proeminentă a Europei secolului al XV-lea. Manole Neagoe, ***Vlad Ţepeş, figură eroică a poporului român***; Editura Politică, Bucureşti, 1977; Corneliu Leu, ***Plângerea lui Dracula***, Cartea Românească, 1977.

Interesant este că şi un istoric turc la origine, Mehmet Mustafa Ali (***Istoria turcilor***, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975), subliniază calitatea de bun strateg a lui Vlad Ţepeş, evidenţiind rolul acestuia la apărarea Europei Centrale de invazia turcească (Amintim şi pe Nicolae Stoicescu, ***Vlad Ţepeş***, Editura Academiei, Bucureşti, 1976 şi pe Ştefan Andreescu, ***Vlad Ţepeş Dracula***, Editura Minerva, Bucureşti, 1976, în care autorul comentează cu mult suflet aproape tot ce se scrisese până atunci

despre acest viteaz şi drept domnitor, redând cititorului chipul cel real al acestuia. Căci a fost Vlad Ţepeş Dracula ca nepot de fiu al vestitului domnitor Mircea din neamul Basarabilor şi care timp de trei veacuri au cârmuit Ungrovlahia şi respectiv Ţara Românească / Muntenia sau poate chiar peste cinci, dacă vestitul domnitor valah Constantin Brâncoveanu aparţine şi *de recte*, căci *de facto* a dovedit-o cu prisosinţă, familiei domnitoare a Basarabilor. Ca fiu al lui Vlad Dracul, adică al celui distins cu ordinul Dragonul de către Marele Duce şi Împărat al Luxemburgului pentru vitejia sa i-a transmis fiului său Dracula /Dragulea, născut chiar în acel an, 1431, calităţi, ba chiar sporite, când, în oraşul dietei imperiale Nürenberg, fiind învestit cavaler al ordinului Dragonului, a fost recunoscut ca domn al Ţării Româneşti, adică al Ungrovlahiei.

Întors în ţară în 1432, Vlad Dracul se stabileşte la Sighişoara, unde un an după aceea formează curtea voievodală, o monetărie, bătând ducaţi cu putere de circulaţie în Transilvania şi Ţara Românească, pilde înţelepte pentru fiul său, viitorul voievod Vlad Ţepeş, Dracula.

Calităţile fizice şi morale moştenite de la tatăl său, Vlad Dragonul, educaţia aleasă primită de la vestiţi eruditi ai vremii, o dată urcat pe tronul Ungrovlahiei, i-au permis să ia măsuri drastice pentru înlăturarea lenei, hoţiei, certurilor dintre boieri, negustorilor străini şi, mai ales a ameninţării vecinilor acaparatori, formându-şi o armată de elită cu ajutorul căreia avea să impună ordinea şi dreptatea în ţară. Desigur, aşa a reuşit, în numai trei ani de zile să aibă o ţară râvnită de vecini şi proverbial numită *„pământul cinstei şi al dreptăţii“*. A dus o politică internă cu totul umană, protejând meşteşugarii şi negustorii români, rostuindu-şi ateliere şi dughene prospere şi aşa vistieria ţării a fost la rândul ei, îndestulată..

Sub domnia lui s-au înălţat noi cetăţi (se pare că şi Bucureştiul a devenit oraş renumit sub ochii lui, căci într-un hrisov datat 20 septembrie 1459, semnat de Vlad Ţepeş, este menţionat pentru prima oară existenţa acestuia, devenit ceva mai târziu capitală a Ţării Româneşti; până atunci se numise *Cetatea Dâmboviţei*, înfiinţată în 1393), s-au gătit oraşele cu monumente care grăiesc de acele vremuri. Munca neobosită a domnitorului în direcţiile pomenite a făcut să fie îndrăgit de popor, căci această

dragoste a ieşit mai vrednic de notat în hrisoave, aşa cum de fapt s-a şi notat, atunci când domnul ţării a trebuit să ţină piept celui mai cumplit sultan al turcilor, Mehmet al II-lea El Fatih. Şi numai cu „o oaste mare de ţară", aşa cum se specifică în hrisoave (căci armatei de elită, precum odinioară pe vremea viteazului Decebal i s-ar fi adăugat şi un număr mare de ţărani simpli, înarmaţi cu unelte gospodăreşti – securi, topoare, seceri, coase); iar dacă cea de-a doua domnie – 1471 – a fost de scurtă durată, s-a datorat nu atât turcilor, cât mai ales boierilor trădători, ca de fapt mai întotdeauna în istoria mai veche şi mai de dincoace a ţării noastre şi nu numai – duşmanul dinlăuntru a fost cel mai cumplit.

Poeme, cântece, poveşti, legende grăiesc despre vitejia şi spiritul de dreptate al acestui domnitor ungrovalah. Iată, i.a., cum sună invocarea poetului nostru naţional Mihai Eminescu:

„Cum nu vii, tu, Ţepeş Doamne, ca punând mâna pe ei,
Să-i împarţi în două cete: în smintiţi şi în mişei,
Şi în două temniţi large cu de-a sila să-i aduni,
Să dai foc la puşcărie şi la casa de nebuni!"

(*Scrisoarea III*).

Imortalizată rămâne figura domnitorului ungrovalah şi prin piesele lui Marin Sorescu, ***Răceala*** şi ***A treia ţeapă***, precum şi prin filmul lui Doru Năstase ***Vlad Ţepeş***, opere care dacă ar fi traduse în limbi de largă circulaţie, s-ar impune o dată pentru totdeauna chipul real al acestui erou legendar al neamului nostru, desfiinţând penibila carte a lui Bram Stoker şi filmele turnate după ea.

Şi apoi Ministerul Cercetării şi Învăţământului ar trebui să ia taurul de coarne şi să stopeze imediat era *manualelor alternative de istorie*, la nevoie printr-o Ordonanţă de urgenţă, oricum trăim şi într-o asemenea eră de la *zisa Revoluţie* încoace.

Şi aşa cum am subliniat şi cu alte ocazii, învăţământul, şcoala este (din păcate în prezent numai teoretic) cel mai important sector socio-uman al unui stat, al unei comunităţi de oameni. Tocmai de aceea Reforma despre care se parlamentează atâta, cu ea trebuia să înceapă, dar nu involutiv, cum de fapt s-a şi întâmplat (de la zece clase obligatorii şi deci, gratuite, eveniment instaurat cu vreo 30 de ani în urmă, s-a trecut la opt clase, după revoluţia din decembrie – halal revoluţie!), ci *evolutiv* spre a da

posibilitate celor dotați inclusiv din *mediul rural* să studieze, chiar şi peste graniță, pe bază de *burse* acordate de stat, dar subliniez, celor cu adevărat merituoşi şi *nu pe criterii politice*. O politică înțeleaptă în domeniul şcolar (să fie introdus şi *lotul şcolar* inițiat de Spiru Haret, căci se va cultiva totodată dragostea pentru țarina românească şi cine ştie se va micşora şi numărul şomerilor!) va consolida la rândul ei, statul, care pare că se clatină tot mai vizibil în ultima vreme, ultimul cuvânt avându-l tot mai des banul, mai ales cel *ilicit*: pe cât de dureros, pe atât de adevărat.

Aşadar, atenția tuturor celor care au putere de decizie în țara aceasta trebuie să fie îndreptată *spre şcoală*, iar politica şcolară trebuie să ia tot ce a fost bun din epocile premergătoare Revoluției din 1989 – şi au fost multe lucruri bune –, mai trebuie şi buna intenție, buna credință a făcătorilor de politică educațională, căci "numai după şcolile bune şi căile bune după care se orientează ele se recunoaşte un stat bun", după cum sună şi un vechi proverb german.

Notă

Cer scuze acelor autori pe care i-am trecut cu vederea şi, în primul rând, domnului profesor Mihai Ungheanu al cărui studiu închinat viteazului domnitor meritau mai mult decât o menționare într-o umilă expunere prezentată de mine la cercul de Mitologie a L. R. D. Pe care am decis să o public aici.

Extras din revista *Tehnika molodëji*, nr. 12/1975, p. 56-61

RAMURILE ACELUIAŞI ARBORE

Articolul lui BORIS PERLOV este comentat de sumerologul A. G. KIFIŞIN

(Traducere de Doamna Baronessă Lydia Lövendal-Papae)

Dintre problemele ce s-au ivit în procesul cercetării descoperirii de la Tărtăria, două îmi apar ca deosebit de importante:

1. Cum a apărut scrierea tărtăriană şi cărui sistem de scriere îi aparţinea?

2. În ce limbă vorbeau tărtărienii?

B. Perlov are, indiscutabil, dreptate susţinând că scrierea sumeriană a apărut în sudul Ţării dintre cele două râuri (Tigru şi Eufrat), la sfârşitul mileniului IV î.e.n., pe neaşteptate, într-o formă pe deplin dezvoltată. Tocmai în această scriere a fost redactată cea mai veche enciclopedie a omenirii, ***Harahubulu***, care a reflectat în întregime concepţia despre lume a oamenilor din mileniile X-IV î.e.n..

Studiul legilor dezvoltării interioare a pictografiei sumeriene arată că, spre sfârşitul mileniului IV î.e.n., scrierea pictografică, ca structură, nu se afla în stadiul de formare, ci de declin. Din toată structura scrierii sumeriene, care număra în jurul a 38 de mii de semne şi variante, s-au folosit nu cu mult mai mult de 5 mii, care au provenit din 72 cuiburi-simbol străvechi. Procesul de polifonizare (adică de diversificare sonoră a unuia şi aceluiaşi semn) a cuiburilor structurii sumeriene a început însă cu mult înainte.

Polifonizarea rodea, cu timpul, membrana exterioară a semnului complicat din cuiburile întregi, apoi dărâma forma interioară a semnului din cuiburile semidestrămate şi, în sfârşit, distrugea cuibul însuşi, deoarece cuiburile-simbol s-au dezintegrat în grupuri polifonice cu mult înainte de sosirea sumerienilor în Ţara dintre cele două fluvii.

Interesant este faptul că în scrierea protoelamică, care a existat concomitent cu cea sumeriană, tot pe ţărmul Golfului Persic, se observă acelaşi fenomen. Scrierea protoelamică se reduce, de asemenea, la cele 70 de cuiburi-simbol, care s-au

descompus în 70 de grupuri polifonice. Atât semnul protoelamic, cât şi cel sumerian au o construcţie interioară şi exterioară. Dar cel protoelamic mai are şi anexe. De aceea prin structura sa e mai apropiat de hieroglifica din scrierea chineză.

În anul 2852 î.e.n., arienii nomazi au pătruns în China din nord-vest şi au adus cu ei acolo o scriere pe deplin formată.

Dar pictografiei antice chineze i-a premers scrierea culturii Namazga (din Asia Centrală). Fiecare grupă de semne din această scriere are analogi atât sumerieni, cât şi chinezi.

Care e atunci cauza asemănării structurii scrierii la popoare atât de diferite? Motivul e că toate acestea au avut un singur izvor, a cărui descompunere s-a produs în mileniul VII î.e.n.

În decursul a două milenii, arealul (spaţiul) elamo-chinez a avut contacte cu culturile sumeroide ale Guranului şi ale Zagrosului iranian. Arealului răsăritean al scrisului îi stătea în faţă cel apusean, care s-a format sub influenţa sumeroizilor ante-Guranului (Gandj-Daro, vezi harta). În consecinţă, din aceasta au izvorât scrierile străvechilor egipteni, cretano-micenieni, sumerieni, precum şi tărtărieni.

Astfel că, legenda despre „învălmăşeala babiloniană“ şi descompunerea unicei limbi de pe pământ, nu e chiar atât de lipsită de temei. Deoarece, comparând cele 72 de cuiburi ale scrierii sumeriene cu cuiburi-simbol analoage ale tuturor celorlalte sisteme de scriere, rămâi uimit în faţa coincidenţei lor în privinţa principiilor de structură, dar şi în cea a conţinutului. În faţa noastră s-ar afla parcă fragmente ale unor verigi, ce se completează unele cu altele, făcând parte dintr-un sistem unic. Dacă însă compari simbolica reconstituită a acestei scrieri din mileniile IX-VIII î.e.n. cu semnele-simbol ale paleoliticului târziu european (din mileniile 20-10 î.e.n.), nu se poate să nu-ţi atragă atenţia coinciderea lor pe departe neîntâmplătoare!

Da, sistemele scrierii din mileniul IV î.e.n. n-au apărut în diferite locuri ale planetei noastre, ci s-au ivit doar ca o consecinţă a unei dezvoltări autonome a părţilor componente, care au rămas dintr-o unică arhi-sistemă de simbolică religioasă ce s-a descompus, care a apărut într-un singur loc, după cum, în ciuda părerilor rasiştilor, a apărut într-un singur loc şi homo sapiens.

De aceea se poate înţelege însemnătatea excepţională a tăbliţelor de la Tărtăria. Înrudirea vădită a semnelor simbolice, folosite în ele, cu sistema pictografică a vechilor sumerieni, este o mărturie, repet, a faptului că dezintegrarea cuiburilor-simbol s-a produs cu mult înainte de mileniul V î.e.n. şi în afara teritoriului sumerian.

Dar în ce limbă vorbeau anticii tărtărieni? Să aruncăm o privire pe harta etnică a Europei apusene din mileniile VII – VI î.e.n. Pe vremea aceea, ca urmare a evoluţiei neolitice, s-a produs o explozie demografică. În decursul a câtorva secole numărul populaţiei s-a ridicat de 17 ori (de la 5 milioane de oameni până la 85). S-a produs trecerea de la faza de culegător la agricultură. Surplusul populaţiei din Balcani, patria străveche a popoarelor semito-hamitice, i-a determinat la o amplă migraţiune în regiuni mai puţin populate, unde revoluţia neolitică nu se produsese încă.

Înaintarea se făcea spre nord de-a lungul Dunării şi spre sud peste Asia Mică, Orientul Apropiat, Africa de miazănoapte şi Spania. Profitând de imensa superioritate numerică, presemiţii din răsărit şi prehamiţii din apus i-au respins pe preindoeuropeni departe spre nord (în regiunile ce nu de mult se eliberaseră de gheţari).

Imagini vii ale acestei lupte a popoarelor s-au păstrat în mitologia celtă. Denumirile preslave ale zeilor celţi stau drept mărturie faptului că preslavii, care nu s-au supus duşmanilor, au rămas ca o flamură luminoasă în ochii precelţilor Franţei, devenind zei ai lor. Preslavii danaezi din neamul lui Goria (adică gorianii = „cei de la munte, munteni", în limba slavă) au supus pe pregrecii din Garţ şi apoi au început o luptă de lungă durată cu presemiţii culturilor dunărene. Aceasta şi-a găsit oglindirea şi în miturile indiene (Manu-Svarojici) şi în cele greceşti.

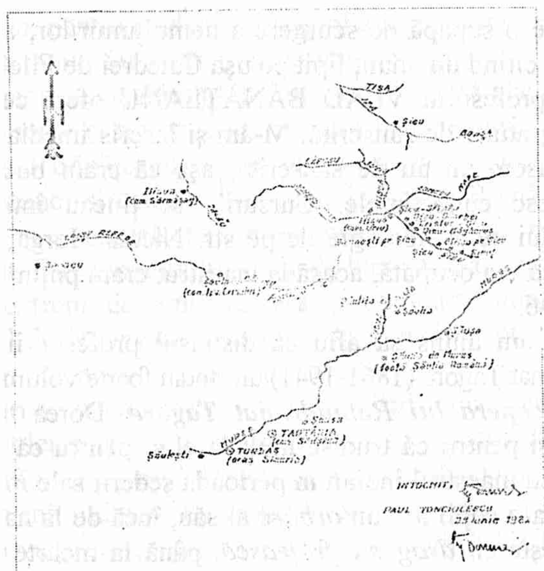
Războiul a fost foarte crunt şi îndelung. Drept aliaţi ai preindoeuropenilor au apărut sumeroizii, îndepărtaţi de ei, din Zagrosul iranian, care au săvârşit revoluţia neolitică încă mai de mult şi care s-au avântat în Asia Mică din răsărit. Cleştele semito-hamit a fost spart. Hamiţii au aruncat forţele de bază în teatrul egiptean al operaţiunilor militare, iar semiţii – în cel grecesc şi al Asiei Mici, unde ei, la urma urmelor au respins asaltul sumeroizilor, strămoşii vechilor egipteni.

Aceasta, însă, a fost o „victorie a lui Pyrrhos". Asaltul semito-hamit s-a răsuflat.

Iar în mileniul VI î.e.n. şi preindoeuropenii au săvârşit o revoluţie neolitică. Trecând la creşterea vitelor, ei au căpătat putere asupra largurilor nemărginite ale Marii Stepe. Prehamiţii au fost asimilaţi de celţi în întreaga Europă, iar presemiţii au fugit la Dunărea de Jos.

Între indoeuropenii Danemarcei şi Pomeraniei şi presemiţii Traciei, spre începutul mileniului V î.e.n., s-a format o imensă zonă-tampon (Dunărea de Sus, zona din jurul Carpaţilor, Ucraina), cu o populaţie cu totul deosebită.

Mai târziu nucelul său (cultura Baden) a folosit drept sursă etnosului de la Lesbos, Tripolis şi Troia. De aceea şi sunt motive temeinice de a pune în legătură pe locuitorii acestei regiuni (din care fac parte şi tărtărienii şi tripolitanii) cu preetruscii, fapt de care ne conving şi datele antropologice. Preetruscii i-au gonit definitiv pe presemiţi din restul teritoriului Balcanilor la sfârşitul mileniului V î.e.n., spre Asia Mică şi Orientul Apropiat. Prin aceasta ei au curăţat drumul pentru crescătorii de vite ndoeuropeni, care înaintau victorios de la miazănoapte.

Da, este vorba despre cărturarul Vlad Bănăţeanu (1900-1965), lingvist şi filolog român născut la Timişoara cu 102 ani în urmă. S-a ocupat şi de limba latină, scriind studiul ***Sur les désinences de l'indicatif parfait en latin*** şi de limba greacă şi armeană clasică, inclusiv prin studiul ***La traduction arménienne des tours participaux grecs***; între anii 1937-1947, deci, timp de 10 ani, a editat – pe cont propriu – publicaţia ***Revue d'études indo-européennes***; unul din numerele acestei reviste preţioase îl posed şi eu, dăruit mie în anul 1961/1962, când i-am fost studentă.

Iată cum l-am cunoscut; mă aflam la un an de la terminarea studiilor, şi printr-un aranjament total nedorit de mine, dar de care nu erau străini o soră mai mare a mea şi soţul ei, încă de la terminarea facultăţii, m-am văzut nevoită să lucrez în cu totul alt domeniu – ştiinţe sociale – decât cel al filologiei clasice (ca documentarist ştiinţific la secţia de Documentare Universitară pentru Ştiinţele Sociale care fiinţa ca o secţie a Rectoratului Universităţii bucureştene) şi, fiind total nemulţumită de această întorsătură a lucrurilor, eram tot timpul în căutare de un suport moral, de o supapă de scurgere a nemulţumirilor; aşa se face că într-o zi, citind un anunţ lipit pe uşa Catedrei de Filologie Clasică, aflu că profesorul VLAD BĂNĂŢEANU oferă celor interesaţi cursuri gratuite de sanscrită. M-am şi înscris imediat. În facultate mai făcusem un an de sanscrită, aşa că eram bucuroasă să-mi îmbogăţesc cunoştinţele. Cursurile se ţineau într-o clădire a Institutului de Arheologie de pe str. Nicolae Iorga; uneori, când sala aceea era ocupată, acasă la maestru; eram puţini cursanţi, 3-4, uneori 5-6.

Aşa am ajuns să aflu că distinsul profesor îi dedicase lui Rabindranat Tagore (1861-1941) un studiu foarte voluminos, intitulat ***Viaţa şi opera lui Rabindranat Tagore***. Dorea tare mult să-l publice şi pentru că trudise mult la el şi pentru că se întreţinuse deseori cu maestrul indian în perioada şederii sale în India, ţară în care fiecare copil are un *arbore* al său, încă de la naştere, pe care îl îngrijeşte cu *dragoste frăţească*, până la moarte şi unde *vaca* este un animal sfânt, aşa cum ar trebui să fie ea pretutindenea,

fiind Mama care ne hrănește, după ce Mama primă ne înțarcă, toată viața. Vlad Bănățeanu îl prețuia nespus pe acest mare cărturar indian – laureat al Premiului Nobel în 1913 –, atât pentru gândirea filosofică exprimată în versuri, lirică de o aleasă sensibilitate și proze – povestiri, romane plus drame, dar mai ales pentru acea universitate plănuită de el și numită, după locul unde urma să ia ființă – UNIVERSITATEA DE LA SANTINIKETAN. Profesorul, cu speranța că mă voi implica, aducând bibliografia la zi, mi-a dat-o s-o citesc. Am citit-o nu o dată, chiar de două ori, căci era plină de informații documentare foarte prețioase dublate de înțelepte învățături, însoțită și de o iconografie bogată. Ceea ce m-a impresionat cel mai mult în această lucrare, era maniera extrem de originală în care savantul indian concepuse ideea de libertate. Căci, pornind de la Academia lui Platon, *Universitatea de la Santiniketan* avea o grădină prevăzută cu mulți, foarte mulți arbori (nu mai rețin dacă numărul lor îl egala pe cel al studenților sau erau mai mulți?) pentru ca învățăceii să se simtă liberi precum păsările cerului, mutându-se, tot ca păsările, de pe o creangă pe alta: numai astfel putea să fie gustată cu adevărat libertatea de care toți oamenii, dar mai ales adolescenții, au atâta nevoie.

Mărturisesc cu durere că dacă nu aș fi fost un om sărac m-aș fi implicat, căci, pentru a aduce bibliografia la zi – lucrarea fusese terminată prin anii '50 – ar fi necesitat minimum 6-7 luni de muncă pe brânci, realizabilă printr-un concediu fără plată. Riscul ar fi fost prea mare și fiul meu era în clasa I elementară; apoi nici profesorul Vlad Bănățeanu nu era un om bogat și nici fiul său, Tancred, pe atunci director al Muzeului Țăranului Român și care avea în grija sa și o fiică, pare-mi-se doar cu 3-4 ani mai mare decât fiul meu. După mai multe vizite de lucru acasă la profesor, a cărui soție, extrem de amabilă, era și ea foarte implicată în publicarea lui *Rabindranat Tagore*, căci muncise cot la cot cu soțul ei, m-am văzut nevoită să refuz.

Cam la un an după aceea, profesorul Vlad Bănățeanu avea să dispară cu noblețea tăcută a cărturarului trudit de muncă; aceasta avea să se întâmple cu mult înainte de vreme, căci nu avea decât 63 de ani; nu mă îndoiesc de faptul că și lupta zadarnică de a-și publica opera vieții sale, a jucat un rol deloc neglijabil în scurtarea vieții lui, dăruită cercetării în domeniul filologiei, al indo-

europenismului (editase pe spese proprii şi *Revue d'Études Indo-européennes* din care un număr îmi dăruise şi mie), iar la un moment dat, nici aceasta nu a mai fost posibil – prea multe frustrări!

La puţină vreme după dispariţia Profesorului, la a cărui înmormântare, din păcate, nu am putut lua parte, vine la mine distinsa doamnă Bănăţeanu, îndoliată, cu tomul subsuoară, rugându-mă cu lacrimi în ochi să pun umărul la publicarea cărţii – era vorba de aducerea la zi a bibliografiei, *conditio sine qua non* spre a fi publicată; cu durere mare în suflet, durere pe care o resimt şi astăzi, am refuzat-o – din acelaşi motiv, sărăcia.

Iată de ce, întoarsă din Germania, după cei zece ani de ostracizare, în ciuda necazurilor personale inimaginabile, servite inclusiv de cei apropiaţi mie, ochii înlăcrimaţi ai Doamnei Bănăţeanu din urmă cu aproape patru decenii, apărându-mi mereu înaintea mea, mi-au dat imbold să mă interesez de soarta acelei preţioase cărţi. Aşadar am pornit în căutarea lui Tancred Bănăţeanu (1922-1985), ca să aflu că şi el dipăruse şi tot de *inimă rea*, din cauza confraţilor, şi tot la vârsta de 63 de ani, precum părintele său; o singură persoană, fiica lui Tancred, rezidentă în R.F.G., ar mai fi în viaţă, e tot ce am aflat, cu câţiva ani în urmă.

Redau mai jos câte ceva din relatările acestui Profesor, distins slujitor al autenticului umanism şi om de omenie, ca de altfel toţi membrii familiei sale.

La Erevan, capitala Armeniei, sejurnase mai mulţi ani, căci avusese şi o misiune diplomatică. Acolo, printre altele, frecventase şi o mare bibliotecă (nu mai reţin dacă era vorba de Biblioteca Municipală sau a Academiei de Ştiinţe). În orice caz, am reţinut esenţialul: modul ei de organizare, de aşezare în slujba cititorului, a beneficiarului. Era prevăzută cu unităţi de lectură, concepute ca nişte garsoniere, având tot confortul şi unde puteai să rămâi şi peste noapte, accesul la raft, se înţelege, era liber. Am rămas de-a dreptul uluită de confortul oferit cititorilor, cercetătorilor de o bibliotecă dintr-o republică sovietică, acest confort fiind probabil acelaşi şi astăzi (?!).

Îmi îngădui să compar acel confort, absolut deosebit, din urmă cu peste jumătate de secol, oferit cititorilor din Armenia şi străinătate, de acea bibliotecă armeană cu cel pe care Biblioteca

Academiei Române îl oferă, tot de jumătate de veac, cititorilor ei. Frecventez Biblioteca Academiei, exact de cincizeci de ani, din 1952, anul I de facultate, căci cu sprijinul profesorului Constantin Balmuş şi Al. Graur, colaboram la Institutul de Lingvistică, secţia de Lexicografie, însărcinată fiind cu depistarea şi listarea termenilor juridici regăsiţi în *Procesul Marii Trădări Naţionale* şi *Procesul Vaticanului*, cărţi care se aflau la *Fondul interzis* al Bibliotecii Academiei; la recomandarea acad. Al. Graur, am căpătat permis spre a consulta acest fond. (La fondul secret şi interzis se aflau, de fapt, şi tratatele lui Platon şi Aristotel, etc., autori care pentru noi clasiciştii erau obiecte de studiu, şi, fără alte criterii de selecţie, cam tot ce se scrisese înainte de 1944, în domeniul gândirii filosofice, cu excepţia celei marxiste, avea acest tratament restrictiv). Noi, cititorii, ne aşezăm şi azi pe aceleaşi scaune cu care a fost dotată clădirea, încă de la naşterea ei - ~ o sută de ani – care s-au deteriorat suficient pentru a-ţi jerpeli îmbrăcămintea, iar barele metalice din stânga, dreapta articulaţiei coxo-femurale, precum şi cea din dreptul şirei spinării, te obligă la prudenţă şi la reducerea şederii pe ele.

Dar cum printre cititori se află şi oameni înstăriţi, cutez a-i propune d-lui profesor, academician şi doctor în ştiinţe istorice Gabriel Ştrempel, care de peste un sfert de veac se află în fruntea acestei prestigioase biblioteci, să facă un apel călduros la aceştia, pentru ca mobilierul sau măcar scaunele să poată fi înlocuite – ştiut fiind că Academia, ca orice for ştiinţific, este şi ea săracă.

Când Rabindranat Tagore ne-a vizitat ţara, prin anii '30, ni s-a adresat cu vorbele „Voi sunteţi strămoşii noştri" – aveam să aflu din gura Doamnei Baronesse Lydia Lövendal-Papae, cu ocazia lansării cărţilor mele, ***Poeme*** şi ***Cărturari nordici despre Geţi şi limba lor scrisă***, la sediul UNESCO –, ştia că ţinuturile Indiei fuseseră în vechime populate de Geto-Daci, care duseseră cu ei şi înţelepciunea Vedelor, deci Tagore cunoştea bine istoria naţională a Indiei, ba chiar din cele mai vechi timpuri.

Şi dacă un Rabindranat Tagore este un strănepot al nostru, cum singur a subliniat-o cu vreo 70 de ani în urmă, în semn de salut, iar un Vlad Bănăţeanu este şi el, precum o dovedesc şi cele două nume ale lui, un fiu neaoş al seminţiei noastre, ba chiar din moşi-strămoşi, atunci să-mi fie îngăduit să mă apăr cu aceşti doi

înaintaşi ai culturii şi civilizaţiei noastre, dar şi universale, pentru cutezanţa de a-i fi făcut actualului director al Bibliotecii Academiei propunerea pe care am făcut-o.

Cu stima pe care am avut-o întotdeauna pentru CARTE,

GEORGE COŞBUC – REPREZENTANT TIPIC AL DACO-ROMÂNISMULUI

Lucrarea despre prozodia lui Coşbuc, cel mai adînc cunoscător al prozodiei clasice şi totodată cel mai bogat metrician al nostru, pînă la virtuozitate, semnată Maria Crişan, mi se pare de un deosebit interes, atît pentru cadrele didactice de azi, insuficient pregătite sub acest raport, cît şi pentru întregul public, iubitor de poezie şi admirator al lui Coşbuc. Publicarea acestei lucrări mi se pare dintre cele mai binevenite.

9/9/1984 Şerban Cioculescu

«Proiectând pe ecranul fictiv asemenea imagini, poetul dirijează în acelaşi timp o mare orchestră. Pictor şi regizor excelent, Coşbuc este în toată plenitudinea acestui concept, un Grigorescu al poematicii româneşti, în acelaşi timp, dacă ne este permis să vorbim de „conceptul Grigorescu“ în pictură, nu numai în cea românească.» (Dumitru Micu, ***George Coşbuc***, Bucureşti, Editura Tineretului, 1966, p. 103)

METRII FOLOSIŢI DE COŞBUC ÎN POEZIILE ANALIZATE

–́ ∪ = troheu sau choreu > –́ ∪ –́ ∪ = ditroheu

∪ –́ = iamb > ∪ –́ ∪ –́ = diamb

–́ –́ = spondeu > –́ –́ –́ –́ dispondeu

∪ ∪ ∪ = tribrah

–́ ∪ ∪ = dactil

∪ ∪ –́ = anapest

∪ –́ ∪ = amfibrah

–́ ∪ –́ = amfimacru

–́ ∪ ∪ –́ = coriamb

–́ ∪ ∪ ∪ = peon I

∪ –́ ∪ ∪ = " II

∪ ∪ –́ ∪ = " III

∪ ∪ ∪ – = " IV

∪ ∪ –́ ∪ ∪ = coşbucian I

∪ ∪ ∪ –́ ∪ ∪ = " II

∪ ∪ ∪ ∪ ∪ –́ ∪ = " III

Prin semnul ∪ se indică silaba atonă, – scurtă la antici, iar prin semnul –́, silaba tonă, – lungă la antici

DOINA

Copilo, tu eşti gata
De-a pururea să plângi!
Şi când eşti tristă, Doino,
Tu inima ne-o frângi.
Dar nu ştim cum e bine
Când plângi, că-n urma ta
Noi plângem toţi, şi-amarul
Mai dulce ni-e aşa.
Şi toate plâng cu tine,
Şi toate te-nţeleg,
Că-n versul tău cel jalnic
Vorbeşte-un neam întreg.

Pe fete-n faptul serii
Le-ntâmpini la izvor,
Tu singură stăpână
Pe sufletele lor.
Le-nveţi ce e iubirea
Şi râzi cu ochi şireţi,
Deodat-apoi te-ntuneci
Şi cântece le-nveţi:
Să cânte ziua-n luncă
Şi seara când se-ntorc,
Când triste-n pragul tinzii
Stau singure şi torc.

Când merg flăcăi la oaste,
Cu lacrămi tu-i petreci
Şi stai cu ei, ţi-e milă
Să-i laşi pustii, să pleci.
Cântând le-aduci aminte
De-o fată din vecini,
De mame şi de-ogorul
Umplut acum de spini.
Şi când i-omoară dorul

Şi-n jurul tău se strâng,
Pui fluierul la gură
Şi cânţi, iar dânşii plâng.

E plin de oameni câmpul,
Tu, Doino,-n rând cu ei.
Moşnegi şi oameni tineri
Şi tinere femei
Adună fânu-n stoguri
Şi snop din spice fac –
Din scutece copilul
Când plânge-n săhăidac
Te duci şi-l joci în braţe,
Şi-l culci apoi pe sân,
Şi-i cânţi s-adoarmă-n umbra
Căpiţelor de fân.

Din văi tu vezi amurgul
Spre culmi înaintând,
Pe coaste-auzi pâraie
Prin noapte zgomotând,
Şi-asculţi ce spune codrul
Când plânge ziua-ncet:
Ah, toate, Doino, toate
Te fac să fii poet.
Şi, singură cu turma,
Privind pierdută-n zări,
Spui munţilor durerea
Prin jalnice cântări.

Pe deal românul ară
Slăbit de-amar şi frânt,
Abia-şi apasă fierul
În umedul pământ.
Tu-l vezi sărman, şi tremuri
Să-l mângâi la nevoi.
Şi mergi cu el alături,
Cântând pe lângă boi.

Iar bieţii boi se uită
Cu milă la stăpân –
Pricep şi ei durerea
Sărmanului român.

Eu te-am văzut odată
Frumoasă ca un sfânt,
În jur stăteau bătrânii
Cu frunţile-n pământ.
Cântai ca-n vis, de-o lume
Trăită-ntr-alte vremi,
De oameni dragi, din groapă
Pe nume vrând să-i chemi.
Şi-ncet, din vreme-n vreme,
Bătrânii-n jur clipeau
Şi mânecile hainei
La ochi şi le puneau.

Dar iată! Cu ochi tulburi
Tu stai între voinici,
Te văd cum juri şi blestemi,
Şi pumnii ţi-i rădici!
Pribegi de bir şi clacă,
Copii fără noroc,
Tu-i strângi în codru noaptea
Sub brazi pe lângă foc.
Şi cânţi cu glas sălbatec,
Şi-n jur ei cântă-n cor
Cântări întunecate
Ca sufletele lor.

Când ştii haiduci în codru
Te prinzi cu ei fârtat,
Li-arăţi poteci ascunse,
Pe stânci li-aşterni tu pat.
Când pun piciorul-n scară,
Ţii roibul lor de frâu!
Grăbit, când prind ei puşca,

Scoţi plumbii de la brâu;
Iar când ochesc, cu hohot
Tu râzi, căci plumbii moi
S-au dus în piept de-a dreptul
Spurcatului ciocoi.

Ai tăi suntem! Străinii
Te-ar pierde de-ar putea;
Dar când te-am pierde, Doino,
Ai cui am rămânea?
Să nu ne laşi, iubito,
De dragul tău trăim:
Săraci suntem cu toţii,
Săraci, dar te iubim!
Rămâi că ne eşti doamnă
Şi lege-i al tău glas;
Învaţă-ne să plângem,
C-atât ne-a mai rămas!

Anul în care George Coşbuc publică *Doina* în revista *Vatra*, 1895*, este fructuos: îi mai apar multe alte poeme, printre care: ***Sub patrafir***, *Unul ca o sută*, *Scara*. Tot în acest an, în februarie, apare suplimentul umoristic al *Vetrei* - *Hazul*.

În viaţa de familie a poetului, acest an înscrie două importante evenimente: se căsătoreşte cu Elenea Sfetea, sora editorului C. Sfetea, iar la 11 august i se naşte la Craiova, întru fericirea şi nefericirea lui, unicul fiu, Alexandru.

Din punct de vedere formal, nu şi al tonalităţii, m-am gândit la o asemănare a *Doinei* coşbuciene cu *Glossa* eminesciană: şi una şi cealaltă au zece strofe, numai că la Coşbuc strofa numără 12 versuri, în timp ce *Glossa* doar opt. În plus, strofele II-IX din *Doina* în discuţie reiau, nu vers cu vers, întrega strofă I, în forma în care o ştim în *Glossă*, ci ideatic pentru ca strofa a X-a să fie *negatio negationis* a strofei I, deci tot ideatic.

Este şi anul în care vede lumina zilei la Lancrăm, în ziua Victoriei, 9 Mai, poetul-filosof Lucian Blaga.

De aceea, înclin să cred că marele maestru în ale metricii şi prosodiei, Coşbuc, a vrut să fie ***Doina*** sa tot o formă fixă de poezie, poate ca o ironie, în contrast, şi stilistic şi real, a multiplicităţii doinei: doina de jale, doina de dragoste, doina de dor, doina de haiducie, doina de cătănie, doina ciobănească, etc., cu o serie de subgenuri pe care le prefigurează, după cum vom vedea, Năsăudeanul.

Doina eminesciană, publicată în 1883 în ***Convorbiri literare***, diferă de cea a lui Coşbuc şi ca metru - una în trohei, cealaltă în iambi - şi ca tonalitate, căci în timp ce ***Doina*** compusă de Coşbuc are o tonalitate plină de seninătate, care pe mine m-a determinat să o cânt pe melodia ***Păstrăvul*** a lui Schubert (textul aparţinând lui Schubart), cea eminesciană este tristă, fără nici o ieşire - ca şi ***Glossa*** - cu excepţia imprecaţiei din final: chiar mi se pare a fi un răspuns pozitiv dat ***Doinei*** lui Eminescu, aceasta din urmă apropiindu-se foarte mult de ***Glossă***, nucleul filosofiei pesimiste de sorginte schopenhaueriană, trimiţând ca melos la strigătele disperate, rămase fără răspuns, din concertul în la minor pentru pian şi orchestră de Robert Schumann.

Doina coşbuciană este scrisă în senar iambic - trimetru iambic catalectic la greci, în care a compus, printre alţii, şi poetul filosof Quintus Horatius Flaccus. Versul de şapte silabe alternând cu cel de şase silabe, la Coşbuc, unindu-l, am obţine metrul alexandrin, cu atât mai mult cu cât nu rimează decât versurile pare ca ordine în strofă, dar şi cu număr par de silabe, şase, adică versul 2 cu 4, 6 cu 8 şi 10 cu 12, rima fiind pretutindeni masculină şi simplă. Situaţia este aceeaşi pe parcursul celor zece strofe. ***Doina*** compusă de Coşbuc - şi mie mi se pare pe melodia ***Păstrăvului***, cum spuneam - începând cu titlul, de fapt, vrea să fie *o definiţie a doinei*, care se realizează pe parcursul celor zece strofe şi cum lucrurile stau aşa, atunci aş spune că este o prosopopee, o personificare, o metaforă amplă pentru NEAMUL ROMÂNESC.

Prima strofă este un prolog al definiţiei, o uvertură conţinând sintetic conceptul de NEAM românesc - DOINA, unde primele două versuri cuprind într-o formă exclamativă – sună şi a invocaţie epopeic-elină de tipul: Ajută-mă, Doino, să te cânt cât mai frumos!, şi pentru că ea l-a inspirat, ţine loc de Muză – caracterizează dintr-o dată doina căreia autorul i se adresează ca

unei copile: plânsul care aici se extinde şi, însemnează, de fapt, cântatul care nu e numai trist, ne-o spune versul trei; repetiţia verbului *a plânge* la câteva forme flexionare: *să plângi*, *când plângi*, *noi plângem*, *toate plâng*; amarul-dulce contrast, ironie:

În versul tău cel jalnic
Vorbeşte-un neam întreg.

În locul verbului *vorbeşte* putea să pună *cântă*, conţinutul noţional oricum este acelaşi, întrucât doina, chiar în prolog, se contopeşte cu neamul nostru, după cum am văzut.

Începând cu strofa a II-a şi până la ultima exclusiv, urmează înşiruirea poiematizată a tipurilor de doine: începutul îl face doina de iubire – dor, binom punând stăpânire pe sufletele tinerelor fete în cele două ipostaze ale ei, în chiasm: plăcere/durere, iubire/dor, tristă ca rezultat al părăsirii:

Le-nveţi ce e iubirea
Şi râzi cu ochi şireţi
Deodat - apoi te-ntuneci.

Ochii şireţi ai Doinei aici sunt, în fapt, ai flăcăilor care amăgesc fetele, deci, o sinecdocă, susţinută de conţinutul verbului *te-ntuneci*.

Şi cântece le-nveţi
Când triste-n pragul tinzii
Stau singure şi torc.

Cuvintele poetului oricât de ascunse sunt de metafore: epitete – *stăpână*, *şireţi*, *triste*, *singure* (primul ţinând de doină, al doilea de flăcăi, ultimele două de fete); *le-nveţi* – repetiţie în epanalepsă; *cântece să cânte* – epizeuxis; *stau/torc* – contrast, antiteză; *triste*, *singure* cu verbul *a sta* – o tautologie formală, toate acestea se constituie, totuşi, într-o microlecţie de educaţie, adolescentină, amintind de concluzia întru educaţia tinerelor fete din ***Mărul în floare*** de Galsworthy, care ar suna cam aşa: părinţii, pedagogii ar trebui să pregătească fetele, obişnuindu-le cu ideea că prima dragoste este întotdeauna o decepţie, spre a se evita sfârşitul tragic de la sfârşitul acestei nuvele şi de la sfârşitul idilei ***Fata morarului***.

Strofa a treia se ocupă de aceeaşi educaţie adolescentină însă a flăcăilor, deci un alt tip de doină, cea a *chemării la oaste*, redând conţinutul acesteia spre a mângâia sufletele întristate de dor: fata

din vecini care-i aşteaptă, mamele lor, ogorul înţelenit. De fapt, ar fi două subtipuri de doină în una: a) doina plecării la oaste; b) doina pe care o cântă în cătănie, conţinând amănuntele de mai sus, date în cuvintele ei. Şi sunt cunoscute multe doine din cele două subtipuri, variante, în funcţie de loc.

Primul vers este chiar începutul unei doine:

Au plecat flăcăi la oaste, ila, ila, la!

De reţinut expresiile, în cea mai mare parte, populare: a merge la oaste, a petrece cu lacrămi, a lăsa pustiu, a-şi omorî dorul, a se strânge în jur, a pune fluierul la gură; epitetul *umplut cu spini* pus pe lângă *ogor*, semnificând „înţelenit“, „nelucrat“:

Pui fluierul, la gură
Şi cânţi, iar dânşii plâng.

Constrast tu cânţi/ei plâng, dar şi ironie, personificare prezentă pe tot parcursul poemului, iar *a plânge*, *a cânta* sunt verbe care trec unul în celălalt, ca într-o legătură dialectică perfectă, iar poetul este perfect conştient de aceasta, căci şi verbul *a doini* însemnează, ideatic spus, şi a „cânta“, dar şi „a plânge“, căci şi *a plânge* însemnează „a cânta“ şi *a cânta* însemnează „a plânge“ şi aceasta nu numai la nivelul doinei şi chiar şi al muzicii culte (vezi ariile lui Orpheu: *J'ai perdu mon Eurydice /J'ai trouvé mon Eurydicei* (vreau să spun că W. Gluck a folosit aceeaşi linie melodică), din opera cu acelaşi nume de Gluck). Dialectica binomului *a plânge / a cânta* predomină şi în ***Cântecul / Plânsul fusului***.

Un alt tip de doină însoţeşte oamenii la muncile câmpului (strofa a IV-a). Din cele mai vechi timpuri munca a fost însoţită de cântec spre a asigura ritmicitatea ei, ca într-o poezie. Deci, la prăşit, la cosit, la greblat, la făcut căpiţe, clăi, omul are nevoie de muzică şi poezie, necesitate satisfăcută prin doină, iar dansul, - şi întotdeauna este prezentă această trinitate: muzică – poezie – dans, este înlocuit aici cu mişcările pe care le implică toate aceste acţiuni gospodăreşti câmpeneşti estivale. Vocativul *Doino* este folosit în strofa I, a IV-a, a V-a, a X-a, pretutindeni în esenţă, chiar dacă epitete ornante sinonimice o înlocuiesc, ancadramentul pretându-se la acest *joc*, deoarece autorul dialoghează în monolog, în manieră pur coşbuciană, cu Doina, cu Neamul românesc, acesta

este, în fapt, interlocutorul său, personajul central al Doinei apoteozate, nu numai personificate.

De reținut frecvența expresiilor populare cu atât mai motivate la nivelul Doinei, adică Măriei sale Poporul: *e plin de oameni, în rând cu ei* (în același timp, ca un personaj foarte viu, concret, Doina); *adună fânu-n stoguri*; *îl joci pe brațe*; îl culci în sân; *îi cânți s-adoarmă.*

Aliterație, repetiție, epanalepsă și gradație descendentă în versurile trei și patru:

Moşnegi şi oameni tineri
Şi tinere femei.

O gradație ascendentă în acțiunile legate de adormirea copilului care plânge: *îl ei în brațe ..., îl culci pe sân ..., şi-i cânți*, de ce?: *s-adoarmă ...*

Şi în această strofă avem două tipuri / subtipuri de doină: 1) una care îi însoțeşte pe tineri și bătrâni în procesul muncii campestre și 2) alta, un cântec de leagăn, tip *Nani, nani*, pentru a adormi copilul. Strofa a V-a, ca un rondo, început o dată cu prologul din strofa I, trecând prin doinele fetelor, flăcăilor, muncilor câmpului, o dată cu coborârea serii – strofa în discuție, al cincilea tablou în mişcare și nu dintr-o expoziție, marcând încheierea unei zile, un hemiciclu ce împarte perfect ***Doina*** în două părți egale: cinci strofe fiecare.

Tot Doina este aceea care vede amurgul, poetul doar observând cum „doineşte doina", în funcție de situație, de fapte, de imagini, și adresându-i-se: *Tu vezi amurgul spre culmi înaintând* – poate fi și un joc ironic de cuvinte, amurgul, deci moartea zilei, *spre culmi*, cu sens figurat, înaintează – deci spre evanescență; înainte de a se sfârși ziua plânge, deci regretă amurgul care o eclipsează, deşi urcă spre culmi, chiar dacă sunt ale munților - *tu vezi ... auzi ... asculți*, în paralel, complementele: *amurgul ... pâraie ... codrul* și o dublă gradație ideatică. Într-un asemenea cadru fermecător, nu se putea să nu vină cu o apostrofă, într-o frază exclamativă, epifonem:

Ah, toate, Doino, toate
Te fac să fii poet!

Codrul spune, *ziua plânge*, frumoase prosopopei. Prezența a trei participii prezente: *înaintând, zgomotând, privind*, sugerând

ca un prezent continuu desfăşurarea lentă a imaginilor cinematice; gerunziul *zgomotând*, de la verbul *a zgomoti* inventat de Coşbuc, foarte frumos, prescurtare a expresiei perifrastice *a face zgomot*, care sună cu totul prozaic, mai ales că zgomotul este şi antonimul sunetului, estetic şi terapeutic vorbind; Doina este *singură, pierdută-n zări* (expresia *a privi pierdută*), epitete şi expresii artistice nu numai populare, dar cum românul este poet, se implică şi ideea de artistic. Din nou marcăm existenţa a două tipuri de doină: a) doina înserării, rostită de codru când ziua îşi plânge dispariţia de pe firmament; şi b) doina ciobanului coborându-şi turma de la păscut, o doină de rămas bun, până a doua zi, adresată munţilor.

Intrând în cel de-al doilea hemiciclu al ***Doinei*** – începând cu strofa a VI-a – o zi de aprilie, ar putea fi, când omul gospodar iese la arat, cu epitetele *slăbit, frânt* şi *sărman*; *umed*, epitet pentru *pământ*; doina merge alături de sărmanul român, obosit şi slăbit de traiul greu ce-l duce şi mângâindu-l, îi cântă *pe lângă boi*, aluzie şi la idila ***Pe lângă boi***, care este pusă frumos pe note, credem noi, deci în joc de cuvinte; boii sunt *bieţi, sărmani*, ca şi plugarul, de aceea *se uită* în ipostaza lor personificată, *cu milă* la stăpân, pentru că sunt înfrăţiţi în durere, la fel de năpăstuiţi; boii *pricep* durerea sărmanului român, dar neputându-şi exprima compasiunea prin viu grai, o fac cătând, *uitându-se cu milă*. Predicatele, acţiuni ale Doinei, sunt *vezi*, te confunzi cu necazurile lui, *tremuri*, deci cânţi tărăgănat, cf. sinonimului verbului *a doini, a tărăgăna* sau *a trăgăna*, cf. *tragănă, nană, tragănă*; tremoloul doinei sugerează sughiţurile ce însoţesc plânsul puternic; deci, *tremuri* este şi o sinecdocă; idem *îl mângâi*, semnificând „a cânta pe un ton cald" ca un andante unduitor, având rostul de a alina durerea ca o molcomă muzică, preclasică tip Palestrina, Vivaldi şi mai apoi susurul pârâului bachian.

Pricep şi ei durerea
Sărmanului român

e o concluzie silogistică în apostrofă ironică epifonemică.

Strofa a VII este un frumos simbol al Doinei bătrâneşti, concepută ca o sfântă în faţa căreia bătrânii îşi plecau frunţile, aluzie la o epocă liniştită a vieţii poetului, lipsită de griji, la copilărie, sub forma unei şezători *la gura sobei*, a unei şezători

populare, simbolizând doina din bătrâni; bocetul, dar şi doina-odă, glorificând faptele mărețe, de vitejie ale strămoşilor.

De oameni dragi, din groapă
Pe nume vrând să-i chemi

prin expresia *a chema pe nume* realizează un epizeuxis şi o tautologie; *Şi-ncet, din vreme-n vreme* – repetiție ideatică, aliterație, tautologie. Versul opt: *Bătrânii-n jur clipeau* este aproape o reluare a versului trei: *În jur stăteau bătrânii*, având rol de refren popular; *clipeau* din versul opt este o sinecdocă, căci clipitul lor des era, în fapt, plânsul lor, pentru că ultimele două versuri ale strofei explicitează acest imperfect indicativ:

Şi mânecile hainei
La ochi şi le puneau

Şi o metonimie totodată, semnificând ştersul ochilor, deci plângeau.

În sfârşit, cu strofa a opta, debutând în apostrofă, trezindu-te astfel la realitate, după atmosfera sobră de pioşenie din strofa a VII-a, intrăm în miezul doinei de haiducie:

Dar iată! Cu ochi tulburi
Tu stai între voinici,
Te văd cum juri şi blestemi,
Şi pumnii ți-i rădici!

Aceeaşi personificare *zeiască*, având o oarecare asemănare cu Pallas Athena, care făcându-se nevăzută ajuta pe unii războinici, protejați de ea, să învingă, – cazul lui Achille, spre exemplu. Gradația ascendentă a simbolului răzvrătirii trece prin *ochi tulburi* ... *Juri şi blestemi*, culminând în

Şi pumnii ți-i rădici!

În versurile 5-10, definind conceptul de haiducie, metaforic, poiematic, în fapt Poetul ne dezvăluie conținutul doinei de haiducie, tema acesteia, indiferent de variantă; haiducii sunt acei oameni care, nemaiputând răbda birurile şi clăcile la boieri, au fugit în codru, care, fiind frate bun cu ei îi adăposteşte la vâlvătaiele unui foc mărinimos şi la umbra brazilor: aceşti haiduci îşi merită epitetul de *pribegi*, de *copii fără noroc*, iar într-o asemenea companie glasul doinei este etichetat de *sălbatec*, epitet, dar şi hendiadă, căci e şi pentru haiduci subînțeles; cântările lor nu

pot fi decât *întunecate* de mânia haiducilor decelată în versurile 1-5, *întunecate* sunt şi sufletele lor, în comparaţie.

Versurile 1-4 oferă, deci, un portret fizic al haiducilor cu exteriorizarea sentimentelor de ură, de mânie, de revoltă, izvorâte din străfundul sufletelor lor, ne spun versurile 9-10 constituite într-un portret moral. Versurile 5-6:

Pribegi de bir şi clacă,
Copii fără noroc

sunt o apoziţie, apostrofă, o perifrază motivaţional-comporatmentală din versurile 1-4.

Strofa a IX-a este o negare a negaţie vis-à-vis de a VIII-a, căci Palas Athena a românilor – Doina – este cea care prin vorbele ei înţelepte, prin curajul de care dă dovadă, ca şi cum Doina de haiducie ar fi premers ideatic haiducia în sine, ca o capodoperă socio-umană de sorginte geto-dacă, de aici şi unicitatea în toate ipostazele ei ţinând de formă şi fond, călăuzeşte haiducii în toate acţiunile lor. Deci, dacă strofa a VIII-a se constituie într-o iniţiere în ale haiduciei, o dată cu primirea botezului de haiduc, calitatea aceasta îi intră în întreaga făptură şi se comportă ca un haiduc în carne şi oase, aşa cum sună instrumentele de percuţie, rostite pe cuvinte având multe consoane zgomotoase: d, r, h, s. „Arrietta" acestei doine este, aşadar, diferită de cea a strofei precedente. O dată iniţiată, tu, Doino, *te prinzi cu ei fârtat*, expresie populară dublă şi *fârtat* nu este un simplu tovarăş, ci un frate cu jurământ, până la moarte, identificat cu ei şi atunci: *Li-arăţi poteci ascunse* şi concret prin personificare, dar şi metaforic, dacă tu, Doino, eşti totuna cu ei, cu haiducii: *le-aşterni pat*, ironie, *pe stânci*, ce mai pat! pietre în loc de perne, *ţii roibul lor de frâu ...*, *scoţi plumbii de la brâu*, acţiuni ale tale care secondează, sunt pe timpul doi, pe cele ale haiducilor: *Când pun picioru-n scară ...*, *Grăbit când prind ei puşca ...*, *Iar când ochesc ... tu râzi în hohot* – hohotul poate fi zgomotul făcut de glonte în mişcarea lui violentă în cascade ca o carabină şi, poate sugera şi aplauzele încurajatoare la adresa unei echipe simpatizate. Scuzaţi trimiterea, dar tot trăim în era microbismului sportiv, mai ales fotbalistic.

Epitetele: *ascunse* pentru poteci, de fapt, o metonimie pentru substantivul *ascunzători*, deşi poate fi vorba şi de poteci dosite, deci şi hendiadă; *plumbii moi* este şi o tautologie, plumbul fiind

un metal moale, dar şi joc de cuvinte, căci aici *plumb* înseamnă „glonte“, un glonte moale, ironie, căci *s-a dus în piept de-a dreptul*, *spurcatului ciocoi* = epitet popular întâlnit în nenumărate doine cu acest context.

Spre deosebire de „ciocoiul“ din doina culeasă de Eminescu, care este prin excelenţă străin, duşmanul românilor din aceeaşi epocă fiind etichetat prin cuvintele-epitete: *străinătate, omidă, străin, duşmani*, consideraţi ca unicii duşmani; la Coşbuc, este vorba dimpotrivă de „duşmanul dintre noi“, ciocoiul român, *nu* străin: „strângătorul de bir“, arendaşul, vătaful, boierul român, aceştia sunt duşmanii cei învederaţi ai trudnicului plugar; din cauza lor unii, nemaiputând îndura povara birurilor, clăcile, „dau bir cu fugiţii“, se fac frate cu codrul în acompaniamentul doinelor de iniţiere în haiducie, de haiducie neaoşă, înfierând nedreptăţile pământene, sociale, se constituie într-o micro-armată de răsculaţi care îşi fac singuri dreptate, cu arma în mână.

De-abia în strofă finală Coşbuc îşi ia inima în dinţi, frământând o singură dată cuvântul *străini*, dar sensul real al acestei metafore vine, de fapt, să identifice neamul românesc, cultura românească în arhetipul ei ancestral, orpheic – Doina.

Ai tăi suntem! Străinii
Te-ar pierde de-ar putea!
Dar când te-am pierde, Doino,
Ai cui am rămânea?

Ideea susţinută de mine mi se pare fără urmă de tăgadă, susţinută de slovele pythice ale Năsăudeanului. Şi versurile care urmează o susţin, iarăşi o susţin, întru veşnicie:

Să nu ne laşi, iubito,
De dragul tău trăim:
Săraci suntem cu toţii,
Săraci, dar te iubim.

Repetiţie şi epanalepsă întru întipărirea de-a pururea în mintea adevărului inalienabil al Poetului.

Rămâi că ne eşti doamnă

În strofa I, Doina avea epitetul de *copilă*, în a doua de *stăpână*, aici în a X-a de *iubită* şi *doamnă*, cu sens de „doamnă supremă“, „stăpână“, de aceea şi versul imediat: *Şi-i lege al tău*

glas, sentință dintotdeauna în virtutea lui *Jus naturale*, care acționează pe tot parcursul ***Doinei*** coșbuciene.

Ultimele două versuri se constituie într-un silogism, apostrofă, reluând pe un plan superior, într-o formă foarte elaborată de poezie cu forme fixe, cum am afirmat și susțin și prin acest penultim exemplu:

Strofa I, vers 1-2	Strofa a X-a, vers 9-10
Copilo, tu ești gata	*Învață-ne să plângem,*
De-a pururea să plângi!	*C-atât ne-a mai rămas.*

Dar iată și ultimele versuri ale strofei I:

Că-n versul tău cel jalnic
Vorbește-un neam întreg.

care ar putea deopotrivă să încheie ***Doina***. Ultimul exemplu, întru susținerea afirmației mele referitor la formă, îl aflu în ***Glossă***, cu care seamănă destul de bine ca formă strofele II-IX coșbuciene, reluând, după cum am mai spus, nu vers cu vers, toată strofa I, punându-le în finalul celorlalte strofe, ci ideatic; strofa a X-a este o întărire a strofei I, tot ideatic, fiecare fiind prolog și epilog în același timp, dar și numai formal sunt destul de apropiate strofele exemplificând aceasta.

Mai mult, ***Doina*** lui Coșbuc mi se pare a fi o parafrazare a ***Glossei***, o antinomie a ei, pesimismului lugubru din ***Glossă***, Coșbuc răspunzându-i cu seninătatea, cu limpezimea ochilor minții lui.

Doina culeasă de Eminescu este o ipostază a ***Doinei*** coșbuciene, prezentă în strofa a X-a, dar într-o manieră net superioară ideologic: xenofobiei eminesciene îi răspunde cu o filogenie – Doină – neam geto-dac-român modern, decelând totodată multiplele fațete ale Doinei, subtipurile ei contopite în seminția thraco-scito-geto-dacă topite într-un tot unitar, într-o perfectă simbioză – DOINĂ – NEAM ROMÂNESC.

Consider nesusținută teza conform căreia la poeții moderni nu contează decât accentul tonic, spre deosebire de antici la care cantitatea vocalelor și respectiv a silabelor era hotărâtoare. La poeții moderni, în opinia mea, se adaugă și cantitatea, dar cantitatea de timp în care se pronunță o vocală / grup devocale / silabă, care primește accentul tonic și care timp este cel puțin

dublu față de cel consumat cu pronunțarea unei silabe neaccentuate; de aceea am adoptat maniera notării silabei neaccentuate și, deci, și scurte cu semnul ◘ și a silabei accentuate, și deci și lungi, cu semnul ◙. Pentru orice vorbitor care are puțină ureche muzicală e foarte limpede că timpul consumat cu pronunțarea unei silabe accentuate natural tonic este cel puțin dublu față de cel consumat cu pronunțarea unei silabe neaccentuate, deci scurte (cf. má – mă, tá – tă, pá – trĭ – ĕ), ceea ce în muzică ar fi pentru *ma – ma* și *ta – ta* o doime și respectiv o pătrime, iar pentru *pa – tri – e* ar fi o doime și două optimi. Legătura dintre poezie și muzică este și la poeții moderni păstrată, chiar dacă ei nu o conștientizează și justifică și teza susținută de mine. Așadar, voi exemplifica primele două versuri din liedul ***Păstrăvul*** de Schubert, în versiunea românească, de care am apropiat melodic ***Doina*** lui Coșbuc:

În apa cea curată
Dintr-un pârâu zglobiu.

Accentul tonic principal al celor două versuri cade pe penultima silabă: *ra* din *cu – rá – tă* (pentru primul vers) și *bíu* din *zglo – bí/u* (pentru al doilea vers); am zis penultima și pentru versul 2, deși am tratat versurile 2, 4, 6, 8, 10 și respectiv 12, ca fiind formate din șase silabe; la ***Doina*** lui Coșbuc și aici ar fi la fel, iar, atenție, când retragem vocea de pe sunetul *i* care a primit accentul tonic principal al versului, se mai aude un sunet, chiar dacă e șters, așa cum se aude la *război*, *convoi*, *cimpoi* și nu fără logică, grafia veche a acestor cuvinte era *războiu*, *convoiu*, *cimpoiu*, cuvinte în care acest *u* scurt sau mut, cum vreți să-i spuneți, nu e foarte mut și care poate fi pus în legătură cu *ŭ* (i scurt final) din unele limbi slave, începând cu rusa și care poate avea și o legătură cu căciula lui *a*, adică *ă*; deci, am considerat și al doilea vers trimetru iambic catalectic prin acel *ŭ* final din *zglobiu*, care nu este mut, ci perceptibil. Iată de ce și cantitățile notelor diferă, la silabele în discuție: silabele cu cea mai mare cantitate sunt melodic reprezentate prin note (pătrimi, restul fiind optimi și șaisprezecimi), partita vocală prezentându-se astfel:

Desigur, textul original este și mai concludent în sensul binomului muzică-poezie sau poezie-muzică, pe linia cantității vocalice/silabice, întărind, în același timp, ideea mea:

In ein bekleine Helle
Das Schot in froher Eil[*]

Acelaşi lucru poate fi susţinut în ambele ipostaze (*a plânge* = „a cânta"; *a cânta* = „a plânge", deci o dialectică perfectă şi cantitate vocalică = cantitate melodică, în notaţia notelor) şi prin cele două arii din opera ***Orpheus*** de Christoph Williband Gluck: *J'ai perdu mon Eurydice*, *J'ai trouvé mon Eurydice*, perfect motivate de cantitatea notelor, acele răgazuri temporale prosodice de pe silabele accentuate.

Păstràvul

(Schubert)

Op. 32

Animato e giocoso

[*] Versurile 3-4, *Wie launische Forelle /Vorüber wie ein Pheil*, ca şi restul poeziei, semnată de Schubart, splendid armonizată de Schubert, confirmă ideea de identitate metrică – senar iambic; rima este îmbrăţişată, în timp ce la Coşbuc este semi-îmbrăţişată, rimând doar versurile pare.

VOLOS, PREOT DAC

Bătrân, de mult cu ochiul stins,
Cu părul lung, de vremuri nins,
Cu barba albă pân' la brâu,
E rătăcit într-un pustiu
Şi varsă lacrimile râu,
Dar mut e al său plâns.

Oh, cât a fost un câmp de lat
Tot pe cadavre a călcat,
Şi gem în vânturi norii suri
Şi urlă lupii prin păduri
Ş-aşteaptă prăzi la cotituri
Şi-n jur nu-i nici un sat!

Lui Mitras, preot credincios
A fost bătrânul – ce folos!
Aproape stinşi sunt dacii săi,
Ba sunt dărmaţi superbii zei
Şi geme vântul preste ei,
Şi urlă fioros!

Înaintând preste câmpii
Făr' de speranţă mai privi
La timpul nu de mult trecut.
Cetăţi atâtea ş-au făcut
Ş-o ţară mare au avut,
Ce Roma umili!

El, Volos, doar-a-ncoronat
Pe Decebal cel luminat,
Pe Decebal, stăpân lumesc!
Tot el, din neam dumnezeiesc,
Cu-nvăţături un foc ceresc
În inimi a vărsat!

A fost un om plini de virtuți
Ș-așa toți dacii, dar temuți
Au fost de-ntreg acest pământ!
În zei avut-au crezământ,
Căci zeii-ți dau un rai în vânt
Deși-s de mâni făcuți.

Oh!... Iară-l tulbură-acel vis!
Înaltul cer parcă-i deschis
Pentr-un moment și radios
S-arată-n zâmbete Hristos ...
Zeu din femeie? Mincinos!
De alți zei un proscris!

Nu-i mare, tare, nici nu-i sânt,
Când viermi urâți de pe pământ
I-au pus pe cap cununi de spini!
Ah! Unui laș să te închini?
Mișei sunt toți acei creștini
În râs purtați de vânt!

Hristos! Dar mori în el crezând,
Căci el îți cere să fii blând
Pe-acest pământ înviforat –
Credeau păgân și întrupat,
El, Volos, speră-a fi bărbat
În Roma fulgerând!...

Așa e ... n-a fost decât vis!
Ori de-a fost drept acel trimis
Al lui Hristos, făcea minuni,
Oprea cu vorba lui furtuni,
Făcea cuminți din cei nebuni
Și ... toate cu surâs!...

Că nu l-a prins săgeți și fier,
În adevăr e un mister.
Dar șarlatan a fost și hoț!

De ce pe rug fu ars ca toţi?
Când faci minuni, să nu te poţi
Cu trup urca la cer?...

De-ai crede lui, eşti moleşit!
Dar Roma ai de umilit,
Ai să omori tot ce-i duşman
Şi ai să bei doar ... preste-un an
Din ţeasta mândrului Traian
Să bei râzând cumplit!

Dar ... nume dacic e mai fum
Cetăţile-s cenuşă, scrum,
De sânge codrii sunt stropiţi!
Cari daci trăiesc, sunt umiliţi,
De frica morţii-s fugăriţi
Şi casa li-e în drum!...

Mai doborât de cugetări,
Ca un strigoi pribeag în sări
S-avântă ca purtat de-un val
Doar va-ntâlni pe Decebal –
Amurgu-n văi e tot mai pal,
Iar Volos piere-n zări.

Ştim din sursele istorice, printre cele mai demne de crezare, inclusiv din cronicarii români şi străini, că sub acest nume îi găsim pe vlahi, de fapt una din nenumăratele denumiri ale lor; pe lângă cele de : Volochi, Bolochi, Blochi, Bloci, Placi, Blaci, Belaci, Belce (Belcae), Feaci, Felahi, Fali, Boloci ... Pentru întâia oară această etnie o găsim specificată la Homer (*Il.*, II, 739) sub forma *ολοοσονα λευκην*= „valahul cel blond“ (în acuzativ).

Coşbuc surprinde în acest poem o figură preoţească din acei vestiţi călugări geto-daci, cunoscuţi în toată lumea pentru pioşenia lor – erau medici fără de arginţi, de aceea unii autori, printre care şi Josephus Flavius, în ***Antiquitates Judaicae*** (I, 12), explicitând tagma călugărilor esenieni, recurge la genul proxim, adică la

călugării geto-daci care formau o adevărată clasă socială, atât de bine organizați erau.

Ei trăiau în peşteri, cultivau ogorul, creşteau oi şi vite şi se hrăneau cu fructe, legume, brânză şi lapte, refuzând total carnea, deci, nu sacrificau animalele.

Acest valah, numit *Volos* în poem, a fost contemporan cu Decebal şi a fost unul dintre puţinii preoţi supravieţuitori ai războaielor daco-romane sau cel puţin aşa l-a plăsmuit Coşbuc. Personal, înclin să cred că hordouanul a avut la îndemână o sursă, fie ea şi sub formă de legendă, care l-a îndemnat să-i închine un poem acestui personaj. Afirm aceasta pe baza faptului că m-am ocupat ani în şir de poetul-cărturar, al cărui mod de a aborda o temă, un subiect, un personaj era acela de a cerne totul prin creuzetul minţii lui enciclopedice şi lucide şi, exact ca şi Ovidiu, perfect conştient de renumele său peste veacuri, respecta adevărul ştiinţific cu rigurozitatea unui om de ştiinţă. Acesta a fost Coşbuc, de aceea cred că s-a servit de o sursă reală de inspiraţie, aşa cum este şi cazul poemului ***Fatima***; în orice caz, poetul ne furnizează date, deşi sumare, asupra ţării dacilor, care fusese atât de mare încât umilise ROMA prin cetăţile ei vestite în lumea întreagă, distruse în urmă de oştile invadatoare ale împăratului Traian, de aceea în strofa a 12-a, îi urează lui Volos să i se împlinească visul (negându-l pe Christos care îţi cere să fii blând şi cu duşmanii atacatori), adică să ajungă într-un an la Roma, „fulgerând" spre *a umili* cetatea cea duşmană Daciei, să omoare tot ce e duşman poporului dac, inclusiv pe împăratul Traian şi să bea râzând din ţeasta acestuia. Visul lui, din păcate, nu se realizează, Volos pribegind mai departe, obsedant, în speranţa că îl va întâlni pe Decebal.

În strofa a treia descoperim că acest preot valaho-dac, Volos, fusese preot al lui *Mitras*. Din enciclopediile apusene (***Bertelsmann Volkslexikon***, de pildă), aflăm că MITHRAS este o zeitate ariană din India, *zeu al mântuirii* în religia persană de mai târziu şi că această religie s-ar fi răspândit până în provinciile Imperiului Roman. Ca *zeu al mântuirii*, desigur, am fi tentaţi să-l recunoaştem în Iisus Christos. La Ulpia Traiana Sarmisegetusa există sau a existat *un relief mitriatic*, MITRA TAUROCTONUL, care este reprodus şi în cartea lui I. C. Drăgan, ***Noi, tracii***..., ilustr.

73). Complexul statuar îl reprezintă pe Mitras într-o ţinută regească, stând călare pe un taur culcat, plus 4 personaje umane, din care unul poartă căciulă de nobil dac (tarabostes), toţi ceilalţi, inclusiv Mithra, sunt cu capul descoperit, având părul foarte frumos coafat, aş zice apolinic. Mithra, în persană, înseamnă „mamă, generatoare", identificată şi cu Gea, pământul-mamă, Marea Zeiţă şi zeul-soare – Apollo – la greci şi romani.

Versul al treilea şi al patrulea, *Aproape stinşi sunt dacii săi / Ba sunt dărmaţi, superbii zei*, ne încredinţează că poate fi vorba şi de un rege, dar mai ales de un zeu (dar cum se pare că slujitorii religiilor au avut cam întotdeauna un cuvânt greu de spus, de nu chiar ultimul, nu este deloc de mirare când în persoana unui cleric, vom afla şi un rege, filosof, jurist – cazul lui Diceneu, Zeuta ..., în memoria tipărită a cărturarilor nordici, dar nu numai). Iar acest zeu *Mithras*, socotit a fi fost al persanilor, iată că a plecat din spaţiul dacic, carpato-danubian, spaţiu care, pe bună dreptate a fost şi este socotit de către cercetătorii autentici ai adevărului ştiinţific, centrul civilizaţiei europene şi asiatice (vă rog să vedeţi articolul sumerologului A. Kifişan, precum şi harta); printre ei se numără şi Marija Gimbutas (*Civilizaţie şi cultură*, 1997, p. 49), care vorbeşte de matriarhat ca o societate care a precedat patriarhatul cu cel puţin un mileniu, de unde şi cultul Marii Zeiţe, Zeiţa Pământului-Mamă, Ghe, unul din cele mai vechi cuvinte getice, fiind şi radicalul cuvântului *get* (de aceea expresia *get-beget* este tradusă în engleză cu *true-born*, „născut autentic, genuin"), de unde l-au luat şi grecii în *Γη*, *Γαια* şi în compuse ca *Γημητηρ/Δημητηρ*, dar există şi sub forma *Δημητρα*, comp. *Dumitra*, în anumite regiuni ale României.

Această microlecţie de istorie veche a României este cuprinsă în poemul format din 14 strofe a câte şase versuri fiecare, prin aceasta semnalez o primă asemănare cu *Nunta Zamfirei*; o a doua asemănare ţine de metru, ambele sunt scrise în metru iambic; versurile 1-4 au, în ambele cazuri, patru picioare, o a treia asemănare; primele două versuri rimează cu al cincilea, iar versurile 3, 4 şi 5 au aceeaşi rimă, a patra asemănare; numai ultimul vers, al cincilea nu este identic, căci în cazul poemului

Nunta Zamfirei are două picioare iambice, în timp ce ***Volos, preot dac*** are patru, deci dublu.

Dintre cuvintele de rimă cităm: substantiv/ substantiv / substantiv: *brâu / pustiu / râu*; *fier / mister / cer*; *pământ / crezământ / vânt*; *minuni / furtuni / nebuni*; adverb / adverb / adverb: *lumesc / dumnezeiesc / ceresc*; participii pasive: *stropiți / umiliți / fugăriți*; trei substantive din care unul este propriu: *dușman / an / Traian*; un nume predicativ cu vb. copulativ la imperativ: *să fii blând*, încadrat de două participii prezente: *crezând / fulgerând*.

Stilistic vorbind, semnalez doar câte ceva – spre a lăsa și profesorului clasei altceva : o metaforă dublată de o antiteză:

Și varsă lacrimile râu,
Dar mut e al său plâns.

O gradație ascendentă în imaginea tragică a sfârșitului de luptă:

De sânge codrii sunt stropiți!
Cari daci trăiesc, sunt umiliți,
De frica morții-s fugăriți
Și casa li-e în drum.

Dacii, după cum ne-o atestă izvoarele antice, printre care și istoricul roman Annaeus Florus, contemporan cu Traian, se refugiau, în cele din urmă, în peșteri, nu toate create de natura-mumă; Florus îi caracterizează ca fiind înfipți în pământ, prin formula DACI MONTIBUS INHAERENT, căci așa fugărți și umiliți, au rămas cam întotdeauna pe loc.

Tonalitatea severă, maniera prosodică în care este conceput poemul justifică întocmai definiția pe care Horațiu o dă iambului, semnalând pe părintele acestuia, ARCHILOCH: *Archilochum proprio rabies armavit iambo* (Mânia l-a înarmat pe Archiloch cu iambul, adică l-a îndemnat să scrie în iambi / să inventeze metrul iambic).

De subliniat că *umilirea* este leit-motivul poemului, căci umilirii la care romanii i-au supus pe daci, reprimând în ei orice mândrie și demnitate umană, care pentru Poet își avea valoarea supremă – negarea demnității umane echivalează cu dezumanizarea –, trebuie să i se răspundă tot cu umilire.

De altfel, socot că substantivul românesc *umilință* derivă de la cuvântul getic *omos* (rog a se revedea atent lista de cuvinte getice), însemnând „om“, căci prin închiderea primului *o* la *u* şi a celui de-al doilea *o* la *i*, am obţinut antonimul *neom*, aşa cum este cel *umil,-it*, lipsit de calitatea supremă care-l deosebeşte de animale: demnitatea umană.

DECEBAL CĂTRĂ POPOR

Viața asta-i bun pierdut
Când n-o trăieşti cum ai fi vrut!
Şi-acum ar vrea un neam călău
S-arunce jug în gâtul tău:
E rău destul că ne-am născut,
        Mai vrem şi-al doilea rău?

Din zei de-am fi scoborâtori
C-o moarte tot suntem datori!
Totuna e dac-ai murit
Flăcău ori moş îngârbovit;
Dar nu-i totuna leu să mori
        Ori câne-nlănțuit.

Cei ce se luptă murmurând,
De s-ar lupta şi-n primul rând,
Ei tot atât de buni ne par
Ca orişicare laş fugar!
Murmurul, azi şi orişicând,
        E plânset în zadar!

Iar a tăcea şi laşii ştiu!
Toți morții tac! Dar cine-i viu
Să râdă! Bunii râd şi cad!
Să râdem, dar, viteaz răsad,
Să fie-un hohotit şi-un chiu
        Din ceruri până-n iad!

De-ar curge sângele pârău,
Nebiruit e brațul tău,
Când morții-n față nu tresari!
Şi însuți ție-un zeu îți pari
Când râzi de ce se tem mai rău
        Duşmanii tăi cei tari.

Ei sunt romani! Şi ce mai sunt?
Nu ei, ci de-ar veni Cel-sfânt,
Zamolxe, c-un întreg popor
De zei, i-am întreba: ce vor?
Şi nu le-am da nici lor pământ,
Căci ei au cerul lor!

Ş-acum, bărbaţi, un fier şi-un scut!
E rău destul că ne-am născut:
Dar cui i-e frică de război
E liber de-a pleca napoi,
Iar cine-i vânzător vândut
Să iasă dintre noi!

Eu nu mai am nimic de spus!
Voi braţele jurând le-aţi pus
Pe scut! Puterea este-n voi
Şi-n zei! Dar vă gândiţi, eroi,
Că zeii sunt departe, sus,
Duşmanii lângă noi!

Identic în privinţa conţinutului ideatic cu *Volos, preot dac*, poemul numără opt strofe a câte şase versuri fiecare şi, ca şi în cazul primului, primele cinci versuri sunt formate din patru picioare iambice, al 5-lea, din trei.

Rima însă va fi diferită, căci primele două versuri – care rimează între ele – vor rima şi cu al 5-lea, iar versurile 3 şi 4 vor rima şi cu al 6-lea vers; în primul poem revolta era înăbuşită, aici sentimentul de revoltă este deschis declarat, căci vorbeşte un rege. Astfel că modul în care este aranjată rima ne sugerează, într-o oarecare măsură, contrapunctul din muzică şi, în orice caz, *Jocul fetelor de la Căpâlna*, trimiţând la rândul lui şi la situaţia de revoltă a transilvănenilor după *Unio Trium Nationum*, când ardelenii, în majoritate şi la ei acasă, nu aveau nici un drept, nici măcar dreptul de a fi reprezenatţi în Dietă, dar se vorbea despre nevoile lor cu acelaşi sârg cu care se vorbeşte şi astăzi; de aici

deducem că ne aflăm într-un proces de continuitate – însoțit, ce-i drept, de pale discontinuități, prin aceasta întărind, o dată în plus, dacă mai era nevoie, teoria lui Arnold Toynbee despre unitatea şi continuitatea culturii, aplicată clar pe o arie mai extinsă.

Momentul acțiunii din poem se raportează la momentul începerii luptei dintre daci şi romani, adică dintre Traian, ca invadator, şi bravul rege dac Decebal, ca apărător al Neamului, țării şi al aurului din Munții Apuseni.

Decebal întruchipează aici un adevărat tribun, aşa cum aveau să fie peste veacuri un Tudor Vladimirescu şi un Avram Iancu. Hordouanul avea treizeci de ani când a scris poezia în discuție, deci numai bun pentru a conduce o revoltă, căci poetul se confundă, ca mai întotdeauna cu personajele poemelor sale.

Poezia debutează cu un proverb-sentință, valabil şi azi:

Viața asta-i bun pierdut

Când n-o trăieşti cum ai fi vrut!

În acelaşi timp, însă, este şi un prolog, o chemare la luptă, explicitată şi motivată în versul imediat următor, spre a scutura jugul amenințător pe care romanii – *un neam călău* – intenționează a *ni-l arunca la gât*.

Strofa a doua e formată din trei similare proverbe-sentințe, grupând versurile două câte două, ideatic însă şi o gradație ascendentă şi antiteză.

A treia strofă conține două proverbe, al doilea fiind o netă sentință. În strofa a patra recunoaştem credința geto-dacilor în nemurire, spre deosebire de alte seminții, care, temându-se de moarte fug de ea, cum e cazul duşmanilor de față – romanii.

Monologul tribunului-rege Decebal continuă prin întrebări retorice şi răspunsuri ad-hoc, dar la subiect, indicând poporului să păzească de cotropitori cu sfințenie pământul patriei (Mai mult ca sigur că Pârvan are perfectă dreptate când afirmă că – aşa cum o mărturisesc şi cele două monumente – Columna şi Adamclisi – într-o bună parte, oastea *dacă* era formată pe loc din țărani înarmați cu sape, hârlețe, topoare (în orice caz, unelte gospodăreşti), aceasta şi pentru că romanii, de pildă, năvăleau pe neaşteptate – este opinia mea – căci altminteri, adică în cazuri în care Dacia era clar pe picior de război –, se citează o oaste de 4000 de luptători, numai călăreți. Deci Decebal se adresează

poporului întreg, pentru ca toți cei apți de luptă să fie gata să-și apere țărâna strămoșească).

În penultima strofă, a șaptea, poruncește celor ce au frică de război să iasă din rândul luptătorilor, dar, mai întâi de toate, vânzătorii de țară și neam.

Finalul, strofa a opta, consemnează obiceiul jurământului depus cu mâinile pe scut, subliniind laic prezența dușmanilor în imediata apropriere a luptătorilor, iar zeii, undeva în ceruri, un adevăr de care soldații trebuie să țină seama, punându-și speranța doar în puterea lor proprie și nu în Pronia cerească.

Cuvintele din rimă sunt: verbe – *pierdut / vrut / născut*; *murit / îngârbovit / înlănțuit*; verb / verb / substantiv – *știu / viu / chiu*; verb / substantiv / substantiv – *sânt / cel sfânt / pământ*; verb / verb / adverb – *spus / pus / sus*.

Stilul este specific coșbucian, tinzând să educe populația școlară, adolescentină și matură în spiritul dragostei față de patrie, până la sacrificiul suprem, pe care strămoșii noștri îl concepeau ca pe o eliberare, căci nașterea era un eveniment trist – *E rău destul că ne-am născut* – iar moartea ceva vesel – *Când râzi de ce se tem mai rău / Dușmanii tăi cei tari*; antiteza impusă de ipostaza de a muri ca un sclav învins sau ca un leu biruitor.

Dar nu-i totuna leu să mori
Ori câne-nlănțuit.

Lași sunt și cei ce crâcnesc când merg la luptă, nu numai cei ce dezertează, de aceea îi pecetluiește cu epitetele directe (strofa a treia). *Tăcerea* ținând de *lașitate* și de *moarte*, recomandă *râsul în fața morții*:

Bunii râd și cad!
Să râdem dar, viteaz răsad!

Zamolxe, „zeul“ suprem al geto-dacilor, este invocat pentru a trezi patriotismul în piepturile soldaților daci:

Zamolxe, c-un întreg popor
De zei
Bărbați, un fier și-un scut! – o definiție metaforică, *vânzător vândut* – idem.

Încheie poemul cu antiteza:

Dar vă gândiți, eroi,
Că zeii sunt departe, sus,

Duşmanii lângă noi.

Cât de departe de actuala limbă română să fi fost oare limba în care Decebal s-a adresat oştenilor lui înainte de bătălie – una din ele?! Nu ne îndoim de faptul că, dacă acest viteaz rege ar învia şi ni s-ar adesa nouă în acea limbă vorbită de el atunci, noi ne-am înţelege, precum azi un moldovean cu un toscan sau cu mult mai bine, căci etruscii au sosit din Asia Minor în Toscana cu vreo şapte secole mai înainte, deci, fraţi cu moldovenii, cam de unde şi plecaseră (Rog a se vedea cu atenţie sporită şi textul respectiv, dar şi textele explicative pentru ETRURIA / TOSCANA).

ATQUE NOS!

Iarna, când e lungă noaptea, s-adun finii şi cumetrii
Şi-apoi povestesc de-a dragul, stând pe laviţele vetrii,
Despre crai cu stemă-n frunte, despre lei şi paralei ...
Oh! Că mult îmi place mie să mă pun la sfat cu ei
Şi s-ascult ale lor vorbe, s-admir faptă glorioasă,
Să-mi încurc în minte firul din povestea cea frumoasă,
Să văd ce distăinuieşte frazul cel îndătinat:
„Cică-a fost, ce-a fost odată, cică-a fost un împărat“.
Oh, îmi place mult povestea, căci poporul se descrie
Singur el pe sine însuşi în poveşti – şi-mi place mie
S-ascult pe popor, ca astfel să observ cum s-a descris;
Ascultându-l, fără voie, parcă mă cuprinde-un vis,
Şi-atunci eu mă pierd pe-ncetul pe-ale fantaziei maluri:
Văd cu ochii plăsmuirea vecinicelor idealuri
Şi a tuturor acelor chipuri vii, pe cari le-avem
Şi pe-a căror frunte pus-am mitologic diadem;
Văd cu ochii tot aceea ce-a creat în zeci de veacuri
Imaginaţiunea noastră: văd înamorate lacuri,
Văd câmpii cu ierbi de aur, stele văd, cari povestesc,
Brazi cu gemet, văi cu lacrimi, flori, ce sub privire cresc,
Văd zăbrele şi prin neguri văd crăieştile palate!...
Apoi parcă tot înaint, prin regiuni necunoscute
Şi prin lumi de-alegorie; pe cărări cu trandafiri
Văd şi-ntâmpin tot ce-n mituri a născut întipuiri.
Văd pe Acleton, vestitul, văd palatul său de glajă,
Recunosc pomul sub care Arghir a durmit ca strajă,
Pre când a venit Elena cu porumbii după ea.
Toţi satirii din poveste trec pe dinaintea mea
Şi-mi fac semn; văd pe-o câmpie trei draci, cu mânii turbate,
Şi pe-o măgură piezişă eu zăresc Neagra-Cetate.
Basmul fiiului Medenii, prin sublimă-alegorie,
Tăinuieşte adevăruri de vieţi, căci basmul ştie
Sub un ideal s-ascundă palide realităţi.
Şi de câte ori văd basmul lui Arghir, de-atâtea dăţi
Troienesc însumi convingeri, că poporul , care-mbracă
Într-o haină-aşa de caldă gândiri reci, poate să facă

Mult, şi poate să se nalţe pajură de pe pământ:
Omul află fericire nu numa-n negrul mormânt!

Văd pe Pipăruş-viteazul trecând muntele de aur,
Şi-l văd cum se războieşte c-un nedumerit bălaur,
Monstru, care-aruncă flăcări dintr-un piept impancerat.
Văd pe-acest voinic cum cearcă trei copile de-mpărat
Şi cercându-le-n tot locul, zmei pe sub pământ alungă,
Lumea galbină-o străbate din o dungă-n altă dungă:
Că-i fecior născut din babă şi-ntr-un an creşte ca-n trei,
El aruncă buzduganul ca şi-un măr, ucide zmei,
Şi-apoi, urmărit în urmă de curagi şi de norocuri,
El, pe-o pagiură călare părăsind aceste locuri,
Capătă pe cea mai mică fată de-mpărat soţie ...
Pipăruş-viteaz! Curagiul întrupat în vitejie!
Tip eroic, suflet nobil şi-n veci braţ neostenit,
Tu porţi flamură de-nvingeri! Susţinut de-a tale-ncrederi,
Eşti rubin mitologiei: cap încoronat cu iederi!

Văd apoi pe-mpărat-Roşiu şi pe Verdele-mpărat,
Văd zăbrelele, pe care cest din urmă le-a durat
Pentru fată-sa, căci fata la părinţi fu numai una
Şi era de tot frumoasă: p-a ei frunte juca luna
Şi-i juca prin dezmierdare soarele pe tipul ei
Şi-i jucau pe cei doi umeri doi d-argint luceferei!
Văd pe sfânta Luni în codru, păzind tainicele bercuri
Cu izvor de apă-vie; văd apoi pe sfânta Miercuri
Povestind cu şepte stele; adunând neguri şi ploi
Şi-mpărţind viscole-n lume, eu zăresc pe sfânta Joi.
Aci văd pe sfânta Vineri, lângă muntele de glajă,
Culegând flori de boscoane, ierbi de farmec pentru vrajă
Şi-n poveşti cu Zodiacul ţinând sfântul Soare-n loc;
Şi-alungând pe baba Dochie, dezvăleşte primăveara,
Şi pe fete mai isteţe le-nspăimântă cu Marţi-seara.
Babe meştere, urmate de-un stol greu de vrăjituri,
Ele ştiu să profeţească prin descântătoare guri
Şi prin visuri întreite ani din soartea omenească
Dacă omul prin rugi drepte s-a legat ca să postească!

Văd apoi Câmpul-vieții cu mohor acoperit;
Văd poiana fericirii şi, cu pasul liniştit,
Văd cum trece prin poiană o fantasm', o copiliță,
Purtând flori de mac în mână, pe sân flori de tămâiță
Şi-mpletiți în păr de aur purtând tainici trandafiri.
Ea-i comoară de frumsețe, simbol dulce de iubiri
Şi-i un tip de poezie, farmec de-admirare sfântă:
Ea-i Ileana Cosintiana, din cosiță floarea-i cântă!
Sub serinele-i surâsuri, ierni se schimbă-n primăveri;
P-a ei urmă azi renvie crinul veştezit de ieri;
Şi de drag, soarele-n cale stă pe loc şi mi-o priveşte
Şi când pleacă, beat el pleacă şi trei zile buiguieşte;
Şi când ea-ngână vrun cântec, greu tresare prin fiori
Cerul înflorit cu stele, câmpul înstelat cu flori,
Ea-i născută-n faptul zilei şi-n restimp de lună-nouă
Şi se culcă-n pat de aur, şi se scaldă-n râu de rouă,
Şi-i copilă descântată cu trei roze-n bobocei,
Pentru ca să-nnebunească lumile de dragul ei!

Văd apoi pe Făt-frumosul trist cum măsură poiana,
Căci de mult iubeşte dânsul pe Ileana Cosintiana
Şi de dorul ei lăsat-a doi părinți, şi-apoi pribeag
Rătăcit-a zi şi noapte preste țări, şi de-al ei drag
El plângând încălecase pe cal-galben de sub soare,
Căci e nezdrăvan din fire acest cal, ştie să zboare
Prin văzduh, până ce lasă stelele-ndărătul său!...
Făt-Frumos şi Cosintiană! O, cu tot ce Dumnezeu
A lăsat frumos şi nobil şi fermecător în lume,
V-a-nzestrat pe voi poporul, inimi blânde cu blând nume,
Şi-a făcut din voi sub soare tip perfect de frumuseți!
În voi personificate stau ascunse două vieți
De-ncântare fără margini: vulturească fantazie
V-a creat şi întreite facultăți de poezie.
Vi-a depus un tron de aur p-un pământ de-ntipuiri!

Văd apoi zâne maestre şi văd alte năluciri:
Pe Zorilă şi Murgilă, cari grăbesc să mi se culce

La cele trei urzitoare, lângă tău de lapte dulce;
Văd pe gingaşa din Dafin; mă-ntâlnesc cu paraleii
Şi văd falnica pădure, unde-n curţi s-adună zmeii,
Făcând sfaturi, cum să fure vro copilă de-mpărat;
Apoi văd pământu-n care munţii-n capete se bat;
Apoi văd pe Cenuşotcă, prinzând pureci la trăsură;
Şi văd pe-a zmeilor mamă flăcări aruncând din gură;
Şi văd Ceasul-rău de noapte, povestind cu-al său nepot,
Şi-apoi văd pe mult vestitul Statu-Palmă-Barbă-Cot;
Şi-apoi văd pe Surgă-Murgă mâncând mazere pe veatră
Şi mai văd pe Strâmbă-Lemne sfătuind cu Sfarmă-Piatră!

Aici văd pajuri mărețe, sub a căror adăpost
Voinic-înflorit devine mai frumos de cum a fost;
Văd şi pe Leagănă-Munţii, şi văd pe Uşor-ca-Vântul,
Pe N-Aude, pe Nu Vede şi pe Na-Greu-ca-Pământul;
Văd aici pe Mama-Nopţii, iele văd şi văd moroi
Şi văd pe Fata-Pădurii cu lungi taberi de strigoi.
Văd apoi Gerul în straie trecând pe hotarul Ciumii;
Văd pe Foametea şi-n urmă mă bufnesc de Toarta-Lumii,
Eu de-aici mergând la vale prin păduri de siminic,
Eu ajung în ţara unde, când scuipeşti, scuipi în nimic!

Tipurile drăgălaşe toate-mi trec pe dinainte
Şi-mi revoacă-un veac de aur, plin de farmec dulce-n minte,
Şi-mi revoacă timpuri bune, zile de vieţi senine:
Şi-atunci amintiri duioase se trezesc râzând în mine,
Şi-atunci gândurile mele îndărăt prin secoli trec,
Şi zburând prin Capitoliu, se opresc pe-Olimpul grec.
Aici văd zeii-n consiliu, văd tritoni şi minotauri,
Văd ciclopi c-un ochi în frunte, văd eroi încinşi cu lauri
Şi văd toate-acele tipuri de greceşti mitologii,
Pe cari le-a creat avântul exaltatei fantazii.
Şi privind adânc la ele, îmi par toate a fi asemeni
Cu-ale noastre tipuri; toate îmi par rude, îmi par gemeni:
Şi-ncet tipurile sfinte de mitologii greceşti
Se-ncuscrează cu-ale noastre fantazii de prin poveşti
Tot mai mult şi tot mai tare, tot mai strâns, până ce-n fine

Din subiectele-nrudite un subiect comun devine!
Din Helada rătăcit-a mitul vechilor eroi,
Şi p-o cale-ndreptăţită s-a prelins până la noi,
Pentru ca să mărturească sângele cu grea dovadă.
Din splendoarea ei cea veche, ne-a păstrat vechea Heladă
Stol de basme şi credinţă, snop de tipuri, cari trăiesc
Tainic înrădăcinate prin poporul românesc
Şi cari numai cu viaţa deodată-au să se scurgă.
Poliphemos recunoaşte frate bun pe Surgă-Murgă
Şi se bucură că-şi află ochiul ars de Odiseu;
Păpăruş-viteaz îşi află prototipul în Teseu:
Ast din urmă războieşte cu giganţi şi minotauri!
Cel dintâi, pe-aceea cale, cu zmei negri şi bălauri.
Regi eleni din timpul mitic, cu-a lor fapte de mirat,
Mai trăiesc în basmul nostru pe la Verdele-mpărat;
Şi trăiesc în basmul nostri fantaziile păgâne,
Căci din graţii şi zeiţă şi din nimfe-am făcut zâne,
Iar din Mars, din Zeus, din Venus, din Mercur creat-am noi
Sfântă Marţi şi sfântă Vineri, sfântă Miercuri, sfântă Joi!
Oedip încă mai trăieşte cu-al său mit; în infinituri
Se-ntâlnesc în tradiţiune şi-n nenumărate mituri
Harpie şi Griphi de spaimă; în sălbatecii noşti zmei
Afli taberi de Chimere şi-un popor de Briarei!
Iat-aci pe Făt-frumosul, iat-aci pe Cosintiana:
Dânsul nu-i decât Apolo, dânsa nu-i decât Diana;
El un Adonis ce-adoarme Deliae pe braţul său,
Ea-i Elena cea frumoasă, fiică de-a lui Tyndareu!
Soartea noastră-i profeţită prin eterne urzitoare,
N-au murit Lachesis, Cloto, Atropos n-a murit oare?...

Ah, îmi place mult povestea, căci poporul se descrie
Singur el pe sine însuşi în poveşti şi-mi place mie
S-ascult de popor, ca astfel să observ cum s-a descris!
Ascultându-l, fără voie parcă mă cuprinde-un vis
Şi zăresc poporul nostru, cu zâmbire drăgălaşe
Legănat cu-acelaşi leagăn şi-nfăşat cu-aceleaşi faşe
Ca şi vrednicii războinici de la Tibru şi Olimp!
Atunci ambiţiuni curate mă-nfăşoară şi mă-nghimp;

Simţesc strâmt atunci pământul pentru dezlipite ramuri,
Cari născutu-s-au din sânul unor domnitoare neamuri;
Şi-mi vine să-mi înalţ fruntea şi s-o scutur veselos
Şi să strig în lumea largă: „*Et in Arcadia nos!*“

Poemul ***Atque nos!*** (Chiar şi noi!) este un rezumat, o schiţă a acelei ***Epopei naţionale*** pe care anunţase de mult Poetul că o va scrie – şi adunase mult material în sensul acesta -, dar pentru că el s-a sfârşit cu mult înainte de vreme – la nici 52 de ani –, nu mai apucase să o definitiveze şi să ne-o dea în toată amplitudinea ei, aşa cum, de fapt, o şi gândise. Totuşi, aceste 195 de versuri, câte numără poemul, ne sunt suficiente pentru a trage nişte învăţăminte preţioase din el, precum şi nişte concluzii: că a existat o mitologie dacă, închizând în ea poveşti, legende ajunse până în zilele noastre şi care, fără nici un dubiu, au în ele un sâmbure de adevăr, dezvăluind fragmente din istoria milenară a civilizaţiei şi a culturii strămoşilor noştri. Aceste mituri ancestrale se regăsesc şi în astronomie – cele 12 constelaţii corespunzând celor 12 luni ale anului, iar zilele săptămânii, devenite mai apoi *sfinte*, fiecare îşi are un istoric etimologic legat de esenţa ei în credinţele geto-dacilor.

Sfânta Vineri, de pildă, pe care o regăsim în latină sub forma de Venus, zeiţă a frumuseţii, este de obârşie getică, ba chiar foarte veche şi se numea FREYA / FRUR şi ne stă mărturie templul FRUCINAL sau FRUGINAL din Roma, remarcă FESTUS (gramatic latin din secolul II, al cărui tratat ***De significatu verborum***, Despre sensul cuvintelor, este foarte preţios, fiind singura sursă oferind informaţii corecte despre antichităţile romane); radicalul grecesc Αφρος > Afrodita este din vechea getă ASRA, căci în străvechile legi getice (cf. W. Goth. Arsobolkar, C. XVIII) regăsim cuvintele HUUSPREA / HUUSFREIA, care în inscripţii se notează cu HUUSFRU, însemnând *mater familias* = „stăpâna casei“, cea care chiverniseşte bugetul; în germana actuală avem cuvântul HAUSFRAU cu exact acelaşi sens. Cum această zisă zeiţă era gândită ca zeitate a fertilităţii – pământului, oamenilor şi animalelor (ca şi DIANA, de altfel, tot hiperboreeană ca şi Apollo, Cronos, Zamolse, care avea şi prerogativele primilor

doi) –, o regăsim şi astăzi prezentă în diverse legende şi realităţi legate de viaţa noastră de la ţară: Năpustitul / Nuntitul berbecilor care are loc de obicei, în Vinerea Mare, când sunt duse oile la munte, dându-se în grija ciobanilor.

Astfel mitologia elină şi romană îşi are corespondentele ei în cea geto-dacă, începând cu cei mai importanţi zei şi semizei. De exemplu, lui *Poliphem* îi corespunde Surga-Murga; *Tezeu* îşi are dublura sa *dacă* în Pipăruş-Viteaz; *Apollo* este Făt-Frumos, *Diana* este Ileana Cosânzeana; *Harpiile* şi *gryphonii* nu sunt altceva, la strămoşii noştri, decât zmeii; *nimfele* sunt zâne.

Eroi de basme vechi româneşti ca *Strâmbă-Lemne, Sfarmă-Piatră, Leagănă-Munţii, Uşor-ca-Vântul, Mama-Nopţii, Fata-Pădurii* etc., etc., toate aceste personaje de basm sunt aidoma cu cele din Capitoliul roman şi din Olimpul elin, la amintirea cărora poetul exclamă:

Şi privind adânc la ele, îmi par toate a fi asemeni
Cu-ale noastre tipuri; toate îmi par rude, îmi par gemeni:
Şi-ncet tipurile sfinte de mitologii greceşti
Se-ncuscrează cu-ale noastre fantazii de prin poveşti

Tot mai mult şi tot mai tare, tot mai strâns, până ce-n fine
Din subiectele-nrudite un subiect comun devine!

Toate aceste poveşti, Coşbuc le cunoscuse încă din fragedă copilărie cu ocazia şezătorilor de „la gura sobei", care aveau loc mai ales în casa părintească, *iarna când e lungă noaptea* şi la care mama lui îşi dezvăluia talentele ei de gazdă primitoare, dar şi de povestitoare desăvârşită; deopotrivă de la hordouanii săi, dintre care se distingea şi săteanul Guriţă ca un adevărat dascăl, chiar dacă era mai puţin şcolit. El cunoştea basme vechi şi aceasta însemna foarte mult pentru copilul şi adolescentul de mai târziu, George Coşbuc.

Cu excepţia unui singur vers – 52 – care se constituie într-o apoziţie raportată la curajul lui Pipăruş-Viteaz: *tip eroic, suflet nobil şi-n veci braţ neostenit*, - întregul poem numărând 195 de versuri (deci, minus versul 52, vor rezulta 194) se regrupează în versuri de câte două, având 16 silabe, alternând cu alte două, de câte cincisprezece silabe; rima este populară, rimând versurile tot două câte două.

Cum la Coşbuc, lucru ştiut, se respectă cu sfinţenie accentul natural şi în vers, vom avea, pentru primele 12 versuri, următoarea schemă prosodică:

Versul 1 – troheu, peon III, troheu / cezură care , în general, este tritheminară / peon III, idem.

Versul 2: iamb, anapest, amfibrah / cezura / troheu, peon I, troheu.

Versul 3: anapest, amfibrah, troheu / cezura / anapest, peon IV.

Versul 4: spondeu (redat printr-o singură silabă, deci creaţie pur coşbuciană, căci acest *Oh*, urmat de semnul exclamării, astfel va trebui pronunţat de către un actor dotat – un George Calboreanu, George Vraca, Ion Manolescu, spre exemplu), iamb, amfibrah, troheu, anapest şi doi iambi.

Versul 5: anapest, anapest, troheu / cezura / iamb, troheu, peon III.

Versul 6: anapest, amfibrah, troheu / cezura / peon III, doi trohei.

Versul 7: anapest, *coşbucian I*, format din 5 silabe, fiind vorba de un cuvânt la fel de lung, apropiat de *coşbucian II* din cuvântul *îm – ple – ti – cin – du – se (Trei, Doamne, şi toţi trei!)*: la nici un alt autor eu nu am mai întâlnit cuvinte de 5 şi 6 silabe al căror sens în discursul poetic să nu permită dezmembrarea lui în mai multe picioare, cum este cazul în speţă. De fapt, poeţii, chiar cei mai iluştri, au evitat, cât s-a putut, cuvintele mai lungi de patru silabe. Coşbuc însă, virtuoz în ale prozodiei, cum sublinia şi istoricul literar Şerban Cioculescu, a recurs şi la cuvinte formate din 6, ba chiar din 7 silabe, cum e cazul substantivului *i – ma- gi- na- ţi- u – nea*, din versul 18 al poemului în discuţie, pentru care eu aş folosi un coşbucian III, păstrându-i astfel unitatea substantivală şi nicidecum să-l fragmentez în mai mulţi iambi şi trohei cum ar fi propus profesorul Ştefan Cazimir, din comoditate sau, pur şi simplu, din lipsă de respect faţă de hordouan (deoarece, îmi spunea domnia sa, prin 1983, într-o pauză de la Biblioteca Academiei, că, până la urmă, totul poate fi redus la iambi şi trohei – personal cred că eventual poate fi valabil pentru limba engleză, renumită prin scurtimea vorbelor ei), urmează cezura, apoi un amfimacru şi un peon IV.

Versul 8: anapest, iamb, amfibrah, cezura, anapest, peon IV;

Versul 9: (a se vedea versul 4) choriiamb, amfibrah, cezura, peon III, idem.

Versul 10: patru trohei, un anapest, cezura penhemimeră, adică după al 5-lea picior, amfibrah şi un troheu;

Versul 11: iamb, anapest, amfibrah, cezura, anapest şi un choriiamb.

Versul 12: peon III, idem, cezura, troheu, anapest, iamb.

Evidenţiez dintre cuvinte de rimă: verb – substantiv: *culce – lapte dulce*, *descris – vis, alungă – dungă, impancerat* (cuvânt vechi pentru *împlătoşat*) – *împărat*; verb – verb: *povestesc – cresc*, *priveşte – buiguieşte*; substantiv – substantiv: *aur - bălaur, glajă – vrajă, primăvara – seara, soţie – vitejie, copiliţă – tămâiţă, fiori – flori, paraleii – zmeii, ramuri – neamuri. maluri – idealuri, veacuri – lacuri, trandafiri – iubiri, realităţi – dăţi, glajă – strajă, ploi – joi*; adjectiv – substantiv: *drăgălaşe – faşe*; numeral – substantiv: *una – luna, trei – zmei*; la personificări citez: *văd înamorate lacuri, văd câmpii cu ierbi de aur, stele văd, cari povestesc*, *brazi cu gemet, văi cu lacrimi, flori ce sub privire cresc.*

Închei, lăsând şi pentru profesorul clasei, mai mult loc de desfăşurare, subliniind că versul 52 nu se încadrează în forma poemului, perfect organizată, fiind o apoziţie (semnalată mai sus) în care Poetul defineşte curajul = vitejie a lui Pipăruş-cel-Viteaz, susţinut şi de o gradaţie ascendentă: *Tip eroic, suflet nobil şi-n veci braţ neostenit.*

Următoarele două versuri vin să susţină credinţa în nemurire a geto-dacilor, motiv pentru care se avântau în luptă cu pieptul dezgolit, dorind să ajungă cât mai repede la Zamolse, unde îi aşteaptă o viaţă veşnică lipsită de orice griji pământene, în pace şi tihnă, exact ca în Raiul creştinesc: „unde nu este nici durere, nici întristare, nici suspin şi viaţă fără de moarte, unde toţi DREPŢII se odihnesc."

Extras din lucrarea *Arta poetică la George Coşbuc*, Bucureşti, Crater, 2000, p. 23-37

OPINII. REPERE MONOGRAFICE

Iată ce desprindem din *Epoca* din 2 iunie 1897, aflată în microfilm la Biblioteca Academiei R. S. R.:

„– Banchet în onoarea lui Coşbuc. Au asistat aproape o sută din numeroşii admiratori ai marelui poet.

Banchetul a fost prezidat V. A. Urechia, având în dreapta pe G. Popp, Caragiale, Ottescu, Maniu, Gh. Rădulescu, Delavrancea, N. F. Filipescu, Matheis, Canciov etc.

Iată aci pentru astăzi, frumoasa cuvântare a d-lui Caragiale:

Domnilor,

Cine, cunoscând foarte bine desvoltarea talentului lui Coşbuc, n'ar cunoaşte îndestul condiţii particulare ale vieţii publice şi ale progresului nostru, şi ne-ar vedea adunaţi aici ca să sărbătorim pe acest minunat poet, fiind-că a obţinut un premiu academic ar trebui să gândească rău despre noi, amintindu-şi vechea judecată pesimistă: succesul moral inspiră foarte multă invidie, respect prea puţin şi, dragoste de loc; iar succesul material inspiră, pe lângă invidie tot atât de mult respect şi, dacă nu dragoste, închinăciune desigur. Care va să zică, i-a trebuit un premiu academic pentru o traducere (Este vorba de ***Eneida*** lui Vergilius – vezi capitolul ***Coşbuc tălmăcitorul***), acestui original talent, autorului incomparabilelor Balade şi idile, ca admiratorii lui să se strângă la un loc şi să-l festifeze!

... Când, mai ales din înălţimea unei instituţiuni publice se aruncă unuia dintre noi, cât de cât în treacăt o privire binevoitoare, trebuie să ne simţim cu toţii măguliţi, şi incitaţi şi să fim recunoscători.

De aceea consider, în afară de succesul material al lui Coşbuc, actul Academiei Române ca un succes moral pentru noi toţi.

Savanta adunare primind pe acest mare poet, a arătat că ştie a avea consideraţiune pentru literaţii români în genere; ea a dat dovadă pipăită că nu-i nesocoteşte întotdeauna". (I. L. Caragiale)

„Cel ce vrea să se dumirească asupra formelor gramaticale ale limbii române are să cetească cu toată luarea aminte poesiile lui Gheorghe Coşbuc. Poesiile lui Gheorghe Coşbuc are să le cerceteze cel ce ţine să ştie cum se aleg, se întrebuinţează şi se aşează vorbele'n româneşte. Tot poesiile lui are să le cetească cel ce vrea să se dumirească asupra prosodiei, asupra rimării şi'n ceeace priveşte stilul şi compoziţiunea, arta poetică în genere.

În deosebi pastelele, idilele şi baladele, precum şi multe din traducerile lui sunt modele în toate privinţele desăvârşite în virtutea cărora el era să fie socotit drept cel mai de frunte dintre îndrumătorii noştrii în ceea ce priveşte arta poetică." (Ion Slavici, ***Amintiri***, Bucureşti, Cultura naţională, 1942, 185 p.)

Iată ce desprindem din gândirea altui mare poet transilvan – Octavian Goga: ***George Coşbuc. Discurs de primire la Academia Română*** (rostit la 30 mai 1923), Cluj, Editura Revistei ***Satul şi Şcoala***, 1938, 48 p. (Biblioteca Învăţătorilor nr. 9, p. 18, 24 şi 25): „Feciorul popii din Hordou a făcut nuntă cum n-a mai fost, balada nunţii ţărăneşti: *Nunta Zamfirei*. Ca în *Teogonia* lui Hesiod unde se fixează ierarhia zeilor Eladei, în poezia lui Coşbuc, cea mai strălucitoare creaţiune eroică a noastră, se redă, cu o vigoare elementară şi cu o diabolică alchimie a versului, cea mai veritabilă incarnaţie a mitului romînesc." (p. 18)

/George Coşbuc/ „a avut marele merit de a reintroduce principiul sănătăţii în literatura noastră ... Dacă poate fi vorba de vreo influenţă străină, atunci clasicismul greco-roman şi neoclasicismul german..." (p. 24).

Din primul volum ca şi din celelalte – ***Fire de tort***, din ***Ziarul unui Pierde-Vară*** şi ***Cântece de vitejie*** –, menţionate toate în aceeaşi lăuntrică înlănţuire programatică, ca dintr-o subtilă monografie, s-ar putea reconstrui psihologia unui sat în toate ipostazele ei. Zugrăvind acest microcosmos, pars pro toto, poetul ne dă însuşi tabloul sintetic al neamului".

Nimic din acest egocentrism maladiv al liricii moderne, care în tremurul unei frunze nu vede decât radiaţiunea unei dureri dinăuntru /Aluzia este directă la poetul Mihail Eminescu – n. n. /.

Poezia lui Coşbuc este o harfă eoliană pe care natura cântă în dragă voie." (p. 25)

În trilogia culturii, acelaşi Blaga, îl defineşte astfel pe Coşbuc: „Summum culturii majore al organismului culturii care poartă numele de România – delta în care s-a vărsat întreaga copilărie a neamului românesc".

Ion Pillat în *30 de ani de la moartea poetului*, Bucureşti, /s. n./ 1938, 16 p. – (Academia Română. Memoriile Secţiunii literare. Seria III. Tom VIII. Mem. 10), astfel îl defineşte pe Coşbuc: „El / Coşbuc / se adevereşte prin versificaţie, ca şi în compunere, un adânc şi savant cunoscător al tuturor tainelor poeziei culte, un meşteşugar incomparabil al tehnicei sale, un adevărat poet clasic în toată puterea cuvântului" (p. 240).

Romantismul clasic al lui Coşbuc e mai cuprinzător şi mai reprezentativ al sufletului românesc decât romantismul genial, dar oarecum întunecat şi pesimist al lui Eminescu care se potriveşte în special cu o latură a acestui suflet, în sentimentul de dor nostalgic, concretizat în ***Doina*** şi pe care altminteri Coşbuc l-a avut şi el. Iar planul naţional, aş spune etnic, nu e singur din opera peotului. Îi corespunde şi câteodată i se opune cu aceeaşi intensitate, deşi, mai puţin vizibil la o cercetare superficială, altul: planul universal al artei sale... tendinţa spre o artă mai largă universală ca motive şi năzuinţi. Coşbuc a cetit-o din vastele sale cetiri, mai ales din limba germană şi din asimilarea temeinică şi superioară a culturii clasice greco-latine, aşa cum, din păcate, prea puţini literaţi români au fost capabili să o facă. Acestui plan cult de artă voită suprapus planului autohton de inspiraţie populară, îi datoreşte poezia coşbuciană acea ambiguitate care adesea a încurcat părerile criticei celei mai autorizate. Tot lui îi revine meritul unei bogăţii de realizări formale în domeniul expresiei poetice şi a versificaţiei, cum n-o mai regăsim la alt poet al nostru şi acea atmosferă de poezie mare şi perfectă în sensul clasic al cuvântului care era de aşteptat de la tălmăcitorul lui Virgiliu şi al lui Dante. Clasicismul literar al lui Coşbuc s-a integrat de la sine clasicismului propriei lui firi măsurate şi armonioase de român neaoş, şi stăpânirea desăvârşită a unei forme tot mai savante s-a legat rodnic de simţul înnăscut al ţăranului nostru pentru ritm şi vers. Şi, dacă contrastul poeziei obiective şi optimiste a lui

Coşbuc, față de pesimismul subiectiv al liricei eminesciene a devenit clasic, nu mai puțin i s-a găsit originalitatea în faptul de a fi fost, înainte de toate un mare artist formal, un neîntrecut meşter al versului, cel mai iscusit creator de ritmuri şi de metre româneşti.

Pentru unii, Coşbuc e poetul naiv al satului nasăudean şi versul lui, un rod firesc al naturii primitive / aluzia este la Titu Maiorescu – n. n. /, pe când câțiva prețuiesc în el poetul încercat, artistul şlefuit de cultură aleasă a oraşelor care cântă idilic natura cam în felul rafinat al lui Theokrit" (p. 243).

Un alt maestru al condeiului românesc – Tudor Arghezi – glăsuieşte astfel despre înaintaşul său: „Se ştie probabil de către toată lumea că Gheorghe Coşbuc literat era un erudit care ştia şi câteva limbi de altădată şi că scormonea în matematici şi stele cu o pricepere de savant" (*Bilete de papagal*, Bucureşti, Casa Şcoalelor, Tipografia Bucovina, 1946, p. 60).

Şi acum iată ce desprindem din însemnările altui cercetător al fenomenului coşbucian – Dumitru Micu (*George Coşbuc*, Bucureşti, Editura Tineretului, 1966, 116 p. + 15 f. facs.): „Coşbuc şi-a format rezervorul lăuntric din date oferite în special de lumea satului ardelean. Din aceeaşi sferă sunt elementele universului poetic al lui Goga şi al altor poeți de obârşie transilvană, ce diferă, cum e firesc, unul de altul şi toți împreună de Coşbuc. George Coşbuc îşi are viziunea şi tehnica sa. Lirismul său e unul obiectiv, transferat asupra obiectului zugrăvit. În loc să-şi tălmăcească nostalgia direct, scriind, bunăoară, cam aşa:

Aud în suflet foşnet lung de holde,
În ele învie sate, codri, văi,
Cu legănări de ramuri dând în floare.
Din ani pierduți răsar mlădii fecioare,
Tresar stejari cu chipuri de flăcăi,
În timp ce-n depărtări s-aprind văpăi
Închipuind milenii de revolte.

sau, exclamativ:

O sat al meu înconjurat de munți,
Cu şezători, cu hore şi cu nunți!

poetul aşează în fața cititorului, devenit fără veste spectator, un imens ecran pe a cărui pânză proiectează icoane depozitate în

suflet, fermecătoare şi prin ele însele, dar mai cu seamă prin ceea ce evocă, prin starea de înălţare sufletească pe care o determină. Ca orice lirism, şi cel coşbucian ţine de domeniul inefabilului.

Pe ecran se conturează o lume. Dionis al lui Eminescu prefăcea pământul într-o mărgea şi-l atârna de gâtul iubitei. Poezia lui Coşbuc ne oferă, în concentrări de mărgăritare, viaţa satului românesc. Vuiesc în ea codri, se desfăşoară în soare câmpii, râd lunci şi gârle, râuri şerpuiesc printre munţi, scânteiază lacuri, îşi unduiesc miresmele dumbrăvi. În mijlocul vastei privelişti: satul cu uliţele şi casele lui, cu biserica, moara, locul de horă. Decorul, în opera lui Coşbuc, nu e cultivat doar pentru pitorescul său. Esenţialul îl constituie prezenţa umană, după cum, pe scenă sau pe ecran decorurile sunt de prisos, atâta vreme cât textul, acţiunea absentează.

Nelipsit, cum s-a putut constata, omul imprimă, în creaţia coşbuciană, peisajului amprenta existenţei şi aspiraţiilor sale. Nu ni se înfăţişează o natură văzută sub unghi filozofic-imagine a veşniciei – ca în lirica lui Eminescu şi, mai târziu, în proza lui Sadoveanu, nici una decorativ-somptuoasă, ca aceea din Pastelurile lui Alecsandri, sau una organizată estetic, cum este natura macedonskiană. Natura creată de Coşbuc e o natură umanizată, asupra ei îşi exercită activitatea specifică ţăranul. Însuşi criteriul de selecţie a variatelor elemente ce intră în componenţa imaginilor învederează caracterul ţărănesc al naturii coşbuciene“ (p. 98-99).

Şi, mai departe tot în judecăţi de valoare, glăsuieşte Micu: „În cuprinsul naturii coşbuciene – o natură robustă, fremătătoare, în necontenită germinaţie – omul trăieşte ca în propria casă, ba chiar, putem zice, ca în eul propriu; natura este prelungirea fiinţei lui şi invers... Elemente ale naturii posedă însuşiri omeneşti, personificările fiind, în poezia lui Coşbuc tot atât de frecvente ca în folklor. Proiectând pe ecranul fictiv asemenea imagini, poetul dirijează, în acelaşi timp, o mare orchestră. Pictor şi regizor excelent, Coşbuc este de asemenea un creator fără rival (în cadrul literaturii române) de ritmuri. Experimentând cele mai diverse şi ingenioase combinaţii strofice, el creează muzicalităţi fără precedent, cel puţin la noi, de o factură absolut personală“ (p. 101).

„Pe tot cuprinsul operei sale durabile, Coşbuc dovedeşte o inventivitate inepuizabilă în ordonarea strofelor, în îmbinarea neaşteptată a diverşilor metri, în crearea muzicalităţii silabice" (p. 103). „Muzicalitatea nu poate fi însă un scop în sine, şi nici plasticitatea. Înainte de a fi plastică şi muzicală, poezia lui Coşbuc este poezie" (p. 104).

Apoi, formulând o definiţie a actului artistic coşbucian, D. Micu emite de fapt o judecată de valoare, am zice, fără riscul pleonasmului, cu valoare universală, vis-à-vis de creaţia artistică în general: „Măiestria poetului se realizează cu deosebirea în aceea că el izbuteşte să adapteze perfect ritmul vorbirii ritmului sufletesc, aşa fel ca accentul frazei să coincidă exact cu acela al cugetării şi al emoţiei. Modelând versul după inflexiunile sentimentului şi, totodată, comprimând sau dezvoltând expresia sentimentului, astfel încât să se încadreze în ritm." (p. 104)

Şi căutând termeni de comparaţie pentru a demonstra superioritatea creaţiei artistice la Coşbuc faţă de cea a altora, D. Micu, discutând chibzuitul binom coşbucian artist –colectivitate, pune în balanţă poemele homerice: „Raportul dintre poetul nostru şi comunitatea umană în numele căreia vorbeşte nu este acela dintre Homer şi oştirea ahee. Spre deosebire de rapsodul antic, Coşbuc are faţă de eroii săi avantajul perspectivei, îi poate privi pe aceştia detaşat, de la o anumită altitudine. Poetul nu se limitează la traducerea unei sensibilităţi şi gândiri colective în fraze meşteşugit organizate; nu e doar un cronicar sau un aed." (p. 105)

„Înfiorata bucurie a descoperirii, a cunoaşterii - aceasta este starea lirică", spre a veni apoi cu un raţionament – „George Coşbuc este creatorul unui lirism revelatoriu" (p. 106). „ ... rămâne exemplar, un clasic în accepţia originară a termenului. El e prin excelenţă poetul analizabil în clasă. Opera sa va trezi permanent admiraţie prin strălucirea realizării formale. Pentru poeţi, versurile lui Coşbuc vor fi întotdeauna un prilej de meditaţie asupra meşteşugului lor, un exemplu venerabil de cinstire al acestui meşteşug. Iar publicul mare se va îndrepta mereu ca spre un izvor de primenire sufletească, spre cartea poetului care s-a socotit pe bună dreptate "suflet din sufletul neamului său" (p. 104).

Câteva spicuiri din opiniile lui Traian Sofonea sunt revelatorii în privința fenomenului Coşbuc: „Inspirandosi per la più alla realtà del villaggio romeno, Coşbuc è forse il più rappresentativamente nazionale dei poeti romeni. Egli ha cantato la natura nella infinita varietà dei suoi aspetti; ha dispinto sentimenti ed affetti, gioe e dolori nelle più recondite vibrazioni. Il suo amore per il contadino romeno lo ha spito ad insorgere con veemenza contro l'ingiustizia dell'asèrto sociale.

Formatosi alla scuola della classicità greca e romana, la sua poesia eccelle per richezza e perfezione formali. Con la sua opera di traduttore, egli ha stabilito il contatto con le grande fonti della letteratura universale e contribuito allo sviluppo culturale del suo paese." (p. 19) „ secondo il parere degli specialisti, la traduzione cosbuciana (este vorba de trilogia dantească *Divina Commèdia*) è considerata finora la migliore in lingua romena e ciò non tanto per la fedeltà con cui è resa ciascuna parola, quanto per il tonmo, per la penetrazione nello spirito dantesco. Per questi pregi, R. Ortiz conclude che „pochi popoli europei possono gloriarsi di averne una migliore" (vol. I, *Introduzione*).

Lucia Santangelo a scris o teză de doctorat *Giorgio Coşbuc nella vita e nelle opere*, Roma, Istituto per l'Europa orientale, 1934 (Piccola Bibliotèca Romana I), 87 p., din ale cărei opinii, de un exemplar profesionalism, redăm: „Giorgio Cosbuc ha portato nella letteratura la forza dinamica della vita limpida, veloce e impetuosa come I torenti nei boschi. Questa forza ha fatto di Cosbuc il poeta dell'entusiamo creatore, il poeta più rappresentativo della generazione posteminesciana: la sana serenità che caratterizza I suoi capolavori è il primo segno di equilibrio sano che si sia stabilito nella cosciènza romena, dopo la guerra d'indipendenza (1877-1878). Non tutti sono disposti a riconoscere senza riserve il profondo valore dell'opera di Cosbuc, che ha un caracttere prevalentemente sociale.

Il Poeta è la prima figura rappresentante del tradizionalismo romeno, che conserva la chiarezza e la precisione architettonica classica del tradizionalismo inteso quale espressione del ritmo profonde della cosciènza del popolo, espressione diretta, spontànea, plastica per eccellènza. Alecsandri ed Eminescu per essere tali dovrebbero essere spogliati dalle potenti influenze

straniere, poichè essi hanno rappresentato soltanto parzialmente la caractteristica della vita spirituale romena."

Mario Ruffini, printre altele, ne pune la curent cu menționarea Poetului național român într-o serie de enciclopedii: „innanzi tutto, anche per rispettare l'ordine di data, vanno ricordati I dizionari bibliografici che si interessarono del poeta. Per la prima volta il Cosbuc venne ricordato dal De Gubernatis nel 1905 a p. 388 del suo Dictionnaire International des écrivains du monde latin; molto più tardi, nel 1931, l'Ortiz ne scrisse pel' Enciclopedia Treccani nel 1937 ne parto l'autore di questo breve articolo nel ***Grande Dizionario Enciclopedico*** dell'Unione Tipografica Editrice Trinese nella prima edizione, e poi nel 1964 nella seconda; nel 1939 ne scrisse il Lupi nel milanese ***Dizionario delle opere e dei personaggi***, e nel 1963 nel ***Enciclopedia Universo*** dell'Istituto de Agostini di Novara il nome del Cosbuc appare in un articolo anònimo, ma che deve esser stato redatto da Giuseppe Petronio, che figura tra i collaboratori" (***Cosbuc e l'Italia***, în ***Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Series philologica***. Fasciculus 2, 1966 (Separatum), Cluj, p. 29-43. Citatul este extras din pp. 39-40).

Un alt critic şi istoric literar care l-a cunoscut bine pe Coşbuc, este ilustrul Ladislau Galdy, din țara vecină – Ungaria. Iată cum glăsuieşte el la capitolul IV, ***Giorgio Cosbuc – poeta umanista, editore, traduttore...*** în cartea sa ***Le origini italo-greche***, Roma, Cremonese Libraio-Editore, 1939, 557 p. (Biblioteca dell'Accademia d'Ungheria di Roma diretta da Eugenio Koltay Kastner 25-26).: „ ... è vero non ha finito gli studi universitari, però George Cosbuc ha stato tutta sua vita (52 anni solamente) un perfetto autodidatto /de reliefat faptul că în această perioadă şi mai târziu în România şi în special în Transilvania – Siebenbürgen – se practica învățământul particular acasă şi aceasta nu numai în cazul intelectualității de la sate – preoți, învățători. Această educație în familie, pe bază de autodidactică, era net superioară celei statale – ne-o dovedeşte cu prisosință inclusiv ilustrul nostru poet-umanist/ e continuamente più arrichiato con le conoscènzi dei più diversi dominii – pedagogia dei bambini, dei adulti; religione, filosofia, matematica, storia, geografia, psicologia, botanica, agricultura) e in tutti questi campi di attività ha dato il

suo prezioso òbolo, alcune inedite, nella conoscenza delle lingue straniere, e prima da tutto del greco e latino per assorbire personalmente e direttamente letterature – Anche il sanscrito fu da lui imparato così come ègli stesso lo confessa nei suoi *Confessioni autobiografici*: „Sanscrita m-a pasionat tot atât de mult ca şi limba italiană, căci a traduce înseamnă a gândi; ori cugeţi cum a cugetat autorul, şi atunci trebuie să-i cunoşti limba; ori te mulţumeşti c-un compromis, cum am făcut eu cu unii autori, dar nu m-am lăsat până când nu mi-am oglindit traducerile în izvoarele cele adevărate, aşa cum m-am priceput pentru ca să-mi împac conştiinţa"; fondò con I. Slavici ed I. L. Caragiale rivista *Vatra* (*Il Focolare*, 1894); nel 1901, con Al. Vlahuta la rivista *Semanatorul* (*Il Seminatore*); *Viata literara* (*Vita letteraria*), membro dell' Accademia Rumena. Come poeta pastorale per eccellènza (il cognomen a lui atribuito dagli critici), ha composto anche gli idilli così come Teocrito ho fatto quasi 2300 anni fà, poesie liriche, poemi epici, le balatte; il suo stilo è neoclassico, anche folklorico; la complessità prosodica e la musicalità dei suoi versi sono peculiarità della sua creazione artistica; I saggi alcuni in manoscritto sulle più diversi temi danno la prova di un uomo di elevata e diversa cultura, un vero enciclopedista rumano dopo Dimitrie Cantemir. Secondo I manoscritti che ho analizzatto prèsso della Biblioteca dell'Accademia Rumana, secondo I dati fornite dalla Archiva George Cosbuc, questo uomo di elevata e diversa cultura conosceva i seguenti lingue straniere: greco, latino, francese, italiano, tedesco, ungherese, sanscrito. George Cosbuc ha compito i traduzioni dei antici come di sequito: Omero (*Odissèa*, *Iliada*, pagine in manoscritto); Virgilio (*Eneida*, *Georgiche*); Ovidio (*Le Metamorfosi*); Catullo (*Canti*); le commedie di Plauto; Aristofane; di Kālidāsa (*Sacontala*); *Rig-Veda* (Mahabharata e Ramayana dai poeti i prosatori tedeschi; dal Byron (*Mazeppa*). Giorgio Cosbuc è un illustre traduttore di Dante Alighieri – *Divina Commèdia*; poichè „con la sua opera di traduttore, egli ha stabilito il contatto con la grande fonti della letteratura universale e contribuito allo sviluppo culturale del suo paese" (Sofonea, 1966), *poichè durante la classe gimnasiale già il poeta superava le frontiere della cultura nazionale.*

Un poeta, un prosatore, un pensatore pedagogico, filosofico, e così via meriterebbe esser tradutto in tutte le lingue di gran circolazione internazionale ma, per disgrazia, non è stato conosciuto corettamente almeno dai professori stranieri incarricati all'Università di Bucarest: ce ne il caso di Charles Drouhet che diceva (1918), „Le poète disparu à cinquante-deux ans avant avoir donner la mésure complète de son talent, est peu connu en France. Il mériterai cependant de l'être d'avantage, car il représente avec éclat non seulement certains traits essentiels de l'âme roumaine, mais encore quelques-uns des aspects les plus intéressants et les plus sympatiques de la vie morale et sentimentale des paysans transylvains, rendus avec un remarquable bonheur d'expression" (p. 497). „... Sauf ses traductions, le poète n'a écrit que des ballades et des idylles" (p. 490). [Iată cum se poate răspândi ignoranța!]

/Citatele oferite de Gáldy au fost extrase din: Charles Drouhet, ***Un poète roumain de Transylvanie: Georges Cosbuc***, Paris, /s. n./, 1958, pp. 497-509 (***Le Correspondant***), le novembre 1918 (Extrait).

Lucian Valea (***Poezia lui George Coşbuc***, Cluj, Dacia, 1976, p. 10) este de părere că poetul erudit George Coşbuc „e unul dintre clasicii noştri nedescoperiți. Cauzele acestei situații trebuie căutate, pe de o parte în lipsa de aderare a modernilor la opera lui, pe de altă parte, în prestigiul cu care s-au impus în conştiința opiniei publice judecățile gheriste şi derivatele lor". Un mare adevăr, căci din nefericire pentru Coşbuc şi, mai ales, pentru istoria literaturii şi culturii româneşti şi universale, primul exeget al celui mai național şi mai erudit poet român, şi cel mai tipic reprezentant al românismului, aşa cum au reliefat-o exegeți de mare prestigiu din care am citat doar crâmpeie, a fost un neromân, în persoana lui Constantin Dobrogeanu-Gherea (alias Solomon Katz, originar din Ukraina) şi tocmai de aceea un insuficient cunoscător, în intimitatea ei, a limbii române, a istoriei limbii române şi aproape un nul cunoscător al culturii, civilizației şi, mai ales, al folklorului românesc. /A se citi cu atenție exegeza sa – de un ridicol cu totul aparte, dar căreia nu i se poate, în nici un caz, imputa lipsa de bună-credință./ Or, pornind de la atari limite ale cunoştințelor lui – oricât de bine intenționat ar fi fost, Gherea nu

putea să vadă ce era de văzut, lipsindu-i capacitatea, instrumentele de investigare a adevărului literar-ştiinţific, într-o operă atât de vastă, atât de profundă şi atât de variată cum a fost şi rămâne cea a lui George Coşbuc. El a intuit doar talentul mare al rapsodului, reducându-l la un poet al ţărănimii şi nimic mai mult. Aşa se face că prin a sa exegeză, cea dintâi, din păcate, Gherea, fără să vrea, l-a îngropat literalmente pe Coşbuc. Tot lui i se datorează şi răspândirea în lume, prin adepţii şcolii gheriste, a unui zvon, pe cât de trist tot atât de inexact – acel al zisei „sărăcii a limbii române“ şi aceasta pentru că el personal şi adepţii / idolii săi, nu au avut capacitatea de a accede la bogăţia ei!!

Este interesant că, mult mai aproape de noi, Petru Poantă (*Poezia lui George Coşbuc: eseu monografic*, Cluj, Dacia, 1976, 150 p.), în monografia citată şi discutată la capitolul despre stil, recunoaşte că domnia sa nu l-a cunoscut pe Coşbuc într-o măsură care să-i permită a-l judeca cum se cuvine, deoarece, în opinia sa, „George Coşbuc este poate cel mai dificil poet român“. Este un mare adevăr: este dificil a-l pătrunde pe Coşbuc, pentru că în "ţărănismul" lui, el este un mare, un foarte mare rafinat şi, în folklorismul său, atât de îndrăgit de el, un mare, un foarte mare citadin; erudiţia şi rafinamentul formei nu se lasă uşor decelate, ci este nevoie de o vastă cultură clasică, pe care Coşbuc o avea, de o mare erudiţie pe care Coşbuc şi-a însuşit-o trudind zi şi noapte, aşa cum singur o mărturiseşte, de o cunoaştere intensă a limbilor moderne şi, în primul rând, a celor clasice, spre a accede direct la izvoarele gândirii şi culturii universale, şi, Coşbuc şi le-a însuşit începând cu gimnaziul, şi mai este nevoie de o mare iubire întru cunoaştere a limbii şi istoriei neamului tău şi Năsăudeanul iubea toate acestea cu toată fiinţa sa, şi se simţea şi era „suflet din sufletul neamului său“. Zic, numai înarmat cu toate aceste "instrumente", bine şlefuite, cu ochii minţii şi ochii sufletului, se poate finalmente accede, aşa cum s-a arătat, la esenţa artei coşbuciene din al cărui noian de entităţi valorice universale, un Gherea, un Maiorescu şi alţii, nu au reţinut decât "semănătorismul" şi talentul prosodic. Un Vladimir Streinu însă, a văzut ce era aici de văzut: „Impresia de rusticitate şi idilism a fost numai pragul poeziei lui Coşbuc, după care nu poate fi judecat exclusiv, cum s-a întâmplat. Privită încă o dată din eposul pe care

îl conține ca panorama... acum opera lui primește alte lumini; este o întreagă viziune poetică, populară ca duh, însă, asimilându-și pe nesimțite modul idilic de percepție al orășanului față de realitățile țărănești ca și măiestria unui poet savant în ritmuri, fuziuni de elemente rurale și urbane, adică sinteză de spirit românesc" (*Clasicii noștri: Al. I. Odobescu, Titu Maiorescu, Ion Creangă, George Coșbuc*, București, / s. n. /, 1943, p. 254).

Aceasta este și opinia noastră, concretizată inclusiv în analiza comparativă a unor idile coșbuciene cu cele ale lui Theokrit, la rândul său un făuritor de cadre idilice citadine. /Spre bucuria noastră, ediția theokritiană folosită de noi făcuse parte din cărțile personale ale lui Coșbuc. Din păcate, acest fond, dăruit de văduva Poetului în anul 1949, a fost tale quale încorporat în marea bilbiotecă a Academiei Române, în loc să se bucure de un regim special binemeritat/.

Și, continuând cu greutatea lui Poantă de a-l pătrunde pe Coșbuc, „ne gândim la o dificultate de un tip aparte", zice el, „care nu se referă la puterea de a-l înțelege și de a-l simți, ci la lipsa unor criterii ferme prin care să-i evaluăm originalitatea" (p. 9). Personal consider acestă frază o judecată de valoare, cu o netă încărcătură autocritică, ba chiar o profesiune de credință, și, mai mult ca sigur, fără ca domnia sa să o fi voit, pentru că Coșbuc rămâne, pe aproape tot cuprinsul cărții sale, un poet „dificil" (Vezi cap. *Stil*). Iar această „dificultate" se referă exact la puterea de a-l înțelege și a-l simți, care sunt în adevăr criterii ferme de evaluare și nu numai a originalității. Căci puterea de înțelegere și simțire, în opinia noastră, însemnează înarmare cu piloni de susținere, iar acești piloni se referă în primul rând la cunoaștere și mai apoi la capacitatea de pătrundere a unei simțiri profunde care, din partea oricărui cititor, și nu mai puțin din partea criticului și a istoricului literar, cere un anumit grad de sensibilitate, de comprehensibilitate spirituală care să-i înlesnească urcușul treptelor năzuind spre profunzime. Și, dacă am în vedere numai o silabă, adverbul *ba* din primul vers al poemului *Nunta Zamfirei, E lung pământul, ba e lat*, al cărui sens real Poantă nu reușește să-l descopere /deși un țăran de la talpa țării care are în sânge bunul simț al limbii române, l-ar fi arătat cu degetul/ taxează versul, spre marea surprindere a cititorului de bun simț și civilizat, drept o

“INEPŢIE”. Trebuie să recunoaştem că o asemenea manieră de exprimare nu are nimic comun cu sobrietatea unui eseu literar, dar nici cu profesionalismul!! Acest exemplu confirmă cu prisosință “suportul” dificultăţii sale de a accede, de a înţelege pur şi simplu, limba lui Coşbuc care este, de fapt, limba oricărui vorbitor avizat, dar şi hâtru, de limba română, aşa cum este omul nostru simplu, modest şi înţelept. Desigur, pe bună dreptate un elev isteț de clasa a X-a ar categorisi o asemenea “învățătură” drept dispreț, infamie la adresa limbii române, crasă ignoranță, şi, repet, nu fără temei.

Atacând toate temele care privesc ființa umană în complexitatea ei, de la naştere şi până la moarte – botez, poveste, legendă, educație adolescentină, bărbăție, gelozie, cătănie, dragoste, nuntă, munca trudnică, invidie, haiducie, moarte, iar toate acestea modelate grijuliu, cernute prin spiritul şi sufletul său înţelept şi simţitor, turnate apoi în bronz ca pe o statuie antică, Coşbuc şi-a propus dintotdeauna ideea de mai bine a obştei săteşti şi urbane. O operă atât de vastă ca subiecte idile, poveşti, romanţe, legende, pasteluri, sonete, cărţi de cetire, conferenţe poporane, dicționar de botanică, eseuri de matematică, filosofie, pedagogie, astronomie, geografie, istorie, religie… – cum observa şi Octav Minar în ***Bibliografia şi opera poetului***, se datoreşte, în primul rând, mediului de unde Coşbuc a împrumutat fondul poeziilor sale. Şi numai poezia populară are o astfel de bogăție, căci sufletul românului frământat de veacuri de nevoile şi bucuriile lăuntrice, dar şi de cele din afara lui, a căpătat în decursul veacurilor o şlefuire de cristal în ceea ce priveşte inspirația şi fantezia. Această şlefuire de cristal nu a fost accesibilă în comprehensiunea ei, nici unui Gherea, nici unui Maiorescu, nici lui Călinescu, nu mai vorbesc de un Macedonski, Valea sau Poantă care a dovedit nu numai incapacitate de a accede la arta Maestrului, ci şi o vădită rea-credință pe care numai printr-un eufemism am putea-o numi emulație.

Şi Coşbuc apare în această haină de cristal frecvent, nu numai în zilele de sărbătoare, este conştient de adevărata ei valoare, se mândreşte cu ea cu o îndărătnicie vrednică de urmat.

Şi scrie Coşbuc într-o scrisoare adresată lui Titu Maiorescu prin 1891: „Nu văd cum un poet ar apărea îmbrăcat numai în

haina de toate zilele a realității, fără ca gândirea lui să nu fie atinsă de simbol, metaforă şi alegorie".

Coşbuc avea calitatea de a fi un foarte fin observator a tot ceea ce se întâmpla în jurul lui şi, cu aleasă pioşenie şi pasiune pentru informația docunentară, dar şi estetică, a selectat, a desăvârşit şi a aşternut pe hârtie atunci, când a crezut de cuviință, că sculptura sa este aptă de a se confrunta cu publicul. Şi Octav Minar (*George Coşbuc. Biografia şi opera poetică*, Bucureşti, Editura Autor, 1933, 63 p. cu facs.), evidențiază astfel calitatea de excelent observator al lui Coşbuc: „Observația este calitatea înnăscută de care se serveşte poetul spre a culege din limba satelor elementele necesare inspirației. Darul de observator al realităților, măreşte puterea de idealizare, încât Coşbuc devine un analist al propriei sale inspirații:

Ea merge căpşuni s-adune, fragi s'adune
eu şedeam pe prag la noi,
Ea, ca şarpele prin foi, vine 'încet
pe ochi îmi pune mâinile ei mici şi moi,
în ureche – o vorbă-mi spune –
fuge-apoi!"

Măiestria Hordouanului, omniprezentă în toată poematica sa, l-a determinat pe Gavril Scridon (***Ecouri literare universale în poezia lui Coşbuc: Studii de literatură comparată***, Bucureşti, Ed. Litera, 1969, 344 p.) să-l califice pe Poet „Un vrăjitor care a adunat toată comoara de frumuseți, ... a şlefuit-o cu o mare artă şi a adunat-o ca într-un ghioc vrăjit în ***Balade şi Idile***, a tors-o în ***Fire de tort*** şi în celelalte neîntrecute colecții de artă poetică" (p. 11).

Iată un text care s-ar fi cuvenit să apară pe frontispiciul ***Artei poetice la George Coşbuc***, dacă autorul lui nu ni s-ar fi înfățişat nouă cu o dureros de nedreaptă întârziere – peste opt decenii:

„Drept încheiere a ceea ce am afirmat până aici, mărturisesc că dacă cineva, vreodată, vreun străin, auzind de țara noastră (ar veni la mine şi) m-ar întreba: „Vreau să vă cunosc! Unde vă pot găsi? Cine a întrupat neamul vostru în toată deplinătatea firii lui ?" nu aş pregeta o clipă să-i răspund, cu toată tăria ce mi-o dă o trainică convingere: COŞBUC.

Şi cred că întru aceasta aş face un serviciu nu numai străinului şi, poate mai mult decât lui, l-aş face neamului meu şi sufletului românesc (astăzi) atât de dispreţuit şi de uitat şi totuşi atât de mare!

Departe de a crede că am izbutit să rezolv problema abia pusă în discuţie, nu am făcut altceva decât să înşir câteva din impresiile rezultate din compararea operelor acestor corifei şi întărită de-o îndelungă meditaţie asupra valorilor literare.

Aştept ca discuţia să aşeze cu timpul pe adevăratul său tărâm, reputaţia de poet a lui George Coşbuc şi m-aş bucura într-o zi, văzând că părerea mea ar da roadele aşteptate la gândul că nu am greşit atunci când, fără idee preconcepută şi fără alte mijloace decât dorinţa curată de a înţelege, am încercat să dau la lumină, împotriva unui sentiment general, întemeiat pe aparenţe mincinoase, o cât de mică parte de adevăr.

Şi dacă modestia mi-ar permite-o, aş vedea lucrarea mea mai mult decât ca o critică cu pretenţie, ca un imbold către obiceiul de a analiza prin propria ta judecată, opera de artă, în afara criteriilor imuabile şi a ideilor preconcepute, şi ca o reîntoarcere la adevărata şi singura înţelegere a lucrurilor!" (Mircea Vulcănescu, ***Pentru o nouă spiritualitate filosofică: Dimensiunea românească a existenţei***, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1997, îngrijitor de ediţie şi prefaţator prof. Marin Diaconu, p. 89, ***Peroraţie***)

Şi părerea preaînţeleptului gânditor român Mircea Vulcănescu a dat roadele aşteptate.

ANTIROMÂNISMUL COMIS FAȚĂ DE CEL MAI ERUDIT POET NAȚIONAL AL ROMÂNILOR: GEORGE COȘBUC

Conferință rostită la Simpozionul „*Românism și antiromânism*"
organizat de Societatea VATRA ROMÂNEASCĂ, în colaborare,
în zilele de 27-28 noiembrie 2002

(Din volumul *Memorialistica* – inedit)

Educația, așa cum au subliniat-o și marii umaniști ai Omenirii, este cea mai mare și cea mai grea problemă pe care părintele, învățătorul, profesorul, pedagogul în general, o are de rezolvat. Cu atât mai grea, cu cât copilului trebuie să i se dea *în cei șapte ani* de acasă ceea ce în școală se va continua, căci acestuia, o dată cu cunoștințele în diverse domenii, i se vor inculca și învățături cu totul utile, care îl vor pregăti pe cetățeanul de mâine.

De aceea, educatorii și învățătorii, în primul rând, trebuie să fie adânc pătrunși de aceste sarcini sociale ce le revin, știut fiind că învățământul este acela care furnizează cadre, lucrători în toate domeniile activității social-economice, începând cu cele de conducere – managementul.

Iată un *motiv esențial* ca toți cei care lucrează în învățământ – educatori, învățători, profesori – să fie *corect* răsplătiți de societate pentru truda lor care *nu* se aseamănă cu a celorlați angajați – ei lucrând nu cu *hârtii*, nu *cu alte obiecte neînsuflețite*, ci cu oameni vii, cu pui de oameni care trebuie instruiți și mai ales formați pentru societate, având mereu treaz în minte un adevăr nedezmințit: fiecare copil este un UNIVERS. Așadar, salariile unor asemenea cadre ar trebui să depășească pe cele ale altor salariați; dar, după cum se vede, nu numai că nu sunt mai mari, dimpotrivă, sunt mai mici, astfel că Ei, pedagogii care duc în spinare cea mai grea sarcină a unei societăți, au salarii de mizerie, astfel văzându-se nevoiți să-și întrerupă munca, regurgând la grevă. Acesta este raționamentul cu totul logic pentru care ne permitem a cataloga *atitudinea guvernanților noștri*, relativ la

politica salarială, drept **antiromânească**. Copiii, puberii, adolescenţii asistă la toate aceste manifestări, unii au contact direct cu ele, alţii prin intermediul părinţilor şi al pedagogilor, trăgând şi ei, ca şi părinţii lor, consecinţele acestei politici nedrepte: unii nu au nici ghiozdane, nici rechizite, nici cărţi, ba nu au nici ce mânca şi astfel, abandonează şcoala (şi dacă ne gândim că cu vreo treizeci de ani în urmă era generalizată obligativitatea învăţământului *de zece clase*, şi, desigur, şi gratuitatea lui, acuma după zece ani de reformă şi după vreo treisprezece de la zisa revoluţie, se tot discută despre generalizarea învăţământului de nouă şi respectiv de zece clase – iată cu cât a *involuat* societatea românească!)

Şi tocmai copiii, puberii şi adolescenţii sunt aceia care suportă cel mai greu minciunile adulţilor, iar adulţii îi hrănesc în continuare cu minciuni, pentru că, de multe ori, nu se iveşte o altă cale: îi obligă să-şi pună toată nădejdea în Dumnezeu (căci s-a sărit brutal de la *ateismul bolşevic* la *ortodoxismul social-democrat*), cu aceleaşi exagerări iraţionale (emisiuni radiofonice prelungite şi de mai multe ori pe zi, tinzând net a distrage atenţia omului de la realităţile social-economice foarte dure, obligând pe cei mulţi la înfometare, pe cei puţini direcţionându-i la o îmbogăţire peste noapte); aşa se face că mulţi dintre cei tineri, care se văd cu diploma de studii universitare în mână, dar şomeri, recurg la sinucidere, nemaivăzând altă scăpare, căci rugile adresate lui Dumnezeu s-au dovedit, cum era şi firesc, ineficace şi astfel, de unde recordul sinuciderilor printre cei tineri fusese deţinut, – pe plan european – până nu de mult de Ungaria, acum, de mai mulţi ani, este deţinut de România; cei care nu au găsit curajul de a se sinucide, recurg la droguri şi aşa, neavând bani de droguri, devin şi mai agresivi, comit fapte antisociale: furturi, crime, acte de terorism.

La aceste întreprinderi îi ajută şi unele posturi de televiziune, oferindu-le prilejul de a se „autoeduca“, desigur în direcţii nedorite de o societate care se vrea umană. Acest mod *de a face educaţie* – cu ajutorul mediilor – televizorul în speţă – este îmbrăţişat de guvernanţii noştri, pentru că proprietarii respectivi *plătesc*; iată încă o *manieră de lucru* manifestată faţă de copii şi tineri care ne trimite direct la **antiromânism**, mai ales când

aceasta a fost dublată de desființarea de tip totalitarist și extremist a O.T.V.-ului, singurul post de televiziune pur democratic, un adevăr elementar de care erau conștienți și copiii!

Noțiuni ca românism și antiromânism, care nici măcar nu figurează în lexicoanele noastre, ar trebui să fie lecții în cadrul oricărei discipline, dar mai ales în cel al istoriei Neamului nostru, al limbii și al literaturii române și aceasta încă din școala primară. Eu fac parte dintre acele fericite cazuri, primind în sânul familiei o educație în direcția stimei și dragostei față de strămoșii noștri geto-daci, și prin poeți ca Alexandrescu, Arghezi, Blaga, Bolintineanu, Coșbuc, Eminescu, Goga, din care, cu mult înainte de a începe școala, știam să recit și să cânt.

Astăzi, din păcate, tinerii părinți, la rândul lor lipsiți de o asemenea educație și, mai ales, apăsați de grija zilei de mâine, nu mai sunt în stare să se gândească și la o educație în spiritul românismului pe care ar avea datoria să o facă odraslelor lor; școala este și ea deficitară, inclusiv și ca urmare a unei politici salariale *negativiste* și *antiromânești*, iată contextul socio-uman în care s-a încetățenit și continuă să se mențină o opinie – aproape generală –, dar absolut falsă despre cel mai tipic reprezentant al românismului, dar și al universalismului – *poetul național cel mai erudit*, GEORGE COȘBUC (1866-1918). Reținem cu durere, dar și cu revoltă, că profesori universitari, inclusiv de la Universitatea Bucureșteană, îl reduc pe acest *poet universal* la statutul de *poet al satului*, *poet al țărănimii* și atât. În timp ce poetul, în 1897, la 31 de ani, avea să ia premiul Academiei „Năsturel-Herescu" pentru traducerea ***Eneidei*** lui Vergilius; poemul ***Mazepa*** al lordului Byron îl tradusese în anul I de facultate, la nici 18 ani, dar o va publica 12 ani mai târziu, fără să schimbe ceva din ea! ***Divina Commedia*** a lui Dante, în traducerea măiestrită a lui Coșbuc, a fost calificată ca fiind cea mai reușită pe plan internațional, chiar de către dantologi italieni (printre ei și Ramiro Ortiz, cu care Coșbuc luase lecții de italiană, Mario Ruffini, Traian Sofonea, Lucia Santangelo, care a întocmit o teză pe tema artei poetice coșbuciene). ***Odysseea*** rămasă în manuscris, a fost publicată în 1966, la centenarul lui Coșbuc, prefațată de Struhl Cazimir, alias Ștefan Cazimir și pentru a-l acuza de plagiat, și-a permis să întreprindă „corecturi" pe manuscrisul acestui clasic de o erudiție

inegalabilă, atitudine pur **antiromânească**, ***Cântul al XI-lea***, pentru care Coşbuc luase premiul 3, îl tradusese elev fiind în clasa a VI-a. Coşbuc a tradus din scriitori elini şi latini, printre care: Aristofan, Teocrit, Ovidius, Vergilius, Catul, Terentius, Horatius, Plaut, Tibul ..., din englezi – Locke, Tennyson şi Byron, din germani – Schiller, Martin Opitz, Hettinger, din franceză – Carmen Sylva, din sanscrită ***Rig-Veda***, ***Mahabharata***, ***Ramayana***, precum şi poemul dramatic ***Sakuntala*** (o traducere de o aleasă măiestrie - şi, dacă numai în aceasta ar fi constat activitatea literară a lui Coşbuc, încă ar fi fost suficient spre a-l declara Poet cu adevărat nepereche!); dar el, în afară de ***Balade şi idile***, în afară de proze scurte, în afară de manuale de limba română, în afară de cele câteva sute de traduceri din autori universali, este şi primul întocmitor al unui dicţionar de botanică. Iată de ce i-am criticat aspru (***Contemporanul***, 26 oct 1986) pe Petru Poantă (***Poezia lui George Coşbuc***, Cluj, Dacia, 1976) şi pe Lucian Valea (***Contemporanul***, 7 nov. 1986). Primul taxează primul vers din ***Nunta Zamfirei***, *E lung pământul, ba e lat*, drept o inepţie; al doilea îl zugrăveşte pe Coşbuc cu o şi mai rea-credinţă, acuzându-l că nu cunoştea nici limbile clasice, nici pe cele moderne şi că totul ar fi tradus prin intermediul limbii germane: pe acesta l-am taxat ca având o atitudine **antiromânească**. Coşbuc cunoştea, în afara limbilor clasice, încă şase limbi moderne şi învăţase şi sanscrita: „Sanscrita m-a pasionat tot atât de mult ca şi limba italiană, căci a traduce înseamnă a gândi; ori cugeţi cum a cugetat autorul şi atunci trebuie să-i cunoşti limba; ori te mulţumeşti c-un compromis cum am făcut cu unii autori, dar nu m-am lăsat până nu mi-am oglindit traducerile în izvoarele cele adevărate, aşa cum m-am priceput, pentru ca să-mi împac conştiinţa." (din ***Mărturisiri autobiografice***, Mapa VII varia 7, Biblioteca Academiei Române, Cabinetul de manuscrise şi carte rară).

Aceasta pentru că prima exegeză fusese întocmită de Constantin Dobrogeanu-Gherea, care însă, spre deosebire de ceilalţi – neogherişti – nu poate fi acuzat de rea-credinţă, ci numai de insuficienta cunoaştere a limbii române, fiind de fapt un nul cunoscător al civilizaţiei şi culturii române. Iată cum începe Gherea, spre pildă, analizarea poemului de educaţie adolescentină,

La oglindă: „Fata, profitând de lipsa mă-sii de acasă, ca o pisicuță alintată, a luat oglinda din cui și a crestat-o în grindă." Toată cartea este de un ridicul dureros, dar merită să fie citită, pentru a constata cine putea să publice o asemenea carte la sfârșitul deceniului al doilea al secolului al XX-lea: el, Gherea, fără să o fi vrut, l-a îngropat pe George Coșbuc; alții, neogheriști, l-au îngropat și mai adânc, dar cu voie.

Când în 1985 m-am prezentat la editura condusă de ZIGU ORNEA cu *Arta poetică la George Coșbuc* (vol. I, referat de acad. Șerban Cioculescu, vol. II, referat de prof. Dumitru Micu), dl. Ornea a înlăturat referatele cu un gest total neelegant, spunându-mi că nu are nevoie de ele, că el își va forma propria opinie. A doua zi, a dispărut de la editură, pe motiv de boală, uitând să lase dactilogramele mele altui redactor; a revenit după un an și mi-am recuperat manuscrisele. Este sau nu o atitudine netă de antiromânism?!

După apariția articolelor lui L. Valea și P. Poantă tot din *Contemporanul* (nov-dec. 1986), m-am hotărât să părăsesc – cu orice preț – țara, căci în noaptea de Crăciun mi-a fost trimis și un membru al Uniunii Scriitorilor spre a-mi atrage atenția să nu mai critic nici un evreu (atunci am aflat că Gherea fusese evreu și se numise Solomon Katz pe numele lui adevărat), dar studiul meu era integral istorie și critică literară și atât. Așa că ei – evreii – m-au obligat să încep a mă ocupa de istoria acestei etnii (cu atât mai mult cu cât îmi eram datoare cu două răspunsuri la două evenimente importante din viața mea, unul trăit în copilărie, celălalt la început de adolescență), restituindu-le astfel și binele făcut: m-au învățat să citesc printre rânduri, când la început de studii, paralel cu ele – 1953-1954 – am lucrat la pagina externă a *Scânteii tineretului*, avându-i colegi pe Josif Segall (apoi Sava) și pe Moise Cernea (apoi Michail C.), de mult funcționar B.I.R.D. Prin dislocarea lui Dumitru Bodea, Cernea a devenit șeful Secției Externe a *Scânteii tineretului*. Cu aceasta, din cei circa 25 de redactori, cât număra *Scânteia tineretului*, numai trei eram români, restul evrei; situația era identică la toate ziarele și revistele românești. Iată de ce am „reușit " să public *Arta poetică la George Coșbuc* cu o întârziere de aproape două decenii, în

ciuda referatelor laudative întocmite de acad. Şerban Cioculescu şi de prof. dr. Dumitru Micu.

După cum se poate constata eu am relatat fapte – realităţi trăite de mine – deşi telegrafiat.

Am stabilit un prim datum: şi noi românii, şi ei, evreii, ne tragem din aceeaşi stirpe < Get / Scit sau Scit > Get. După cum am subliniat şi în alte studii, în *arameii* de odinioară, vorbitori ai unei limbi nord-semitice, putem recunoaşte şi pe *armânii* de mai târziu sau *cuţo-vlahii* din Macedonia. După toate probabilităţile, Iisus Christos vorbea *aramaica* care a devenit limba populară din Palestina, deosebită de ebraică, folosită de rabini şi teologi.

După cum s-a văzut din cele patru lecții, toate cuvintele analizate își au obârșia în substratul geto-dacic. Substratul getic l-am găsit prezent și în elină – prima care s-a înfruptat, și în latină, via limba elină, a doua uneori și direct, apoi toate limbile zis-romanice și anglo-saxone își au cel puțin fondul principal de cuvinte în străbuna limbă getă; dintre limbile asiatice sunt prezente frecvent persana, turca, sanscrita ...

Mi-au servit ca ghid în cercetarea mea o serie de savanți danezi, suedezi, belgieni, din secolele XII–XVIII, printre care Saxo Grammaticus (1140-1206), danez la origine și care a conceput o istorie a Daniei (Danemarca de azi), în 16 cărți extrem de prețioasă, pentru că Dania este, în fapt, Dacia de Vest, deci soră bună a Daciei de Răsărit, căci știm deja de la autorii antici, printre care și Strabon (VII, 3, 7) că Dacii s-au numit în vechime *Danoi* (Δανοι), adică *Dani* și că mai târziu, după ce a apărut cuvântul DAC ca denumire a etniei, pe care îl găsim clar formulat pentru prima oară la Caesar în ***Commentarii de Bello Gallico*** (VI, 25, I), când delimitează Munții Hercynici, azi Erzgebirge, care se întindeau până la hotarele Daciei (*ad fines Dacorum*) – regii Danemarcei și-au însușit și calificativul de *Rex Daciae*, care s-a păstrat ca atare până în Evul Mediu târziu.

Istoricul danez Saxo Grammaticus – în a sa ***Danica Historia***, la adresa căreia ilustrul savant Erasmus din Rotterdam a avut numai cuvinte de laudă –, ne pune la curent, încă din Cartea I, cap. 1, cu originea numelui de țară, *Dania*, anume de la *Dan*, primul rege al ei, care a fost și *întemeietor de țară și de neam*. Dan și fratele său Angul sunt fiii lui Humblus și ai nobilei teutone *Grytha*; Angul pleacă în Britania, unde devenind stăpân peste o parte din ea, a dat numele său, adică *Anglia*, acelui ținut, așa ivindu-se neamul anglicanilor. Dintr-un poem scris în getă și tradus în latina medievală de către Joannes Magnus Gothus (C. I, cap. 8), dedicat lui *Ericus*, aflăm că în timp ce era rege al Geților, acest Ericus, strănepot al lui Magog și care se urcase pe tron la 357 de ani după Potop, iar peste Sueoni domnea Siggus, a instituit legi scrise și a impus astfel moravuri bune în Dania.

În acest timp se naşte Dan, care a fost contemporan cu Gedeon, domnind peste Iudei, care pare să fi trăit prin secolul al XIV-lea î.e.n. sau în al XII-lea. În orice caz, relatările atât ale lui Saxo Grammaticus, cât şi ale lui Joannes Magnus Gothus, precum şi ale lui Carolus Lundius, Bonaventura Vulcanius Brugensis, dar şi cele ale lui Cato Maior, referitoare la alfabetul şi limba getă şi legile scrise la Geţi, concordă cu cele ale lui Conring Hermann (1606-1681), care este întemeietorul istoriei dreptului german (***De origine juris germanici***, editio 4-a, Helmestadt, typis et sumptibus Georg Wolfgang Hammis, 1695) şi anume că legile scrise ar fi apărut pentru prima oară în Dania, adică în Dacia de Vest, Danemarca de azi.

După Saxo Grammaticus, în ordine cronologică vine istoricul Joannes Magnus Gothus (1488-1544) cu al său tratat ***Historia de omnibus Gothorul Sueonumque regibus***, publicată la Roma, de M. De Viottis, în 1554; eu m-am slujit de ediţia a 2-a, datată 1617, sub titlul prescurtat ***Gothorum Sueonumque Historia***, de la Biblioteca Academiei, singura care există în ţară (?).

Joannes Magnus Gothus este cel dintâi care în C. I, cap. 7 (tratatul numără 24 de cărţi) a publicat *alfabetul getic*, care, aşa cum poate fi probat în studiile mele de dacologie, este foarte asemănător cu cel *runic*, cu cel zis *gotic*, „creat“ de Wulfila şi cu cel *latin rustic* (dar şi cu cel cadmeean, fenician, etrusc, elin primitiv), ceea ce impune o singură concluzie: la baza tuturor acestor alfabete a stat *unul singur*, iar acesta a fost cel *getic primitiv* (care seamănă bine şi cu cel al plutaşilor de pe Bistriţa), creat, cum spune Cato Major, sau înainte sau imediat după Potopul lui Noe, care pare să fi avut loc prin secolul al XVI-lea î.e.n., căci prin secolul al XIII-lea / al XII-lea ne confruntăm cu legi scrise, în Dania, sub Eric, după cum s-a văzut deja.

Olaus Magnus Gothus, fratele cu doi ani mai mic al lui Joannes Magnus Gothus, pe rând arhiepiscopi de Upsala, este autor al unei istorii a popoarelor nordice, în 22 de cărţi, intitulat ***Historia de gentibus septentrionalibus earumque diversis statibus, conditionibus***, Romae, Cautum est privilegio Iulii III, 1555. Cartea este prevăzută cu o iconografie foarte bogată, având la fiecare capitol, aproape pagină de pagină, imagini pictate de mâna autorului şi care, în cea mai mare parte, sunt reproduceri

după picturi rupestre – unele săvârşite de uriaşi, inclusiv cele de pe roca pe care s-a descoperit încrustat alfabetul getic şi care judecând după dimensiunile lor uriaşe, nu puteau să fie încrustate decât de nişte fiinţe înalte de 7-8 m –, inclusiv stele funerare ale uriaşilor pe care ei înşişi îşi încrustaseră faptele importante din viaţa lor.

Bonaventura Vulcanius Brugensis a publicat în 1597, la Lugdunum Batavorum, lucrarea de o extrem de mare valoare filologică ***De literis et lingua Getarum sive Gothorum*** (Despre literele şi limba Geţilor sau Goţilor), republicând al doilea, după Joannes Magnus Gothus, alfabetul getic primitiv plus alte alfabete zis gotice şi subliniind că episcopul Wulfila (403-483), care trece drept inventatorul alfabetului gotic, se folosise de alfabetul pur getic; mai mult, Vulcanius Brugensis narează şi despre nişte foi deteriorate provenite dintr-o mănăstire / bibliotecă publică, pe care el le avusese în mână şi care ar fi fost aceleaşi cu cele pierdute din ***Codex argenteus*** (nume sub care se regăseşte ***Biblia*** zisă a lui Wulfila). Şi acest autor, ca şi Cato Maior (234 –149 î.e.n.), descriind roca uriaşă pe care s-a găsit încrustat alfabetul getic cu litere uriaşe, conchide că aceasta s-a putut întâmpla înainte de Potop sau imediat după el, când istoricii mai sus citaţi glăsuiesc despre apariţia şi domnia Giganţilor.

Cuvântul *gigant* – fiind unul din cele mai vechi cuvinte getice – vine de la radicalul GE, GHE, însemnând „pământ", rădăcină care stă şi la baza cuvântului desemnând etnosul getic, care până la urmă pare să fie din cele mai vechi cuvinte de pe faţa pământului, fapt confirmat şi de limba engleză, care traduce expresia *get-beget* prin *true born*, însemnând „născut autentic, veritabil". Cuvintele *Ge, Ghe, Gaia* şi le-a însuşit limba elină ca atare, însemnând „pământ", „Zeiţa Pământului", „Marea Zeiţă", „Cybele", „Demeter /Gemeter".

Johann Axehielm (1608-1692), arheolog şi jurist, având funcţia de asesor al Curţii Regale suedeze, la însărcinarea regelui, a adunat şi catalogat toate antichităţile de pe teritoriul Suediei, depozitându-le la Serviciul Regal de Antichitate, a cărui preşedinţie a deţinut-o, numit de rege însuşi încă din 1672. Printre altele, el este şi autorul unui dicţionar compilat din legile islandice (***Dictionarium ex legibus islandicis compilatum***).

Carolus Lundius (1638-1725) este unul dintre cei mai eruditi savanţi suedezi din Evul Mediu şi autor a foarte valoroase opere, dintre care cităm: ***De legibus Hyperboreis***, (Legile la Hiperboreeni), 1686, ***Collatio juris Sueonici cum romano*** (Paralelă între legislaţia sueonică şi cea romană), 1699, ***De justitia et jure Sueonum*** (Despre conceptul de justiţie şi legi la Sueoni), 1708.

Zamolxis primus getarum legislator (Zamolxis, primul legiuitor al Geţilor), 1687, tradusă de mine în 2001, publicată şi lansată de dl dr. Napoleon Săvescu în cadrul celui de-al 3-lea Congres Internaţional de Dacologie, 15-16 iunie 2002, este singura lucrare cunoscută mie (singura, de fapt care există în ţară şi nu se vorbea nimic despre ea – exemplu de antiromânism cras).

Însărcinat fiind de regele Carol al XI-lea al Suediei (şi a încă vreo 20 de ţări şi regiuni) cu revizuirea întregii legislaţii suedeze, Lundius a întreprins o călătorie de studiu, durând peste un deceniu, prin cele mai mari biblioteci din Europa, zăbovind mai ales la Biblioteca Vaticanului, unde printre multe alte date foarte preţioase referitoare la strămoşii noştri geto-daci, consideraţi cu mult temei şi strămoşi ai tuturor popoarelor nordice, germanice în speţă, şi nenumărate cuvinte getice cu care erau presărate manuscrisele şi incunabulele de acolo, şi pe care şi le-a notat foarte grijuliu, promiţând că va edita un ***Dicţionar de cuvinte getice***; din 1687 şi până la moartea sa s-au mai scurs 38 de ani; încercările mele de a afla de soarta acestui dicţionar până în prezent au fost zadarnice.

Am intrat, cu ajutorul Ambasadei Suediei la Bucureşti, în posesia unei adrese de e-mail a directorului Bibliotecii Regale din Stockholm, dl Dan Shafran, şi sper ca în curând să aflu ceva. Până atunci însă, îi pot informa pe ascultătorii şi pe cititorii mei că acest savant suedez lămureşte cel mai corect substratul limbii, fiind şi cel care va lămuri cel mai clar cu putinţă denumirea multiplă a Geţilor – GETAE, GOTHI, GOTHONES, GOTHINI, GETAR, GETTAR, JETTAR, JOTTAR, GAUTAR, GAUTAI, GOTAR. de la rădăcina GA / GE / GAU / GAJA / GOIA / GIALU / GELLU, Geţii fiind deci acelaşi neam cu Goţii şi Sciţii, aşa cum mai înainte afirmaseră şi un Dio Chrysostomus (***Getica***) şi un Jordanes (***De Getarum sive Gothorum. Origine et rebus gestis...***).

Carolus Lundius este cel care a lămurit cel mai acurat şi etimologia multor cuvinte din fondul principal lexical al limbii române – fără voia sa – şi mitologia geto-dacă, care stă la baza celorlalte mitologii – eline, romane, hinduse ...; în esenţă, pe el s-au bazat şi cele 4 lecţii de geto-dacă.

Teza mea nu contrazice nici pe cea a dlui dr. Napoleon Săvescu, numită *a genoamelor* şi nici pe cea a profesorului Grigore Brâncuşi, privind substratul limbii române, sprijinită mai ales pe albaneză. Teza mea este susţinută şi de cele mai recente săpături arheologice din satul *Isaiia* (a se vedea revista *As*, din decembrie 2001) şi care le continuă pe cele de la Hamangia, Gumelniţa, Tărtăria, înscriindu-se perfect în continuitatea culturii şi civilizaţiei străvechi de pe teritoriul străvechiului ţinut danubiano-pontic, locuit de Sciţi-Geţi, Etrusci, Cimerieni, Teutoni, Vlaho-Daci.

ILUSTRAȚII

Joannes Magnus Gothus, ***Historia de omnibus Gothorum Sueonumque regibus***, Romae, apud Joannem M. De Viottis, 1554, C. I, cap. 7, p. 57

ᚠ = F	ᚱ = R	ᚺ = H	ᛇ = E	ᛏ = T	ᛚ = L
ᚢ = U	ᚲ = K	ᚾ = N	ᛈ = P	ᛒ = B	ᛜ = NG
ᚦ = TH	ᚷ = G	ᛁ = I	ᛉ = Z	ᛖ = E	ᛟ = O
ᚨ = A	ᚹ = W	ᛃ = J	ᛋ = S	ᛗ = M	ᛞ = D

Acestea sunt *runele* numite germanice generale, folosite, cu multe secole înaintea lui Christos aproape în exclusivitate pentru inscripţii - încrustări pe lemn, piatră şi fildeş şi s-au format după modelul alfabetelor sud-europene, nord-alpine)asemănarea mare cu alfabetul getic primitiv ne îndreptăţeşte să presupunem că acesta a stat la baza alfabetului runic). La început, acest alfabet care s-a numit FUTHARK, după primele 6 litere,a numărat doar 24 de semne, mai târziu lărgindu-se la 28; în ţările scandinave, s-a scurtat la 16 litere.

Sursa: ***Bertelsmann Volkslexikon***, Herausgegeben von der Bertelsmann Lexikon - Redaktion, Gütersloh, Bertelsmann Verlag, 1961, p. 1513

EARLY CANAANITE (RECONSTRUCTED) 18th–17th CENT. B.C.	NORTH SEMITIC (13th and 10th B.C.)	EARLY HEBREW (c. 8th CENT. B.C.)	MODERN HEBREW	EARLY GREEK (9th–6th CENT. B.C.)	EARLY ETRUSCAN (8th CENT. B.C.)	EARLY LATIN (7th–6th CENT. B.C.)	CLASSICAL GREEK	RUSSIAN	CLASSICAL LATIN	BLACK LETTER	MODERN CAPITALS
[pictograph] [pictograph] (')	𐤀 (')	𐤀	א (')	A	A	A	Α	А	A	𝔄	A
[pictograph] [pictograph]	𐤁	𐤁	ב	B	B	B B	Β	Б	B	𝔅	B
	𐤂 (g)	𐤂	ג	Γ	Γ (s)	< (g)	Γ (g)	Г (ġ)	C (K)	ℭ	C
	𐤃	𐤃	ד	Δ	D	D D	Δ	Д	D	𝔇	D
[pictograph] E / ∃	𐤄 (h)	𐤄	ה (h)	E	E (h)	E II E	Ε	Е	E	𝔈	E
	𐤅 (w)	𐤅 (w)	ו (w)	F (w)	F (w)	F II F			F	𝔉	F
									G	𝔊	G
[pictograph] [pictograph]	𐤇 (ḥ)	𐤇 (ḥ)	ח (ḥ)	H	H	H	Η (ē)		H	ℌ	H
	𐤉 (y)	𐤉 (y)	י (y)	I	I	I	Ι	И	I	ℑ	I J
[pictograph] / [pictograph]	𐤊	𐤊	ך כ	K	K	K F K	Κ	К	K	𝔎	K
[pictograph] [pictograph] [pictograph]	𐤋	𐤋	ל	Λ	L	L L	Λ	Л	L	𝔏	L
[pictograph] [pictograph]	𐤌	𐤌	ם מ	M	M	M	Μ	М	M	𝔐	M
[pictograph] / [pictograph]	𐤍	𐤍	ן נ	N	N	N	Ν	Н	N	𝔑	N
[pictograph] (ʿ) [pictograph]	𐤏 (ʿ)	𐤏 (ʿ)	ע (ʿ)	O	O	O	Ο	О	O	𝔒	O
	𐤐	𐤐	ף פ	Γ	Γ	P Γ P	Π	П	P	𝔓	P
	𐤒 (q)	𐤒 (q)	ק (q)	Ϙ Ϙ Ϙ	Ϙ Ϙ	Ϙ Q			Q	𝔔	Q
[pictograph] [pictograph]	𐤓	𐤓	ר	P	P	R R	Ρ	Р	R	ℜ	R
ω Ɛ / 33 W	𐤔 (sh)	𐤔 (sh)	ש (sh)	Σ (s)	S	S S	Σ	С	S	𝔖	S
+ +	+ X	X	ת	T	T	T	Τ	Т	T	𝔗	T
				Y	Y		Υ	У	V (u)	𝔘	U
										𝔙	V
										𝔚	W
							Χ (kh)	Х (kh)	X	𝔛	X
							Υ		Y	𝔜	Y
	I	I	ז	I	I		Ζ	З	Z	ℨ	Z

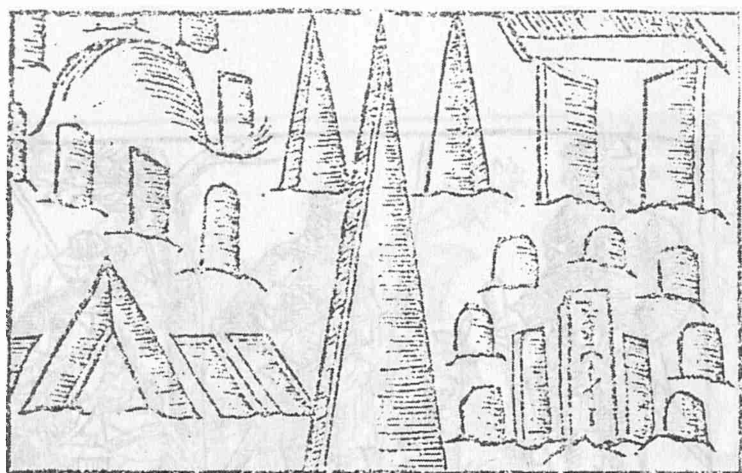
THE DEVELOPMENT OF THE ALPHABET

Letters or signs given in brackets denote phonetic values:
(ḥ) = Scottish CH, as in loch
(ʿ) = Voiced fricative pharyngeal sound
(') Glottal stop
(ġ) Soft G, as in gem
(ē) Long E, as in here

Where the modern Hebrew alphabet shows two forms of the same letter, that on the left is used only at the end of a word. Only the last two columns are complete.

The New Universal Library, London, The Caxton Publishing Company, 1968, p. 197

latin-rustic
extras din
Dict. encicl.
Alfabetul
grec primit
(Extras din
Diction. des
Antiquités
gr. et rom.
p. 100)

De obeliscis sepulchralibus (Despre piramidele funerare), în Olaus Magnus Gothus, ***Historia de gentibus Septentrionalibus earumque diversis statibus, conditionibus, oribus, ritibus*** ..., Romae, Cautum est e privilegio Iulii III, 1555, C. I, cap. 29, p. 49

De diversitate gigantum et pugilum (Despre diferitele tipuri de giganţi şi pugnaci), în Olaus Magnus Gothus, ***Historia de gent. septentr. ...***, Romae, 1555, C. V, cap. 2, p. 157

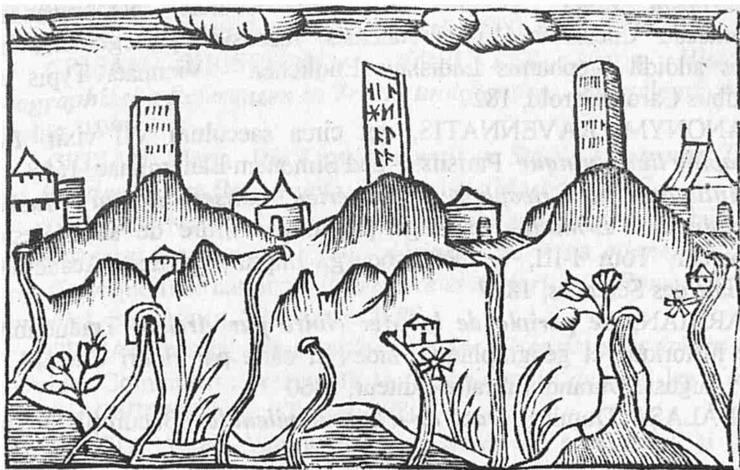

De Haldano, allisque pugilibus ab eo devictis (Despre Haldan şi alţi pugnaci învinşi de el), în Olaus Magnus Gothus, ***Historia de gent. septentr. ...***, Romae, 1555, C. V, cap. 9, p. 173

Starchaterus, în Olaus Magnus Gothus, ***Historia de gent. septentr...***, Romae, 1555, C. V, cap. 4, p. 161, 169 (Cele două inscripţii înseamnă: *Starchaterus pugilucticus* – Starchaterus pugilistul)

Starchaterus a trăit timp de trei de secole, ca cel mai puternic, pentru că ducea o viaţă foarte sobră. Era atât de robust şi de voluminos, încât din Suedia până în danemarca el făcea o singură zi, în timp ce oamenilor obişnuiţi le trebuia 12 zile. De aceea, cred că adj. din germană *Stark*, cu toată familia de cuvinte îşi are obârşia în acest personaj real istoric devenit legendar (despre care narase şi Saxo Grammaticus cu peste patru secole mai înainte), deşi s-ar putea să descoperim un substrat pur getic de îndată ce vom accede la ***Dicţionarul de cuvinte getice*** al lui **Carolus Lundius**.

De saxis gigantum et scaturigine fontium (Despre stâncile uriaşe /pietre funerare/ şi puţurile de apă), în Olaus Magnus Gothus, ***Historia de gent. septentr. ...***, Romae, 1555, C. II, cap. 32, p. 94

BIBLIOGRAFIE

ACTES du IXe Congrès International d'Etudes sur les frontières romaines, Mamaia, 6-13 septembre 1972, Edités par D. M. Pippidi, Bucureşti, Editura Academiei; Köln – Wien, Bohlau Verlag, 1974

ANONYMOS, ***Anonymi Belae Regis Notarii et Gestis Hungarorum Liber***. Textum ad fidem Codicis membranacaei Bibliothecae Caesariae Vindobonnensis recensuit prolegomena et Indices addidit Stephanus Ladislaus Endlicher. - Viennae: Typis et sumptibus Caroli Gerold, 1827

ANONYMI RAVENNATIS, qui circa saeculum VII vixit. ***De geographia libri quinque***. Parisiis: Apud Simonem Langronnae, 1688

Antiquités du Bosphore Cimmérien conservées au Musée Impériale de l'Ermitage, ouvrage publié par ordre de sa Majesté l'Empereur, Tom I-III, St. Pétersbourg, Imprimerie de l'Académie Impériale des Sciences, 1827

ARRIAN, ***Le périple de la Mer Noire par Arrien***. Traduction, étude historique et géographique, index et carte par Henri Chotard. - Paris: Auguste Durand, Libraire-Editeur, 1860

BĂLAŞA, Dumitru, ***Dacii de-a lungul mileniilor***, Bucureşti, Orfeu, 2000

BRĂNEANU, Dan Corneliu, ***Scrisul a fost inventat pe teritoriul strămoşilor noştri***, în ***Dracula***, nr. 50, 20, XII, 2000, p. 5

CANTEMIR, Dimitrie, ***Demetrii Cantemiri Moldaviae principis. Descriptio Moldaviae***: antiqui et hodierni status Moldaviae ad fidem Codicum duorum in Bibliotheca Academiae Mosquitanae Scientiarum servatorum post Alexandrum Papiu-Ilarian iterum edita. - Bucurestiis: Typis Academiae Scientiarum Dacoromaniae, 1973

CĂLUŞIŢĂ-ALECU, Mioara, ***Avesta. Veda. Cartea legilor lui Manu. Cartea tibetană a morţii. A existat un centru spiritual în Dacia? Din tainele limbii românilor***, Bucureşti, Miracol, 2002

CHARDIN, J., ***Voyages du chevalier [Jean] Chardin en Perse et autres lieux d'Orient***, Amsterdam, La Comp., 1735

CHILDE, Gordon, ***Prehistoric migration in Europe***, Oslo. H. Axhehoug and Co., 1950 (Institutted for Sammerligende Kulturforskning)

COSTIN, Miron, ***Cartea pentru Descălecatul de'ntâiu a Ţerei Moldovei şi nemului Moldovenescu de Miron Costin carele au fostu logofetu mare în Moldova ...*** de M. Kogălniceanu, Tom I-ui, s.a., s.n.

CRAINICI, Nineta, ***Bioenergoterapia în tradiţia milenară a poporului român***, Bucureşti, Miracol, 1997

CRIŞAN, Maria. *Die Grenzen Skythenlandes und Dakiens / Getiens im Lichte antiker und anderer Quellen*. Comunicare prezentată la lucrările celui de-al IV-lea Colocviu Internaţional de Geografie istorică a Lumii Vechi, Stuttgart, 2/6 mai/1990

CRIŞAN, Maria, *Die Handschrift der Ex Ponto Ovidij bei der Batthyaneum Bibliothek in Alba-Julia (Weißenburg)*.în *Publius Ovidius Naso. From Porthmeion Kimmerikon to Tomis, Zegrinus and Alba-Julia*, Bucureşti, Viaţa Românească, 2000, p. 92-115

CRIŞAN (KRISCHAN) - KREUTZER, Maria, *Historisch-geographische Referenzen in Tristia und Pontica*. - Düsseldorf: Aouane Verlag, 1993

CRIŞAN, Maria, *Die Lage der antiken Städte Troya und Theben aus Böotien in der Bronzezeit*. - Târgovişte: Macarie, 1997

CRIŞAN, Maria, *Les moyens rhétoriques utilisés par Ovide dans les Tristes et les Pontiques pour désigner les vrais coupables de son exil*, Colloque International *Grammaire et rhétorique à Rome. Notion de romanité*, Strasbourg, 28-30 nov. 1990

CRIŞAN, Maria, *Observations sur les Gètes dans les épîtres d'exil d'Ovide*. Comunicare prezentată la lucrările celui de-al II-lea Congres Mondial OVIDIANUM. - Tomis, 1980

DAVID, Aurel, *Naţiunea între „starea de securitate" şi „criza politico-militară"*, Bucureşti, Ed. Licorna, 2000

DENSUŞIANU, Nicolae, *Dacia preistorică*, cu o prefaţă de C. I. Istrati, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1913

DICTIONNAIRE *des Antiquités grecques et romaines*. Ouvrage rédigé par une société d'écrivains spéciaux d'archéologues et de professeurs sous la direction de M. M. Ch. Darenberg, 1877

DICTYS Cretensis, DARES Phrygius et HOMERUS, *Belli troiani scriptores praecipui – Dictys Cretensis, Dares Phrygius et Homerus. Omnes iam pridem latino jure donati nunc vero a mendis expurgati et in unum volumen digesti. Additae sunt quoque Libany et Aristides declamationes quaedam historias Troiani belli declarantes*, Basileae, Per Petrum Pernam, 1573

DIO CHRYSOSTOMUS, *Opera Dio Chrysostom*: with an Engl. transl. by J. W. Coohon H. Lamar Crosby. In five volumes. - Cambridge MSS: Harvard London: Heinemann (The Loeb Classical Library), 1961-1964

DIODORI SICULI, *Bibliotheca historica, libri XV, hoc est quotquot Graecae extant de quadraginta, quorum quinque nunc primum Latine eduntur de quibus in praefatione edoceberis. Adiecta hic sunt ex iis libris qui non extant, fragmenta quaedam Sebastiano*

Castiglione totius operis correctore, partim interprete. Praeterea interiecta est Dictys Cretensis et Daretis Phrygii De bello Trojano historia ad supplemendum lacunam quinque librorum qui inter quintum et undecimum librorum desiderantur. Cum gratia et privilegio Basileae, 1559

DRĂGAN, I. C., *Noi, Tracii. Istoria multimilenară a Neamului Românesc*, Cluj, Ed. Dacia, 1980

EBERT, Max, *Reallexikon der Vorgeschichte. Unter Mitwirkung zahlreicher Fachgelehrten*, Hrsgb. Von Max Ebert, Berlin, Walter de Gruyter & Co, 1924-1929

ETUDES BALKANIQUES, Sofia, Académie des Sciences de Bulgarie, Institut d'Etudes Balkaniques, 4/2000

FLORUS, Lucius Annaeus, *L. Iulii Flori rerum Romanis gestarum libri IV.* A Ioanne Statio emendati. Altera editio aucta et correcta ... - Antwerpiae (Anvers): Apud Martinum Nutium, 1607

GAJA, Vasile, *Unde a dispărut limba Dacilor?*, Bucureşti, Noua Junime, 2002

GAJDUKEWIC, E. V., *Das Bosporanische Reich.* - Berlin: Akademie Verlag, 1971; 1974

GEORGESCU-GORJAN, Sorana, *Urcând coloana infinită. Eseuri şi articole*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 2001

GHEORGHE, Gabriel, *Studii de cultură şi civilizaţie românească*, Bucureşti, Fundaţia Gândirea, 2001

GIMBUTAS, Marija, *Civilizaţie şi cultură*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1989

HERODOTOS, *Historiarum libri novem, curavit Friedericus Palm*. Nova editio stereotypa. Tomus II. - Lipsiae, 1839

ILIESCU, Elena, *Introducere în gândirea arhetipală*, Bucureşti, Fundaţia Mirabilis, 2002

INSCRIPTIONES Graecae et Latinae novissimis annis (1889-1894), Museo Suruchaniano quod est Kishinevi inlatae, [Ediderunt I. Suruchan] et B. Latyschev, Petropoli, Typis Academiae Caesareae Scientiarum, 1894

JORDANES, *De Getarum sive Gothorum. Origine et rebus gestis.* Recognovit annotatione critica instruxit et cum varietate lectionis edidit Carol. Aug. Closs, Stuttgartiae, Impensis Eduardi Fischhaber, 1861

JUSTINUS, *Justini historiarum ex Trogo Pompeio Libri XLIV.* Ex recensione Isaaci Vosii. Editio ultima, prioribus longe correctior. - A Lyon: Chez Savy Libraire, 1804

KOGĂLNICEANU, Mihail, *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiennes.* Tome premier. *Histoire de*

la Dacie, des Valaques transdanubiennes et de la Valaquie (1241-1792). - Berlin: Libraire de B. Behr, 1837

LASCU, Nicolae, *Un manuscris necunoscut al Ponticelor lui Ovidiu*, în *Apulum* VI. Arheologie, istorie, etnografie, [Extras], Apulum [Alba-Iulia], 1967 (*Acta Musei Apulensis*)

LASCU, Nicolae, *Notizie di Ovidio sui Geto-Daci*: Estratto da Maia. Nuova Serie - Fascicolo IV - Anno X - ottobre- dicembre 1958. Arti grafiche „E. Capelli" Rocca San Casciano

LASCU, Nicolae, *La terra e gli antichi abitanti della Scizia Minore nelle opere del'esilio di Ovidio*. In *Publius Ovidius Naso*. - Bucarest, 1957

MAGNUS, Ioannes Gothus, *Historia de omnibus Gothorum Sueonumque regibus*, Roma, 1554

MANNERT, Konrad, *Geographie der Griechen und Römer*. 7-er Theil: Thrakien, Illyrien, Macedonien, Thessalien, Spirus bearbeitet von Konrad Mannert. Landshut: bei Philipp Krüll, Universitätsbuchhändler, 1812

MERCATOR, *Chronologia Mercatori hoc est temporum demonstratio exactissima. Ab initio mundi usque ad annum Domine MDLXVIII lex eclipsibus et observationibus astronomiae Aggripinae*. Apud Haeredes Arnoldi Birckmanni, Anno Christi MDLIX

MERCATOR, *Gerardi Mercatori Atlas sive cosmographicae meditationes de fabrica mundi et fabricati figura, Gerardo Mercator*. Rupelmundano illustrissimi Ducis Julie Clevie et Mostis Cosmographo Autore. Cum privilegio, 1574

MÜLLER, Laurentius, *Septentrionalische Historien* .... - Amberg: Durch Michaeln Forstern, MDXCV

NEUMANN, Karl, *Die Hellenen im Skythenlande*. Ein Beitrag zur alten Geographie, Ethnographie und Handelsgeschichte. - Berlin: Verlag von Georg Reimer, 1855

NICEPHOROS, *Nicephori Breviarium*. Ed De Boor. - Leipzig, 1880

OVIDIUS, Naso Publius, *Briefe aus der Verbannung*, lateinisch und deutsch ubertr. von Wilhelm Willige Eingel. Und Erl. Von Georg Luck, Zürich, Artemis Verlag, 1963

OVIDE, *Les Tristes et les Pontiques*. Traduction nouvelle, avec une introduction et des notes par Emile Ripert. - Paris: Classiques Garnier, 1952

PÂRVAN, Vasile, *Getica. O protoistorie a Daciei*. - Bucureşti: Cultura Naţională, 1926

PÂRVAN, Vasile, *Zidul cetăţii Tomis*. În: Analele Academiei Române, 1915, p. 426-427 (în special)

PELE, Alexandru, ***Etnonimele românilor, II Dac şi get***, Oradea, Editura Abaddaba, 2000

PIPPIDI, D. M., ***Scythica Minora***. Recherches sur les colonies grecques du litoral roumain de la Mer Noire. - Bucureşti: Editura Academiei; Amsterdam: Adolf M. Makkert B.N., 1975

PLINIUS, ***Naturalis historia***. Post Ludovica Iani obitum. Recognovit et scripturae discrepantia adiecta. Edidit Carolus Maynold. - Lipsiae: In Aedibus B. G. Teubneri, 1892-1901

PTOLEMAIOS, Claudius, ***Geographia***. - Basilicae: Per H. Petrus, 1545

REICHARDT, C., ***Landeskunde von Skythien nach Herodot***. Inaugural-Dissertation der Philosophischen Fakultät vereinigt im Friedrich Universität, Halle a/s.: Druck von Ernst Schneider, 1889

REICHERSTORFFER, Georg, ***Reicherstorff Georgius Moldaviae quae olim Dacia geographica***. - Viennae: Joannes Singrenius, 1541

ROSTOWTZEW, Mihail, ***Iranism and Ionism in South Russia***. - S. Petersburg, 1913

ROSTOWTZEW, M. I., ***Skythen und der Bosphorus***. Allein berechtige Übersetzung aus dem Russischen. Neu bearbeitet für Deutschland und mit neuem Kartenmaterial versehen. - Berlin: Hans Schoetz, 1831

RUSSIA ***seu Moscovia itemque Tartaria. Commentario topographico atque politico illustratae***, Lugdunum Batavorum, 1630

SARNICIUS, Ladislaus, ***Descriptio veteris et novae Poloniae cum divisione eiusdem veteri et novae***. s.n. : s.n., Anno à Jesu Christo natu 1585

SAXO Grammaticus, ***Saxonis Grammatici Sialandici viri eloquentissimi, in gesta Danorum***, Francoforti, Apud Andream Wechelum, 1581

SCHLÖZER, Aug. Ludwig, ***Russische Annalen in ihren slavonischen Grundsprache***. Vergliechen, übersetzt und erklärt von Aug. Ludwig Schlözer. Teil I-II. - Goettingen: Bei Heinrich Dietrich, 1802-1809

STRACHINĂ, Alexandru, ***Arheologia scrisului în Dacia. Repere şi mărturii***, Botoşani, Ed. Axa, 2001

ŞTEFAN, Gheorghe, ***Contribuţii arheologice la cunoaşterea Dacilor din Dobrogea de nord***. Studii şi referate privind istoria României. Partea I. - Bucureşti: Editura Academiei R.S.R., 1954

STEPHANUS, Carolus, ***Dictionarium historicum, geographicum, poeticum, gentium, hominum, deorum, gentilium, regionum, locorum poetarumque fabulas intelligendas …*** - Genevae: Sumptibus Samuels Chouët, 1660

STOIAN, Iorgu, ***Auxentius, episcop arian de Durostor (veacul al IV-lea)***. - Bucureşti, 1938 (Extras din revista ***Biserica Ortodoxă Română***, anul LVI/1938, nr 7-8, iulie-august 1938)

STRABON, ***Strabonis rerum geographicarum Libri XVII***. Graeca ad optimos. Codices manuscriptos recensuit varietate lectionis adnotationibusque, Xylandri versione … - Lipsiae: In libraria Weidmannia, 1718

TACITUS. - Oxford: At the Clarendon Press, 1967

THEOPHANES, Confessor Isaurus, ***Theophanis chronographia recensuit C. De Boor***. Vol. I. - Leipzig, 1883

THOMASCHEK, Wilhelm. ***Les restes de langue dace***. Extrait du Muséon. - Louvain: Typ. De Charles Peeters, 1883

THUCYDIDES, ***Historiae***. Recensuit Carolus Hude. Editio minor, vol. I-II. - Lipsiae: In Aedibus B. G. Teubneri, 1903

TOCILESCU, Grigore, ***Dacia înainte de Romani***. Cercetare asupra popoareloru carii au locuitu Ţiarile române de a stânga Dunării, mai înainte de concuista acestoru Ţieri de cotra imperatorului Traianu … - Bucuresci: Tipografia Academiei Române, 1880

TONCIULESCU, Paul Lazăr, ***De la Tărtăria la Ţara Luanei***, Bucureşti, Ed. Miracol, 1994

VASILESCU, Virgil, ***Simboluri patrimoniale – cultură şi civilizaţie carpatică***, Bucureşti, Ed. Nova, 1997

VINEREANU, Mihai, ***Originea traco-dacă a limbii române***, Chişinău, Ed. Pontos, 2002

VOICULESCU-LEMENY, P., ***Istoria începe pe teritoriul românesc?***, în buletinul ***Noi, Tracii***, Milano, nov. 1976

VULCANIUS, Brugensis Bonaventura, ***De literis et lingua Getarum sive Gothorum***, Lyon (Lugduni Batavorum), Apud Franciscum Raphelengium, 1597

WELTATLAS. ***Die Staaten der Erde und ihre Wirtschaft***, Leipzig, VEB Bibliographisches Institut, 1952

LISTĂ DE PRESCURTĂRI

Abl. = Ablavius
Amm. = Ammianus Marcellinus
Anon. = Anonymus
Antiq. = Antiquitates
Arist. = Aristotel
Cic. = Cicero
D. M. Germanorum = De Moribus Germanorum
D. N. Deorum = De natura Deorum
De reb Mac. = De rebus Macedonicis
Diod. Sic. = Diodorus Siculus (Diodor din Sicilia)
Eus. = Eusebius
Hdt. = Herodot
Horat. = Horatius
IOSPE = Inscriptiones Orae Septentrionali Ponti Euxini
Just. = Justitia
N.H. = Naturalis Historia
N.U.L. = New Universal Library
Ov. = Publius Ovidius Naso
P. = Ponticele
Plat. = Platon
Plin. = Plinius
Probl. = Problemata
Ptol. = Ptolemaeus
Rer. antiq. = Rerum antiquarium
Strab. = Strabon
Tac. = Tacitus
Thuc. = Thucydide
Tib. = Tiberius
Tr. = Tristele
Verg. = Vergilius

CUVÂNTUL AUTOAREI LA ÎNCHIDEREA EDIŢIEI

Stimaţi cititori!

În cartea de faţă voi închega nişte idei rămase oarecum disparate în volumul I şi voi pune în circulaţie altele noi care sper să stârnească interesul Dumneavoastră, mai întâi pentru o caracteristică – mereu respectată de mine – şi anume că tot ce am cercetat, studiat, frământat şi publicat este întreprins *fără nici o urmă de idei preconcepute.*

De asemenea, am respectat, ba chiar cu pioşenie, referirile astronomice, istorico-geografice, etnologice, zis-mitologice, cultural-ştiinţifice ale unor literaţi ai Antichităţii greco-romane, mai ales când acestea fuseseră formulate de către martori oculari erudiţi şi perfect conştienţi de importanţa lor peste veacuri, cum este cazul primului poet roman-geto-dac, Publius Ovidius Naso (43 î.e.n. – 17/18 A.D.).

Cum Ovidiu, împotriva voinţei lui, a trăit ultimii zece ani de viaţă pe meleagurile ţării noastre, unde a creat o serie de opere literar-ştiinţifice ***Ibis***, ***Halieuticon*** şi ***Scrisori din exil*** (***Triste*** şi ***Pontice***), cu el ar fi firesc să înceapă studiul literaturii române, cu atât mai mult cu cât el este primul care a scris şi în idiomurile – getă şi sarmată – vorbite de strămoşii noştri; e drept, din aceste poeme ne-a parvenit doar unul, şi acela în rezumat, păstrat în *P.*, IV, 13, 23-32. Dar spre mândria noastră, se păstrează la Biblioteca Batthyaneum din Alba-Iulia, manuscrisul ***Ponticelor***, descoperit în secolul al XVII-lea şi asupra căruia, ca cel dintâi, s-a aplecat ilustrul clasicist clujan, prof. N. Lascu. Al doilea studiu despre acest extrem de valoros manuscris, căci este cel mai autentic document de limbă vorbită de strămoşii noştri la începutul Erei Creştine, este cel alcătuit de mine, în anul 1990, în limba germană, ***Die Handschrift der Ex Ponto Alba-Julia / Weißenburg***, gândit pentru revista ***Scriptorium*** şi publicat în anul 2000, în cartea ***Publius Ovidius Naso. From Porthmeion Kimmerikon to Tomis, Zegrinus and Alba-Julia***, Bucureşti, 2000.

Pornind de la propriile mărturisiri, relatări chibzuit cernute prin mintea lui enciclopedică, onestitatea scrutătorului a tot ce era în jurul lui şi spiritul său justiţialist, am conchis că, în urma rugăminţilor lui insistente, îi fusese schimbat locul de exil, de cel puţin două ori, iar la *Bosforul Cimmerian* zăbovise cel mai mult – minimum şase ani – căci o spune, dându-şi adresa, la început de scrisoare:

Haec mihi Zegrino bis tertia ducitur aestas
littore pellitos inter agenda Getas. (*P.*, IV, 10, 1-2)

(A şasea vară-i asta de când mă aflu aicea la Zegrin,
printre războinici geţi înveşmântaţi în piei.)

Or, Zegrinus a fost una din variantele toposului *Cimmerium* (de la populaţia cimeriană care timp de peste trei secole avusese acolo un imperiu renumit, cuprinzând tot sudul Rusiei, precum, după aceea, Regatul Pontului; pe vremea exilului sensibilului poet, Regatul Pontului era guvernat de Rhescouporis şi nepotul său COTYS, poet şi el şi prieten cu Ovidiu) */ Cedren / Kerson / Kerč*, un orăşel portuar situat în punctul cel mai nordic al lui CHERSONESUS TAURICA, Crimea de azi, numit în graiul local, TOMIS.

Prin 1986, cu aprobarea expresă a doamnei Angela Brădiceni, pe atunci director al Bibliotecii Centrale de Stat, am obţinut de la Batthyaneum, contra cost, fotocopiile acestui preţios manuscris: astfel, după Bibliothèque Nationale de Paris, devenisem a doua persoană, fizică de data aceasta, ca proprietară a manuscrisului ***Ponticelor***. Intenţionez să public întregul manuscris – dacă sănătatea şi vremea îmi vor permite – şi sper să fie şi cu ajutorul *moral* şi *material* al Academiei Române, întrucât este vorba de lămurirea unui datum de importanţă majoră al substratului *getic* al limbii române, pe care eu l-am explicat, cu totul parţial, cu ajutorul cărturarilor nordici – poate ar fi fost complet, dacă aş fi fost sprijinită să mă deplasez în Suedia, unde, pe lângă roca uriaşă pe care fusese încrustat de către *uriaşi* alfabetul getic (v. ***Cărturari nordici despre Geţi şi limba lor scrisă*** şi ***Studii de dacologie. I***), despre care relatează şi Vulcanius Brugensis (***De literis et lingua Getarum sive Gothorum***), luând ca martor cartea lui Cato Maior, ***Origines***, din care în ţările nordice s-au păstrat mai multe fragmente decât aiurea, şi pe Johannes Magnus Gothus (***Historia de omnibus Gothorum Sueonumque regibus***), care publicase pentru prima oară alfabetul getic, după acea stâncă uriaşă, cu siguranţă că aş descoperi şi acel ***Dicţionar de cuvinte getice***, întocmit de ilustrul savant CAROLUS LUNDIUS şi anunţat în lucrarea ***Zamolxis, primus Getarum legislator***, Upsala, 1687, tradusă de mine în română (şi în engleză de fiul meu Honoriu Crişan), publicată de dl dr. Săvescu la Botoşani, Axa, 2002.

Desigur, de o importanţă deosebită ni se prezintă cartea lui Saxo Grammaticus, scrisă în secolul al XII-lea şi publicată câteva secole mai târziu, ***Danica Historia***, în care, pe lângă date istorico-geografice ale *Daciei de Vest* – Danemarca de astăzi – ne furnizează şi date legate de istoria limbii dace, a alfabetului geto-dac, mai întâi, precum şi date referitoare la legile scrise – DANIA / DACIA, adică Danemarca fiind prima ţară (o afirmă pe bază şi de tradiţie culturală, inclusiv pe baza unor

poeme) unde au apărut legile scrise, iar aceasta se întâmpla prin secolele XIII – XII î.e.n. Afirmaţia este susţinută şi de savantul german Hermann Conring, creatorul istoriei dreptului german, dar şi de Joannes Magnus Gothus (C. I, cap. 8), care publică poemul cu zece catrene, scris în getă şi tradus în latina medeivală, dedicat lui ERICUS (primul rege al Geţilor), din care aflăm că acest Ericus a instituit moravuri şi legi bune. Din strofa a 8-a aflăm că s-a născut DAN, care a devenit rege peste acel ţinut, i-a dat numele lui, deci DANIA, şi este şi întemeietor de neam, adică al DANILOR, care apoi au devenit regi şi în Norvegia, şi în Suedia, şi în Balticum, şi în multe ţări europene.

Ştim bine că o naţiune se defineşte, în principal, prin graniţe şi limbă, de aceea consider că Academia Română ar trebui să se implice în lămurirea corectă a substratului *real* al limbii noastre. Iată o sursă reală: să se ceară S.U.A. măcar o parte din sumele pe care acestea le datorează României, ca urmare a aplicării metodelor enunţate de savanţi români de talia unui ION BASGAN, de exemplu. Cu ocazia comemorării a 100 de ani de la moartea savantului Ştefan Odobleja, manifestare organizată la 16 octombrie 2002, orele 11-15, la Muzeul Tehnic din Bucureşti, din comunicarea extrem de interesantă ***Paralelă Ştefan Odobleja – Ion Basgan***, expusă de dl ing. dr. Tudor Ştefan, de la secţia de Cibernetică social-economică a Academiei Române, am aflat că America datorează României **zeci şi sute de miliarde de dolari, cântărind tot atâtea tone de aur**; aşadar, ar fi cazul să se solicite începerea restituirii treptate a acestor uriaşe sume care ar duce la o **revigorare simţitoare a bugetului ţării** şi bineînţeles la **punerea unui punct final umilinţelor** şi mai mult ca sigur, la reducerea corupţiei şi a crimei organizate.

Ca cetăţean român onest al unei Patrii la a cărei ruinare zilnică asistăm cu toţii neputincioşi, socot că ar trebui să se înceapă această acţiune printr-o conferinţă naţională de presă la care să-şi dea concursul organele de presă importante şi, de bună seamă, Radiodifuziunea şi Televiziunea Română, în primul rând.

13 noiembrie 2002 Maria Crişan

CUPRINS

De acelaşi autor

- ***Getia Minor în scrisorile din exil ale lui Ovidiu***, Milano, F. E. D., 1980
- ***Publius Ovidius Naso, Historisch-geographische Referenzen in*** *Tristia* ***und*** *Pontica*, Düsseldorf, Aouane Verlag, 1993
- ***Die Lage der antiken Städte Troja und Theben aus Böotien in der Bronzezeit***, Târgovişte, Macarie, 1997
- ***Arta poetică la George Coşbuc***, Bucureşti, Crater, 2000
- ***Aristofan, Serbările în cinstea Demetrei şi a Persefonei***. Traducere, prefaţă şi note de Maria Crişan, Bucureşti, Crater, 2000
- ***Aristofan, Cavalerii.*** Comedie în cinci acte. Traducere, prefaţă şi note de Maria Crişan, Bucureşti, Viaţa Românească, 2000
- ***Publius Ovidius Naso. From Porthmeion Kimmerikon to Tomis, Zegrinus and Alba-Iulia***, Bucureşti, Viaţa Românească, 2001
- ***Poeme originale din volumul: Man lebt nur einmal in der Welt***, Bucureşti, Verus, 2001
- ***Carolus Lundius, Zamolxis, primul legiuitor al Geţilor***. Traducere şi unele note de Maria Crişan, Botoşani, Axa, 2002
- ***Cărturari nordici despre Geţi şi limba lor scrisă***, Bucureşti, Verus, 2002
- ***Studii de dacologie – I***, Bucureşti, Verus, 2002